

Bozóki Antal

MAGYAROK A VAJDASÁGBAN

Válogatott írások 2001–2007

Bozóki Antal

MAGYAROK A VAJDASÁGBAN

Válogatott írások 2001–2007

Az Árgus – Vajdasági Magyar
Kisebbségjogi Civil Egyesület kiadványa

Bozóki Antal: Magyarok a Vajdaságban

Szerkesztő: **Bordás Győző**

Recenzensek: **Matuska Márton** és **Németh Zoltán**

Korrektor: **Salánki Ida**

Nyomda: **Verzál**, Újvidék

Kiadja az Árgus
– Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület,
Újvidék

Tartalom

Bevezető	15
1. Alkotmány és autonómia	21
1.1. Kettős autonómia (11Autonom3)	21
1.2. „Új” szerb alkotmány(javaslat) (12Alkotm6)	29
1.3. Mi maradt az autonómiából? (13Autonom8)	41
2. Magyarok a Vajdaságban	51
2.1. A magyarok helyzete (a 2006. év elején) (21Helyzet06) ...	51
2.2. Rossz politikai üzenet (22Helyzet07)	75
3. Kisebbségi jogvédelem	83
3.1. Van-e ok(unk) az ünneplésre? (32Torveny3)	83
3.2. Hivatalos (anya)nyelvhasználat (33Hivatalos)	97
3.3. Kisebbségi képviselő(et) (34Képvise1)	105
3.4. Tehetetlen hatalom (35Torda3)	113
3.5. Nemzeti kisebbségek az államigazgatásban (36Allamig1) ..	118
3.6. Minisztérium helyett (szak)szolgálat (37Allamig2)	127
3.7. Milyen nemzeti tanács kell? (38MNT2)	133
3.8. Újabb kirakat-testület (39Allamig3)	145
3.9. „Tordai gondok” (39Torda4)	148
3.10. Ombudsman-jelentés (310Ombuds06)	152
4. Kisebbségi sajtó	161
4.1. A sajtószabadság új értelmezése (41Sajto14)	161
4.2. Megpecsételődni látszik a Magyar Szó sorsa (42Sajto14) ..	165
4.3. Átok (43Sajto18)	172
4.4. Leépítés és egyszólamúság (44Sajto18)	177
5. Erkölc és politika	181
5.1. Kereskedelem (51Erkolcs1)	181
5.2. Örökös elnökök – sikertelen politikája (52Erkolcs3)	184
5.3. Tudják-e a politikusok, hogy mikor kell távozni? (53Erkolcs4)	190

5.4.	„Teljes egyetértés” (54Erkölc5)	198
6.	Kettős állampolgárság	205
6.1.	Vízumkényszer	205
6.1.1.	Vízummal Magyarországra (61Vízum)	205
6.1.2.	A schengeni egyezmény (61Vízum)	209
6.1.3.	Kettős állampolgárság? (61Vízum)	214
6.2.	Kettős állampolgárság (62Kettosa4)	220
7.	Rehabilitálás és kárpótlás	225
7.1.	Elakadt kárpótlás (71Karpotlas1)	225
7.2.	Rehabilitálást és kárpótlást (72Rehabilit)	236
8.	Kisebbségek zaklatása	245
8.1.	Csődöt mond a kisebbségi politika (81Atrocit1)	245
8.2.	Csökkennek a nemzeti incidensek? (82Atrocit3)	249
9.	Háborús bűnő(ső)k	255
9.1.	Ismét szankciók? (91ICTY4)	255
9.2.	„Képtelen ítélet”? (92HagaiNB)	261
10.	Magyar–szerb kapcsolatok	275
10.1.	Javul-e a vajdasági magyarság helyzete? (101Egyezm1)	275
10.2.	Ajánlás jellegű okirat (102Egyezm4)	279
Melléklet		
1.	A „karcsúsítás” kronológiája	285
	– Hogyan történt a Forum és a Magyar Szó átszervezése?	
	– Kronológia	
2.	Újságírás és politika	305
	– Az alapítói jogok és az átruházás – Kronológia	
3.	A Magyar Szó kálváriája	319
	– A Magyar Nemzeti Tanács (MNT) irányítása alatt	
	– Kronológia	

A CD-lemez tartalma

1. A bizalomról és az egyetértésről (CMH)
2. A magyarok helyzete Vajdaságban (Helyzet06)
3. A sajtószabadság új értelmezése (Sajto14)
4. A szerb „vaslady” Hágában (ICTY1)
5. A végkifejlet felé (Sajto4)
6. Ajánlás jellegű okirat (Egyezm4)
7. Alkotmányos? Demokratikus? (Alkotm1)
8. Asszimiláció vagy elköltözés? (Torda1)
9. Az alkotmánybíróság nem illetékes (Sajto9)
10. Az emberi jogok és a kisebbségek helyzete (Helyzet04)
11. Az igazi demokrácia alapjai (ET2)
12. Az ügyvéd szemével (Karpotlas3)
13. Árgus szemek (Helyzet053)
14. Átok (Sajto18)
15. Bejutunk-e Európába? (ET3)
16. Botrányok országa (Botranyok)
17. Csődöt mond a kisebbségi politika (Atrocit1)
18. Csökkennek a nemzeti incidensek? (Atrocit3)
19. Egypárti médiauralom (Sajto20)
20. Együttműködni Hágával! (ICTY2)
21. Elakadt kárpótlás (Karpotlas1)
22. Eldől a kisebbségi sajtó sorsa? (Sajto7)
23. Elmozdulás a megoldás felé? (Sajto2)
24. Elnökjelöltek és kisebbségek (Valaszt2)
25. Előre eldöntött dolog? (Sajto3)
26. Eltérő meglátások (Helyzet051)

27. Etnikai távolságok (Etnikai)
28. Fogytán az idő (és a türelem) (ICTY3)
29. Győztes vesztesek, vagy vesztes győztesek (Kepvisel2)
30. Hágai lista (ICTY4)
31. Hivatalos (anya)nyelvhasználat (Hivatalos)
32. Hivatalos magyar helységnevek? (Helysegnev)
33. Illetékes, vagy nem? (Ombuds3)
34. Ismét szankciók? (ICTY5)
35. Javul-e a vajdasági magyarság helyzete? (Egyezm1)
36. Jogi vákuum (Helyzet061)
37. Jogszabály-e az egyezmény? (Egyezm3)
38. Kasza József esete a Demokrata Párttal (Valaszt6)
39. Kedvezményes és gyorsított honosítás (Kettosa3)
40. „Képtelen ítélet”? (HagaiNB)
41. Kereskedelem (Keresked)
42. Kettős autonómia (Autonom3)
43. Kettős állampolgárság (Kettosa4)
44. Kérdések – válasz nélkül (Sajto16)
45. Ki lesz Szerbia új elnöke? (Valaszt1)
46. Kié lesz a kisebbségi sajtó (Sajto5)
47. Kisebbségi képviselő(et) (Kepvisel1)
48. Kisebbségi kérdés Európában (ET1)
49. Közleménypolitika (Sajto13)
50. Leépítés és egyszólamúság (Sajto19)
51. Leépítés és elsorvasztás (Sajto10)
52. Lehetséges következmények? (Alkotm2)
53. Lesújtó adatok (és viszonyulás) (Kozugy1)
54. Lesz-e Vajdaságnak autonómiája? (Autonom1)
55. London után tíz évvel (Autonom2)
56. Magyar érdek-e Vajdaság autonómiája? (Autonom4)

57. Megpecsételődni látszik a Magyar Szó sorsa (Sajto15)
58. Mi maradt az autonómiából? (Autonom8)
59. Miért nem lehet privatizálni a Magyar Szót (Sajto11)
60. Miért nincs ombudsman? (Ombuds1)
61. Milyen helyi önkormányzatot? (Helyionk)
62. Milyen nemzeti kisebbségi jogokat? (Alkotm3)
63. Milyen nemzeti tanács kell? (MNT2)
64. Minisztérium helyett (szak)szolgálat (Allamig1)
65. Naponta vizsgálzik az ombudsman (Ombuds2)
66. Nemzeti kisebbségek a közügyekben (Kozugy2)
67. Nemzeti kisebbségek az államigazgatásban (Allamig2)
68. Nincs egyezség (Valaszt7)
69. Nincs győztes, nincs elnök (Valaszt4)
70. Nincs se szakmai se politikai egyetértés! (Torveny2)
71. Ombudsman-jelentés 2004 (Ombuds04)
72. Ombudsman-jelentés 2005 (Ombuds05)
73. Ombudsman-jelentés 2006 (Ombuds05)
74. Önrendelkezés vagy autonómia? (Autonom6)
75. Örökös elnökök – sikertelen politikája (Erkolcs2)
76. Öröm (vagy ürm)? (Torda2)
77. Politikai harc része (MNT1)
78. Post festa... (Egyezm2)
79. Pozitív tapasztalatok (Autonom5)
80. Prioritás (Sajto17)
81. Szavatolt jogok (Alkotm4)
82. Rehabilitálást és kárpótlást (Rehabilit)
83. Rossz politikai üzenet (Helyzet07)
84. Státustörvény (Status1)
 1. Felemás értékelés Velencéből
 2. Megjegyzések a státustörvényre

85. „Szavatolt kisebbségi jogok”? (Alkotm5)
86. Szavahihetőség (Sajto12)
87. Szavazzunk vagy bojkottáljunk? (Valaszt5)
88. Szerbiában is megkezdődött a kárpótlás (Karpotlas2)
89. Színvallások ideje (Torveny1)
90. Tartalmas kezdés (Kettosa2)
91. „Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről” (Helyzet052)
92. Tehetetlen hatalom (Torda3)
93. „Teljes egyetértés” (Erkölc4)
94. „Tordai gondok” (Torda3)
95. Történelmi lehetőség? (Kettosa1)
96. Tudják-e a politikusok, hogy mikor kell távozni? (Erkölc3)
97. Új érdekképviselő? (Helyzet05)
98. „Új” szerb alkotmány(javaslat) (Alkotm6)
99. Újabb kirakat-testület (Allamig3)
100. Ügyvédi vélemény – Nincs jogállam a Vajdaságban (Atrocit2)
101. Vajdaság autonómiája: Igen vagy nem? (Autonom7)
102. Van-e kire szavaznunk? (Valaszt3)
103. Van-e ok(unk) az ünneplésre? (Torveny3)
104. Vágy maradt a státusbéke (Status2)
105. Vízumkényszer (Vizum)
 1. Vízummal Magyarországra
 2. A schengeni egyezmény
 3. Kettős állampolgárság?
106. Új helyzetben (Erkölc1)
107. Válságban a vajdasági magyar média! (Sajto1)
108. Veszélyben a magyar nyelvű tájékoztatás (Sajto6)
109. Walter Schwimmer aggódik (Sajto8)

Melléklet

1. A „karcsúsítás” kronológiája (Forum)
2. A Magyar Állandó Értekezlettel (Máért) dokumentumai
 - 2.1. A Magyar Állandó Értekezlet negyedik ülésének zárónyilatkozata (MAERTIV)
 - 2.2. A Magyar Állandó Értekezlet ötödik ülésének zárónyilatkozata (MAERTV)
 - 2.3. A Magyar Állandó Értekezlet hatodik ülésének zárónyilatkozata (MAERTVI)
 - 2.4. Változik a státustörvény(?) (MAERTVII) – A Magyar Állandó Értekezlet hetedik ülésének zárónyilatkozata
 - 2.5. Hárompontos javaslat a határon túli magyaroknak (MAERT05)
 - 2.6. A magyar igazolvány jövőre is biztosítva (MAERT06)
3. A magyar kormány külhoni magyarsággal kapcsolatos politikájának koncepciója (Gemesi)
4. A Magyar Szó kálváriája a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) irányítása alatt – Kronológia (MaSzol)
5. A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsát megválasztó elektori közgyűlés munkájáról szóló Szabályzat (Szabalyz)
6. A Szerbiai Emberjogok Helsinki Bizottságának jelentései
 - 6.1. Nemzeti kisebbségek Szerbiában (Helsinki00)
 - 6.2. Emberi jogok a nacionalizmus árnyékában (Helsinki02) – Az október utáni zsákmány elosztása
 - 6.3. Etnikai feszültségek Vajdaságban: Aggodalmat keltő következtetés (Helsinki04)
 - 6.4. Szerbiában stagnált az emberi jogok védelme (Helsinki06)
7. A tordai Ady Endre Általános Iskola krónikája (Torda21)
8. A Velencei Bizottság jelentése a nemzeti kisebbségek számára az anya-államok által biztosított kedvezményes bánásmódról (VelemceM)

9. Alapokmány az emberi és kisebbségi jogokról, valamint a polgári szabadságokról (Alapokm)
10. Az Európa Tanács dokumentumai
 - 10.1. Parlamenti Közgyűlés
 - 10.1.1. Az 1334 (2003) sz. Határozat – Az autonóm régiók pozitív tapasztalatainak hasznosítása az európai konfliktusok megoldásában (ET1334)
 - 10.1.2. 1353 (1998) sz. Ajánlás a kisebbségek felsőoktatásban való részvételéről (ET1353)
 - 10.1.3. 1492 (2000) sz. Ajánlás – A nemzeti kisebbségek jogai (ET1492)
 - 10.1.4. A „nemzet” fogalma – Az 1735 (2006) sz. Ajánlás (ETKP1735)
 - 10.1.5. A Parlamenti Közgyűlés ajánlásai a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságnak a tagságba való felvételével kapcsolatos kötelezettségeiről (ETJSZK)
 - 10.1.6. René van der Linden – Felhívás (Linden)
 - 10.2. Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa – 43 (1998) sz. Ajánlás a területi autonómiáról és a nemzeti kisebbségekről (ET43)
11. By-by stand-by (Stendby)
12. Emberi és kisebbségi jogok az Európai Unióban (EUVajdasag)
 - 12.1. Az Európai Unió Alapjogi Chartája
 - 12.2. Az Európai Tanács 2000/43/EC sz. IRÁNYELVE a személyek közötti egyenlő, faji vagy etnikai származástól független bánásmód elvének alkalmazásáról (2000. június 29.)
 - 12.3. Az Európai Parlament állásfoglalása a kisebbségek vajdasági zaklatásáról
 - 12.4. Az Európai Parlament állásfoglalása a nemzetiségi sokféleség védelméről a Vajdaságban
 - 12.5. A Tanács 2006. január 30-i határozta – A 2005. évi Európai Partnerség Szerbia és Montenegróval, beleértve Kosovót is

- 12.6. Az Európai Bizottság közleménye Szerbia és Montenegró felkészültségéről az Európai Unióhoz való csatlakozásról szóló stabilizálási és társulási tárgyalásokra
- 12.7. Szerbia és Montenegró – Jelentés a 2005. évben elért haladásról
- 13. Csorbítják nemzeti kisebbségi jogainkat! (Civil) – Sajtóközlemény a vajdasági/szerbiai kisebbségi műsorok megváltoztatásáról
- 14. Egyezmény a Magyar Köztársaság és Szerbia és Montenegró között a Magyar Köztársaságban élő szerb kisebbség és a Szerbia és Montenegróban élő magyar kisebbség jogainak védelméről (Egyezm)
- 15. Haekkerup–Čović megállapodás (Covic)
- 16. Határozat a Tartományi Kisebbségügyi Tanács megalakításáról (TKT)
- 17. Jegyzőkönyv a Magyar–Szerb és Montenegrói Kormányközi Kisebbségi Vegyes Bizottság I. üléséről (Budapest, 2004. december 13.) (Jegyzoko)
- 18. Kasza József: Nem mondok le! (MOK)
 - 18.1. A vajdasági magyar pártok összefogásának nincs alternatívája
- 19. 2001. évi LXII. törvény a szomszédos államokban élő magyarokról (LXIItv)
- 20. Magyar–magyar szolidaritás (REF) – Megtartotta alakuló ülését a Regionális Egyeztető Fórum
- 21. Tájékoztatási törvény – Kivonatok (Sajto21)
 - 21.1. Törvény egyes autonóm tartományi hatáskörök meghatározásáról
- 22. Nemzeti kisebbségi jogok Szerbia alkotmányában – A Velencei Bizottság véleménye (VelenceS)
- 23. Törvény a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről (Torveny)
- 24. Törvény a rehabilitálásról (Rehabilit)
- 25. Újságírás és politika (MaSzo1) – Az alapítói jogok és az átruházásának kronológiája

- 26. Vajdaság: A nemzeti kisebbségek zaklatása és jogsértése
 - 26.1. 2005. évi kronológia (Zaklat05)
 - 26.2. 2006. évi kronológia (Zaklat06)
 - 26.3. 2007. évi kronológia (Zaklat07)
- 27. Vajdaság AT jogszabályai (VATjog)
- 28. Záradék a nemzeti kisebbségek részvételének növeléséről az államigazgatási szervekben (Zaradek)

Bevezető

I.

A Jugoszlávai Magyar Művelődési Társaság (most Vajdasági Magyar Közművelődési Társaság) 2001-ben megjelent, válogatott írásokat és dokumentumokat tartalmazó, az Emberi és kisebbségi jogaink című könyvem¹ 32 cikket, illetve kisebb-nagyobb lélegzetű írást és tanulmányt tartalmaz az 1991. április 1-je és 2001. augusztus 30-a közötti időszakból. Ezek lényegében nyomon követik a Milošević diktatúrája alatti időszakot és a 2000. október 5-én bekövetkezett, egyesek szerint „hatalomváltást”, mások szerint „(fél)fordulatot” követő, euforikusnak is nevezhető első hónapok kisebbségi vonatkozású társadalmi és politikai eseményeit, jelzik az egyéni és kollektív nemzeti kisebbségi megmaradásért (a szó fizikai értelmében is) folytatott küzdelem fontosabb állomásait.

Ekkor még lendületben volt az időközben szétesett Szerbiai Demokratikus Ellenzék (SZDE/DOS), amelytől a nemzeti kisebbségek is helyzetük rendezését, a demokrácia kibontakozását és sorsuk jobbrafordulását várták. Ennek a periódusnak már a bírálata is tartalmazza a kötet utolsó írása, amely az éppen készülődőben lévő kisebbségvédelmi törvény tervezetével és a további kilátásokkal foglalkozik...

Mi történt az elmúlt csaknem hat év alatt? Melyek azok az események, amelyek meghatározták a lakosság, köztük a vajdasági magyarság sorsának alakulását is? Hogyan éltük meg az úgynevezett (még most is tartó) tranzíciós időszakot? Mi valósult meg a politikusok ígéreteiből és mi nem? Ki hol tévedett, mikor látta és mikor nem látta – beleértve e sorok íróját is – helyesen a történéseket?

¹ Emberi és kisebbségi jogaink, JMMT, Újvidék, 2001.

A volt Jugoszlávia az 1990-es évek elején a közép-kelet-európai országok közül a legmesszebb jutott az európai integrációs folyamatokban, és szinte a csatlakozás küszöbén állt. Ez ideig az összes környező ország már csatlakozott az EU-hoz, vagy aláírta a stabilitási és társulási egyezményt. Szerbia ennek ellenére – 2007 derekán – továbbra is ingadozik az Európai Unióhoz való csatlakozás és a történelmi múlttal való szembesülés között. Ezzel kiváltotta a 90-es évekből ismert gazdasági, politikai és egyéb nemzetközi izoláció folytatását is, ami tovább súlyosbította a lakosság amúgy is nehéz helyzetét.

A társadalmi-politikai változások viharosságáról ékesen tanúskodik, hogy az utóbbi négy év alatt kétszer is változott az ország neve: megszűnt a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (2003. február 4.), majd a montenegrói népszavazás eredményeként Szerbia és Montenegró államközössége is (2006. május 21.). Szerbia kényszerű függetlenedésével hatályát veszítette a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló (2002. február 27-i) szövetségi törvény is. Szerbia ugyanis – tudatosan vagy akaratlanul – elmulasztotta beemelni azt a jogrendszerébe.

Időközben a politikai állapotok Szerbiában sem javultak lényegesen. Az ún. demokratikus tömb felbomlása és az újra előretörő nacionalizmus egyúttal igen kedvezőtlen és elutasító jelzést jelent Európa felé.

Ez az időszak, amelyet a 2007. január 21-i parlamenti választások és a májusi közepén az ország és a világ színe előtt lefolyt képviselőházi színjátékok sorozata jellemez, Vojislav Koštunica ún. második – üveglábakon álló koalíciós – kormányának (2007. május 15-én való) a megalakulásával zárható le². Ennek az új/régi szerb kormánynak a kisebbségeket mellőző programja bírálatával foglalkozik a kötetbe időrendileg besorolt utolsó írás.

A vajdasági magyarok helyzete az új, magát demokratikusnak nevező hatalom alatt nem hogy javult volna, hanem tovább rosszabbodott. Folytatódott közösségünk lélekszámának a csökkenése és

2 Lásd a Helyzet 07 jelölésű file-t.

az elköltözés³. Rosszabbodott – különösen 2004-ben és 2005-ben – a kisebbségek biztonsági helyzete, az egyes törvényes rendelkezések alkalmazása, valamint a foglalkoztatottak nemzetiségi aránya és nem javult – az állami tisztségviselők ígéretei ellenére – a magyarok számaránya a közigazgatásban és az igazságügyi szervekben sem. Lejárt (2006. szeptember 21-én) az egyébként vitatott legitimitású Magyar Nemzeti Tanács négyéves megbízatása is. Kasza József (2007. május 5-én) „önként” távozott a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ), a vajdasági magyarok legnagyobb, kormányzati szerepet is vállaló pártjának elnöki posztjáról, amelyet 11 és fél évig töltött be, stb. Ennek a periódusnak az alaposabb elemzését azonban csak ezután kell elvégezni.

A legújabb (2007. június 1-jén ismertetett) közvélemény-kutatás szerint „a kisebbségek a többségi nemzet számára többé-kevésbé elfogadhatatlanok az állami funkciók betöltésére”⁴. Nem változott a magyarok helyzete az oktatásban és a kultúra terén sem⁵. Egyesek arra is figyelmeztetnek, hogy „Kosovo lehetséges függetlensége egy újabb menekülthullám veszélyével” és a lakosság „etnikai összetételének megváltoztatásával”⁶ fenyeget a Vajdaságban. Nem csoda, ha a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai nem túlzott optimizmussal tekintenek a jövőre.

II.

Ez a kötet válogatást tartalmaz a 2001. január 18. és a 2007. július 10-e között megjelent írásaimból. Ezekben a lehetőségeimhez és körülményeimhez mérten elemeztem – elsősorban nemzeti kisebbsé-

3 A 2002-es népszámlálás szerint Vajdaságban 290 207 magyar élt, a magyarság száma 2007-ben – figyelembe véve a statisztikai hivatal becsléseit is – 274 070-re tekinthető (Badis Róbert, szociológus: Hányan is vagyunk?, Magyar Szó, 2007. május 19., Hétvége, II. o.).

4 S. S.: Pripadnici manjina nerado viđeni na državnoj funkciji, Danas, 2007. június 2–3., 4. o., M. P.: Nepotpuno istraživanje manjina, 2007. június 5., 6. o. és K. I. Csalóka felmérés, Magyar Szó, 2007. június 7., 5. o.

5 A vonatkozó adatokat lásd a Helyzet06 és az Ombuds06 file-ban.

6 Az etnikai összetétel megőrzése, Magyar Szó, 2007. június 6., 4. o.

ségi szempontból – a vajdasági és a szerbiai társadalmi valamint politikai körülmények alakulását és feleleteket kerestem az időszerű kérdésekre. Ilyen szempontból ez a kötet az Emberi és kisebbségi jogaink című 2001. évi kiadvány folytatásának is tekinthető.

A CD-n összesen 105 írás és 4 interjú található, vagyis csaknem mindegyik szöveg, amely a 2000. október 5-i hatalomváltás után készült. Számos, leginkább 2004 után született írás nyomtatásban most jelenik meg először. Az utóbbi néhány évben írt szövegeim nagy része ugyanis – tekintettel a vajdasági magyar nyomtatott sajtóban uralkodó állapotokra – a Vajdaság Ma délvidéki hírportálon került először közlésre. Innen több írást átvettek a magyarországi, erdélyi, de más országbeli magyar honlapok is.

Az itt közreadott írások 27 különböző témakörrel foglalkoznak, éspedig: alkotmányjogi kérdésekkel (6); közigazgatási témákkal (3); a kisebbségek zaklatásával (5); az autonómiával (8); a politikai botrányokkal (1); a Concordia Minoritatis Hungaricae szervezettel (1); a Magyar–jugoszláv kisebbségvédelmi egyezményrel (4); a szerbiai választásokkal (7); az Európa Tanáccsal való kapcsolatokkal (3); a hágai Nemzetközi Bírósággal (1); a helyi önkormányzatokkal (1); az emberi jogok és a kisebbségek helyzetével (8); a hivatalos (anya)nyelvhasználatával (1); a magyar helységnevek hivatalos használatával (1); a délszláv büntetőügyekben illetékes nemzetközi törvényszékkal (5); a rehabilitálás és a kárpótlás témájával (4); a nemzeti kisebbségek képviselőivel (2); az erkölcs és a politika viszonyával (5); a kettős állampolgársággal (4); a nemzeti kisebbségek részvételével a közszolgálatokban (2); a Magyar Nemzeti Tanács működésével (2); a tartományi emberjogi biztos munkájával (6); a vajdasági magyar sajtó helyzetével (20); a szomszédos államokban élő magyarokról szóló (ún. státus)törvénnyel (2); a közép-bánsági Torda magyar közösségének problémáival (4); a kisebbségvédelmi törvénnyel (3) és a vízumkényszerrel (1).

Ezeket az írásokat 44 olyan melléklet (egyezmény, jogszabály, dokumentum, kronológia stb.) egészíti ki, amelyek szükségesek a

kisebbségi létünk és helyzetünk jobb megértéséhez, valamint a jogaink megvalósításáért folytatott további küzdelemhez.

A terjedelemre és a nyomdai, valamint az egyéb költségekre való tekintettel, a kötet 10 fejezetébe 33 nyomtatásban vagy az elektronikus sajtóban megjelent, illetve eddig még nem publikált szöveget soroltam be. Ezek – fejezetenként – a következő témákkal foglalkoznak: az alkotmány és autonómia kérdése (3 írás); a magyarok helyzete a Délvidéken (2); a kisebbségi jogvédelem (10); a kisebbségi sajtó helyzete (4); az erkölcs és politika viszonya (4); a kettős állampolgárság kérdése (2); a rehabilitálás és kárpótlás (2); a kisebbségek zaklatása (2); a háborús bűnös(ö)k (2) és a magyar–szerb kapcsolatok témája (2).

A kötetbe elsősorban azokat az újabb keletű és nagyobb terjedelmű, átfogóbb, elemző/bíráló írásokat válogattam, amelyek alapján képet lehet alkotni a délvidéki/vajdasági magyarok jelenlegi társadalmi és politikai helyzetéről. A jogi és politikai elméleti vonatkozású írások mellett olyan szövegek is helyet kaptak, mint például a Tordáról szóló írások, amelyek alapján konkrét betekintést lehet nyerni a kisebbségi jogok gyakorlati, illetve helyi szintű érvényesülésébe. Az írásoknak az egyes fejezetekbe sorolása a megjelenés sorrendje alapján történt. A nyomtatásban megjelent tíz és a további 17 témakörhöz tartozó írások mindegyike, amelyekből újabb ismeretekhez és adatokhoz is lehet jutni, vagyis mind a 108 szöveg megtalálható a CD-n.

A könyv Mellékletében (a CD-n lévő Melléklet összesen 52 szövege közül), a terjedelemre való tekintettel, sajnos mindössze csak 3 kronológia jellegű kaphatott helyet. Ezek a vajdasági magyarság volt kiadóháza, a Forum „karcsúsításának” és a Magyar Szó napilap alapítói jogának a Magyar Nemzeti Tanácsra történt átruházásának eseményeit tartalmazzák. Nyomtatásban most jelennek meg először.

Az írások az eredeti kéziratok alapján kerülnek közlésre. Az egyes szövegek ugyanis, a szerkesztői beavatkozások és „megmunkálás” következtében, megkurtítva jelentek meg, ami alkalmasint a tartalmukra is kihatott.

A lábjegyzetekben megjelölt források további kutatásokra és a korábbi helyzettel való összehasonlításra adnak lehetőséget. Ebben különösen nagy segítségre lehet az Árgus – Szerbiai (most: Vajdasági) Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület által megjelentett három könyv⁷, amelyek dokumentált forrásművekként is használhatók a vajdasági magyar nemzeti kisebbség poszt-októberi helyzete alakulásának elemzéséhez. A lábjegyzetek után található megjegyzésekben az aktuális, illetve a szövegekben emlegetett helyzet későbbi alakulásával kapcsolatos utalások találhatók, amelyeket a kézirat lezárásáig, vagyis 2007 július 31-ig frissítettem.

A könyvben lévő és a CD-n található számos illusztráció, fotó és karikatúra legtöbbje a magyar és szerb nyelvű nyomtatott sajtóból és az internetes világhálóról, vagy közvetlenül a szerzőktől származik, akiknek ezúton is megköszönöm a közléshez való szíves hozzájárulásokat. Külön köszönöm Dávid Csillának, hogy kisegített a hiányzó fotókkal és Léphaft Pálnak, hogy hozzájárult karikatúráinak a felhasználásához.

A nyomtatásban megjelent szövegek válogatásakor arra törekedtem, hogy lehetőleg kerek egészet képezzenek, és betekintést nyújtsanak a vajdasági magyarok aktuális helyzetébe. Az írások természetesen egyéni meglátásaimat fejezik ki. Igyekeztem azonban – a lehetőségeimhez mérten mindenhol a rendelkezésemre álló adatokra és a tudományos módszerekre támaszkodva – tárgyilagosan boncolgatni a felvetett témákat. Hogy ez mennyire sikerült, azt a Tisztelt Olvasó hivatott eldönteni.

Újvidék, 2007. július 31.

BOZÓKI Antal

⁷ Ezek a következők: Az Árgus 2001 (Dániel Print, Újvidék, 2001) és az Árgus; 2002. Évkönyv (Point-press, Karlóca, 2002), valamint az Árgus 2003/2004 – A vajdasági kisebbségek zaklatása (MOBIL – print studio, Újvidék, 2004).

1. ALKOTMÁNY ÉS AUTONÓMIA

1.1. Kettős autonómia*

A vajdasági magyarság történelmi esélye a megmaradásra

Mai tanácskozásunkat A vajdasági magyarság és az autonómia cím alatt tartjuk. Ennek a témának a megvitatása indokolt, mert a politikai életben nemcsak a szerb, de a vajdasági magyar pártok között is komoly nézetkülönbség van a Vajdaság és a vajdasági magyarság autonómiája megvalósításának útjával és módjával kapcsolatban.

A kérdés megvilágításának indokoltságát erősíti az is, hogy később van Vajdaság alaptörvénye és a szerbiai hatalmi politikai körök is bejelentették az új alkotmány előkészítésének munkálatait. Szükség mutatkozik tehát, hogy szakmai/tudományos szempontból is megvilágítást nyerjen, egyrészt az, hogyan viszonyuljunk Vajdaság autonómiája iránt, másrészt, hogy milyen kisebbségi autonómia felel meg a vajdasági magyarság érdekeinek. Figyelembe véve az itteni politikai pártok és civil szervezetek álláspontjait, a nemzetközi gyakorlatot és jogi normákat, ideje, hogy valamilyen egységes álláspontot alakítsunk ki ezekben, a vajdasági magyarság megmaradására nézve is rendkívül fontos kérdésekben.

1. Vajdaság autonómiája

A jelenleg hatalmon levő pártok koalíciója, illetve a Szerbiai Demokratikus Ellenzéknek (DOS/SZDE) a 2000. szeptember 24-i választások előtti ígéreteit a Program a demokratikus Szerbiáért című dokumentuma tartalmazza.

* Felszólalás a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Vajdasági Magyar Közművelődési Társaság és az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület 2003. március 1-jén Újvidéken tartott tanácskozásán *A vajdasági magyarság és az autonómia* témájára (Vajdasági Magyar Tudományos Társaság: A vajdasági magyarság és az autonómia, Atlantis, Újvidék, 2003., 57–62. o.)

Ebben – Az új képviselőház első napja című fejezetben – egyebek között a következő olvasható:

„Először, nyilatkozatot fogadunk el az új alkotmány sürgős elkészítéséről, a jelenlegi alkotmányos káosz megszüntetése érdekében. (...) A nyilatkozat elismeri az állam decentralizálásának szükségét,

Vajdaság soknemzetiségű – szerb többségű –, multikulturális európai régió. A trianoni békediktátum után került az akkori Jugoszláviához.

Vajdaság most közigazgatásilag Szerbia része. Bácska, Bánát és Szerémség alkotja. Autonóm tartomány. Székvárosa Újvidék.

Területe 21 500 km², lakosainak száma 2 031 992, ebből 290 207 a magyar (a 2002. évi népszámlálási adatok szerint). A többségi szerb után, a magyar a második legnagyobb nemzeti közösség a tartományban.

Vajdaság keleten Romániával, északon Magyarországgal, nyugaton Horvátországgal, délen pedig Szerbiával határos. (Vajdaságot nevezik még Délvidéknek, igaz, földrajzilag nem ugyanaz, Délvidék nagyobb területet, romániai részeket is felölel. Vajdaság névjegye:

Vajdaság Ma – <http://www.vajdasagma.info/0nevjegy.php>)

különös tekintettel Szerbia területi felosztására, valamint Vajdaság és Kosovo-Metohija önállóságának érvényesítésére.”

Az alkotmány megváltoztatásával kapcsolatos ígéret sem az első, sem a századik, sem az ötszázadik napon nem valósult meg, ideértve Vajdaság autonómiáját és Szerbia körzetesítését sem. „Immáron egy év eltelt az omnibusztörvény elfogadása óta (2002. február 15-én lépett hatályba – B. A. megjegyzése). A jogszabály meghozatalakor a vajdaságiak keveset kértek, még kevesebbet kaptak, és az az igazság, hogy a gyakorlatban még annál is kevesebb valósult meg” – fogalmazott *Nenad Čanak*, a Tartományi Képviselőház elnöke február 12-én¹.

A Tartományi Képviselőház 2002. október 23-án egyhónapos közvitára bocsátotta „Vajdaság AT Alaptörvénye előzetes tervezetének munkaváltozatát”. Az lett volna a dolgok rendje, ha a tartományi parlament február 28-án – mintegy összegezve a közvitát – már a dokumentum egy egységesebb, világosabb elképzelését és kevesebb alternatívát tartalmazó tervezetét fogadja el. Ennek ellenére, az előtervezetet „a vitában elhangzott észrevételekkel együtt fogadták el és ez kiindulópontként szolgál a tervezet kidolgozásában” – írja a Magyar Szó képviselőházi tudósítója². Lényegében tehát, az altörvény előtervezetének szövege megmaradt ugyanabban a változatban, ahogyan azt több mint négy hónappal korábban elfogadták, újabb észrevételekkel bővítve, ami tovább bonyolítja az amúgy is számos ellentétes (alternatív) megoldást tartalmazó szöveget.

Ennek alapján az alábbi következtetésekre juthatunk:

1. a tartományi parlamentben nincsenek megfelelő szakemberek, akik összegezni tudták volna a közvitát;
2. a tartományi parlamentben nincs meg a kellő politikai akarat, vagy szükséges politikai egység (megfelelő számú szavazat) Vajdaság legfőbb dokumentumának az elfogadására;

1 Varjú Márta, Varga Attila: A minimumnál is kevesebb, Magyar Szó, 2003. február 13., 1. o.

2 Orosz Klára: A tervezetről két hét múlva, Magyar Szó, 2003. március 1., 1. o.

3. a képviselők – miközben felveszik havi járandóságait, útiköltségeiket, napidíjaikat – jót szórakoznak, játszadoznak a jámbor polgárok türelmével és nincs szándékukban, hogy a tartomány jogi helyzetét (a választási politikai ígérekhez híven) rendezzék.

Az egyes vajdasági és szerbiai (belgrádi) politikai parlamenti pártok eddigi viszonyulásából is arra a következtetésre lehet jutni, eszük ágában sincsen, hogy Vajdaság megígért teljes körű autonómiáját visszaállítsák. Vajdaság autonómiájára tehát – legalábbis a dolgok jelenlegi állása szerint – még egy jó ideig várni kell, ha (ilyen tempóval haladunk), annak megvalósulására egyáltalán sor kerül.

A Vajdasági képviselőház február 28-i ülése után is arra a megállapításra juthatunk, teljesen bizonytalan, hogy mikor kerül elfogadásra Vajdaság alapokmánya és milyen autonómiát fog majd az szavatolni a tartomány lakosságának.

Az alaptörvény (most már) előtervezetének utolsó (159.) cikke egyébként is így hangzik: „Az Alaptörvény a Szerb (helyesen: Szerbia) Köztársaság új alkotmányának hatályba lépése előtt nem léphet hatályba”. Ez az jelenti, hogy a Vajdaságnak olyan fokú autonómiája lesz, amilyent Belgrádban jóváhagynak.

2. A vajdasági magyarság és az autonómia

Sajnálattal kell megállapítani, hogy a vajdasági magyar politikai pártoknak nincs egységes álláspontja sem Vajdaság autonómiájának kérdésében, sem abban, hogy milyen kisebbségi autonómia felelne meg a vajdasági magyarságnak.

Egyes vajdasági politikai pártvezetők szerint „Vajdaság autonómiájának a kérdése szerb–szerb ügy”, amibe „nem kell belevonni a vajdasági magyarságot”. Mások azt a nézetet vallják, hogy „Vajdaság autonómiája nem érdekli a vajdasági magyarságot”. Olyan politikusaink is vannak, akik azt állítják, hogy „települési önkormányzatban kell gondolkodni” és „Vajdaságnak nem kell semmiféle autonómia”. Vajon így van-e?

Vajdaság a történelem folyamán sohasem tartozott Szerbiához. Trianon után most vagyunk először abban a történelmi helyzetben, hogy Vajdaság Szerbiához tartozik.

A Tartományi Képviselőház épülete

Emlékeztetnünk kell azokat, akik tudatosan elfelejtették vagy ismereteik hiányossága miatt nem tudják:

A második világháború után létrejött Jugoszláviában Vajdaság (1945. július 31-étől – az autonóm Vajdaság létrehozatalától) – folyamatosan autonóm tartományként létezett. Az (1974. február 28-i) első vajdasági alkotmány a tartományt mind Szerbia, mind pedig a szövetségi állam összetevő részeként határozta meg. A szövetségi állam szintjén vétőjoga volt. Ettől kezdve Vajdaság teljes körű törvényhozási, végrehajtási és igazságügyi autonómiával is rendelkezett. Az 1989. március 28-i miloševići alkotmánymódosítás (IX.-tól XLIX.-ig terjedő függelékek) megfosztotta addigi autonóm illetékességeitől a tartományt. A harmadik Jugoszláviában Vajdaság autonómiája a formalításra szűkült. A szövetségi alkotmány Vajdaság Autonóm Tartományt többé nem is említi.

Nem mellékes az a tény sem, hogy Vajdaság Autonóm Tartomány létrehozása jórészt a nemzeti kisebbségek helyzetének rendezése, illetve a kisebbségi kérdés kedvező megoldása érdekében is történt.

Lemondhatunk-e mi magyarok most Vajdaság autonómiájáról? Szerintem nem. *Bálint István* a tanácskozáson mondott bevezetőjében nagyon is találóan fogalmazta meg: „Az autonómia a megma-

radás záloga”³. Én ehhez csak annyi tennék hozzá, hogy a vajdasági nemzeti kisebbségek, így egyben a vajdasági magyarság megmaradásának a záloga is.

Szerintem egy olyan vajdasági alaptörvény elfogadását kell támogatni, amely lehetővé teszi a törvényhozói, végrehajtói és igazságügyi hatáskörökkel felruházott autonóm Vajdaság létrehozását. Egy ilyen dokumentum lehetőséget teremtene a nemzeti kisebbségek identitásának és jogainak megőrzésére is. Összhangban van ez Vajdaság történelmi hagyományaival és megfelel a nemzetközi közösség elvárásainak és álláspontjainak is.

Itt említtem meg, hogy:

- az 1992. évi londoni Jugoszlávia Konferencia elnöklőinek Szerbia és Montenegró címet viselő dokumentumában⁴ Szerbia és Montenegró világos kötelezettséget vállaltak:
- „hogy Kosovo és Vajdaság polgárainak visszaadnak minden polgári és alkotmányos jogot és Sandžak lakosai számára biztosítják a polgári jogok tiszteletben tartását”⁵;

3 Bálint István: Az autonómia a megmaradás záloga, A vajdasági magyarság és az autonómia (Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, Atlantis, Újvidék, 2003., 7–29. o.).

4 „Međunarodna politika”, 1007-8/1992 szám, 21. o.

5 Ehhez a megfogalmazáshoz 2001. december 9-én Bela Tonković a konferencia résztvevője a következő magyarázatot fűzte: Különösen büszkék vagyunk arra, hogy a Szerbiáról és Montenegróról (Jugoszláv SZK-ról) szóló dokumentumban elfogadták Vajdaság autonómiájával kapcsolatos javaslatunkat, és hogy elhatározták, hogy Vajdaság és Kosovo polgárainak visszaadják alkotmányos jogaikat. Ezt a következő összefüggésben kell szemlélni:

1. Szerbia alkotmányával Vajdaság elveszítette addigi státusát, alkotmányos jogait (alapvető okmánya statútumra szűkült) és autonómiája nagymértékben csökkent.

2. A JSZK (žabljaki) alkotmányát 1992 áprilisában fogadták el. Ezzel nemcsak, hogy elismerték a JSZSZK eltűnését a világ politikai térképéről, hanem elfogadták azt is, hogy Vajdaság kizárólag Szerbia tartománya, és ami ebből következik: nem látták elő Vajdaság népképviselői számára a közvetlen parlamenti mandátumot. Ezzel pedig az eddigi megoldásoktól eltérő módon fogalmazták újra Vajdaság polgárainak jogait is.”

3. A dokumentumban lévő megfogalmazás valójában kompromisszum, de a Szerbia Köztársaság alkotmányával és a žabljaki alkotmánnyal elvett jogok visszaszármasztását kell alatta érteni.

- az 1999. november 4-én az Egyesült Államok Szenátusa egyhangúlag elfogadta a Szerbia demokratizálásáról szóló S. 720-as törvényjavaslatot, amelynek 502-ik szakasza a vajdasági magyarság helyzetének méltányos rendezését sürgeti. A szakasz rendelkező részében a Kongresszus felhívja az Egyesült Államok elnökét: „szólítsa fel a külügyminisztert, hogy rendszeresen figyelje a vajdasági magyarok helyzetének alakulását”;
- 2001. június 28-án „A vajdasági autonómia visszaállítása: a többnemzetiségű stabilitás modellje Jugoszláviában” címmel Washingtonban az amerikai kongresszus épületében nemzetközi szemináriumot tartottak. „Vajdaság a posztjugoszláv mozaik utolsó, nemzetközileg igazságtalanul elhanyagolt kockája, amelyet pedig nem az újabb válság kirobbantásának veszélyével, hanem éppen a megoldás egyik lehetséges modelljeként kellene, hogy felmutasson a nemzetközi közösség” – így foglalja össze *Purger Tibor* a Magyar Szó washingtoni tudósítója ezt a tanácskozást⁶;
- *Doris Pack*, az Európai parlament Délkelet-európai Kapcsolatok delegációjának elnöke 2003. február 27-i újvidéki sajtóértekezletén a tartomány autonómiatörvényeivel kapcsolatban kifejtette: a szerb kormány miniszterelnökének is tisztában kell lennie azzal, hogy az EU Vajdaság teljes körű autonómiáját támogatja, nem tudom miért nem tettek lépéseket ebbe az irányba”. Az EU magas rangú tisztségviselője még azt is javasolta, hogy a Vajdasággal való szorosabb együttműködés érdekében célszerű lenne, ha a tartomány irodát nyitna Brüsszelben⁷.

Doris Pack

⁶ Magyar Szó, 2001. július 5.

⁷ V. A.: Az EU Vajdaság autonómiájának visszaállításáért, Magyar Szó, 2003. február 28., 1. o.

Vajdaság teljes körű autonómiája megvalósításának adva vannak tehát a történelmi, alkotmányjogi és nemzetközi feltételei. Történelmi esélyt mulaszthat el a vajdasági magyarság, ha megengedi, hogy a politikai pártok vezetői a nevében lemondjanak erről az autonómiáról. A nemzeti kisebbségi jogok legfőképpen csak az autonóm Vajdaság a törvényhozási, végrehajtói és igazságügyi illetékességekkel felruházott vajdasági parlament által valósulhatnak meg. Ez a parlament lehet kétházás (Polgárok Tanácsa/Háza és Nemzeti Közösségek Tanácsa/Háza) vagy egyházas, amelyben a nemzeti kisebbségek képviselői csoportjának vétőjoga van az illető nemzeti kisebbséget érintő kérdésekben való döntéshozatalkor. (A települési önkormányzatok erősítése és a hatalom decentralizálása nincs ellentétben Vajdaság autonómiájával. E két folyamat valójában kiegészíti egymást.)

A kisebbségi nemzeti tanácsok – amelyekre úgy tekintek mint a nemzeti kisebbségi autonómia megvalósulásának második formájára – a kisebbségi jogok megvalósítása szempontjából sajnos nem elegendőek. Bármennyire is esküdöznek erre egyes kisebbségi politikusok. A nemzeti kisebbségi tanácsoknak a jogköre korlátozott, jellege tanácsadó. Ezért semmilyen döntéshozatali hatáskörrel nem rendelkeznek. Vagyis nem biztosítják a kisebbségi közösségek tagjai számára a különböző szintű politikai döntéshozatalban való részvételt. Ezt a hatalmi koalícióban részes magyar politikai párt(ok) vezetői sajátították ki a maguk részére.

Véleményem szerint tehát nem a Vajdaság autonómiáját támogató, hanem éppen azok a kisebbségi politikusok kergetnek délibábot, akik azt remélik, olyan magyar nemzeti kisebbségi autonómia valósul meg, amelynek valamilyen „jogszabályalkotási” felhatalmazása lesz. Ki kell mondani: a kisebbségi jogok csak a kettős autonómia keretében, Vajdaságnak mint teljes jogkörrel felruházott autonóm tartománynak a keretében és a nemzeti kisebbségi autonómia intézményrendszerének a keretében (ahová a nemzeti tanácsok is tartoznak) valósulhat meg. Mindkét autonómiára szükségünk van. E kettős autonómia megvalósításhoz viszont a vajdasági magyarság egysége a legfontosabb alapfeltétel...

1.2. „Új” szerb alkotmány(javaslat)*

Népszavazás 2006. október 28-án és 29-én

Szerbiában az új alkotmány meghozatala körüli vitával folytatódik a kilencvenes évek óta tartó politikai válság.

A Slobodan Miloševićet megbuktató Szerbia Demokratikus Ellenzéke (SZDE) a Program a demokratikus Szerbiáért című, 2000. augusztus 19-én közzétett választási programjában „kötelezettséget vállalt”, hogy az újonnan választott képviselőház első ülésének első napján „nyilatkozatot fogad el az új alkotmány sürgős elkészítéséről, az alkotmányos káosz megszüntetése érdekében”.

– Az új alkotmányos és törvényes megoldások össze lesznek hangolva a korszerű jogi és civilizációs szabványokkal, különösen az emberi szabadságok, a polgári és a kisebbségi jogok védelme, a parlamentarizmus, a hatalom felelőssége és a jog uralma terén. A nyilatkozat elismeri az állam decentralizálásának szükségét, különös tekintettel Szerbia területi felosztására, valamint Vajdaság és Kosovo-Metohija önállóságának érvényesítésére – olvasható az SZDE idézett dokumentumában.

Új alkotmány?

Hat évnek kellett eltelnie ahhoz, hogy elkészüljön az új alkotmány tervezete, amelyet Szerbia Képviselőháza 2006. szeptember 30-án egyhangúlag (a 250 közül jelenlevő 242 képviselő szavazatával) elfo-

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=vezer> (2006. október 15.); HTMH, Reggeli Sajtófigyelő (2006. október 16.) és Emberi jogi Központ. (http://www.humanrightscenter.net/hu/index.php?option=com_content&task=view&id=38&Itemid=35)

Lásd még: Németh Zoltán, Mi és az alkotmánytervezet (interjú), Magyar Szó, 2006. október 26., 10. o.

Megjegyzés: A Velencei Bizottságnak a szerb alkotmánnyal kapcsolatos véleményét lásd a Mellékletben (VelenceS – a CD-n).

Megjegyzés: A népszavazáson az alkotmány szövege a kifogásolt rendelkezésekkel lett elfogadva.

gadta az új alkotmány javaslatát. (A volt kommunista országok közül Szerbiai utolsóként változtatja alkotmányát.) Ennek a határozatnak az alapján Predrag Marković, a Képviselőház elnöke október 28-ára és 29-ére tűzte ki a javaslatról szóló népszavazás megtartását. A kétnapos szavazást azzal indokolta, hogy „a polgároknak legyen elég idejük elgondolkodni, tudnak-e békésen aludni, amikor az államunkról és a jövőjükről az ő szavazatuk nélkül döntenek”.

A szavazás azonban nem csak a Vojislav Koštunica – az azóta szét-esett SZDE akkori szövetségi elnökjelöltje – nevével fémjelezett új alkotmányjavaslatról szól, hanem arról is, hogy merre tart Szerbia: folytatódik-e a miloševići nacionalista-sovinisza politika, vagy a jelenlegi hatalomtartók végre rákényszerülnek az ezzel a politikával való szakításra? Az 586 millió dinárba kerülő népszavazás kimenetelétől függetlenül, Szerbiában azonban – a jelenlegi állapotok szerint – még hosszabb ideig tart majd az új, demokratikus, európai irányzatú és a reakciós erők közötti politikai küzdelem.

Az új alkotmány javaslatát az ellenzéki pártok, civil szervezetek és a szakértők soraiból már eddig is sok bírálat érte, az előkészítési

(Léphaft Pál karikatúrája)

módja és a tartalma miatta is. A (most már) hivatalos javaslat ugyanis a parlamenti pártok egyezkedésének az eredménye, amelyet semmilyen nyilvános vita nem előzött meg és az erről, az állam legfontosabb jogi dokumentumáról szóló pártközi megállapodás is „éjszaka született meg”. Egyszerre sürgőssé vált – a Kosovóval kapcsolatos tárgyalások függvényében – Szerbiában az új alkotmány meghozatala, hogy az ország a nemzetközi közösség felé demonstrálja: Kosovo Szerbia szerves része.

A vajdasági magyarok óriási többsége nem ismeri a szerbiai alkotmányjavaslat szövegét. Megszűnt ugyanis az a gyakorlat, hogy az ország szempontjából fontos dokumentumokat a kisebbségek nyelvén is idejében közlétegyék és kikérjék azok véleményét. Az (alig néhány ezres) közszolgálati Magyar Szó is csak kivonatossan ismertetette az alkotmányjavaslat szövegét. Hogyan fog szavazni a vajdasági magyar polgár, ha azt sem tudja, mire adja le voksát? Az alkotmány pedig ismét hosszabb időre meg fogja határozni a sorsunkat.

Mit tartalmaz és mit nem?

A szavazásra kerülő alkotmányjavaslat tíz fejezetből és 206 cikkből áll. (A hatályos, 1990. szeptember 28-i zábljakinak is nevezett alkotmánynak kilenc fejezete és 136 cikke van.) Az új alkotmány csak akkor lesz elfogadva, ha az október végi referendumon a választók többsége igennel szavaz a kérdésre: Támogatja-e Szerbiai Köztársaság új alkotmányának megerősítését?

A tíz fejezet a következő: I. Alkotmányos alapelvek (1–17. cikk); II. Emberi és kisebbségi jogok és szabadságok (18–81. cikk); III. Gazdasági berendezés és közpénzelés (82–97. cikk); IV. Szerbia Köztársaság illetékességei (97. cikk); V. A hatalmi rendszer (98–165. cikk); VI. Alkotmánybíróság (166–175. cikk); VII. Területrendezés (176–193. cikk); VIII. Alkotmányosság és törvényesség (194–202. cikk); IX. Alkotmányváltoztatás (203–205. cikk) és X. Záró rendelkezés (206. cikk).

A „új alkotmány” szerkezete szinte csaknem azonos a miloševići alkotmány szerkezetével. Az, hogy mindkét alkotmány szövegében az

Emberi és kisebbségi jogok és szabadságok című fejezet megelőzi a Gazdasági berendezés és közpénzelés fejezetet azt a látszatot kívánja keltetni, hogy Szerbiában az emberi és kisebbségi jogoknak elsőrendű fontosságot tulajdonítanak. A mindennapi gyakorlat azonban ennek az ellenkezőjét mutatja. Ez a rangsorolás módszertanilag is problematikus, mert nem a proklamált jogok és szabadságok határozzák meg az egyén társadalmi és gazdasági helyzetét, hanem éppen fordítva.

Szembevető az alkotmányjavaslat preambuluma (bevezető), amely így hangzik: „A szerb nép állami hagyományaiból és a Szerbiában élő polgárok és etnikai közösségek egyenjogúságából és abból kiindulva, hogy Kosovo-Metohija Tartomány Szerbia területének alkotórésze, és lényegi autonómiával rendelkezik a szuverén Szerbia kereteiben, illetve a tartománynak e helyzetéből következik minden állami szerv alkotmányos kötelezettsége, hogy védelmezze Szerbia állami érdekeit Kosovo-Metohijában, minden bel- és külpolitikai viszonyban, Szerbia polgárai meghozzák Szerbia Köztársaság Alkotmányát.”

(Szalai Attila karikatúrája)

Már a bevezető és az 1. cikk megfogalmazásból is látszik, hogy az alkotmány meghozatalának politikai indokai vannak, éspedig annak kinyilvánítása, hogy Szerbia a szerbek nemzeti állama. A javas-

lat tehát nemzeti alapon megkülönbözteti az (állam)polgárokat, vagyis a szerbek és az „etnikai közösségek”-hez tartozó személyeket, mint másodrendű polgárokat. Az 1. cikk Szerbiát már csak úgy említi, mint a szerbek „és az összes többi polgár” államát. Az „etnikai közösségek”-et már meg sem említi.

A 10. cikk kimondja, hogy Szerbiában hivatalos használatban „a szerb nyelv és a cirill betűs írásmód van használatban”. E cikk 2. bekezdése szerint „a többi nyelv hivatalos használatát törvény rendezi, az alkotmánnyal összhangban”. Milyen garancia van arra, hogy egy új nyelvhasználati törvény a nemzeti kisebbségek számára biztosítja az anyanyelvhasználat eddigi szintjét?

Már ezek a megfogalmazások is ellentétben vannak az Európa Tanácsnak a „nemzeti kisebbségek” védelméről szóló Keretegyezményével és a regionális vagy kisebbségi nyelvek európai Kartájával, amelynek Szerbia az egyik aláírója.

Az általános elvekhez tartozó 14. cikk címe „A nemzeti kisebbségek védelme”. Ez a két bekezdéses szakasz a következőképpen hangzik: „Szerbiai Köztársaság védelmezi a nemzeti kisebbségek jogait. Az állam garantálja a nemzeti kisebbségek védelmét, a teljes egyenrangúságuk és nemzeti identitásuk megőrzése érdekében.” Ennek az általános proklamációnak a részletezése a (későbbi elemzés tárgyát képező) II. fejezetben található.

Az I. fejezethez tartozó cikkek közül külön figyelmet érdemel még a 16. cikk (nemzetközi kapcsolatok), amelynek a 2. bekezdése a következő: „A nemzetközi jog általánosan elfogadott elvei és a meg-

A 2006. október 28-án és 29-én megtartott népszavazáson a bejegyzett polgárok 53,04 százaléka támogatta Szerbia új alkotmányát. Az új alkotmány meghozatalára Vajdaságban 43,93 százalék szavazott. A magyarok többsége otthon maradt

erősített nemzetközi szerződések Szerbia Köztársaság jogrendjének a részét képezik és közvetlenül kerülnek alkalmazásba. A megerősített nemzetközi szerződések összhangban kell, hogy legyenek Szerbia Alkotmányával.” Ez a két mondat szöges ellentétben vagy egymással, de a nemzetközi jognak a belső joggal szembeni prioritásának (alkalmazási elsőbbségének) az elvével is. Az utóbbi mondat úgy is értelmezhető, hogy csak azok a nemzetközi szerződések az érvényesek, amelyek „összhangban vannak Szerbia Alkotmányával”, vagyis az összes nemzetközi szerződést Szerbia Alkotmányához kell idomítani. Azt is jelenti, hogy Szerbia az Alkotmány elfogadása után nem köteles kiszolgáltatni a háborús bűnökkel vádolt személyeket, vagy betartani sem a nemzeti kisebbségek védelmére vonatkozó és már becikkelyezett nemzetközi szerződéseket.

Emberi és kisebbségi jogok

Az emberi nemzeti kisebbségi jogokkal az alkotmányjavaslat II. fejezete (17–81. cikke) foglalkozik. Ez a fejezet három alfejezetből áll, éspedig: I. Alapelvek; (18–22. cikk); II. Emberi jogok és szabadságok (23–74. cikk) és III. Nemzeti kisebbségi jogok (75–81. cikk). Jellemző, hogy a fejezet szerkezete nem egységes, mivel több helyen pontatlan annak meghatározásában, hogy mi is tartozik a szélesebb értelemben vett emberi jogokhoz és melyek azok a jogok, amelyek a nemzeti kisebbséget mint közösséget külön is megilletik.

A II. fejezet Alapelvek című 1. része leszögezi, hogy az Alkotmány, a nemzetközi jog általános elvei és az elfogadott nemzetközi szerződések által biztosított emberi és kisebbségi jogokat közvetlenül alkalmazzák, törvény által csupán e jogok megvalósítását lehet részletezni. Ezeket a jogokat csak akkor lehet korlátozni, „ha azt az Alkotmány előlátja”. Kimondja azt is, hogy „az emberi és kisebbségi jogok megvalósított szintjét nem lehet csökkenteni”.

Az általános elvekhez tartozik az is, hogy az Alkotmány és a törvény szempontjából mindenki egyenlő, és mindenkinek joga van a törvény előtti egyenlő, megkülönböztetés nélküli védelemre. Az em-

beri és a kisebbségi jogok sérelme esetén mindenkinek joga van a törvény által való védelemre és az elszenvedett sérelem következményeinek elhárítására.

A II. fejezet emberi jogokkal és szabadságokkal foglalkozó 2. része általánosságban megismétli a ma már nemzetközileg garantált jogokat, mint pl. a jog az élethez, a halálbüntetés eltörlése, a fizikai és lelki integritás védelme, a szabadsághoz és biztonsághoz való jog, a tisztességes eljárásra való jog, a rehabilitálásra és a kártérítésre való jog, a személyes adatok védelmének joga, a gondolat-, a szólás- és vallásszabadság, sajtószabadság, a munkára, a vagyonra és a sztrájkra való jog, választói jog stb. Elősegíti az etnikai, kulturális, nyelvi és vallási különbségek tiszteletben tartását (48. cikk), valamint tiltja a faji, nemzeti és vallási gyűlölet szítását (49. cikk).

Tekintettel arra, hogy Szerbiának nincs kisebbségvédelmi törvénye, külön figyelmet érdemel a II. fejezet 3. részének a nemzeti kisebbségi jogokat tartalmazó hét cikke.

Az alaprendelkezést tartalmazó 75. cikk szerint „a nemzeti kisebbségeket, azokon a jogokon kívül, amelyeket az Alkot-

Volt-e elég szavazat a népszavazáson?

mány minden polgár számára biztosít, külön egyéni vagy kollektív jogok illetnek meg. Az egyéni jogok személyenként valósulnak meg, a kollektív jogok pedig más személyekkel együttesen, az Alkotmánnyal, a törvénnyel és a nemzetközi szerződésekkel összhangban. A kollektív jogok alapján a nemzeti kisebbségek, közvetlenül vagy képviselőik által, részt vesznek a kultúra, oktatás, tájékoztatás és a hivatalos nyelv- és íráshasználat kérdéseiről való döntéshozatalban, a törvénnyel összhangban.

A nemzeti autonómia szempontjából rendkívül fontos a 75. cikk 3. bekezdésének megfogalmazása, mely szerint „a kulturális, oktatási, tájékoztatási és a hivatalos nyelv- és íráshasználati jogok megvalósítása terén való önkormányzat érdekében a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsokat választanak, a törvénnyel összhangban”.

E rendelkezés azonban – a részleges kulturális autonómián túl – nem teszi lehetővé a nemzeti kisebbségek számára a nemzeti autonómia egyéb megnyilvánulási formáit és a kisebbségi közösségek számarányos képviseletét a szerb parlamentben, vagyis kettős mérce alkalmazását sem.

Ez ellentétben áll azokkal a követelésekkel, amelyeket a szerb hatalom támaszt a kosovói szerbek nemzeti autonómiája érdekében. Ismeretes, hogy a szerb kormány még 2004-ben külön dokumentumot dolgozott ki, amelyben a kosovói szerbek számára nemzeti alapú területi és perszonális autonómiát irányoz elő. Ebből is látszik, hogy a javaslattevő pártok a szerbiai nemzeti kisebbségek számára nem hajlandók biztosítani azokat a jogokat, amelyeket a saját nemzettársaiknak követelnek Kosovón.

A 76. cikk tiltja a nemzeti kisebbségeknek a törvény előtti diszkriminációját (amire az utóbbi évek bírósági gyakorlatában is volt számos kirívó példa).

A 77. cikk a nemzeti kisebbségek számára biztosítja a közügyekben való „részvételt”, a többi polgárral együtt, valamint, hogy köztisztiséget töltsenek be. A kisebbségeknek az állami hivatalokban való foglalkoztatásával kapcsolatban (2. bekezdés), pedig azt írja, hogy ezzel kapcsolatosan „tekintetbe veszik” a lakosság nemzeti összetételét és a nemzeti kisebbségek „megfelelő képviseletét”. Egyik megfogalmazás sem biztosítja azonban a döntéshozatalban és a közhivatali foglalkoztatásban való részarányos képviseletet, ami a kisebbségek alapvető követeléseikhez tartozik.

A 78. cikk tiltja az erőszakos asszimilációt, a 79. cikk szerint pedig a kisebbségek sajátosságainak kinyilvánításával, megőrzésével, ápolásával és nyilvános kifejezésével kapcsolatos jogok felsorolását tartal-

mazza, de hozzáteszi, hogy „a törvénnyel összhangban”. Ez azt jelenti, hogy minderről majd a szerb képviselőház dönt (bizonyára az Alkotmánnyal összhangban...).

A 80. cikk szerint „a nemzeti kisebbségek oktatási és kulturális egyesületeket alakíthatnak, amelyeket önkéntesen pénzelnek” és elismeri azok „külön szerepét a nemzeti kisebbségek jogainak megvalósításában”. Az első megfogalmazás nem egészen értelmes, mert az derül ki belőle, hogy a kisebbségek az oktatási és kulturális egyesületeket saját maguk tartják fenn. Hol van itt a szerb állam kötelezettsége ezeknek az egyesületeknek a fenntartásához, hiszen a nemzeti kisebbségi adófizető polgárok is hozzájárulnak a hasonló szerb egyesületek működéséhez? A cikk 3. bekezdése alapján – a Keretegyezmény 17. cikkébe foglalt kötelezettség értelmében – lehetővé teszi a kisebbségekhez tartozó személyek számára „a Szerbia Köztársaság határain kívül élő nemzettársaikkal való szabad kapcsolattartást és együttműködést”.

A II. fejezet utolsó (81.) cikke a tolerancia szellemének fejlesztését ösztönzi az oktatás, a kultúra és a tájékoztatás területén, az egymás megbecsülése, jobb megértése és az együttműködés javítása érdekében.

Vajdaság autonómiája?

Az új szerb alkotmány javaslata Vajdaság tartomány autonómiája szemszögéből – még a miloševići alkotmányhoz viszonyítva is – hátrányos rendelkezéseket tartalmaz.

Az alkotmányjavaslat VII. fejezetének (Területrendezés) 2. része az Autonóm tartományok címet viseli (182–187. cikk). Ennek a résznek az első (182.) cikkébe foglalt meghatározás szerint, „az autonóm tartományok az Alkotmánnyal alakított területi közösségek, amelyekben a polgárok a tartományi autonómiára való jogukat valósítják meg”. Elégé homályos és szinte semmitmondó megfogalmazás.

Ez a cikk kimondja továbbá, hogy Szerbiának két autonóm tartománya van, Vajdaság és Kosovo-Metohija, s ez utóbbi „lényegi autonómiáját” külön törvény fogja meghatározni, amelyet az Alkotmány megváltoztatásának eljárása szerint hoznak (majd) meg. Új autonóm

2006. november 8-án, Mitar napján a Szerbiai Képviselőház 240 parlamenti képviselő jelenlétében beiktatta az új alkotmányt. Vojislav Koštunica miniszterelnök a munkatársaival megérkezik a Képviselőházba

tartományokat is létre lehet hozni, vagy a meglévőket megszüntetni, illetve egyesíteni, az előbbi eljárás alapján.

Az autonóm tartományok, az Alkotmánnyal és a törvénnyel összhangban, határozzák meg illetékességi körüket, döntenek a tartományi szervek és szolgálatok szerkezetéről és azok vezetőinek megválasztásáról. A törvénnyel (amelyet ugyancsak a szerb képviselőház hoz majd meg) rendezik „a tartományi jellegű kérdéseket”, amelyek közé a 183. szakasz a következőket sorolja:

1. területi tervezés és fejlesztés,
2. mezőgazdaság, vízgazdaság, erdészet, vadászat, halászat, turizmus, vendéglátóipar, közúti, folyami és vasúti közlekedés és az utak karbantartása, kiállítások és egyéb mezőgazdasági manifesztációk rendezése és
3. oktatás, sport, kultúra, egészségügy, szociális védelem és tartományi szintű tájékoztatás.

A tartomány illetékességi körébe tartozik az emberi és nemzeti kisebbségi jogok megvalósítása, valamint a tartomány vagyonának igazgatása (ismét a törvénnyel összhangban).

Erdekes még a 184. cikk megfogalmazása is, mely szerint „a tartománynak eredeti jövedelmi forrásai vannak, amelyekből a saját illetékességeinek megvalósítását pénzeli”. Ezeket a forrásokat úgyszintén a szerb képviselőház határozza meg külön törvénnyel. Vajdaság költségvetését az alkotmányjavaslat Szerbiai Köztársaság költségvetésének 7%-ban állapította meg, azzal, hogy „ebből a 7%-ból 3%-ot a kapítális kiadásokra kell fordítani”. Vajdaság legfőbb jogi aktusa az Alapszabály, amelyet a tartományi képviselőház fogad el ugyan, de Szerbia Népképviselőházának előzetes jóváhagyása után.

Az alkotmányjavaslatban tehát Vajdaság nem kapott semmilyen törvényhozási, végrehajtó és (még részben sem) igazságszolgáltatási hatalmat, de önállóan nem rendelkezhet saját bevételekkel és vagyonnal sem.

Az állami tévé stábján kívül egyetlen forgatócsoportot sem engedtek be az alkotmány kihirdetésére

Következtetések

Az új alkotmányjavaslat, amelyet egyesek máris oktroált alkotmánynak neveznek, kiváltotta a demokratikus közvélemény felháborodását, az előkészítési módja és tartalma miatt is. Több, Vajdaságnak nagyobb autonómiát követelő politikai párt vezetője (a Liberális demokrata Párt – LDP, a Szerbiai Polgári Szövetség – GSS, a Szociáldemokrata Unió – SDU, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga – LSDV, a Vajdasági Párt – VP) – ideértve Bojan Kostreš, a tartományi képviselőház elnökét is – és civil szervezeteket (a Nyílt Társadalom Alap, a Független Újságírók Szervezete, a Civil Társadalom Fejlődé-

sének Központja, a Regionalizmus Központ stb.) is a referendum bojkottálására hívta fel a tartomány lakosságát. Ezzel szemben a Tartományi Végrehajtó Tanács összehangolt véleménye szerint „a bojkott nem szolgálná a vajdasági polgárok érdekeit”.

A vajdasági magyarság szempontjából a javaslat semmilyen újdonságot és helyzetének javítását tartalmazó megoldást nem tartalmaz. Sokkal jobb és kevesebb bírálatra okot adó megoldás lett volna, ha az előkészítők a javaslatba egyszerűen beemelik az emberi és kisebbségi jogokról, valamint polgári szabadságokról szóló – a nemzetközi közösséggel is összehangolt 2003. évi – szövetségi Alapokmányt. Aggasztó viszont, hogy a magyar pártok között ismét elmaradt a javaslatról szóló közös álláspont kialakítása.

A „legnagyobb vajdasági magyar párt”, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) „közvitát szervez az új alkotmányról a vajdasági magyarság széleskörű bevonásával. Lakossági fórumokon ismerteti az alkotmányszöveg erényeit és hiányosságait egyaránt, és meg kívánja ismerni közösségünk álláspontját”. Valójában nincs határozott álláspontja az alkotmányjavaslatról (talán a Koštunicával kötött, nyilvánosságra nem hozott paktum miatt).

A Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) „indokoltnak látja mind az alkotmány referendumának bojkottját, mind a nemmel való szavazást”. A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) „felszólította tagjait és szimpatizánsait, a demokratikus közvéleményt, hogy az alkotmányról szóló szerbiai népszavazáson nemmel szavazzanak”.

Mihal Ramač, a Danas napilap főszerkesztőjének szavai szerint „azok a szavazók, akik minden előítélet nélkül hallgatják mindkét felet, olyan benyomást szerezhetnek, hogy meggyőzőbbek azok, akik a bojkottra szólítanak fel. A tartózkodás vagy a nemmel való szavazás azt jelenti, hogy hatályban marad Milošević alkotmánya. Ismételten szembetalálva magát a rossz és a rosszabb közötti választással, az ember felteheti önmagának kérdést: Miért nem lehet itt semmit időben elkezdni és úgy befejezni, ahogyan kell?”

1.3. Mi maradt az autonómiából?*

– Elmélet és gyakorlat –

1. A Vajdaság területi-politikai elnevezés első ízben az 1848. évi magyar szabadságharc idején jelentkezik.

Egy 1849. évi császári rendelettel hét körzetre osztották Magyarországot, amelyek közül a hetedik körzet Vajdaság lett.

Vajdaságban létezik a polgári osztály történelmi hagyománya, hogy a saját sorsát irányítsa. Ilyen alapon jöttek létre a múltban az önkormányzat különböző formái, mint pl. a Temesi Bánság (1716), a szabad királyi városok (Zombor – 1747, Újvidék – 1748, Szabadka – 1779), a 14 községből álló törökbecsei (1751–1848) és a tíz községből álló kiváltságos kikindai kerület (1774–1867), valamint az ún. Szerb Vajdaság–Temesi Bánság (1848–1960).

Vajdaságnak sajátos földrajzi helyzete, gazdasági, kulturális és egyéb sajátosságai vannak. A tartomány a múltban éppen a sokszínűségéről, sok nemzetiségéről volt ismert. Ettől eltérően, a Dunától és a Szávától délre eső helyi önkormányzatnak nincsen hagyománya, mert a török birodalom nem tűrte a decentralizációt. Ezért Vajdaság autonómiatörekvése iránt Szerbiában nincsen kellő megértés.

2. Vajdaságnak periferikus helyzete volt az első, második és a harmadik Jugoszláviában is, ahol folytatódott gazdasági kizsákmányolása, ami nagyfokú politikai ellenőrzéssel is párosult.

A második világháború végén, Jugoszlávia föderalizálásának elveivel összhangban, ami a nemzeti kérdés megoldására irányuló törekvést is magába foglalta, Vajdaság kiharcolta autonóm státusát. 1945.

* Az Európai Parlamentben Brüsszelben, 2007. március 20-án A multietnikus Vajdaság – a demokratikus Szerbia záloga témájú nyilvános meghallgatáson elhangzott felszólalás teljes szövege. <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=1205> (2007. március 23.) és Magyar Szó, 2007. március 24., 25., Kilátó, VIII.–IX. o. Lásd még: Mi lesz Vajdaság autonómiájával, Magyar Szó, 2007. március 21., 2. o. és A. Grubeša, Bez autonomije nema Evropske unije, Dnevnik, 2007. március 22., 2. o.

szeptember 1-jén a szerb népszkupstina meghozta első döntését Vajdaság Autonóm Tartomány megszervezéséről, s ez bekerült az 1946. évi jugoszláv alkotmányba is.

Az 1946. évi alkotmánytól kezdve Vajdaság önállósága, általában véve, bővülő irányzatot mutatott, ami tetőfokát az 1974-es alkotmányban érte el, amikor Vajdaság nem csak önkormányzati, de államjogi funkciókat is kapott, beleértve a saját alkotmány meghozatalára való jogot, ami Vajdaság számára biztosította az önszervezési, a törvényhozási, igazságügyi és végrehajtási jogkört és illetékességet is.

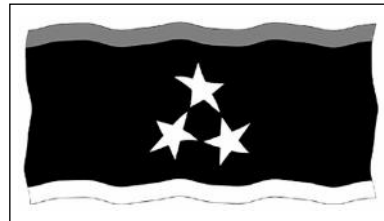
Vajdaság címere

3. 1988 októberében az ún. joghurtforradalommal, Milošević megdöntötte Vajdaság autonómiáját, ami egyben a volt Jugoszlávia szétesésének, a délszláv háborúknak és a szörnyű bűncselekményeknek a kezdete is volt.

Az 1989. március 28-i alkotmánymódosítás (a IX.-től XLIX.-ig terjedő függelékek) valójában megszüntette Vajdaság autonómiáját. A tartomány addigi széles körű autonómiája „javaslattevési jogra” szűkült, a köztársasági alkotmányban pedig „a köztársaság területi szervezésének kérdésévé vált”. A Szerbiai Képviselőház által 1990. szeptember 28-án elfogadott alkotmánnyal Vajdaság elveszítette addigi státusát, alkotmányos jogait (alapvető okmánya státútumra szűkült) és autonómiája nagymértékben csökkent. Ettől az időtől kezdődik a tartomány gazdasági és minden más téren való hanyatlása.

Vajdaság 1991. május 22-én elfogadott Statútuma leginkább egy községi alapszabályra emlékeztetett, a tartomány pénzügyi lehetőségei pedig az adminisztráció pénzelésére szűkültek. Mindez Szerbia számára biztosította a Vajdaság feletti hatalmat, olyan méretű kizsákmányolását és a természeti kincsei feletti korlátlan rendelkezést, amire a tartomány történelmében nem volt példa, a második világháborús időszakot kivéve.

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) ún. žabljaki alkotmányát 1992. április 27-én fogadták el. Ezzel nemcsak, hogy elismerték a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság (JSZSZK) eltűnését a világ politikai térképéről, hanem elfogadták azt is, hogy Vajdaság kizárólag Szerbia tartománya, és ami ebből következik: nem irányozták elő Vajdaság népképviselői számára közvetlen parlamenti mandátumot. Ezzel pedig az eddigi megoldásoktól eltérő módon fogalmazták újra Vajdaság polgárainak jogait is.

A tartomány zászlója

4. A westminsteri Queen Elisabeth II (II. Erzsébet királynőről elnevezett) Konferencia Központban 1992. augusztus 26–28-án került megtartásra a Jugoszláviával kapcsolatos nemzetközi értekezlet, amely a diplomácia történetébe londoni Jugoszlávia Békekonferencia, röviden Londoni Értekezlet néven vonult be.

Szerbia és Montenegró a londoni konferencia külön dokumentumában, amely a Szerbia és Montenegró címet viseli, több kötelezettséget vállaltak, amelyek közül Vajdaságot leginkább a következő három érinti:

- „hogy Kosovo és Vajdaság polgárainak visszaadnak minden polgári és alkotmányos jogot és Sandžak lakosai számára biztosítják a polgári jogok tiszteletben tartását”;
- „hogy garantálják az etnikai és nemzeti közösségek, valamint kisebbségek jogait Szerbia és Montenegró határain belül, az ENSZ Alapokmányával és az Európai Közösség Jugoszlávia Értekezlete Egyezménytervezetével összhangban” és,
- „hogy tiszteletben tartanak minden releváns nemzetközi szerződést és egyezményt”.

Csak a 2000. október 5-i fordulat és a JSZK-nak a nemzetközi szervezetekbe való újrafelvétele után teremthették meg a feltételek

a Londoni Értekeztet dokumentumaiból eredő kötelezettségek megvalósítására, illetve számonkérésére. Mostanáig azonban az új hatalom sem mutatott különösen nagy készséget, hogy „Vajdaság polgárainak visszaadjon minden polgári és alkotmányos jogot”.

Martti Ahtisaari ENSZ-különmegbízott kosovói rendezési terve ugyancsak hivatkozási alap lehet, ha megvalósul. Az alapján igényelni lehetne, hogy például a Vajdaságban élő kisebbségek is ugyanolyan jogokat élvezzenek, mint Kosovóban.

5. A Szerbiai Demokratikus Ellenzéknek (DOS/SZDE) a 2000. szeptember 24-i választások előtti ígéreteit a Program a demokratikus Szerbiáért című dokumentuma tartalmazza. Ebben – Az új képviselőház első napja című fejezetben – egyebek között az olvasható, hogy: először, nyilatkozatot fogadnak el az új alkotmány sürgős elkészítéséről, a jelenlegi alkotmányos káosz megszüntetése érdekében. A nyilatkozat elismeri majd az állam decentralizálásának szükségét, különös tekintettel Szerbia területi felosztására, valamint Vajdaság és Kosovo-Metohija önállóságának érvényesítésére.

Ez után került sor az ún. omnibusztörvény meghozatalára, amely 2002. február 15-én lépett hatályba. Ennek a jogszabálynak a lényege, hogy „meghatározza az autonóm tartomány hatásköreit azokon a területeken, amelyekben a rendszert a köztársaság szabályozza”. A törvény meghozatalakor a vajdaságiak keveset kértek, még kevesebbet kaptak, és az igazság az, hogy a gyakorlatban még annál is kevesebb valósult meg.

Vajdaság történelmi fejlődése azt igazolja, hogy a tartomány a gazdaság, a kultúra, az oktatás, az egészségügy és más területeken akkor fejlődött a leggyorsabban, amikor önállósága a legmagasabb szintű volt. Vajdaság fejlődése egyenesen arányos volt az autonómia fokával.

Az autonómia tehát pozitív irányzat és semmiképpen sem lehet szeparatista törekvésnek tekinteni. Akik nem ismerik az autonómia lényegét, azt, hogy annak történelmi, gazdasági, etnikai stb. vonatkozásai is vannak, azok erre úgy tekintenek, mint valami elszakadá-

si irányzatra. Sajnos, még Brüsszelben is vannak, akik az autonómiát így értékelik, anélkül, hogy tudnák azt, hogy egy esetleges elszakadási törekvés azért nem lenne reális, mert a tartomány lakosságának a kétharmad részét a szerb nemzetiségű lakosok alkotják.

A Forum V-21-es újvidéki nemkormányzati szervezet 1989

és 2000 között dokumentumot készített Vajdaságról¹, amely számos gazdasági és egyéb adattal igazolja, hogy az utóbbi – most már – csaknem két évtizedben szinte tönkretették mindazt, amit nemzedékek teremtettek meg. Ezt az állítást erősíti meg Dragomir Jankov könyve is, melynek címe: Vajdaság – egy régió pusztulása.²

6. A 2002. évi népszámlálási adatok szerint, Vajdaság össz lakosságának 65,05 százalékát szerb nemzetiségű, 34,95 százalékát pedig 26 nemzeti kisebbség tagjai alkotják.

Az 1991. és 2002. évi népszámlálási adatokat összehasonlító elemzés azt mutatja, hogy a tartomány lakosságának nemzeti összetétele, egészében véve, megváltozott, oly módon, hogy a kisebbségi közösségekhez tartozók száma csökkent, s ezzel az össz lakosságban résztvevő százalékarányuk is, míg a szerbként nyilatkozók számaránya növekedett. Vajdaságban (az említett népszámlálási adatok szerint) 170 454-el több szerb él mint az előző időszakban (miközben a lakosság száma az elmúlt 11 évben mindössze 19 475-tel nőtt), a százalékarányuk pedig Vajdaság lakosságában 57,21-ről 65,05 százalékra nőtt.

Ülésezik a Tartományi képviselőház

(Ótos András felvétele)

1 Forum V-21: Dokument o Vojvodini od 1989. do 2002. godine, Tiski cvet, Novi Sad, 2002.

2 Dragomir Jankov: Vojvodina – Propadanje jednog regiona, SZR „WEST”, Sremska Kamenica, 2005.

Vajdaság összlakosságában a legutóbbi (2002. évi) népszámlálási adatok szerint 290 207 magyar volt, vagyis a magyarok a tartomány lakosságának 14,28%-át képezték. Az 1991. évi népszámlálási adatokhoz viszonyítva a magyarok száma 2002-ig 50 739-el, illetve 14,88%-al csökkent. Ennek az okai nincsenek eléggé kikutatva, de ehhez mindenképpen hozzájárult az alacsony szaporulat és főként a fiataloknak a háborúk alatti kivándorlása, valamint az asszimiláció különböző formái. (1948-ban Vajdaságban 428 750 magyar élt, vagyis a lakosság 26,13 százaléka.) Az említett két népszámlálás között a magyarok száma Vajdaság 45 községe közül 43-ban csökkent. Magyarok a tartomány mind a 45 községének 435 településén élnek. Az 1991. évi népszámlálása szerint a magyarok 80 helységben képezték a többségi lakosságot, 11 évvel később pedig 73-ban.

Jelentősen megváltozott az etnikai összetétele olyan községeknek is, amelyekben a magyar nemzeti közösség tagjai képezték a többséget. Vonatkozik ez különösen Apatin, Temerin, Törökanizsa és Begaszentgyörgy községekre, ahol a menekültek számára – egyes nemzetközi szervezetek segítségével – házakat és lakásokat is építettek. (A menekültek számát, akik Vajdaságban állandó vagy ideiglenes lakóhelyre találtak, 250 000–300 000-re becsülik, a nemzetiségi összetételük pedig azt mutatja, hogy nagy többségében szerb nemzetiségűek.)

7. A Milošević-korszaktól kezdődően jelentősen megromlottak az etnikai viszonyok is Vajdaságban. Ez különösen 2004 tavaszán jutott kifejezésre, amikor számos kisebbség ellenes incidens történt. Ezek miatt az európai parlament tényfeltárási bizottságot küldött a Vajdaságba, amelyet *Doris Pack* asszony vezetett.

Az események hátterének a felderítésére a 2005. november 2-án létrehozott kormánybizottság – ismereteim szerint – a mai napig nem ült össze, vagy ha összeült is, jelentését nem terjesztette a nyilvánosság elé.

Vajdaságban a kisebbségek között jelen van a félelem, főként amiatt, hogy Kosovo esetleges függetlensége után újabb szerb menekülthullám érkezik a tartományba.

Egyébként a nemzeti kisebbségek helyzetére jellemző az alulreprezentáltság a közigazgatásban, az igazságszolgáltatásban, a közvállalatokban, a rendőrségen, stb. A magyaroknak nincsen önálló iskola-rendszerük, sem egyetemük.

8. Milošević uralmának egész ideje alatt Vajdaságban léteztek olyan politikai és nem kormányzati szervezetek, mint például a Vajdasági Szociáldemokrata Liga (LSV), Vajdasági Reformisták – Szociáldemokrata Párt (RV), a vajdasági Össznemzeti Demokratikus Front (SDFV), Szabadkai Polgárok Szövetsége (SGS), Vajdasági Klub (VK), Vajdasági Mozgalom (VP) stb., amelyek követelték Vajdaság teljes körű autonómiájának visszaállítását. Mindezen pártok, mozgalmak és szervezetek Vajdaság autonómiájáért folytatott egységes fellépésére tett többszöri kísérlet csak részben járt sikerrel. Ezeknek az erőknél az alapvető követelése az volt, hogy Szerbiának új alkotmányt kell elfogadnia, amelyben tételesen fel kell sorolni a köztársaság illetékességeit, a többi jogkör pedig Vajdaságot illetné meg. Az autonomista törekvések 2006. július 22-én, Újvidéken megtartott Második Vajdasági Konvención ismételten kifejezésre jutottak.

A 2006. november 8-i új szerb alkotmány azonban nem tartalmazza ezt a követelést. Ellenkezőleg, a hatalmat még a miloševići alkotmánynál is jobban centralizálta Szerbiában. Most, a 2007. január 21-i parlamenti választások után, az alkotmány és számos törvény mellett, a politikai pártok egymás közti megbeszélései meghosszabbítják a nem demokratikus (párturalmi) hatalmat és állapotokat.

Az etnikai összetétel megváltozását sajnos még a nemzeti közönség is segítette olyan módon, hogy pénzelt házak és

A Tartományi Végrehajtó Tanács székháza, az egykori Báni Palota

lakások építését olyan községekben is, amelyekben a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai voltak többségben.

9. A 2006. október 28-án és 29-én megtartott szerbiai népszavazáson a polgárok 53,04 százaléka támogatta Szerbia új alkotmányát³. Az alkotmány meghozatalára a Kosovóban szavazók 85,29 százaléka, Vajdaságban 43,93, Közép-Szerbiában pedig 55,33 százaléka adta le voksát⁴. Ez azt jelenti, hogy Vajdaság polgárai nem fogadták el Szerbia új alkotmányát. A tartomány polgárai világosan kinyilvánították: „nem fogadják el az olyan helyzetet, amelyben csak akkor jók, amikor alkotni és jövedelmet kell teremteni, arról viszont senki sem kérdezi őket, hogyan kell elkölteni azt, amit megkerestek és teremtettek. Kimondták, hogy Szerbia lakosságának 30 százaléka, amely a köztársasági költségvetéshez 35-től 50 százalékban járul hozzá, az évtől függően, nem fogadják el a nekik szánt 7 százalékot, mert sokkal több jár nekik”⁵. Ez ideig ez szinte csak arra volt elég, hogy a tartományi szerveket finanszírozzák, az ott dolgozókat fizessék⁶.

Az Alkotmány 182. szakasza autonóm tartományokat említ, amelyeket „területi közösségeknek” nevez, „amelyekben a polgárok a tartományi autonómiára való jogukat valósítják meg”. Kosovo-Metohija Autonóm Tartomány esetében az alkotmány a „lényeges autonó-

3 Ustav Republike Srbije, Službeni list SRJ, Beograd, 2006., vagy <http://www.vmsz.org.yu/documents/2959-06-hu.pdf>

4 R. D.: Za novi ustav glasalo 53,04 odsto birača és Százezer „nem”, Magyar Szó, 2006. november 2., 4. o. Ha viszont a körülbelül 6,5 millió bejegyzetthez hozzáteszük a 2 millió kosovói albánt is, a leadott igenek száma nem tenné ki a 40 százalékot (Sándor Zoltán: Térkép vagy bécsi szelet, Magyar Szó, 2006. november 4., 5., Hétvége I. o.).

5 Bojan Kostreš, predsednik Skupštine Vojvodine: Ponosim se Vojvodanima!, Slobodna Vojvodina, specijalno izdanje, godina IX, broj 15. novembar 2006., str. 3.

6 A Tartományi Képviselőház 2007. március 31-én 74 igen szavazattal meghozta a tartomány 2007-es 52 518 milliárd dinárt kitevő költségvetését, amely az alkotmányban garantált 7 százalékos minimumot jelenti. Ebből az összegből 22,5 milliárd dinárt szának kapitális kiadásokra a tartomány területén. A 2007. évi költségvetés majdnem a duplája mint 2006-ban, amikor 27,6 milliárd dinárral gazdálkodhatott a tartományi adminisztráció, melynek működésére szánt összeg a költségvetés 2,5 százalékát teszi ki. (-p-: Elfogadták a költségvetést, Magyar Szó, 2007. április 2., 1. o.)

mia” kifejezést használja. Jellemző azonban, hogy – az említett szakasz 3. bekezdése szerint – új autonóm tartományok létesülhetnek, „a meglévők megszűnhetnek vagy összevonhatók az alkotmánymódosításhoz szükséges eljárással”. Ez azt jelenti, hogy Vajdaság még meglévő autonómiája is megszüntethető. Ilyen alkotmányos rendelkezésre eddig nem volt példa.

A tartományok hatáskörét a 183. szakasz úgy rendezi, hogy „az autonóm tartományok, az Alkotmánnyal és statútumukkal összhangban szabályozzák az általuk alakított szervek és szolgálatok jogkörét, megválasztását és munkáját”, valamint „a törvénnyel összhangban szabályozzák a tartományi jelentőségű kérdéseket”. A tartományi hatáskörök gyakorlása azonban a szerbiai parlament teljes ellenőrzése alá van helyezve, mivel a tartomány a statútumát is csak a Népképviselőház „előzetes jóváhagyásával” hozhatja meg.

10. Szerbiának jelenleg nincsen hivatalos kormánya, nem működik a parlament⁷. Egyfajta politikai válság van kialakulóban. A szerbiai demokratikus erőknek nem sikerült biztosítani a parlamentben a kétharmados többséget, ami a jelenlegi alkotmány megváltoztatásához szükséges, hogy ebbe az alkotmányba beépítsék az eu-

7 2007. május 8-án a szerb parlament Tomislav Nikolićot, a Szerb Radikális Párt (SRS) elnökhelyettesét házelnökké választotta (244 jelenlevő képviselő közül 142 szavazatával). Ez azt is jelentette, hogy felbomlott az ún. demokratikus tömb és a nacionalizmus újra előretört Szerbiában. Az SRS ügyvivőjének megválasztása egyúttal igen kedvezőtlen és elutasító jelzés volt Európa felé is. Emlékezzünk még arra, hogy az SRS képviselői a kilencvenes években azt üzengették a kisebbségeknek, hogy „a magyaroknak egy, a szlovákoknak két szendvicset adunk útravalóként, van nektek anyaországotok”. Vojislav Šešelj, az SRS elnökét a hágai nemzetközi törvényszék (ICTY) többek között a Vajdaságban elkövetett üldöztetések miatt is vádolja. Parlamenti színjátékok sorozata – és (összesítve) 14 órán át tartó vita után – 13-án este lemondott a szerb törvényhozás szélsőséges nacionalistaként számon tartott elnöke (mielőtt még szavazásra bocsátották volna az új kormánytöbbség Nikolić leváltására tett indítványát). Két nappal később (május 15-én) sor került Vojislav Koštunica ún. második kabinetjének megválasztására. Május 23-án Oliver Dulićot, a Demokrata Párt jelöltjét választották meg a szerbiai parlament új elnökévé. Dulićra, aki egyedüli jelölt volt a házelnöki tisztségre, 136 képviselő szavazott (a parlamentben 250 képviselői hely van). Az új elnök székfoglaló beszédében intenzív törvényhozói munkát és a parlament tekintélyének visszaszerzését jelentette be.

rópai normákat és értékeket. Ilyen értelemben biztosítani kellene továbbá a hatalom demokratizálását és teljes decentralizálását, beleértve Vajdaság teljes jogkörű autonómiájának a visszaszámaztatását, a törvényhozási, igazságügyi és végrehajtási hatalommal együtt. Úgyszintén vissza kellene adni a tartománynak azt a vagyonát, amelyet 1988-ban elvettek és azt is, amelyet időközben teremtett. Amíg nem kerül sor Szerbia hatályos alkotmányának megváltoztatására, valamint azoknak a törvényeknek a módosítására, amelyek megcsorbították Vajdaság autonómiáját, célszerű lenne a tartomány új státútumába beépíteni mindazokat a lehetőségeket, amelyeket az aktuális alkotmány nyújt. Mindenekelőtt szükséges lenne újra fogalmazni Vajdaságot. Ezt a köztársasági alkotmány elmulasztotta, de nem tiltja.

Vajdaságot, mint egyenrangú/államalkotó népek történelmi és polgári jellegű európai régiójaként kellene definiálni, amelyben minden nemzetnek azonos jogai és kötelezettségei lennének, függetlenül a számbeliségüktől. Biztosítva egyúttal a vajdasági parlamentben az itt élő minden nemzeti közösségeknek a lakosságban való részvételével arányos képviseletét is.

11. Amikor a nemzetközi közösséghez fordultunk, mindig hangsúlyoztuk, hogy Vajdaság se nem szerb, se nem magyar, szlovák, román, ruszin, hanem minden polgáráé. Ezért mi Vajdaság autonómiájára nem kizárólag etnikai kérdésként tekintünk, hanem mint a demokratizálás és a fejlődés kérdéseire. Ennek keretében természetesen biztosítani kell a nemzeti kisebbségi közösségek védelmét minden közösségben/községben, a nemzetközi egyezményekből eredő kötelezettségekkel összhangban, amit a belső jogszabályokkal és az önkormányzatok alapszabályaival lehet rendezni.

A nemzeti kisebbségi közösségek státusa azonban nem oldható meg hatékonyan Vajdaság tartomány tényleges/teljes autonómiája nélkül (törvényhozási, igazságügyi és végrehajtási jogkörrel), amely mintegy keretként kell hogy szolgáljon az itt élő népek és nemzeti kisebbségi közösségekhez tartozó személyek egyéni és kollektív jogainak az európai normák szerinti érvényesítéséhez.

2. MAGYAROK A VAJDASÁGBAN

2.1. A magyarok helyzete (a 2006. év elején)*

1. A 2000. október 5-ei fordulat után nem került sor a társadalom várt demokratizálására és előrehaladására, és ennek keretében a nemzeti kisebbségek helyzetének, jogainak és szabadságainak nagyobb fokú megvalósítására. Egyes területeken (mint például a kisebbségekhez tartozók biztonsága, az egyes törvényes rendelkezések alkalmazása a nyelv- és íráshasználat területén, a helységnevek kiírása stb.) a helyzet még rosszabbodott is, különösen az utóbbi két évben. A községekben az anyakönyvi kivonatokat, személyi igazolványokat továbbra sem adják ki két nyelven, a magyar helyesírás szabályai szerint, és táviratot sem lehet feladni magyar nyelven. A helységnévtáblák kiírására vonatkozó szabályokat is csak ott alkalmazzák, ahol a magyarok vannak többségben. Itt is leginkább átfestik vagy nacionalista parolákat írnak rájuk, stb.

Az Amnesty International¹, az USA külügyminisztériuma², az Európa Tanács³, az Európai Unió parlamentáris bizottsága⁴ és a

* Újvidék, 2006. április 3. Az írás a szerző: A vajdasági magyarok helyzetének időszaki kérdései és problémái című, a Magyar Szó, 2005. december 10., 11., Kilátó, VIII–IX. oldalán és a http://humanrightscenter.net/hu/index.php?option=com_content&task=view&id=24&Itemid=35 honlapon (2006. június 20.) megjelent elemzésének átdolgozott és kibővített változata. A teljes szöveg az Aracs, a délvidéki magyarság közéleti folyóiratának 2007. március 15-i számának 14–23. o. jelent meg A magyarok helyzete Vajdaságban címmel.

1 Amnesty International: Srbija i Crna Gora: Neizvršavaju glavne obaveze o ljudskim pravima, AI Index: EUR 70/007/2005, News Service No: 067, 22 mart 2005.

2 A jogsértések áldozatai: a nők és a kisebbségek, Beta, Magyar Szó, 2005. március 30., 1. és 2. o.

3 Vajdasági kisebbségek: az Európa Tanács figyel, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=1361>

4 VA küldöttség jelentése a www.becseyzsolt.hu vagy az Európai Unió honlapján található.

belgrádi Helsinki-bizottság⁵ elemzései szerint Szerbia nem folytat aktív kisebbségpolitikát, mi több a kisebbségek problémáival még csak nem is foglalkozik. Ezt az értékelést támasztják alá a tények, hogy Szerbiának nincs a kisebbségi jogokkal és szabadságokkal foglalkozó törvénye, sem kisebbségügyi minisztériuma, és hogy Szerbiában intézményesen nincs megoldva még a kisebbségek parlamenti képvisellete sem. Lehetséges ugyan a kisebbségi közösségek időszeri problémáiról beszélni – nyíltabban és szabadabban, mint korábban –, de ez nem elegendő, mert lényegi előrehaladás nem történt. Az elemzők az utóbbi időben – és nem is alaptalanul – mind többet emlegetik és figyelmeztetnek az előző (miloševići) rendszer visszaállításának veszélyére és kiemelik, hogy „Szerbia túlságosan el van foglaltva Kosovóval” és „a hágai vádlottak önkéntes feladásával”.

2. A nemzeti kisebbségek helyzetéről több mint egy évtizede nem végeztek tudományos felmérést, az egyes kormányzati szervek által készült elemzések és információk pedig főleg a napi politika érdekeit szolgálták. Vajdaságban nem létezik olyan önálló és független intézmény amelyik a nemzeti közösségek helyzetével, jogainak és szabadságjogainak megvalósításával foglalkozna, habár erre igény mutatkozik és teljesen természetes lenne, ha a tartományban működne egy ilyen intézmény, tekintettel annak többnemzetiségű jellegére, hagyományaira stb.

Nehezen lehet hozzájutni az egyes nemzeti kisebbségi közösségek helyzetével foglalkozó adatokhoz, illetve nincsenek e téma minden jelentős területével kapcsolatos megbízható és teljes adatok, amelyek lehetővé tennék a korábbi időszakokkal való összehasonlítást és az ebből eredő következtetések levonását.

5 N. Bogović, B. Tončić: Tačno i nepotpuno, Danas, 2005. január 15–16., 5. o. és Magyar Szó, Pontos, de nem teljes, 2005. január 19., 16. o. és Nedovršena, neefikasna država pod teretom dogmatizma i anti-evropeizma, Srbija nije u stanju da definiše politiku ljudskih prava, Godišnji izveštaj za 2004. godinu (http://www.helsinki.org.yu/focus_text.php?lang=sr&idteks=1413).

A civil szervezetek nem rendelkeztek, és ma sem rendelkeznek anyagiakkal egy komolyabb tudományos projektum pénzeléséhez. Kivételt e tekintetben a Szerbiai Helsinki Emberjogi Bizottság képez, amely 2000-től rendszeresen megjelenteti publikációit az emberi jogok helyzetéről Szerbiában, és ezen belül a nemzetiségi kisebbségek helyzetéről szóló kutatásaik eredményeit is⁶. Jelentősek még a belgrádi Etnicitás Kutatási Központ (Centar za istraživanje etniciteta) és a Háborúellenes Akcióközpont (Centar za antiratnu akciju), valamint a nagybecskereki Civil Társadalomfejlesztési Központ (Centar za razvoj civilnog društva) kisebbségi vonatkozású kutatásai és kiadványai.

3. Szerbia és Montenegró (SZM) az emberi és a kisebbségi jogok területén formálisan elfogadta azokat a standardokat, amelyek az Európai Biztonsági és Együttműködési szervezet dokumentumaiból, az Európa Tanácsnak a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezményéből (a továbbiakban: Keretegyezmény)⁷, az emberi jogok és szabadságjogok védelméről szóló (európai) konvencióból⁸, valamint a szomszédos és más országokkal kötött két- és több-

6 Ezek a következő könyvek: Ljudska prava u Srbiji 2000, Ljudska prava u tranziciji – Srbija 2001, Ljudska prava u senci nacionalizma – Srbija 2002, Nacionalne manjine i pravo, Helsinške sveske br. 15, Ljudska prava i odgovornost – Srbija 2003, Ljudska prava i kolektivni identitet – Srbija 2004.

7 A Keretegyezmény megerősítéséről szóló törvény a JSZK Hivatalos Lapjának a Nemzetközi Szerződések 6. számú mellékletében 1998. december 4-én jelent meg és december 13-án már hatályba is lépett (Zakon o potvrđivanju Okvirne konvencije za zaštitu prava nacionalnih manjina, „Službeni list SRJ”, Međunarodni ugovori, broj 6). A 2000. október 5-i hatalomváltás után, 2001. május 11-én Rasim Ljajić szövetségi kisebbségügyi miniszter átadta Walter Schwimmernek, az Európa Tanács (ET) főtítkárnak azokat a dokumentumokat, amelyekkel (a volt) Jugoszlávia csatlakozott a nemzeti kisebbségeket védő keretegyezményhez. Szerbia és Montenegrót (SZM) 2003. április 3-án vették fel az ET tagságába. Ezzel SZM kötelezettségeket vállalt, hogy részt vesz a kisebbségek diszkriminációja elleni küzdelemben és kiegyenlíti jogaikat az etnikai többség jogaival.

8 A szerb–montenegrói parlament 2003. december 26-án ratifikálta.

oldalú szerződésekből erednek⁹. Szerbia és Montenegróban meghozták a nemzeti kisebbségek védelméről szóló törvényt¹⁰ és elfogadták Az emberi és kisebbségi jogokról és polgári szabadságjogokról szóló Alapokmányt¹¹, valamint Az emberi jogok megsértéséért járó felelősségről szóló Törvényt¹². (Ez utóbbit a közvélemény alig ismeri, a gyakorlatban pedig még kevésbé alkalmazzák.)

Az államszövetség számos, az emberi és a kisebbségi jogokat rendező nemzetközi egyezményhez való csatlakozása fontos ugyan, de nem elegendő, mert ezt nem követte ezeknek az okiratoknak a törvényhozás és a belső jogszabályok által való további feldolgozása, még kevésbé pedig a mindennapi életbe való átültetése.

A terület szakértőinek véleménye szerint Szerbiában egyrészt „jelen van a kisebbségi közösségek kizárásának irányzata a szélesebb közösségből”, másrészt pedig „a kisebbségi közösségek önmagukba való egyre nagyobb bezárkózási törekvése, ami egyfajta reakció mindarra ami e téren történik, vagy nem történik”.

Ezzel kapcsolatban meg kell említeni, hogy ezt a területet továbbra is a nemzeti kisebbségek helyzetének „rózsaszínű” bemutatása jellemzi, olyan stílusban, hogy itt „szinte nincs is probléma”, illetve, hogy „a problémák 95%-a meg van oldva”, hogy csak „egyedi kilengések vannak” stb., és nincs meg a politikai akarat arra, hogy a kisebbségi közösségek nyílt kérdései és problémái – ahelyett, hogy ezeket a kérdéseket a „szőnyeg alá söpörjék” – nyílt vita tárgyát képezzék és megkezdődjön a lényegi megoldásuk.

A megoldatlan problémák és azok halmozása nem csak a multikulturális társadalom modelljének fejlődését és a térség államai és népei közötti intenzívebb kapcsolatok kialakulását akadályozzák,

9 Rasim Ljajić szerint SZM az emberi jogok területén 52 egyezményt cikkelyezett be (Unaprediti aktivnosti na zaštiti prava manjina, Danas, 2005. 9. 19., 8. o.).

10 Megjelent a JSZK Hivatalos Lapjának 2002. február 27-i 11. számában.

11 Megjelent az SZM Hivatalos Lapjának 2003. február 28-i 6. számában.

12 Megjelent az SZK 2003. június 3-i 58. és a 2003. évi 61. számában.

hanem a nemzeti viszonyok elhidegüléséhez és a nemzeti bezárkózáshoz, valamint a nemzeti identitás megőrzésének és a nemzeti kisebbségek fejlődésének veszélyeztetéséhez vezettek.

Amikor a vajdasági magyarok problémáiról van szó, emlékeztetni kell, hogy a magyarok képezik a legnagyobb lélekszámú kisebbséget, ezért a magyar kisebbség a vajdasági multikulturalizmus fontos eleme. A katolikus és a református valláshoz való tartozásuk miatt a magyarok Szerbiában kettős – etnikai és vallási – kisebbséget alkotnak.

4. Az 1991. évi és a 2002. évi népszámlálás között a magyarok száma 340 946-ról, ami 16,94%-ot tett ki 290 207-re, vagyis 14,28%-ra csökkent, ami 50 739 fővel, vagy 14,88%-al kevesebbet jelent.

Az 1991. és 2002. népszámlálási adatok azt mutatják, hogy Vajdaságnak egészében véve jelentősen megváltozott az etnikai összetétele, de azoknak a községeknek is, amelyekben a magyar nemzeti közösség tagjai képezték a többséget. Apatinban, Temerinben, Törökkanizsán és Begaszentgyörgyön a – többségükben szerb – menekültek számára házakat és lakásokat is építettek, amihez egyes nemzetközi szervezetek is hozzájárultak.

Ez szöges ellentétben van a nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény 16. cikkével, mely szerint *„a Felek tartózkodnak olyan intézkedések meghozatalától, amelyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek által lakott területeken az arányokat megváltoztatják, és arra irányulnak, hogy korlátozzák azon jogokat és szabadságokat, melyek a jelen Keretegyezménybe foglalt elvekből származnak”, és a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 22. cikkével, amely előírja, hogy „a nemzeti kisebbségek által lakott területeken tilosak az olyan intézkedések, amelyek megváltoztatják a lakosság nemzeti összetételét, és amelyek megnehezítik a nemzeti kisebbségekhez tartozók jogainak gyakorlását és érvényesítését.”*

5. A vajdasági magyarok gazdasági helyzete az elmúlt 10–15 évben folyamatosan romlik. A magyarok nagy többsége kimaradt a magánosítási folyamatokból. Ezenkívül a magyarok, a többi nemzeti közösségekhez viszonyítva, aránytalanul nagyobb számban maradtak munka nélkül, az elbocsátások és foglalkoztatás következtében, vagy éppen a nemzeti hovatartozás miatt nem kaptak munkát. Ez a terület teljes mértékben kivizsgálatlan, és az is gondot okoz, hogy az állami szervek és szolgálatok nem rendelkeznek a foglalkoztatottak és a munkát keresők nemzeti hovatartozásával kapcsolatos adatokkal.

A Tartományi munka-, foglalkoztatási és nemi egyenragúságügyi titkárság 2005. augusztus 29-i tájékoztatója szerint¹³, ez a titkárság „nem rendelkezik olyan dokumentumokkal, amelyek a Vajdaság és a Szerbia Köztársaság területén foglalkoztatottak és munkát keresők nemzeti hovatartozására vonatkozó információkat tartalmazzák”.

Mivel a munkát keresők a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálatnál való bejelentkezés alkalmával nem kötelesek nyilatkozni a nemzeti hovatartozásról, ez a Szolgálat nem kíséri figyelemmel a munkanélküliek nemzeti összetételét, ezért ezt az adatot nem tartalmazzák azok a jelentések, amelyeket a Tartományi Foglalkoztatási Szolgálat küld a Tartományi munka-, foglalkoztatási és nemi egyenragúságügyi titkárságnak – áll e Titkárság jelentésében. A Köztársasági Statisztikai Intézet – e jelentés szerint – rendelkezik ugyan adatokkal a lakosság nemzeti összetételéről, a foglalkoztatottak és a munkát keresők nemzeti összetételéről viszont már „nincsenek adataik”.

Vajdaság 36 községében (a 45 közül) az állami, illetve köztulajdonban lévő vállalatokban és a köztulajdonban lévő bankokban – a Szerbiai Emberjogok Helsinki Bizottsága által 2002-ben elvégzett kutatások szerint – vezető beosztásban a szerb nemzetiségűek voltak túlsúlyban: A köztulajdonban lévő vállalatokban a megvizsgált 36 községben a szerbek 66,66, a montenegróiak 6,25 százalékban vol-

13 A 117-031-00159/2005-3 szám alatt.

tak képviselve, az igazgatói helyeknek összesen 72,91%-ával. A köztulajdonban lévő bankoknál ez az aránytalanság valamennyivel kisebb, mivel a vezető beosztásban lévőknek 64,63%-a szerb a 2,43%-a pedig montenegrói, összesen 67,06%¹⁴.

A 39 község 76 kommunális vállalata közül 54-ben (kivéve Szabadkát, ahonnan „nem lehetett beszerezni az adatokat”), az igazgató szerb nemzetiségű, illetve ezen a posztion 71,05%-kal vannak képviselve, ami 19,72%-kal meghaladja a megvizsgált községek lakosságában képviselt számarányukat. 16 kommunális vállalatnak van magyar igazgatója, ami 21,05%-ot tesz ki és ez nagyjából megfelel a megvizsgált községek lakosságában képviselt számarányuknak¹⁵.

A körkérdésben részt vett 240 vállalat közül 160-nak, azaz 66,66% volt szerb igazgatója, ami 15,33%-kal több mint lakossági számarányuk a megvizsgált községekben. Magyar igazgatója 27 vállalatnak volt, vagyis a vállalatok 11,25%-ának, ami 9,86%-kal kevesebb mint lakossági számarányuk a megvizsgált községekben¹⁶.

A 36 megvizsgált község 82 bankja és bankfiókja közül amelyek részt vettek a körkérdésben, 53 élén állt szerb (64,63%), magyar nemzetiségű vezető pedig 9 (10,97%) volt, ami jóval kevesebb mint lakossági számarányuk a megvizsgált községekben¹⁷.

14 Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji, Nacionalne manjine i pravo, Helsinške sveske br. 15, Beograd, 2002., 95. o. Ismereteim szerint ez az egyetlen ilyen témájú kutatás (B. A. megj.).

15 U. o., 94. o.

16 U. o., 94. o. Ezek a kutatások viszont nem ölelték fel a gazdaság állami szektorában dolgozók nemzeti összetételét. Ha ilyen kutatások folytak volna, az eredmények még kedvezőlenebbek lennének. Érdekes volna megtekinteni mit mutatnak ezek az adatok most, három évvel később. Egyébként a munkára és az esélyegyenlőségre való jog általában kimaradnak a kisebbségek helyzetével foglalkozó tanulmányokból.

17 U. o., 95. o.

Kimutatás a szenttamási községben dolgozók etnikai arányainak megoszlásáról*				
Szenttamás	Összesen	Szerb	Magyar	Horvát
Rendőrség	45	43	2	
Bíróság	18	11	5	2
Posta	8	6	2**	
Községi község	67	57	10***	

* Emberi Jogi Központ, Szenttamás. http://humanrightscenter.net/hu/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=16&Itemid=29

** Kézbesítők (az adminisztrációban nincs magyar nemzetiségű)

*** Sírások

Utolsó frissítés (2006. szeptember 3.)

6. Szerbia és Montenegró államközösségi szerveiben és a szerbi-
ai kormányban egy magyar sem tölt be jelentősebb funkciót, és nincs
egyetlen szerbiai község, vagy intézmény élén. A kisebbségeknek,
így a magyaroknak is, a lakosságban való részvételükhöz viszonyí-
tott nem megfelelő képviselete nyilvánvaló a közigazgatási és az igaz-
ságügyi szervekben, az ügyvétségekben és a rendőrségben. Habár
ezek az adatok ismertek Szerbia és Montenegró, a Szerb Köztársas-
ság és Vajdaság hatóságai előtt, a magyarok részvételi arányának ja-
vításán ezekben a szervekben az utóbbi öt évben – az üres politikai
ígéretek kivételével – nem történt úgyszólván semmilyen előrehaladás.

A nemzeti kisebbségek részvétele a közéletben és a politikai dön-
tőbizottságban, a lakosság lélekszámában való részvételükkel arányo-
san, nincs intézményesen megoldva, a gyakorlatban azonban még-
is tekintettel vannak rá. Így, a vajdasági Tartományi Képviselőház
119 képviselője közül 80 (67,23%) szerb, 24 (20,17%) pedig ma-
gyar nemzetiségű, ami azt jelenti, hogy a vajdasági képviselőházban
a szerbek és a magyarok is a lakosságban való részarányuknál na-
gyobb százalékban (65,05, illetve 14,28%) vannak képviselve. A Tar-
tományi Végrehajtó Tanács (kormány) öt tagja is magyar nemzeti-
ségű, ami úgyszólván meghaladja a magyarok részarányát a lakosság-
ban. E tekintetben hasonló a helyzet a községekben is: mindez azon-

ban a „koalíciós megegyezések”, nem pedig a rendszerbeli megoldások eredménye.

Vajdaság AT közigazgatási szerveiben, a tartományi titkárságokban, a Tartományi Végreható Tanács Titkárságában és a tartományi szervek közös szolgálatában 2003 január végén 803 foglalkoztatott volt. A kérdőívek (nem kötelező kitöltése) alapján megállapítást nyert, hogy ezekben a szervezetekben a foglalkoztatottak között 566, illetve 70,49% szerb és mindössze 46 (5,73%) a magyar nemzetiségű. Ez azt jelenti, hogy a magyar nemzetiségűek száma 2003 januárjában a tartományi szervezetekben kifejezetten kevesebb volt, mint a lakosságban való részarányuk (14,28%).

A tartományi ombudsman 2004. decemberi jelentésében megismételte azt az értékelést, hogy a tartományi szervek foglalkoztatottjainak összetételében „a magyarok kifejezetten kevesebben vannak képviselve”. [Az ombudsman a 2005. évi jelentését lásd az Ombuds05 alatt a CD-n, a 2006. évi jelentését pedig a (3. fejezet) Kisebbségi jogvédelem 3.10., vagy az Ombuds06 alatt a CD-n.]

7. Az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) Szerbia 2005. évi humán fejlődéséről szóló jelentése szerint a tartomány 462 igazságügyi tisztségviselője közül a körkérdésben részt vevő 439 személy (vagyis 95,02%) között úgyszintén a szerbek vannak a legtöbben: 323-an, ami 73,58%-ot tesz ki, akiket a magyarok 39 személlyel, vagyis 8,88%-al követnek.

Ezek az adatok azt mutatják, hogy a magyarok az igazságügyi tisztségek betöltésében úgyszintén jelentősen a lakosságban való részarányuk alatt vesznek részt. Ha azonban a körkérdésben szerepelt volna az a kérdés is, hogy hány bíró képes a nemzeti kisebbségek nyelvén lefolytatni az eljárást, a válasz még kedvezőtlenebb lett volna. Az újvidéki Községi Bíróságon egyetlen bíró létezik (az 5-tel szemben, ahányan voltak mintegy tíz évvel ezelőtt), aki a magyar nyelvű eljárás lefolytatására képes. Az ő távollétében még olyan személy

sincs, aki magyar nyelvű szóbeli kommunikációt folytathatna az ügyfelekkel.

A Vajdaság AT területén lévő ügyészségekben 2004 decemberében 132 ügyész és ügyészhelyettes volt. Ezek között – 129 alkalmazott (97,73%) adatai szerint – 101, illetve 78,29% volt a szerb, magyar nemzetiségű pedig mindössze 7 (5,43%). A magyarok tehát, a tartomány területén lévő ügyészségekben is messze a lakosságban való részvételi arányuk alatt vannak jelen.

Vajdaság területén a Belügyminisztérium foglalkoztatottjai közül – az államszövetség Emberjogi és Kisebbségügyi minisztériumának adatai szerint – 453, vagyis 5,81% a magyar. Arról viszont nem közöltek adatot, hogy a rendőrség és a csendőrség egységeiben vannak-e magyarok, és ha igen akkor hányan.

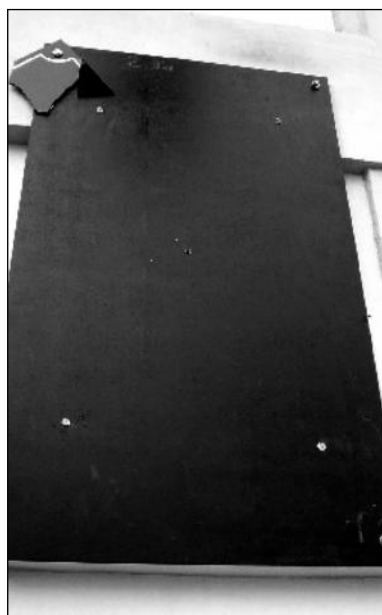
8. Szerbiában hatályban van (hogy mennyire alkalmazzák, az más kérdés) a Nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény (a továbbiakban: Törvény), amelyet 2002. február 26-án fogadott el az akkori Jugoszláv Szövetségi Köztársaság parlamentje. A törvényt az EBESZ és az Európa Tanács szakértőinek aktív részvételével fogadták el és ezekben a szervezetekben „nagyon kedvező” értékelést kapott.

A belföldi hivatásos politikusok a Törvény elfogadása után gyakran hangoztatták annak jelentőségét és „forradalmiságát”. Felmerül viszont a kérdés, hogy mihez viszonyítva „forradalmi”. Ha a miloševići korszakra gondolnak, akkor igen, de ha ismerjük a múlt század hetvenes és nyolcvanas éveinek előírásait és gyakorlatát a nemzeti kisebbségek jogainak megvalósításáról Vajdaságban, sőt még az előbbi történelmi időszakokból is, akkor könnyen megállapíthatjuk, hogy nincs ebben éppen semmi „forradalmi”, és hogy egyes megoldások, amelyek élvezik ugyan a nemzetközi tényezők támogatását (mivel nem eléggé ismerik a történelmi és egyéb tényezőket és a korábbi megoldásokat), elmaradnak a Vajdaságban már régebben létezett gyakorlat mögött.

Így például:

8.1. A Törvény 11. cikkének 1. bekezdése így hangzik: „A helyi önkormányzati egység területén, ahol hagyományosan élnek nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek, a nyelvük és írásmódjuk egyenrangú hivatalos használatban lehet.”

E jognak a megvalósítását a Törvény azonban akkor teszi lehetővé „ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek a legutóbbi népszámlálás adatai szerint elérik a területükön lévő összlakosság 15%-át”. Ez a rendelkezés hipotetikus, mert azt mondja, hogy valamely kisebbségi nyelv és írásmód „egyenrangú hivatalos használatban lehet”, ami azt jeleneti, hogy „lehet” ugyan, de ez nem kötelező. Régebben ilyen arányszám fennállásának esetében az államnak kötelessége volt biztosítani a nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos használatát.

Egyenrangú nyelvhasználat – nagybecskereki módon

(Kecskés István felvétele)

Ezzel a rendelkezéssel kapcsolatban meg kell említeni, hogy Szerbia körzetesítésekor (1991) a főleg magyarok lakta településeket négy új, mesterségesen kialakított körzetbe osztották, ahol a lakosság többségét szerbek képezték, azzal a szándékkal, hogy megsemmisítsék azokat a közigazgatási központokat amelyek felé a magyar lakosság előzőleg gravitált. Ilyen módon sok nyelvi, oktatási, kulturális és egyéb jog megvalósítása beszűkült, vagy teljesen ellehetetlenedett.

A Tisza-menti községeket például, ahol a magyarok többségben élnek – Ada, Csóka, Magyarakanizsa és Zenta, Törökkanizsával egyetemben, ahol szintén jelentős a magyarok száma – a kikindai székhelyű észak-bánáti körzethez csatolták¹⁸. Ezzel megbontották az említett községek közötti, de a szomszédos községekkel is már korábban kialakított adminisztratív, gazdasági és más kapcsolatokat, és megnehezült egyes jogok, mint pl. a foglalkoztatásra, az egészségbiztosításra, az anyanyelv használatára stb. való jog megvalósítása is.

Vajdaság egyes községeinek adminisztratív határait úgy alakították ki, hogy a több ezer magyar nemzetiségű lakost számláló települések nem érik el a községben a lakosság 15%-át, különösen a 2002-es népszámlálás után, úgyhogy egyes jogok lassan meg fognak szűnni, az ún. szerzett jogokra való tekintet nélkül.

Korábban normális gyakorlatnak számított a kisebbségek nyelvén lefolytatott bírósági és közigazgatási eljárás, ma már ritkán fordul elő, a múlt század hetvenes éveiben rendszeres gyakorlattá vált többnyelvű anyakönyvi kivonatok kiadásának újbóli hivatalos bevezetését pedig „nagy előrehaladás”-nak nevezik (habár a legtöbb községben a gyakorlatban továbbra sem valósul meg).

18 A minisztériumoknak és a különálló szervezeteknek a székhelyükön kívüli munkavégzéséről szóló rendelet (Uredba o načinu vršenja poslova ministarstava i posebnih organizacija van njihovog sedišta, „Sl. glasnik RS”, br. 3/92, 36/92, 52/92 – odluka Ustavnog suda RS, 60/93 i 5/95). Ennek a rendeletnek a hatályba lépésével megszűnt az ezt a kérdést rendező korábbi rendelet (Uredba o načinu obavljanja poslova ministarstava i posebnih organizacija van sedišta, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 50/91).

Átfestett magyar helységnevek

8.2. A Törvény 11. szakasza 2. bekezdését, amely előírja, hogy azoknak a helyi önkormányzati egységnek a területén, ahol hagyományosan élnek nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek, „a közhatalmi jogosítványokkal rendelkező szervek elnevezését, a helyi önkormányzat egységeinek, településeknek, tereknek és utcáknak neveit és egyéb földrajzi neveket az adott nemzeti kisebbség nyelvén, annak hagyománya és helyesírása szerint is ki kell írni”¹⁹, sok környezetben nem tartják tiszteletben és a

19 Ilyen rendelkezést tartalmaz az emberi és kisebbségi jogokról, valamint a polgári szabadságokról szóló Alapokmány 52. cikke 1. bekezdésének 8. sora és a Keretegyezmény 10. cikkének 2. bekezdése is. Ezen kívül, a Magyar Nemzeti Tanács, a szövetségi törvényből és a nemzeti kisebbségek nyelvén és írásának Vajdaság Autonóm Tartomány területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről szóló határozat 7. szakaszából (Vajdaság AT Hivatalos Lapja 2003. évi 8. száma) eredő jogosítvánnyal összhangban, határozatot hozott a vajdasági magyar helységnevek meghatározásáról (Vajdaság AT Hivatalos Lapja, 2003. augusztus 27., LIX. évfolyam 12. szám, 248–253. oldal, vagy Magyar Szó, 2003. augusztus 30., 31., 14. o.). A határozat 286 helységnevet tartalmaz.

gyakorlatban nem alkalmazzák. Számos példa bizonyítja, hogy ott, ahol a települések nevét kiírják a nemzeti kisebbségek nyelvén, ezeket az elnevezéseket gyakran átfestik, vagy pedig, ami szintén gyakori, nacionalista jelszavakat írnak rá (Kanizsa, Zenta, Bácskossuthfalva, Tiszaszentmiklós, Magyarittabé stb.). Ezzel nem csak a nemzetek közötti gyűlöletet szítják, de anyagi kár is keletkezik és rontják az ország (amúgy sem kimondottan nagy) tekintélyét.

A Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság – a 038-001176/2003 számú, 2003. október 8-i keltezésű határozattal – arra kötelezte a szenttamási önkormányzatot, hogy a hivatalos feliratok magyar szövegrészében a Srbobran (vagy Srbobrán) elnevezés helyett a hagyományos magyar helységnevet, a Szenttamást használja. A hatalmi szervezetben uralkodó kisebbségellenes viszonyulás ékes példája, hogy a községi képviselő-testület megfellebbezte az említett határozatot, sőt a községi vagyoni jogi ügyész közigazgatási pert indított a határozat ellen.

A közel két évig tartó pereskedés után az újvidéki Kerületi Bíróság most jogerős (U.279/04 számú 2005. április 15.) ítéletével is megerősítette a nemzeti kisebbségi helységnevek hagyományos nevének jogos hivatalos használatát²⁰, de ezt a gyakorlatban leginkább továbbra sem tartják tiszteletben.

Mivel a községi vezetőség, a bírósági ítélet után is ellenezte a hagyományos magyar elnevezéssel ellátott helységnévtábla elhelyezését, tartományi utasításra, Szenttamásnál 2005. november 7-éről 8-ára virradóra, kicserélték a táblákat és olyanokat helyeztek el, amelyek „nagyságra és színre is különböznek a települések bejáratánál felállított szokásos közlekedési tábláktól”²¹.

20 R. B.: Szenttamás umesto Srbobrán, Danas, 2005. augusztus 18., 8. o., Szenttamás hivatalosan is Szenttamás, Magyar Szó, 2005. augusztus 17., 5. o. és Ternovác István, Szenttamás pedig Szenttamás, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=315>, 09. 09. 2005.

21 R. Ivanoška, Danas, 2005. november 9., 23. o. és P. I. Srbobrán és Szenttamás, Magyar Szó, 2005. november 9., 1. o.

Az elnevezés, illetve a tábla körüli vita azonban folytatódik, mert – hol az egyik, hol a másik nyelvű helységnevet átfestik, amit mindkét fél provokációnak tekint²².

A nevérről ítélve magyar al-pogármester véleménye szerint „egyáltalán nem szolgálja a

probléma megoldását, hogy a tartományi szervek a községi hatóság megkérdezése nélkül állították fel a két nyelvű tablákat”²³.

8.3. A Törvény 21. szakaszának szövege a következő: „A közszolgálatokban, beleértve a rendőrséget is, foglalkoztatáskor figyelembe veszik a lakosság nemzeti összetételét, a megfelelő részvételi arányt és a szerv vagy szolgálat területén beszélt nyelv ismeretét.”

Ez a rendelkezés nem biztosítja a kisebbségi közösségekhez tartozó személyek egyenrangú és az összlakosságban való részvételével összhangban való foglalkoztatását a közintézményekben. Szerbia Legfelsőbb Bírósága még 1990-ben törvényellenessé nyilvánította az addigi gyakorlatot, hogy a szabad munkahelyekre kiírt pályázatokat a szerb nyelv mellett a kisebbségek nyelvén is kötelező megjelentetni, valamint, hogy a közhivatalokban biztosítani kell a foglalkoztatottaknak a lakosság nemzeti összetételével való arányosságát. A nemzeti kisebbségek nyelvének ismerete a fogadóirodákban és az ügyfelekkel dolgozó hivatalnokok munkafeladatai leírásának szerves része volt.

8.4. Az a tény, hogy a Törvényt még a volt JSZK-ban fogadták el, gondot okoz annak szerbiai alkalmazásában. Így pl. a nemzeti kisebbsé-

A legújabb két nyelvű tábla

22 P. I.: Szenttamási táblaháború, Magyar Szó, 2005. november 10., 1. és 5. o., Európai értékek – A VMSZ helyi szervezete üdvözli a magyar nyelvű helységnevtábla felállítását, Magyar Szó, 2005. november 10., 5. o. és Újabb táblafestés, Magyar Szó, 2005. november 11., 20. o.

23 P. I., a 21-es lábjegyzetben idézett írás. Lásd még a Hivatalos magyar helységnevek? című írást (Helységnev a CD-n).

ségek nemzeti tanácsai nem élhetnek azzal a jogukkal, hogy a Törvény 23(2). szakaszában előlátott alkotmányos panaszt nyújtsanak be.

Az említett szakasz előírja ugyan, hogy „a Szövetségi Alkotmánybíróságról szóló törvény rendelkezéseivel összhangban a Nemzeti és Etnikai Közösségek Szövetségi Minisztériuma és a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsai jogosultak lesznek a Szövetségi Alkotmánybíróságnál alkotmányos panaszt benyújtani abban az esetben, ha értékelésük szerint megsértették a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek alkotmányos és szabadságjogát, vagy abban az esetben, ha hozzájuk fordul a nemzeti kisebbséghez tartozó személy, akinek véleménye szerint megsértették alkotmányos és szabadságjogát”, de a bíróság, amely az említett szakasz rendelkezése szerint a nemzeti kisebbségek alkotmányos jogainak és szabadságainak sérelme eseteiben eljárna, a Szövetségi Alkotmánybíróságnál, Szerbia és Montenegró Államközösség Alapokmányának²⁴ elfogadásával és az államközösség megalakulásával megszűnt.

8.5. A Törvény elfogadása után annak alkalmazására egyetlen átgondolt akció- vagy tevékenységi tervet sem hoztak annak a gyakorlatba való átültetésére. Nem elegendő ugyanis csak elfogadni a törvényt és ezzel formálisan eleget tenni a nemzetközi kötelezettségeknek, hanem a meglévő gyakorlatot és az emberek tudatát is meg kell változtatni. A szövetségi kisebbségügyi minisztériumnak ki kellett volna dolgoznia a szövetségi törvény alkalmazására irányuló tevékenységi programot, a hatalmi szervek egyes intézményeinek konkrét feladatait és felelősségét, amely tartalmazta volna az egyes feladatok megvalósításának konkrét határidejét is. Ilyen programot kellett volna elfogadni tartományi és községi szinten is, valamint meg kellett volna határozni a megoldásra váró kérdések fontossági listáját, amelyek megoldásához azonnal hozzá kellett volna látni, hogy a jelenlegi hatalmi szervek megszerezzék a nemzeti kisebbségi közösségek

²⁴ Szerbia és Montenegró alkotmányos alapokmánya végrehajtásáról szóló törvény (Zakon za sprovođenje Ustavne povelje SCG, „Službeni list SCG”/SZM Hivatalos Lapjának 2003. február 4-i 1. száma).

bizalmát, vagyis, hogy azok valóban alkalmazni szándékozzák az európai normákat, nem csak szavakban és nem csak „papíron”. Az ilyen nemű tevékenység elmarad a Keretegyezményből származó kötelezettségeknek a mindennapi gyakorlatba való átültetésével kapcsolatban is. Ezt nem lehet csak utólagos „tolerancia programokkal” helyettesíteni.

9. Szerbia és Montenegró szintjén nem hozták létre a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 18. szakaszában előlátott Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Tanácsot, sem a törvény 20. szakaszában előírt, „*a nemzeti kisebbségek társadalmi, gazdasági, kulturális és általános fejlődésének serkentésére*” hivatott Szövetségi Alapot.

A legtöbb vegyes lakosú vajdasági községben még mindig nem alakult meg, vagy még csak most van alakulóban – a még 2002-ben meghozott Helyi Önkormányzati Törvény 63. szakaszában előlátott – nemzetek közötti viszonyok tanácsa, amelyet a nemzeti egyenrangúság megvalósításának, védelmének és fejlesztésének, valamint a nemzetek közötti kérdések és problémák korai szakaszában való kezelésének eszközeként láttak elő.

Nyilvánvaló, hogy még mindig nem alakult ki a kellő légkör e tanácsok munkájának a megkezdéséhez és rendszeres működéséhez, ami ellentétben áll a meghirdetett politikával. Ezenkívül, a törvény említett szakasza elég sok megoldatlan kérdést vet fel, tekintettel arra, hogy a tanácsok tevékenységi körének, összetételének és munkamódszerének a meghatározását a községi képviselő-testületekre bízta, amelyek – úgy tűnik – nem képesek ezekben a kérdésekben megállapodásra jutni. Továbbá számos környezetben a tanács megalkotása a retrográd pártok és a volt rendszer támogatóinak ellenkezésébe és obstrukciójába ütközik.

A vajdasági magyarok nemzeti tanácsa (MNT) nem a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 19. szakasza 12. bekezdésébe foglalt „*arányosság és a demokrácia elve*”

alapján alakult meg. A tanács 35 tagja között, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) és a VMSZ bizalmát élvező 5–6 pártonkívüli mellett, a többi pártnak és a vajdasági magyarok egyetlen civil szervezetének sincs képviselője, a működése pedig az (egy)pártfegyelmen alapul. Emiatt nem biztosítja a magyarok hatékony részvételét a tanács hatáskörébe tartozó politikai kérdésekkel kapcsolatos döntéshozatalban, de nem helyettesítheti a lakosságban való részvétellel árnys parlamenti képviseletet sem.

10. A szórványterületeken fokozatosan megszűnt a magyar tannyelvű oktatás az óvodától a középiskoláig (Közép-Bánátban és Dél-Bánátban, Dél-Bácskában, Szerémségben). A magyar tannyelvű általános és középiskolák tantárgyelőadókban szűkölködnek, miközben semmi sem történik az égető probléma megoldása, vagy akár az enyhítése érdekében.

Ezt az értékelést még a zentai és a szabadkai tehetséggonozó gimnázium alapításának a ténye sem változtatja meg lényegesen, mert ezeknek az iskoláknak a megnyitása legnagyobb részben a Magyar Köztársaságtól kapott pénzekből történt és mert csak egy szűk elit képzését szorgalmazza. Ehhez hozzá kell adni azt is, hogy – az emberi és kisebbségi, valamint a szerbiai oktatási miniszter ígérete ellenére – még mindig nem oldódott meg a magyarittabéi és a tor-dai általános iskolák önállósulásának kérdése és a szabadkai tanár-képző kar sem kezdete meg a működését. Ez utóbbinak a megalapítását az Újvidéki Egyetem Tanácsa hosszú huzavona után – nem utolsó sorban magyarországi és nemzetközi nyomásnak köszönhetően – 2006. január 31-én hagyta jóvá²⁵.

Magyarságkutató Tudományos Társaság kutatásai szerint Vajdaságban az egyetemen tovább tanulók mindössze 6 százaléka magyar anyanyelvű hallgató, míg a főiskolások számát figyelembe véve ez

25 Pressburger Csaba: A magyar felsőoktatás jövője, Magyar Szó, 2006. március 30., 15. o.

az arány 11 százalék. A tovább tanulók száma tehát jóval a demográfiai elvart 14,28 százalék alatt van, és mindössze a hallgatók egyharmada tanul anyanyelvén.

A Vajdasági Magyar Szövetség újvidéki városi szervezete tanácsának adatai azt mutatják, hogy az Újvidéken székelő felsőoktatási intézményekben,

amelyek a vajdasági magyar iskolahálózat szaktanárait és a vajdasági magyarság szempontjából kulcsfontosságú értelmiség elitjét is képezik: mint pl. orvosokat, jogászokat, mérnököket, agrárszakembereket stb., a magyar ajkú hallgatók ötszörösen alulreprezentáltak: részarányuk az összhallgatók körében 3% körül mozog. Az Újvidéki Egyetem 13 karán csak szórványosan fordul elő a magyar nyelvű oktatás, éspedig a Bölcsészeti és a Közgazdasági Karon, valamint néhány szabadkai főiskolán.

Az Újvidéken tanuló 1272 magyar ajkú hallgató közül (abszolvenssek nélkül) is csak 78 (6,13%) kapott kollégiumi szálláshelyet.

A jelenlegi kedvezőtlen helyzet nem tudja biztosítani a vajdasági magyarság megmaradásához elengedhetetlenül szükséges értelmiségi utánpótlást²⁶. Ez is probléma, mert sokan azért nem iratkoznak az egyetemre, mivel nem tudják fizetni a drága albérletet. Ami a legrosszabb: erről hivatalos adatokat nem hoznak nyilvánosságra. Úgyisintén nincsenek adatok arról, hogy hány magyar egyetemista részesül állami ösztöndíjban.

Nem önállósulhat – a tordai általános iskola

26 Ágoston András: Kettős állampolgárságra és autonómiára várva, VMDP HÍRLEVÉL, III. évf. 97. szám, 2005. szeptember 13., vagy <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=320>; tm: A támogatások politikai kötöttsége, Magyar Szó, 2005. október 18., 4. o. és Támogatás egy új egyetemista kollégium létrehozására, Magyar Szó, 2006. január 24., 8. o.

11. A kultúra területén – a világos kritériumok és mércék hiánya miatt – gondok jelentkeznek a különböző manifesztációk pénzélesztésével kapcsolatban is. Egyes példák arra utalnak, hogy ebben jelen vannak a megkülönböztetés elemei (valamely párthoz való) politikai hovatartozás alapján, de nemzeti alapon is. A magyar nyelvű könyvek és a sajtó behozatala évek óta megoldatlan és az új rezsim sem tett semmit ennek a problémának az áthidalása érdekében. Emiatt a vajdasági magyarok kultúrája folyamatosan óriási és pótolhatatlan kárt szenved.

12. A vajdasági magyaroktól fokozatosan megvonják a tárgyilagos tájékoztatásra való jogot.

A Tartományi Képviselőház 2004. június 29-i ülésén határozatot hozott a lapkiadó közvállalatok alapítói jogának a nemzeti tanácsokra való átruházásáról. Az elmúlt csaknem két éves időszakban a Magyar Szót és a Hét Napot a VMSZ párt-bulletinjévé züllesztették és határozatot hoztak a Magyar Szó újvidéki szerkesztőségének a leépítéséről és Szabadkára való költöztetéséről. 2005. november elején a vállalat vezetői újabb, 53 fős leépítést jelentettek be. Időközben több neves újságíró önként távozott a szerkesztőségből, így fejezve ki a szerkesztéspolitikával és a vállalat vezetésével való elégedetlenségét.

Az Újvidéki RTV magyar szerkesztőségeiben az utóbbi évtizedben a foglalkoztatottak száma több mint megfeleződött és a szerkesztőségek csak nagy erőfeszítések árán tudták végezni feladatukat. Az elavult technika is gondot okoz. 1990 októberéig az Újvidéki TV magyar szerkesztőségében mintegy száz foglalkoztatott volt és még mintegy húsz külmunkatárs. A szerkesztőségnek, a munkahelyek legújabb besorolása szerint, mindössze 26 munkahelyet (ebből 21 újságíróit és 5 kisegítő személyzetit) hagytak jóvá.

Az 1990-es évben az Újvidéki TV programjának a 20,06%-át a magyar műsorok képezték, 2004-ben pedig mindössze 3,37%-át, ami drasztikus zsugorodást jelent, s ez magával vonta a műsorok színvonalának csökkenését is. Külön problémát jelent, hogy nincsenek oktatási, tudományos és gyermekműsorok, valamint, hogy nincsen

műsorcsere az anyaországi TV házakkal. Mindez a vajdasági magyarok nyelvének és kultúrájának elszegényedéséhez vezet.

Az Újvidéki Rádió magyar szerkesztőségében 1990-ben 101 foglalkoztatott volt, most pedig mindössze 43. A szerkesztőség értékelése szerint a minőséges program sugárzásához legalább 67 személyre lenne szükség, vagyis még 24 személy felvételére.

Mindez arra utal, hogy a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 8. szakaszában említett „szerzett jogok” védelme leginkább csak papíron létezik.

13. Az észrevételezett problémák, de Szerbia és Montenegró államszövetsége fennmaradásának bizonytalansága miatt is, a nemzeti tanácsok képviselői, de a civil szervezetek is követelték a szerbiai kormánytól a köztársasági kisebbségvédelmi törvény előkészítését és a szerbiai parlament által való elfogadását. Ennek a törvénynek rendezni kellene a nemzeti kisebbségek helyzetét, jogait és szabadságait Szerbiában, de azt az anyagi és egyéb támogatást is, amelyet Szerbia köteles a nemzeti kisebbségi közösségek számára biztosítani. Szerbia és Vajdaság AT kormányának a nemzeti kisebbségi közösségek támogatására és követeléseik teljesítésére vonatkozó állásfoglalása mindeddig csak a szóbeli (és leginkább teljesítetlen) ígéret maradt, pontos, törvénybe foglalt kötelezettség nélkül. Az ilyen helyzet a kisebbségek számára nem nyújt semmilyen garanciát arra, hogy a jogaikat tiszteletben fogják tartani²⁷.

A szerbiai Köztársasági Nemzeti Kisebbségügyi Tanács 2004. szeptember 16-i felállítása, a testület elnevezésére, jellegére, valamint az összetételére való tekintettel, semmilyen lényegi változást nem jelent a fenti értékelések vonatkozásában²⁸.

27 Primena Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina, REZ, Glasilo Inicijative mladih za ljudska prava, broj 1, Beograd, 2005. május, 26. o.

28 A 05 110-6431/2004 számú határozatot a szerb kormány 2004. szeptember 16-i 33. ülésén fogadta el, http://www.srbija.sr.gov.yu/extfile/sr/11891/uredba_nacionalne_manjine33a_lat.doc

14. A 2000 októberi változások után is folytatódott a kisebbségi jogok durva megszegése és az elkövetők ellen továbbra sem indítanak bűnvádi és szabálysértési eljárásokat. A kisebbségi jogsérelmek és a kisebbséghez tartozók (a legtöbb esetben magyarok) elleni támadások pontos számát valójában senki nem is tudja. Az emberek ezekről nem szívesen beszélnek, mert félnek. Az incidensek miatt növekedett a nemzetek közötti feszültség, erősödött a nemzeti türelmetlenség és megromlottak a nemzetek közötti viszonyok, különösen észlelhető a fiatalok nemzeti alapon történő elkülönülése.

Sírgyalázás Zentán (2004)

Szerbia a szerbeknek,
balta a magyaroknak
– felirat az újvidéki
Elektrotechnikai Középiskola
falán

(Dávid Csilla felvétele, Magyar Szó, 2005)

„A horvátokat legyilkolni, a törököket karóba húzni, a magyarokat a jég alá, az albánokat elégetni, a zsidókat Auschwitzba, a romákat Indiába”
(A felvételt, amely az egyik újvidéki ház faláról készült, Pavel Domonji, a Szerbiai Emberijogok Helsinki Bizottsága újvidéki irodájának vezetője 2005. november 3-án bocsátotta a szerző rendelkezésére)

A képek szerint a bántalmazott fiatalok nem csak könnyű testi sérülést szenvedtek (Magyar Szó, 2005)

Külön problémát jelent az ún. kettős mércék alkalmazása a bíróságok gyakorlatában (hosszabb és súlyosabb büntetések kimondása azonos vagy hasonló bűncselekmények elkövetése esetében a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek feletti ítélezések alkalmával), amire az ún. temerini, zentai, újvidéki stb. esetek is utalnak (és amelyeket külön kellene tanulmányozni).

A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött a Vajdaságba, majd a 2005. szeptember 29-i Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában „mély aggodalmát fejezte ki az emberi jogok ismétlődő megsértései, valamint a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt”. Az EP – a hasonló jellegű cselekmények orvoslása, illetve jövőbeli megelőzése érdekében – azonnali hatékony fellépésre szólította fel Szerbia és Montenegró hatóságait. Továbbá javasolta, hogy az Európai Unió küldjön megfigyelőket (EUMM) a térségbe.

Szerbia és Montenegró minisztertanácsa 2005. november 2-án létrehozta ugyan a Vajdaságban történt nemzetek közötti incidensek kivizsgálásával és az incidensek megelőzésére vonatkozó javaslatok megtételével foglalkozó bizottságot²⁹, de a bizottság munkájáról eddig semmi érdemlegeset nem hoztak nyilvánosságra és teljesen feledésbe merült.

Mindezek miatt „Szerbiának és Montenegrónak sokkal többet kellene tennie a kisebbségek védelme érdekében”, mint ahogy azt az ezzel a témakörrel foglalkozó politikusok is elismerik, mert továbbra is komoly eltérés mutatkozik egyfelől az elvileg elfogadott

29 A bizottságnak öt tagja van: Vladimir Đurić, az emberi jogi és kisebbségügyi minisztérium magas rangú képviselője, Petar Lađević, a Köztársasági Kisebbségügyi Tanács titkára, Orosz János, a Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Kisebbségügyi Titkárság segédtitkára, Aleksandar Popov, a Regionalizmusért Központ nevű civil szervezet igazgatója és Varga László, a Magyar Nemzeti Tanács jegyzője (Pressburger Csaba: A terepen vizsgáljuk ki az incidenseket, Magyar Szó, 2005. december 1., 1. és 11. o.). Jellemző, hogy a bizottságba egyetlen olyan civil szervezet képviselője sem került be, amely bírálta a jelenlegi hatalom kisebbségi politikáját.

nemzetközi kötelezettségek, másfelől a kisebbségek normatív és tényleges helyzete között. Ennek természetesen előfeltétele a nemzeti kisebbségekhez tartozók helyzetének valós felmérése és az itt meglévő problémákkal való nyílt szembenézés, valamint azok hatékony megoldása érdekében egy időhöz kötött programnak az elfogadása.

2.2. Rossz politikai üzenet*

A Koštunica-kormány(ok) és a nemzeti kisebbségek

Vojislav Koštunica első kormánya (2004. március 3-ától 2007. május 14-ig) nem éppen a kisebbségbarát politikájáról vált ismertté.

A civil és az emberjogi (belföldi és külföldi) szervezetek körében az a vélemény alakult ki, hogy Szerbia nem folytat aktív kisebbségpolitikát, mi több, a nemzeti kisebbségek problémáival nem is igen foglalkozik. Ezt a megállapítást támasztják alá a tények, hogy Szerbiának a mai napig nincs a kisebbségi jogokkal és szabadságokkal foglalkozó törvénye, hogy több év után sem került sor a nemzeti tanácsok megválasztásáról szóló törvény meghozatalára, és hogy Szerbiában nincs intézményesen megoldva a kisebbségek képviselete a hatalmi szervekben stb.

Szerbiának (a 2006. június 3-i kényszerű önállósulás után) a nemzetközi szervezetekbe történt felvétele és számos, az emberi és a kisebbségi jogokat rendező nemzetközi egyezményhez való csatlakozása fontos ugyan, de nem elegendő, mert ezt nem követte ezeknek az okiratoknak a törvényhozás és a belső jogszabályok által való további feldolgozása, még kevésbé pedig a mindennapi életbe való átültetése.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor#1319> (2007. május 19.) és Miniszterelnöki Hivatal Nemzetpolitikai Ügyek Főosztálya, Reggeli sajtófigyelő, 2007. május 19.

Koštunicáék „eredménye”

Vajon ki akarta obstruálni a kormány megalakítását?

A 2004. szeptember 16-i kormányrendelet alapján felállított Vojislav Koštunica szerb miniszterelnök vezette Köztársasági Kisebbségügyi Tanács – a jellegénél és összetételénél fogva – nem fejtett ki különösebb tevékenységet, amely elősegítette volna a kisebbségek helyzetének javítását. A gyakorlatban – szárnya alá véve a kisebbségi nemzeti tanácsok elnökeit – a politikai „kézi vezérlés” legfőbb intézményévé vált. Nem ismeretes, hogy a magyar nemzeti kisebbség nemzeti szimbólu-

mainak (2005. december 23-án való) meghatározásán kívül hozott volna valamilyen fontosabb döntést.

Szerbia és Montenegró államközösségének megszűnése után Koštunica első kabinetje nem javasolta a szerb parlamentnek, hogy emelje be a jogrendszerbe a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvényt. Emiatt a jogászok körében ma is vitatott, hogy a törvény Szerbiában hatályos-e vagy sem.

Az államközösségnek a *Rasim Ljajić* által irányított emberjogi és kisebbségügyi minisztériumának megszűnésével (2006. június 8-án) a Koštunica vezette szerb kormány szinte rákényszerült a témában illetékes (Szerbiában addig nem létező) közigazgatási szerv létrehozására. (Szerbia Képviselőházának nemzeti viszonyokban illetékes bizottsága sem hallatott magáról úgyszólván semmit.)

A kormány a 2006. június 22-én felállított Emberi- és Kisebbségjogi Szolgálat megalakításával elmulasztotta az alkalmat – szándékosan vagy akaratlanul –, hogy (akár hat évvel is a hatalomváltás után) emberjogi és kisebbségi minisztériumot hozzon létre és ezzel Szerbiában – legalább közigazgatásilag – kellő szintre emelje az emberi és kisebbségi jogok védelmét.

A döntést sokan úgy értelmezték, hogy a szerb kormány továbbra sem szándékozik kellő szinten kezelni a nemzeti kisebbségi közösségekhez tartozó nem kisk számú lakosság helyzetét és problémáit. Nem csoda, hogy a Vojislav Koštunica szerb kormányfő közvetlen munkatársainak a körébe tartozó *Petar Lađević* irányította (szak)szolgálat immár csaknem egyéves létezése alatt nem tudott felmutatni említésre méltó eredményt.

Koštunica a 22 oldalas kormányprogramot olvassa
(Előtérben a régi/új miniszterek egy része)

Ide tartozik az is, hogy Szerbia Köztársaság szerveiben és a szerbiai kormányban (és az említett szolgálatban) egy magyar sem tölt be jelentősebb tisztséget, és nincs egyetlen szerbiai köztisztviselő, vagy intézmény élén.

Szerbiában a kisebbségeknek, így a magyaroknak is, a lakosságban való részvételükhöz viszonyított nem megfelelő képviselete, vagy „alulreprezentáltsága” nyilvánvaló a közigazgatási és az igazságügyi szervekben, az ügyvédségekben és a rendőrségben. Habár ezek az adatok ismertek Szerbia és Vajdaság hatóságai előtt, a magyarok részvételi arányának javításán ezekben a szervekben az utóbbi hét évben – az üres politikai ígéreteken kívül – nem történt úgyszólván semmilyen előrehaladás.

„Öt célkitűzés”

Vojislav Koštunica régi/új miniszterelnök Szerbia kormányának hivatalos honlapján közzétett május 15-i expozéjában¹ elmondta, hogy a kormányalakító pártok teljes egyetértésre jutottak öt, a kormány politikáját meghatározó célkitűzésben. Ezek a következők: Kosovo tartomány megőrzése, az Európai Unió csatlakozás, a hálgai nemzetközi törvényszékkel való együttműködés, a szociális és gazdasági politika, valamint a bűnözés és a korrupció elleni harc.

Az új szerb kormány 22 gépelt oldal terjedelmű (1072 sor, vagy 64 704 karakterszámú) programja mindössze négy helyen tesz említést a nemzeti kisebbségekről:

1. Koštunica szerint a Kosovóval kapcsolatos „új tárgyalási folyamatban megfelelő autonómia formát kell találni a Kosovo és Metohija-i albán kisebbség számára”.
2. Az európai integrációkkal kapcsolatban a kormány „teljes energiával folytatja az emberi- és kisebbségi jogokra vonatkozó kritériumok minél teljesebb és időben való megvalósulására irányuló törekvéseit”.

¹ <http://www.srbija.sr.gov.yu/vlada/>

3. Foglalkoztatás terén a kormány különösen elősegíti – a lakosság egyéb kategóriái mellett – „az egyes etnikai kisebbségek tagjainak a foglalkoztatását”.
4. Az Alkotmánybíróság működésével kapcsolatban a kormányfő hangsúlyozta annak szükségességét, hogy a testület „az emberi és a nemzeti kisebbségi jogok hatékony védelmezője legyen”.

Az új/régi miniszterelnök székfoglaló beszédében tehát egyetlen mondatában sem említi azt, hogy a szerb kormány konkrétan mit kíván tenni a Szerbiában élő nemzeti kisebbségek jogainak megvalósítása, helyzete és jogállásának jobbá tétele érdekében. Mint ha az nem is igazán érdekelné a belgrádi vezetést.

Košunica ugyanakkor az expozé külön pontjában foglalkozik a „diaszpórával”, vagyis a külföldön élő szerbekkel, azok nemzeti és kul-

Tapsolnak a képviselők

turális azonosságának a megőrzésével, valamint hazatérésük lehetővé tételével. Vagyis: Koštunica számára fontosabbak a külföldön élő nemzettársai, mint az itteni nemzeti kisebbségi közösségek tagjai.

Az új szerb kormánynak tehát nincsen aktív kisebbségpolitikája. Az expozénak a kisebbségek iránti rossz politikai üzenete alapján csak helyeselni lehet, hogy a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) parlamenti képviselői nem támogatták Vojislav Koštunica (akkor még) kormányfőjelölt programját. A VMSZ parlamenti képviselőinek fellépése talán fordulópontot is jelenthet a pártnak (az eddigi hatalomhoz simulási) politikájában és a kisebbségi jogainkért folytatott küzdelemben is.

Mostoha viszonyulás

A szerb kormánynak a nemzeti kisebbségek iránti mostoha viszonyulása már az expozét megelőző, a minisztériumokról szóló törvényjavaslatban is megnyilvánult. A törvényjavaslatban szereplő 22 minisztérium között nem kapott helyet az emberi és a kisebbségi jogokkal foglalkozó tárca.

Rasim Ljajić, aki most a szerb kormány munkaügyi és szociális-védelmi miniszteri tisztségét tölti be, a Beta hírügynökségnek ezt így kommentálta: – Fontos, hogy az államban megvan a politikai akarat a 2002-ben megkezdett munka folytatására.

Ljajić úgy értékelte, hogy ebben az időszakban „nagy munka” lett elvégezve, amely miatt akkor hatalmas elismerésben részesítettek a baloldali és a jobboldali pártok is, valamint a külföldi intézmények. Szavai szerint az emberi és kisebbségi jogok fejlesztése „tárca-közi munka, amellyel az állam minden intézményének foglalkoznia kell, és amely munkával kapcsolatban léteznie kellene az állami struktúrák politikai akaratának”.

A nyilatkozathoz csak ennyit fűznénk hozzá: Szerbia lakosságának (Kosovót és Metohiját nem számítva) – a 2002-es népszámlálási adatok szerint – 15,14%-a, Vajdaság összlakosságának pedig 34,95%-a

**Koštica: A kisebbségek is hazájuknak érezhetik Szerbiát
(Orašac, 2005. február 15.)**

a nemzeti kisebbségekhez tartozik. Ezért – figyelembe véve a nemzetközi kötelezettségeket is – elfogadhatatlan, hogy a szerb kormány továbbra sem szándékozik kellő szinten kezelni a nemzeti kisebbségi közösségekhez tartozó nem kiskis számú lakosság helyzetét és problémáit.

Ljajić magyarázata szerint a kisebbségi ügyekkel minden állami szervnek „foglalkozni kell”. A tapasztalat azonban azt mutatja, hogy amivel elvben mindenki foglalkozik, azzal a gyakorlatban rendszert senki sem törődik. (Ljajićnak, aki a hágai nemzetközi törvényszékkal való együttműködésért felelős nemzeti tanács elnökének tisztségét is betölti, mindig volt valamilyen „racionális” magyarázata a háborús bűnökkel vádolt személyek ki nem szolgáltatására is.)

A parlament végezetül – „meggyőző többséggel” – elfogadta a VMSZ képviselők módosító javaslatát, amely értelmében az állam-

igazgatási és önkormányzati minisztérium illetékességébe tartozik a kisebbségek nemzeti tanácsainak megválasztása. A szóban forgó minisztériumot a demokrata párti (DS) *Milan Marković* irányítja majd.

Ebből a megfogalmazásból azonban az derül ki, hogy az említett minisztérium csak a kisebbségek nemzeti tanácsainak megválasztását folytatja le. A nemzeti kisebbséget érintő többi ügyben bizonyára továbbra is a Koštunica bizalmát élvező Petar Lađević vezette Emberi- és Kisebbségjogi Szolgálat lesz illetékes.

A nemzeti kisebbségek helyzetének javítása és jogainak fejlesztése területén, a „mérsékelt nacionalistának” is nevezett Koštunica 19 új és 6 régi miniszterből összetákolt kormányához, tehát nem kell túl nagy reményt fűzni.

3. KISEBBSÉGI JOGVÉDELEM

3.1. Van-e ok(unk) az ünneplésre?*

Mi kapott (és mit nem kapott) a vajdasági magyarság
a kisebbségvédelmi törvénnyel?

A jugoszláv szövetségi parlament 2002. február 26-án elfogadta a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló törvényt. A sajtójelentések szerint a Polgárok Tanácsában mind a 91 jelenlévő képviselő rászavazott a törvényre, ami azt jelenti, hogy megszavazták az ellenzéki szocialisták és radikálisok is. (Ez nem olyan tény, amivel túlságosan dicsekedni kellene, mert azok is rászavaztak, akik az elmúlt több mint egy évtized során számtalanszor és súlyosan megsértették az emberi és a kisebbségi jogokat.) Ez után a Köztársaságok Tanácsa is megszavazta a törvényt.

* Magyar Szó, 2002. március 17., 5. o. és március 24., 4–5. o. valamint a Sorskérdéseink (válogatás a Magyar Szó vasárnapi rovatában megjelent írásokból – 2001–2002) című publikáció (Magyar Szó, Újvidék, 2003., 191–198. o.
Megjegyzés: Szerbia és Montenegró államközössége a 2006. május 21-i montenegrói népszavazás eredményeként megszűnt. Szerbia kényszerű függetlenedésével – e sorok írójának véleménye szerint, a hivatalos értelmezéssel ellentétben – hatályát veszítette a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló (2002. február 27-i) szövetségi törvény is. Szerbia ugyanis – tudatosan vagy akaratlanul – elmulasztotta beemlíteni azt a jogrendszerébe. Szerbiának mind a mai napig (2007. június 16.) nincsen kisebbségvédelmi törvénye, sem kisebbségügyi minisztériuma (lásd: a Minisztérium helyett (szak)szolgálat című írást (a 3.6. alatt). A Szerbiai Képviselőház 2007. június 13-i ülésén elfogadta az ombudsmanról (országgyűlési biztosról) szóló törvény módosítását, melynek egyik fontos eleme, hogy a megválasztandó ombudsmannak a jogköre ki fog terjedni az emberi jogok védelmezésén túl a kisebbségi jogok védelmezésére is. Külön az emberi és kisebbségi jogokkal foglalkozó minisztérium híján a kormány Emberi és Kisebbségjogi Szolgálat mellett tehát az ombudsman lesz kulcsszerepe a kisebbségi jogok kérdésében. A törvénymódosítást a Vajdasági Magyar Szövetség képviselőinek indítványát is méltányolva fogadták el, melynek lényege az, hogy az ombudsman „az eredetileg megfogalmazott hatáskörén, vagyis az emberi jogok védelmén túl a kisebbségi jogok védelmével is foglalkozni fog”. (te: Megtörténtek a törvénymódosítások, Magyar Szó, 2007. június 14., 4. o. és -pressburger-: Kisebbségi minisztérium helyett ombudsman, Magyar Szó, 2007. június 16., 17., 8. o.).

A kis Jugoszláviának tehát – csaknem egyéves előkészületek után – van kisebbségvédelmi törvénye, amely 2002. március 7-én már hatályba is lépett.

Magasztaló vélemények

A röviden kisebbségvédelmi vagy kisebbségi törvénynek nevezett jogszabály elfogadását megelőzően és azt követően ellentétes vélemények és értékelések hangzottak el annak jelentőségéről és értékéről. A törvény magasztalásában – és ez természetes dolog – azok a Vajdasági Magyar Szövetséghez tartozó politikusok, képviselők és hivatalnokok jártak élen, akik részt vettek annak előkészítésében, vagy ahogyan saját maguk mondták, akiknek „névjegye erősen rajta van a törvényen”.

Ilyen (nem éppen mértéktartó) kijelentések jelentek meg a Magyar Szóban – feltehetően a vajdasági magyar közvélemény „tárgyilagosa” tájékoztatása érdekében: „a kisebbségügyi törvény mérföldkővet jelent a kisebbségi jogokért vívott harcban”; „a kisebbségügyi törvénnyel remélhetőleg új időszámítás kezdődik a kisebbségek iránti viszonyulásban”; a kisebbségvédelmi törvény „forradalmi jogszabály”, amely „lefekteti az alapokat a VMSZ autonómiakoncepciója második elemének megvalósításához”, „jelenleg ez a legmodernebb ilyen jellegű törvény Európában”.

A VMSZ egyik szakembere (túlságos igyekezetében) egyenesen így fogalmazott (de az is lehet, hogy a tudósító értette félre): a kisebbségvédelmi törvény „legnagyobb vívmánya az önrendelkezésre való jog elismerésében nyilvánul meg”. (Az anyagban jártas olvasó előtt nyilvánvaló, hogy az önrendelkezési jog csak a népeket és nem a nemzeti kisebbségeket illeti meg.) (Ez az egész hírverés a kisebbségi törvény körül nem emlékeztet-e arra a miloševići időkből emlékeztető kijelentésekre, hogy „Jugoszláviában a nemzeti kisebbségeknek több joguk van, mint bárhol a világon”?)

A VMSZ (március 5-én) sajtótájékoztatót tartott Budapesten az omnibusztörvényről, a kisebbségvédelmi és a helyi önkormányzati törvényről, amelyen *Kasza József*, a párt elnöke úgy fogalmazott, „mind-

ezek mögött a törvények mögött ott állt a VMSZ, valamint a vajdasági magyarság egésze, s hogy élni tudunk a törvényekkel”.

A magasztaláshoz csatlakozott a külföld is. A magyar külügyminisztérium (március 1-jei) közleményében (el)sietve üdvözölte a kisebbségi törvény elfogadását. A „magyar megítélés szerint úttörő jelentőségű törvény született, amely Jugoszláviában precedens értékű alapelveket rögzít. Reményeink szerint olyan lehetőségeket fog nyújtani a vajdasági magyarság számára, amelyekkel ők eddigi nem élhettek” – szögezte le a magyar külügyi szóvivő.

Nem maradt el *Rolf Ekeus*, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet főbiztosának (visszafogottabb) elismerése sem, aki az EBESZ állandó bizottsága előtti (március 7-i) felszólalásában – akár csak az EU és az USA képviselői, akik szót kértek – kijelentette, hogy a JSZK-ban „a kisebbségekről szóló törvény elfogadása jelentős lépés”.

Paddy Ashdown, a nemzetközi közösség jövőbeni boszniai különmegbízottja Belgrádban *Rasim Ljajić* kisebbségügyi miniszterrel találkozva (március 9-én) elismerését fejezte ki mindazért, amit a JSZK tett az elmúlt időszakban az emberi jogok előmozdítása terén, s úgy értékelte, ez nem csak az ország, de az egész régió szempontjából fontos.

A Tisztelt Olvasó ezek után arra a megállapításra juthat, hogy a kisebbségvédelmi törvény körül minden a legnagyobb rendben van. De vajon így van-e?

Paddy Ashdown

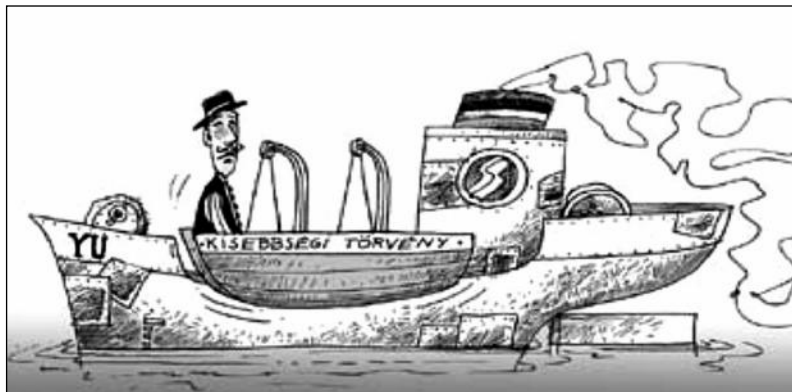
Ellenvélemények

A kisebbségvédelmi törvény sajnos nem a kormány és a kisebbségek közötti párbeszéd, hanem a hatalmi és az ellenzéki pártok közötti egyezkedés eredménye lett, pontosabban annak a kompro-

misszumnak az eredménye, hogy „mit engedélyeznek a kisebbségek számára”. Szövege meglehetősen „sutttyomban” és demokratikusnak éppen nem nevezhető eljárással készült. Megalkotásában szerves módon éppen azok nem vettek részt, akiről maga a törvény szól.

A közvitára jellemző, hogy a szövetségi kisebbségügyi minisztérium munkacsoportja újabb és újabb (törvény)szövegekkel állt elő, úgy hogy annak résztvevői számára szinte lehetetlen volt követni a változásokat és hozzáférhetetlen volt az éppen akkor időszerű változat, amellyel leginkább csak a beavatott (és a Vajdasági Magyar Szövetség bizalmát élvező) személyek rendelkeztek, a többi érdeklődő pedig csak kerülő úton juthatott hozzá.

A vajdasági magyar (és nemcsak magyar) pártok és civil szervezetek, de a szakmai közvélemény túlnyomó többsége sem támogatta fenntartás nélkül a kisebbségi törvényt. Ezek közé sorolható a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP), a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK), a Vajdasági Magyar Polgári Mozgalom (VMPM), a Kereszténydemokrata Európa Mozgalom (KDEM), az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület és a Donau német egyesület is. A legtöbb esetben helytálló észrevételeiket és megjegyzéseiket a törvény végső megszövegezéskor figyelemre sem méltatták.

(Léphaft Pál karikatúrája)

A VMDP (március 5-i) közleménye szerint a kisebbségi törvény „csak részben járul hozzá a vajdasági magyarság megmaradásához. A törvény főleg azokkal a személyi jogokkal foglalkozik, amelyek kodifikálása elengedhetetlen az ország Európa Tanácsba való felvételéhez. A VMDP úgy látta, hogy a legfontosabb rendelkezések meghozatala sem fogja visszafordítani a már beállt sajnálatos változásokat. A kollektív jogokat illetően a kisebbségi törvény több korábbi tervvel ellentétben lehetetlenné teszi a magyar választók névjegyzékének összeállítását, s ezzel megakadályozza a végrehajtási jogosítvánnyal rendelkező magyar (perszonális) autonómia létrejöttét”.

A VMDK (március 10-i) álláspontja szerint „ez a törvény nem jelenti a perszonális autonómiakonceptió(nk) megvalósítását, csupán egyes kérdéseket szabályoz ezen a területen”.

A VMPM még a kisebbségvédelmi törvény előkészítése során (2001. október 23.) írásos véleményezést juttatott el az illetékes minisztériumhoz, amelyben javasolta, hogy a Nemzeti Tanács tagjait külön választói névjegyzékek alapján válasszák meg, és hogy a köztársasági és a szövetségi parlamentbe a pozitív diszkrimináció elve alapján jussanak be a nemzeti kisebbségek képviselői.

A KDEM (március 3-i) álláspontja szerint a kisebbségvédelmi törvény „politikai szándéknyilatkozat, nem több”. „Ha viszont a koalíciós partnerek ezt úgy igyekeznek bemutatni, hogy ezzel a törvénnyel már megteremtődött – konkrét esetben – a magyarság alapvető önrendelkezési törekvéseinek a második pillére is, nos, akkor sajnos meg kell állapítani, hogy meglehetősen gyenge pillérekről van szó, mert ez a törvény jelenlegi formájában egy tartalom nélküli üres keret. És ha már nálunk, magyaroknál tartunk: tényszerűen meg kell állapítanunk, ha az őslakos magyar közösség elismeri ezt a törvényt, akkor ezzel elismerte azt is, hogy itteni létét kisebbségi létként éli meg” – tette hozzá Ágoston Károly a KDEM alelnöke.

Ezek után jogosan vethető fel a kérdés: a törvény mögött valóban ott állt-e „a vajdasági magyarság egésze”, vagy csak a VMSZ néhány (vezető) politikusa?

Első lépés

Bela Tonković, a Vajdasági Horvátok Demokratikus Szövetsége (DSHV) elvárása (Danas, március 4.) szerint „két-három éven belül sor kerül egyes jogszabályok és a kisebbségi törvény bizonyos rendelkezéseinek felülvizsgálására. Nyilvánvalóan valaki úgy mérte fel, hogy jobb egy ilyen törvény is, hogy megteremtődjenek Jugoszláviának az európai folyamatokba való integrálása feltételei, mint egy minőségesebb megoldásra várni, amely ki tudja mikor valósulna meg, s ami Jugoszláviát valószínűleg túl sokáig tartaná kívül az európai integrációs és más folyamatokon, ami senkinek sem érdeke”.

Még Rasim Ljajić szövetségi kisebbségügyi miniszter is óvatosabban nyilatkozott, mint az említett magyar vezetők: „A szövetségi kisebbségi törvény elfogadása csak az első lépés egy nagyon hosszú és nehéz politikai úton. Miután minden törvényt meghozunk, még mindig csak a végső cél, a kisebbségek jogainak védelme és fejlesztése, valamint a stabil interetnikai viszonyok megteremtése felé vezető úton leszünk” – mondta Ljajić (2002. március 5-én).

**A Vajdasági Horvátok
Demokratikus
Szövetségének jele**

Ennél sokkal élesebben fogalmaztak a civil szervezetek a Novi Pazarban megtartott regionális értekezleten. *Džemail Suljević*, Sandžak Népi Mozgalmának elnöke kiemelte, hogy a kisebbségvédelmi törvény „diszkriminatív és azok a bosnyákok, akik elismerik ezt a törvényt, a nemzeti érdekek árulói”. „Senkinek sincs jogában, hogy egy népből nemzeti kisebbséget csináljon”, mondta Suljević.

Ugyanezen a tanácskozáson *Sefer Mededović*, a montenegrói Nemzeti Kisebbségi Tanács tagja kijelentette, hogy a nemzeti kisebbségvédelmi törvény „paraván, amely Montenegróban nem lesz alkalmazva”. „Montenegró nem ismeri el a JSZK kormányát, ezáltal a törvényét sem, amely elméleti és nem a nemzeti kisebbségek védelmének valós kérdéseivel foglalkozik” – hangoztatta Mededović, közli

a Danas napilap (2002. március 11-én). Ezek után – a tárgyilagosság miatt – érdemes áttekinteni, hogy a kisebbségvédelmi törvény

Mit tartalmaz (és mit nem tartalmaz)?

A kisebbségvédelmi törvény hat részből és 25 cikkből áll.

Az első részt (általános rendelkezések) két törvénycikk képezi.

Az első cikk meghatározza a törvény tárgyát, illetve tartalmát, amely a későbbi cikkekben jut konkrét kifejezésre. E szerint a törvény a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) alkotmánya és nemzetközi szerződések által a szavatolt egyéni és kollektív kisebbségi jogok érvényesítési módját és a nemzeti kisebbségeknek a bármilyen megkülönböztetés elleni védelmét szabályozza, továbbá intézményesíti a nemzeti kisebbségeknek az önkormányzatra való külön jogát biztosító és védő eszközöket az oktatás, a nyelvhasználat, a tájékoztatás és a kultúra terén, valamint könnyíti a hatalom gyakorlásában és a közügyek irányításában való részvételét. A törvény lehetővé teszi, hogy a köztársasági vagy tartományi jogszabályok ezeket a kérdéseket részletesebben rendezzék.

Ennek a cikknek a jelentősége abban van, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára az egyéni jogokon túl (immár) hivatalosan is elismeri a kollektív jogok létezését, tehát ezen jogok lassan létjogosultságot kapnak és érvényesülni kezdenek.

A második cikk (hazai) kísérletet képez a nemzeti kisebbség fogalmának, illetve e fogalom elemeinek meghatározására. Ezek szerint: nemzeti kisebbségnek a JSZK állampolgárainak olyan csoportja tekintendő, amely (a) tagjainak számát tekintve eléggé „reprezentatív”, (b) hosszan tartó és szilárd kapcsolatban van a JSZK területével, (c) a nyelv, a kultúra, a nemzeti vagy etnikai hovatartozás illetve származás, a vallás és egyéb sajátosságokkal különbözik a többségi népességtől és (d) amely csoport tagjait jellemzi az a gondoskodás, hogy együttesen fenntartsák közös identitásukat, beleértve a kultúrát, a hagyományokat, a nyelvet vagy a vallást.

A 2. cikk (a nyilvános vitán elhangzott követelések ellenére) nem nevezi meg tehát a nemzeti kisebbségeket, hanem lehetőséget teremt, hogy az állampolgárok minden csoportja, amely eleget tesz az említett feltételeknek, nemzeti kisebbségi státust kapjon. Újdonság, hogy nemzeti kisebbségi státust kaptak a romák (cigányok) is.

A második rész (3–8 cikkek) az úgynevezett alapelveket tartalmazza. Ide tartozik a nemzeti, etnikai, faji és nyelvi alapon történő diszkrimináció (megkülönböztetés) tilalma; a nemzeti kisebbségekhez és többségi nemzethez tartozó személyek teljes és hatékony egyenrangúságát biztosító intézkedések; a nemzeti hovatartozás vállalásának és nyilvánításának szabadsága; a bel- és külföldi nemzettársakkal való együttműködés joga; az alkotmányos rend, a nemzetközi jogi elvek és a közkerölcs tiszteletben tartása és a szerzett jogok védelme.

Ezeknek az alapelveknek a legtöbbje az emberi és kisebbségi jogok úgynevezett első nemzedékéhez tartozik, amelyeket hagyományosan szabadságjogoknak is neveznek. Kimaradt viszont a törvényből a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek néhány alapvető joga, amelyeket az Európa Tanács Keretegyezménye a nemzeti kisebbségek védelméről ezen kisebbségek számára biztosít. Ilyenek például „a békés gyülekezési szabadságra”, „a véleménynyilvánítási szabadságra”, „a vallás vagy hit kifejezésére”, „a vallási intézmények, szervezetek és egyesületek alapítására” való jog. A törvény nem tartalmazza továbbá a nemzeti kisebbségek jogai megvalósításával kapcsolatos pozitív elbírálás elvét sem.

A jogalkotók úgyszintén nem tettek eleget a közvita során elhangzott követelésnek, hogy a törvénnyel lehetőséget kell teremteni a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára a kettős állampolgárság megszerzését.

Jogok a lojalitás alapján?

Az előkészületek során, de a törvény meghozatala után is számos bírálat érte a 7. cikk szövegét, amely szerint „tilos az e törvényben szavatolt jogokkal való visszaélés”. Ezt a megfogalmazást sokan

úgy értelmezték, hogy a kisebbségek iránt valamiféle bizalmatlanságot fejez ki és az állam iránti valamiféle lojalitást követel, amit többben sértőnek találtak, mivel a többségi nemzet tagjaira nem vonatkozik, illetve irántuk ilyen követelést nem támaszt. (Egyébként az ebbe a cikkbe foglalt jogok és kötelezettségek más törvények anyagához tartoznak, szükségtelen is volt itt – irritálóan – megismételni.)

A törvény talán egyik legfontosabb rendelkezését – a szerzett jogok védelmét – a 8. cikk tartalmazza, amely szerint „nem szüntethetők és nem módosíthatók a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek azon jogai, amelyek érvényben voltak e törvény életbe lépésekor, és a nemzetközi szerződésekből eredő jogok sem, amelyekhez a JSZK csatlakozott”.

A harmadik rész (9–17. cikke) a nemzeti sajátosság (identitás) megőrzésével kapcsolatos (többé-kevésbé elfogadható megfogalmazású) jogokat tartalmazza. Ezek közé tartoznak: a személyi név megválasztása és használata; az anyanyelvhasználat joga; a hivatalos nyelv és írásnyelvhasználat szabályozása; a kultúra és a hagyományok ápolásának joga; az anyanyelvű oktatás joga; a nemzeti szimbólumok használata és az anyanyelvű tájékoztatás joga.

Ezek a jogok sem jelentenek különösebb előrelépést, a múlt század hetvenes éveiben Vajdaságban biztosított kisebbségi jogokhoz és gyakorlathoz viszonyítva. Ebben a fejezetben azonban két rendelkezés mégis külön kommentárt kíván.

Az első a 11. cikk 2. bekezdésére vonatkozik, mely szerint a nemzeti kisebbség nyelvének és írásának egyenrangú hivatalos használata kötelező azokban a helyi önkormányzati egységekben, amelyekben „a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek százalékaránya a népesség összlétszámában az utolsó népszámlálás eredményei szerint eléri a 15%-ot”. Ez némi jobbítást jelent a korábban javasolt 20%-hoz viszonyítva, de továbbra is hátrányos lehet a nyelvhasználatra vonatkozó küszöb sok kisebbségi számára. Sokkal megfelelőbb megoldás lett volna, ha a törvényhozók elfogadják a nyilvános vita idején elhangzott javaslatot, hogy a települések lakossági (rész)arányát

vegyék alapul a nyelv hivatalos használatba iktatásakor. Ugyanilyen feltétel alapján (a nemzeti kisebbségnek a lakosságban való 15%-os részvétele esetén) „az adott nemzeti kisebbség nyelvén, annak helyesírása és hagyománya szerint is ki kell írni a közhatalmi jogosítvánnyal felruházott szerveknek, a helyi önkormányzat egységeinek, a településeknek, tereknek, utcáknak a nevét, illetve a többi földrajzi nevet”. Ennek a rendelkezésnek a kapcsán felvetődik a kérdés: melyik „önkormányzati egységekre vonatkozik” – a községekre vagy a településekre (is)?

A második kommentár a 13. cikk 5. bekezdéssel kapcsolatos, amely szerint az kisebbségi nyelvi oktatási programnak a nemzeti tartalomra vonatkozó része „jelentős mértékben tartalmazni fogja a nemzeti kisebbség történelmére, művészetére és kultúrájára vonatkozó témákat”. A törvény előterjesztői – a követelések ellenére – nem állították vissza a törvény előzetes tervezetében beígért megfogalmazást, mely szerint az oktatási program nemzeti tartalomra vonatkozó részének „nem kevesebb, mint a fele” tartalmazni fogja ezeket a témákat. (Külön kuriózuma ennek a cikknek, hogy az első bekezdés említést sem tesz az „oktatási programokról” – a betérjesztők ugyanis nem vették észre, hogy az első bekezdés szövege időközben megváltozott. Egyébként nem ez az egyetlen jogi-technikai hiba a törvény szövegében, ilyen például a 12. cikk 4. bekezdésében is van stb.)

És a részvétel a döntéshozatalban?

A törvény negyedik része (18–21. cikke) a „Hatékony részvétel a hatalmi és igazgatási szervekben a sajátosság kérdéseiről való döntéshozatalban” címet viseli.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek nemzeti, etnikai, vallási, nyelvi és kulturális sajátosságának a megőrzése, fejlesztése és védelme, valamint jogainak megvalósítása érdekében – a szövetségi kormány új intézményeként – a törvény előlátja a Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Tanács megalakítását, amelynek összetételét és illetékességi körét a szövetségi kormány utólag határozza meg.

Második új intézményként a törvény előlítja a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak létrehozását. Ezeknek a tanácsoknak az illetékessége a nyelvhasználat, az oktatás, a tájékoztatás és a kultúra területére terjed ki. A nemzeti tanácsok illetékességi köre elégé homályosan van körülírva és – mint ahogy a neve mondja – tevékenysége jobbra csak a véleményadásra és a kérdésfelvetésre szorítkozik, vagyis továbbra sem biztosítja a lényegi nemzeti kisebbségi autonómiát. A nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak képviselői a Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Tanács tagjai lesznek. A nemzeti tanácsok megválasztásának a szabályait törvény szabályozza (majd).

(Léphaft Pál karikatúrája)

A harmadik új intézmény a Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Alap, amely a nemzeti kisebbségek társadalmi, gazdasági, kulturális és általános fejlődésének a serkentését hivatott elősegíteni.

A fejezet utolsó cikke „a közéletben való részvételre és a közszolgálati alkalmazásban való egyenrangúságra” vonatkozik. Szövege a következő: „A közszolgálatokban való munkaviszony-létesítéskor, beleértve a rendőrséget is, figyelembe kell venni a lakosság nemzeti összetételét, a megfelelő képviseleti arányt és a szerv vagy szolgálat működési területén beszélt nyelv ismeretét.” Ez a megfogalmazás

nem kötelez úgyszólván senkit semmire és nem nyújt semmilyen biztosítékot a közszolgálatok jelenlegi, a kisebbségek számára rendkívül kedvezőtlen foglalkoztatási arányok belátható időn belüli megváltoztatására.

A törvény ötödik része a 22. és a 23. cikkből áll, amelyek közül az első kimondja, hogy „azokon a területeken, ahol nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek élnek, tilos minden olyan intézkedés, amely megváltoztatja a terület lakosságának arányát, és amely megnehezítheti a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak élvezését és megvalósítását”. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy lakosságának az utóbbi évtizedben a menekültek Vajdaságba való nagyszámú beáramlása által megváltozott etnikai arányait rögzíti.

A 23. cikk a bírósági és alkotmánybírósági jogvédelemre vonatkozik, miszerint „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek és a nemzeti kisebbségi nemzeti tanácsok jogvédelmük érdekében kártérítési igényt nyújthatnak be az illetékes bírósághoz”, a Nemzeti és Etnikai Közösségek Szövetségi Minisztériuma, továbbá a nemzeti kisebbség nemzeti tanácsa pedig – kisebbségi jogsérelem esetén – alkotmányjogi keresetet nyújthatnak be a Szövetségi Alkotmánybírósághoz. Ezek gyakorlatát azonban még csak ezután kell kialakítani.

A törvény hatodik része ugyancsak két (a 24. és a 25.) cikkből áll és az átmeneti, illetve zárórendelkezéseket tartalmazza. A 24. cikk lényege, hogy a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsa megválasztására vonatkozó törvény meghozataláig, azt a tanácsot a nemzeti kisebbségek elektori gyűlése választja meg, amelynek illetékességét és munkamódját a szövetségi kisebbségügyi minisztérium a törvény hatályba lépésétől számított 30 napos határidőn belül fogja rendezni. A 25. cikk a kisebbségvédelmi törvény hatályba lépésére vonatkozó rendelkezést tartalmazza.

És az ombudsman?

A korábbi szöveg(ek)hez viszonyítva, a törvényből kimaradt a kisebbségi ombudsman (jogvédő, biztos) intézménye, amely egyéb-

ként a nyilvános vita során a szakcsoport tagjainak kedvenc vesszőparipája volt. Úgyszintén kihagyták belőle a nemzeti közösségek jogát a külön választói névjegyzék felállítására.

A legtöbb megjegyzés mégis a nemzeti tanácsok (átmeneti) megválasztásának a szabályait rögzítő 24. cikkel kapcsolatban hangzott el, amely valójában az egyes politikai pártok, szervezetek már elfoglalt pozícióit hivatott rögzíteni. A vajdasági magyarság esetében ez azt jelenti, hogy továbbra is egypárti nemzeti tanács áll majd fel, amelybe esetleg csak a látszat kedvéért jutnak be olyan személyek, akik nem a hatalmi koalícióban résztvevő (magyar) párthoz tartoznak.

A törvényben szó sem esik a kisebbségeknek a népességben való számukkal arányos részvételéről a politikai és gazdasági döntéshozatali szervekben (képviselő-testületekben) és folyamatokban, az igazságügyi szervekben és a köztisztviselőkben... E nélkül pedig szó sem lehet a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről. (Hogy az esélyegyenlőséget és az egyenrangúságot ne is említsük.)

A kisebbségvédelmi jogszabály egyetlen szankciót (büntető rendelkezést) sem tartalmaz, ezért jogos a kérdés, hogy törvényről van-e szó egyáltalán? Kerettörvénynek sem lehet nevezni, mert jelen mértékben „átveszi” a köztársaságok illetékességét. Ez utóbbi miatt viszont erősen megkérdőjelezhető az alkotmányossága is.

A törvények indoklását nem szokás a hivatalos lapban megjelentetni, de akik rendelkeztek a kisebbségi törvényjavaslatának szövegével tudják, hogy az indoklás utolsó része így hangzik: „A szükséges pénzeszközök becslése: E törvény végrehajtásához nincs szükség külön pénzeszközökre”. Hogyan lesz lehetséges a nemzeti kisebbségi tanácsok, a Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Alap, valamint a kisebbségi törvény biztosította jogok és szabadságok megvalósítása az ehhez szükséges pénzeszközök biztosítása nélkül?

Köztudott, hogy a kisebbségvédelmi törvény elfogadása egyik feltétele (a nyolc közül) Jugoszlávia felvételének az Európa Tanácsba (és később az Európai Unióba). Felvetődik ezért a kérdés, hogy a vajdasági magyar politikai pártok elitje – az együttműködés és az

egységes fellépés hiánya miatt – nem mulasztotta-e el egy olyan kisebbségvédelmi törvény meghozatalát szorgalmazni, amely tartósan rendezte volna az itteni magyarság egyéni és kollektív jogainak megvalósulását? Az alkalom adta volt...

A kisebbségvédelmi törvény most már jogi és politikai realitás. Az Európa Tanács azonban nem fog megelégedni ennek a törvénynek a pusztá meghozatalával. Az ET-nek a nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezménye ugyanis kötelezi az aláíró országot, hogy a hatályba lépést követő egy éven belül „teljes körű tájékoztatást nyújtson azokról a törvényhozói és egyéb intézkedésekről, amelyeket a Keretegyezményben felsorolt elvek hatályosulásáért tett”. Ez a határidő Jugoszlávia számára 2002. szeptember 1-je volt. Most a konkrét eredmények felmutatásának és azok számonkérésének ideje következik...

Bízzuk végül a Tisztelt Olvasóra, döntse el: helytállóak-e kommentárunk elején idézett eufórikus vélemények és értékelések? Vane ok(unk) az ünneplésre?

A kisebbségvédelmi törvény addig lesz érvényben ameddig a JSZK fennáll. A Szerbia és Montenegró közötti kapcsolatokra vonatkozó, március 14-én az Európai Unió égisze alatt Belgrádban aláírt szerződés arra utal, hogy a nemzeti kisebbségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak, valamint autonómiájának megvalósulását az új szerb alkotmányban kell majd tartósabban és minőségesebben rendezni. És természetesen a Magyarországnak a Szerbiával kötendő majdani kétoldalú kisebbségvédelmi egyezményében. Ha (és amikor) ezekre sor kerül...

3.2. Hivatalos (anya)nyelvhasználat*

Észrevételek és megjegyzések a Tartományi Végrehajtó Tanács határozati javaslatára

A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló szövetségi törvény 1. cikkének 3. bekezdése jogalapot nyújt az ebben a törvényben szabályozott kérdések köztársasági és tartományi jogszabályokkal való „részletesebb rendezésére”.

Erre a rendelkezésre hivatkozva, feltehetően a Tartományi Előírásügyi, Közigazgatási és Kisebbségügyi Titkárság javaslatot készített „a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának Vajdaság Autonóm Tartomány területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről”¹, amelyet megvitatásra és elfogadásra a Tartományi Képviselőház elé terjesztett.

„Elfogadásra javasolva”

Jellemző, hogy az említett titkárság – a Magyar Nemzeti Tanács Nyelvhasználati Bizottságán kívül – ezúttal sem kérte ki a kisebbségi közvélemény, a szakmai és civil szervezetek véleményét a határozati javaslatról. A Családi Kör 2003. április 17-i számának mellékletéből értesülhettünk, hogy a határozati javaslatot már megküldték a képviselőháznak, hogy az április 22-én megtartott ülésen megvitassa. (Erre csak azért nem került sor, mert a képviselőházi ülés félbeszakadt.)

Az MNT Nyelvművelő Bizottságának véleménye a Magyar Szó 2003. április 19-i számának 6. oldalán jelent meg (*Dudás Károly*, az MNT NYB alelnökének aláírásával)². A bizottság úgy találta jónak,

* Családi Kör, 2003. május 8., 20. és 21. o.

1 A határozatot lásd a mellékletben: Vajdaság AT jogszabályai (VATjog – a CD-n), a 6. pont alatt (199.).

2 Anyanyelvünk hivatalos használata, Az MNT Nyelvhasználati Bizottságának véleménye az idevágó tartományi határozati javaslatról (Magyar Szó, 2003. április 19., 20., 6. o.)

hogy véleményében átmeséli a határozati javaslat tartalmát és – egyetlen kritikai megfogalmazás vagy megjegyzés nélkül – „a Tartományi Képviselőháznak elfogadásra javasolta”. (Ez a bizottság sem kérte ki a szakma és a civil szervezetek – ezzel a vajdasági magyarság nagy részének – véleményét.)

Az említett bizottság véleménye egy pontatlanságot is tartalmaz, amikor azt állítja, hogy a határozat „a kisebbségi jogok tudatosítását nagyban megkönnyítheti a

Dudás Károly, az MNT NYB alelnöke

köztisztviselők azon jövőbeli kötelezettsége, amely szerint kötelesek lesznek tájékoztatni ügyfeleiket nyelvhasználati jogai(k)ról”. Feltételezhető, hogy azok a tisztviselők a magyar ajkú ügyfeleiket is tájékoztatják, de milyen nyelven?

Erre a(z indokolatlan) megfogalmazásra valószínűleg a határozat 4. szakaszának utolsó bekezdése alapján került sor, amelynek szövege a következő: „A közokiratot kiadó szerv alkalmazottja köteles felhívni a nemzeti kisebbségi figyelmét arra a jogára, hogy kérhet kétnyelvű, azaz szerb nyelven és az ő nyelvén nyomtatott űrlapon készült közokiratot.”

A két idézet összehasonlításából könnyen megállapítható, hogy a határozat megfogalmazása sokkal szűkebb, mint ahogy azt az MNT Nyelvművelő Bizottsága értelmezte, és csak a „kétnyelvű közokirat” igénylésére, s nem „a nyelvhasználati jogokról való tájékoztatásra” vonatkozik. Ez utóbbinak valóban benne kellene lennie a határozatban, de nincsen.

A hivatalnokok kötelességévé kellene tenni, hogy ügyfeleiket anyanyelvükön tájékoztassák a kérelemre szoruló jogaik megvalósításáról, különösen egy olyan rendszerben, amely azt hangoztatja, hogy nálunk nem léteznek kisebbségek, hanem egyenrangú népcsoportokhoz tartozó polgárok. [A bírósági eljárásokban kötelező norma, sőt eljárásjogi követelmény, hogy a bíró felhívja a peres fél, tanú figyelmét a(z anya)nyelvhasználati jogaira.]

A határozat előterjesztői már a címben elhatárolták magukat attól, hogy a nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos használatát teljes egészében szabályozzák, mivel az csak „egyes kérdések részletezésére” vonatkozik. A szövetségi törvény idézett rendelete jogi alapot teremtett arra, hogy ezt a kérdést átfogóan, minden vonatkozásában/részletében rendezze a Tartományi Képviselőház, de erre – úgy látszik – vagy a politikai akarat/szándék nem volt meg, vagy a szükséges számú képviselői szavazat.

Köztudott, hogy a tartománynak most nincs törvényhozói illetékessége, ezért került/kerülhetett sor arra, hogy ezt a kérdéskört képviselőházi határozattal/döntéssel, illetve jogi aktussal próbálják meg rendezni. A dokumentum megszövegezői azonban még azt sem tartották szükségesnek, hogy ebben a – most már harmadik – nyelvhasználati okiratban rendezzék a tartományi szerveknek a témával kapcsolatos kötelezettségeit, hanem ezt (a 16. szakaszban) a hatályba lépésétől számított három hónapos határidőn belül, egy újabb, negyedik jogszabállyal kívánják szabályozni. Így történhetett meg, hogy a javaslatból még az sem állapítható meg, hogy tartományi szinten melyek azok a kisebbségi nyelvek, amelyek hivatalos használatban vannak.

Ezt a tárgykört az 1970-es, 1980-as években külön köztársasági és tartományi törvények szabályozták, amelyek alapján egy ötnyelvű közigazgatás volt kialakulóban a tartományban. Ezeket a jogszabályokat a miloševići rendszer az 1991-ben hozott, a hivatalos nyelvhasználatról szóló szerbiai törvénnyel hatályon kívül helyezte, az addig érvényes nyelvhasználati jogokat pedig megnyirbálta.

Konkrét megjegyzések

A határozat szövege, annak ellenére, hogy 11 fejezetből áll, mindössze 17 szakaszt tartalmaz.

Az alaprendelkezések egyetlen szakasza az első bekezdésében felsorolja mindazt, amit a határozat további cikkei tartalmaznak. Ezt a bekezdést sokkal rövidebben is meg lehetett volna fogalmazni. Például: Ez a határozat a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának Vajdaság Autonóm Tartomány (a továbbiakban: Tartomány) területén való hivatalos használatát részletezi. További (általános megjegyzés), hogy ezzel a határozattal nem az „egyes kérdéseket”, hanem a teljes témakört kellett volna rendezni.

Az 1. szakasz második bekezdése nincs világosan megfogalmazva. Míg a szakasz első része kimondja, hogy „ez a határozat nem vonatkozik a nemzeti kisebbségek nyelvének a bíróságokon való hivatalos használatára”, a második részében ezt más módon megismétli: „e határozat rendelkezései nem másítják meg a nemzeti kisebbségeknek azt a jogát, hogy nyelvüket a közigazgatási, büntetőjogi, peres és egyéb bírósági eljárásokban használják”. Ezt világosabban a következő módon is meg lehetett volna fogalmazni: A nemzeti kisebbségek nyelvének hivatalos használata a bírósági és közigazgatási eljárásokban az ilyen eljárásokat szabályzó törvények alapján történik. (Határozattal egyébként sem lehet módosítani a törvények rendelkezéseit.)

A javaslat második fejezete (2. szakasz) a kisebbségi nyelvek és írások hivatalos használatával foglalkozik a szervek munkájában. Az 1. bekezdésében kimondja, hogy a nemzeti kisebbségi szóban és írásban akkor fordulhat anyanyelvén a szervek valamelyikéhez, „ha az adott szerv területén hivatalos használatban van a nyelve”. Erre a megfogalmazásra az a megjegyzés, hogy nem „az adott szerv területén” kell, hogy hivatalos használatban legyen a kisebbségi nyelv, hanem a szervnek kell biztosítani annak a kisebbségi nyelvnek a hivatalos használatát, amely hivatalos használatban van azon a területen, amelyen a szerv működik. Itt kellene meghatározni azokat a ki-

sebbségi nyelveket is, amelyek hivatalos használatban kellene hogy legyenek a tartományi szervek munkájában.

Ennek a szakasznak a 2. bekezdése szerint a nemzeti kisebbségi nyelven összeállított beadványokat „a szerv költségére kell lefordítani szerb nyelvre, és a fordítást csatolni kell az ügyiratokhoz”. A szakasz 7. bekezdésében pedig ez olvasható: hogy „ha a szervnek a főleg ügyfelekkel való munkára beosztott alkalmazottja nem ismeri eléggé a nemzeti kisebbségi nyelvet, a szerv saját költségére tolmácsot biztosít”.

Ezekből a megfogalmazásokból arra lehet következtetni, hogy az eljárás mindenkor szerb nyelven folyik, és az eljárás kisebbségi nyelven való lefolytatásának még csak a lehetőségét sem irányozták elő, vagyis többnyelvű adminisztrációról, esetleg több nyelvet ismerő hivatalnokokról még csak szó sem esik.

Ez ellentétben van az emberi és kisebbségi jogokról, valamint a polgári szabadságokról szóló alapokmány 52. cikke 1. bekezdésének 4. alineájával (sorával), amely kimondja, hogy „a jelentős számú kisebbségi népességű környezetekben az állami szervek annak a nem-

zeti kisebbségnek a nyelvén is folytassanak eljárásokat, amely a népesség jelentős részét képezi”.

(Még mindig) a 2. szakasz 8. bekezdése szerint: „munkalétesítési feltételként a hivatalos használatban levő nemzeti kisebbségi nyelv tudása” is előírható „az ügyfelekkel való munkát vagy közigazgatási eljárás folytatását is megkövetelő munkakörben dolgozók bizonyos létszámá-

**Ifj. Korhecz Tamás, tartományi
előírásügyi, közigazgatási és
kisebbségügyi titár: Évről évre növekszik
a kétnyelvű iratok kiadása**

(Molnár Edvárd felvétele)

ra”. A szakasz utolsó, kilencedik bekezdése alapján „figyelembe kell venni, hogy milyen a szerv területén a népesség nemzeti összetétele és, hogy egyes nemzeti kisebbségeknek a legutóbbi népszámlálási adatok szerint mekkora a lélekszáma”.

Ezzel a két bekezdéssel, illetve megfogalmazással szemben meg kell jegyezni, hogy nem felelnek meg még az emberi és kisebbségi jogokról, valamint a polgári szabadságokról szóló alapokmány 52. cikke 1. bekezdése 10. alineája megfogalmazásának sem, amely kimondja, hogy a nemzeti kisebbségek tagjai jogosultak „a megfelelő képviseletre a közszolgálatokban, az állami hatalom és a helyi önkormányzat szerveiben”. Itt tehát többé nem csak a közhivatalnok nyelvtudásáról van szó, hanem a lakosság nemzeti összetételével arányos számú közhivatalnok foglalkoztatásáról, ami nem ugyanaz. Ez egy nemzetközi követelmény is, amit rendre elhallgatnak.

A határozat 3. fejezete (3. és 4. szakasz) többé-kevésbé elfogadható módon szabályozza a kisebbségi személyek névhasználatát és a közokiratoknak a kisebbségi nyelveken, illetve írása és helyesírása szerinti kiadását, és az előírt nyilvántartások kisebbségi nyelven, vagy szerbül és a hivatalos használatban lévő kisebbségi nyelven való vezetését is. Ez sem számít azonban különösebb újdonságnak, mert ilyen jogszabályok már korábban is léteztek (és gyakorlat is).

Nyelvhasználat „a gazdaságban”

A 4. fejezet a „Nyelvhasználat a gazdaságban és a szolgáltatásokban” címet viseli, de a „gazdaságot” itt csak a „villanygazdaság, földgázszolgáltatás, kommunális szolgáltatások és postaforgalom” képviseli. Jobban megfelelt volna ezért a „Nyelvhasználat a szolgáltató vállalatokban”. Itt a nyelvhasználat abból áll, hogy „a számlákat, a különféle elismervényeket és értesítéseket több nyelven – szerbül és a hivatalos használatban lévő nemzeti kisebbségi nyelven (nyelveken) adják ki”. Ezt nevezték el nyelvhasználatnak?!

Ebből a megfogalmazásból kimaradtak a vasútforgalmi és közúti utasforgalmi vállalatok, és a nyelvhasználat többi vonatkozásáról

is megfeleltek. Az autóbusz- és vasútállomásokon, de a közlekedési eszközökön is az összes feliratot a kisebbségi nyelveken is ki kellene írni – minden külön kérelem nélkül. Kötelezni kellene továbbá a termelő vállalatokat, hogy a gyártmányaikkal kapcsolatos különböző garancialeveleket, használati utasításokat (a gyógyszerek esetében is) a kisebbségi nyelveken is közöljék.

Az 5. fejezet (6–7. szakasz) „a nyilvános feliratok és nevek” kiírásával foglalkozik, amelyek közé a helységneveket és egyéb földrajzi neveket is besorolja. Érvényesíti azt a fontos elvet, hogy ezeket a hivatalos használatban lévő kisebbségi nyelv „helyesírása és hagyományai szerint is ki kell írni”.

A határozati javaslat a nemzeti kisebbségi tanácsot hatalmazza fel a városok, községek és települések nemzeti kisebbségi nyelvű hagyományos nevének megállapítására, éspedig a határozat hatálybalépését követő három hónapon belül. Ha a nemzeti tanács ezeket a neveket nem állapítja meg, akkor azt a Tartományi Végrehajtó Tanács teszi meg. A rendelkezésből kimaradt azonban az a követelmény, hogy a nemzeti tanács ezeket a neveket csak az érintett városok, községek és települések önkormányzati szerveinek javaslata alapján, illetve az azokkal való egyetértésben állapíthatja meg.

A 6. fejezet (8. és 9. szakasz) a nemzeti kisebbségi nyelveknek az önkormányzatokban való hivatalos használatára vonatkozik.

A 8. szakasz szerint valamelyik nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használatát a szövetségi törvényből ismert mércéhez, az önkormányzat népességében – a legutóbbi népszámlálás szerinti – 15%-os határhoz köti.

Településen vagy helyi közösségben akkor vezethető be hivatalos használatba a kisebbségi nyelv, „ha az illető településen vagy helyi közösségben az adott nemzeti kisebbségnek a teljes népességben való részaránya a legutóbbi népszámlálási adatok szerint eléri a 25%-ot”. Nem világos, hogy a határozati javaslatban miért kellett a törvény szabta 15%-ot 25%-ra emelni. Annál inkább, mert a szakasz utolsó (5. bekezdése) alapján a kisebbségi nyelv hivatalos használatban le-

het „olyan helyi közösségekben vagy településeken, amelyekben valamely nemzeti kisebbség tagjai nagyobb számban élnek”. Itt viszont az nem világos, mit jelent az, hogy „nagyobb számban élnek”, s ez különböző értelmezésekre adhat okot.

A 9. szakasz ismét lehetővé teszi a fordító szolgálatok létesítését azokban a helyi önkormányzati egységekben, amelyekben a nemzeti kisebbségi nyelv hivatalos használatban van. Viszont itt sem esik szó az önkormányzati egységek hivatali apparátusa arányos nemzeti összetételének biztosításáról.

A 7. fejezet (10. szakasz) szerint a Tartományi Végrehajtó Tanácsnak évente legalább egyszer jelentést kell benyújtania a Képviselőházhoz, s ehhez kötelezően mellékelni kell az érintett nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsainak véleményét.

A 8. fejezet (11. szakasz) alapján a nyelv- és íráshasználattal kapcsolatos jogszabályok alkalmazásának és végrehajtásának ellenőrzését a már említett tartományi titkárság végzi. Hol van itt a nemzeti tanácsok szerepe?

A 9. fejezet (12. szakasz) előírja, hogy a nyelvhasználati jog érvényesítéséhez szükséges anyagi eszközöket azok a szervek és szolgálatok biztosítják, amelyekben ezek a jogok megvalósulnak. És ha azt mondják, hogy nincs miből biztosítani a szükséges anyagokat? Van-e itt a tartománynak valami kötelezettsége?

A 10. fejezet (13–14. szakasz) a jogi személy számára 1000-tól 100 000 dinárig terjedő, a felelős személy esetében pedig 50-től 5000 dinárig terjedő pénzbírságot irányoz elő a határozat rendelkezéseinek megszegéséért. Az 50, illetve 1000 dinár pénzbüntetés bizonyára a határozat nagyobb tiszteletben tartására ösztönzi majd az illetékeseket...

A 11. fejezet (15. és 16. szakasz) az átmeneti rendelkezéseket tartalmazza, amelyek szerint a 2–6. és a 8–9. szakaszok rendelkezéseinek végrehajtását „a határozat hatályba lépésétől számított három hónapon belül biztosítják” azzal, hogy a Tartományi Végrehajtó Tanács ugyanezen az időn belül külön „jogszabályt hoz a határozat-

nak a tartományi szervezetben való végrehajtására”. Külön kuriózuma ez a határozati javaslatnak, mert a végrehajtó szervnek kell önmagát szabályozni ahelyett, hogy ezt a Képviselőház írná elő! Felvetődik tehát a kérdés: Valójában ki kit ellenőriz, s ki kinek tartozik felelősséggel? Jó lenne ezekre a kérdésekre is választ kapni.

A határozat megszövegezői nem használták ki tehát a kínálkozó alkalmat, hogy korszerűen, az európai kívánalmaknak megfelelően és nem utolsósorban az itteni nemzeti kisebbségek elvárásainak megfelelően fogalmazzák meg a Tartományi Képviselőház elé utalt határozati javaslatot. Ehhez felhasználhatták volna a korábbi jogszabályok jó megoldásait és az ezek alapján kialakult gyakorlati tapasztalatokat. A szövegben számos jogi-technikai hiányosság is van. Ezért további megmunkálásra és egy új javaslat elkészítésére vissza kellene adni a megszövegezőknek, hogy egy szélesebb körű auditóriummal együtt vitassák meg, természetesen a szakemberek, a civil szervezetek és politikai pártok képviselőinek részvételével.

3.3. Kisebbségi képviselet(et)*

Megoldatlan a nemzeti kisebbségi közösségek intézményes részvétele a politikai döntéshozatalban

Hatalmas, még a határokon is túljutó felbolydulást okozott a vajdasági magyar pártok választási kudarca a 2003. december 28-i (előrehozott) szerbiai parlamenti választásokon.

A *Čanak–Kasza–Ljaljić* (4,23%) és az *Isakov–Ágoston*-féle (0,51%) koalíciók együtt sem érték el az ötszázalékos választási küszöböt. A Vajdasági Magyar Demokrata Közösség (VMDK) pedig egyenesen bojkottálta a választásokat.

* Vajdaság Ma, Délvidéki Hírportál (2004. január 23.)

A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) és a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) sikertelen választási szereplésének bizonyára több oka van, ami (a pártokon belüli) külön elemzés tárgya lehetne. Sokak szerint a választási kudarc egyik fő oka az öt magyar párt ellentéte, amelyek közül háromnak közel nyolc esztendeje egyfolytában ugyanazok a vezetői.

Tekintettel azonban a választások titkosságára, soha sem fogjuk megtudni, hogy hány vajdasági magyar szavazott a magyar pártokra. Egy biztos: sem a VMSZ, sem a VMDP nem kapták meg a várt és a szükséges szavazatokat. Sokan – bizonyára az eddigi politizálással való elégedetlenségük miatt – a szerb pártokra, illetve azok listáján szereplő magyarokra szavaztak. Így a szerb törvényhozásba két magyar képviselő is bekerült: a G17 Plusz listájáról, a szabadkai *Ispánovics István* (a Vajdasági Magyar Szövetség korábban egyik vezető tisztségviselője, Szabadka volt polgármestere), valamint *Takács István* zentai közgazdász és jogász.

Ispánovics István és Takács István

A magyar–magyar acsarkodás és folyamatos megosztottság tökéletesen megfelel a szerb nemzetállam híveinek, de a szerb pártoknak is. Minél felaprózottabbak a vajdasági magyar pártok, annál könnyebb elhallgatni vagy elutasítani a magyar követeléseket és kirekeszteni őket a hatalomban való részvételből.

Képviselik vagy nem képviselik?

Kasza József, a VMSZ elnöke – miután parlamenti mandátum (és miniszteri szék) nélkül maradt – a Tanjug szerb–montenegrói hírügynökségnek nyilatkozva (2004. január 11-én) már támadást intézett az új magyar képviselők ellen, kijelentve, hogy „nem fogják legálisan képviselni a vajdasági magyarok érdekeit, mert ezeket a honatyákat elsősorban annak a pártnak a programja kötelezi, amely pártnak a választási listáján jutottak be a törvényhozásba. Következésképpen ezek a képviselők nem is járulnak hozzá a magyar kisebbségi közösség jogainak védelméhez”.

Bunyik Zoltán, a VMSZ alelnöke e kérdésben Kaszától eltérően (és árnyékoltabban) fogalmazott. A párt január 13-i sajtótájékoztatóján üdvözölte, hogy mégis bejutottak a köztársasági parlamentbe magyar képviselők: „Ez jó, figyelemmel fogjuk kíséreti azt, hogy ezek a képviselők mit fognak tenni a saját kisebbségi közösségükért”, mondta Bunyik.

A VMDP (a december 31-i elektronikus Hírmondóban) emlékeztet, hogy „a szerb pártok oldalán 2000-ben bekerült VMSZ-es képviselők a vajdasági magyarság alapérdekeinek védelmében gyakorlatilag nem tettek semmit”. A VMDP közleménye szerint „a G17 Plusz nevű párt magyar parlamenti képviselői, helyzetüknél és politikai kötöttségüknél fogva nem alkalmasak a vajdasági magyarság kollektív érdekeinek legitim képviseletére”. Ennek ellenére elismeri, hogy „sok magyar szavazott erre a pártra”¹.

1 Kis pártok alkonya, Magyar Szó, 2004. január 19., 4. o.

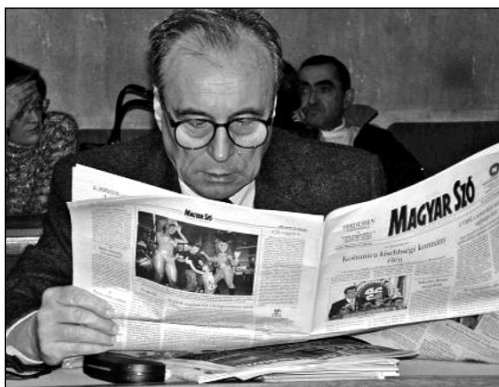
Ispánovics István, az egyik érintett erről így nyilatkozott²:

– Jelenleg semmi más megoldás nem mutatkozik a magyarság érdekeinek a képviselőre a köztársasági parlamentben, mint az, hogy vannak magyar képviselők a tisztelt házban, akik felvállalhatják a kisebbségek képviselőiét.

Maguknak a kisebbségi pártoknak kellene betérjesztést vagy felkérés benyújtaniuk, megkérni azokat, akik a parlamentben vannak, hogy vállalják el az érdekképviselőiét. Én magam szívesen felvállalom, de egyedül nem vagyok rá elég, szükség lenne, mint már említettem, a kisebbségi pártok közreműködésére. Jómagam úgy érzem, hogy magyar képviselő vagyok.

A felmerült politikai probléma „áthidaló megoldására” először (2004. január 7-én) *Miodrag Isakov*, a Vajdasági Reformisták vezetője tett javaslatot. Valószínűleg abból a megfontolásból kiindulva, hogy a kisebbségek nélküli szerb parlamentet nem éppen kedvező fogadtatásban részesíti a nemzetközi közösség. Isakov követelte, hogy „a köztársasági parlamentben növeljék a képviselői helyek számát a nemzeti kisebbségek számára, és e képviselői helyek betöltésére írjanak ki parlamenti pótválasztásokat”.

A VMDP már másnap közleményben támogatta Isakov javaslatát, olyan értelmezést fűzve hozzá, hogy „a köztársasági parlamentben a kisebbségek kapjanak számarányuknak megfelelően képviselői

Ispánovics István: Mit is nyilatkoztam?

(Aleksandar Jovanović felvétele)

² Varjú Márta: Legitim és legális képviselőt kerestetik!, Magyar Szó, 2004. január 17., 18., 7. o.

helyeket”. A VMDP szerint sürgősséggel, hogy a leendő kormánypártok „erőltetett megoldással emeljenek be a végrehajtó hatalomba egy-két kisebbségi korifeust”. A kisebbségek részéről megválasztandó képviselőket is csak többpárti alapon választhatnák meg a kisebbségi választók névjegyzékén szereplő polgárok, olvasható a párt közleményében.

Ez egyfajta változást jelent a VMDP-nek a választási törvény iránti eddigi viszonyulásában, ami eddig leginkább az öt százalékos választási küszöb csökkentésének követelésében merült ki. „Ha meg tudta oldani Horvátország, Szlovénia, Bosznia-Hercegovina és Montenegró, hogy a kisebbségek bejuthassanak a parlamentbe, ezt megtehetette volna Szerbia is. Az, hogy három év alatt nem módosult a választási törvény, az a szerb hatalomba beépült Kasza és Ljajić lelken szárad” – olvasható a VMDP Hírlevelének 2003. december 8-i számában.

Nem valószínű azonban, hogy Isakov javaslata a parlamentbe bejutott pártoknál komolyabb visszhangra talál. Isakov és a VMDP is közleményükben beismerik, hogy „a szerb parlament 250-es létszáma alkotmányos kategória, amelyet gyakorlatilag megváltoztatni nem lehet”. Az új választási törvényben is csak a 250-es kereten belül lehetne megállapítani a nemzeti kisebbségek képviselői helyének a számát. Ez azonban még „a jövő zenéje”... (Az is kérdéses, hogy kell-e Szerbiának 250 képviselő, vagy lehetne ettől kevesebb is?)

Miodrag Isakov
(most nagykövet Izraelben)

Intézményes megoldást!

Megoldatlan a magyar (és a többi) nemzeti közösség intézményes részvétele a politikai döntéshozatalban. Nemcsak Szerbiában, de Vajdaságban és a szerb–montenegrói államszövetség szintjén is (te-

kintettel a szövetségi parlament összetételében esedékes képviselő-cserére, a választási eredményekkel összhangban).

A *Józsa–Ispánovics–Korhecz* VMSZ-hármas (és a *Várady Tibor*) által hathatósan támogatott, a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló (még a JSZK-ban meghozott) szövetségi törvény nem tartalmaz egyetlen mérvadó rendelkezést sem a nemzeti kisebbségek számára a politikai, gazdasági és egyéb önazonosságuk megővását biztosító döntéshozatalban való részvételhez.

Az emberi és kisebbségi jogokról, valamint a polgári szabadságokról szóló, az államközösség szintjén elfogadott alapokmány, a Jog a sajátosságok megőrzésére című (52.) cikke szerint a nemzeti kisebbségek tagjai – egyebek között – jogosultak „a tagország, valamint Szerbia és Montenegró Képviselőházában bizonyos számú képviselői helyre, a közvetlen képviseleti elvből kiindulva, a tagországok törvényeivel összhangban”.

Ezt a rendelkezést azonban tovább kellett volna konkretizálni, mert a megfogalmazásából nem világos, hogy melyik kisebbsége(ke)t illeti meg a képviselet, de a kisebbségi képviselői helyek száma sem.

Az említett jogszabályok hiányosságaival kapcsolatban a szakértőkhöz intézett felhívások és figyelmeztetések rendre süket fülekre találtak. Az Európa Tanács és az EBESZ pedig rábólintott „a kormányzásban felelősséget vállalt párt” (ahogyan azt a VMSZ vezetők előszeretettel hangoztatták) és a szakértői által támogatott megoldásokra.

Kasza József a VMSZ elnöke a NIN című belgrádi politikai hetilap 2004. január 9-i számában kilátásba helyezte a kisebbségi témák „internacionalizálását”, valamint „radikalizálását”, majd január 14-én levelet intézett az európai intézményekhez és az ENSZ-hez, valamint a nyugati országok belgrádi nagykövetségeihez, amelyben támogatást és segítséget kért ahhoz, hogy a kisebbségekre nézve kedvezően változzon meg a köztársasági választási törvény.

A VMDK közleménye szerint a VMSZ elnöke ezzel a „fűhöz-fához” kapkodásával és az „egész világnak szóló körlevelével” „most is a vajdasági magyarság védelmezőjeként akar feltűnni, holott csak ar-

ról van szó: a VMSZ nem került be a parlamentbe, megbukott a választásokon, pár embernek nem lesz mentelmi joga és csak egy nem lesz miniszter”. E párt szerint Kasza „elhamarkodott lépésével több kárt okozott, mint hasznot”³.

Közleményében a VMDK világosan kimondja: „a parlamenti küszöb azért nem lett átlépve, mert Kasza és Ljajić a Demokrata Párttal kötött koalícióban bíztak. A meglepetés (és a düh) csak akkor lett nagy, amikor megalázó módon, a tv-ből értesültek: a koalícióból nem lesz semmi”.

Kasza levelével egy időben *Vojislav Koštunica* a Szerbiai Demokrata Párt elnöke (és lehetséges kormányalakító) a párt főbizottságának ülésén hangsúlyozta: „A jövőbeni kormányba be kellene kerülniük a nemzeti kisebbségek képviselőinek is”. Hozzáteve, hogy „az nem megoldás, hogy a kormányba azon kisebbségi képviselők kerüljenek be, akik a többségi listák révén jutottak be a parlamentbe”.

A VMDP, a Kaszához intézett (2004. január 15-i) levélben, és a VMDK (az idézett közleményben) is felróják, hogy a VMSZ elnöke „világra szóló” kezdeményezésével „elébe vágott a dolgoknak”. „Mégvárhatta volna, hogy megalakuljon a szerbiai parlament és a kormány”, vagy legalább addig „amíg Koštunica meg nem mutatja mit

3 Elhamarkodott lépés, választási kudarc, Magyar Szó, 2004. január 17., 6. o.
Megjegyzés: A 2007. január 21-i szerbiai parlamenti választáson a kisebbségi pártok és koalíciók először indulhattak úgy, hogy listáikra nem vonatkozott az öt százalékos választási küszöb, vagyis lényegesen könnyebben juthattak képviselői helyekhez, mint a többi párt. Hat kisebbségi lista indult (két roma, egy bosnyák, egy albán és két magyar), melyek összesen mintegy 148 ezer szavazatot kaptak, vagyis a szavazatok 3,68 százalékát. A választás után a VMSZ elnöksége, majd tanácsa döntött arról, hogy ezt a pártot – az 52 458 szavazat alapján járó három képviselői helyen – a szerb parlamentben dr. Varga László (31), a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) jegyzője, Pásztor Bálint (28), az MNT Intézőbizottságának elnöke és Galgó Ferenczi Andrea (34) közigazdász, az óbecsei közigazdasági-kereskedelmi középiskola tanára képviseljék. A Demokrata Párt listáján Tóth Tamás (27) adai közigazdász került be a szerb parlamentbe. Kismárton Ottó (45) nagyikikindai mezőgazdasági mérnök a Szerb Radikális Párt listáján lett parlamenti képviselő, majd a parlament nemzeti kisebbségi ügyekkel foglalkozó bizottságának alelnökévé választották.

ért az alatt, hogy a kisebbségek pozitív diszkriminációjára van szükség” és hogy „a kisebbségeknek garantált helyeket kell biztosítani a szerb parlamentben”.

A témával kapcsolatos utolsó hír, hogy január 16-án Újvidéken összeült a hét nemzeti tanács vezetője, akik „felhívtak minden illetékes szervet a köztársaságban, hogy minél rövidebb időn belül tegyenek meg mindent annak érdekében, hogy megteremtődjenek a feltételek a közvetlen és részarányos választási részvételre, amely azt jelentené, hogy minden egyes nemzeti kisebbség legalább egy képviselővel rendelkezzen”.

*

A nemzeti kisebbségi közösségek intézményes parlamenti képviselete és részvétele a döntéshozatalban megoldásra váró probléma.

A vajdasági magyarság érdeke, hogy minden szinten (a települési önkormányzatok és a tartomány szintjén is) részt vegyen a döntéshozatali folyamatokban. Feltehető azonban a kérdés, hogy továbbra is szükségünk van-e az eddigi jobbára „kirakat” szintű képviselet(ek)re? Nem volna-e helyesebb út – néhány jól fizetett fotel helyett – ennek a képviseletnek a vállalását a vajdasági magyarság érdekeinek a konkrét megvalósításához kötni?

Az új szerb kormánynak, ha létrejön, meg kell oldania – az európai követelményekkel összhangban – a kisebbségek számarányos részvételének kérdését a parlamenti és egyéb döntéshozatali testületekben, de nemcsak ott, hanem a közszolgálatokban, az állami hatalom és a helyi önkormányzatok szerveiben is.

A lehető legrosszabb megoldás az lenne, ha valamelyik vajdasági magyar párt ismét egyoldalúan részt vállalna az új kormányban, illetve „kormányzati tényező” szerepet vállalna a vajdasági magyarság politikai helyzetének megváltoztatására irányuló, egységes követelések megfogalmazása nélkül. Hasonló összefogásra lenne szükség, mint a kettős állampolgárság esetében. Képesek-e erre a vajdasági magyar pártok?

3.4. Tehetetlen hatalom*

A hatalom vagy nem akarja, vagy képtelen érvényesíteni a nemzeti kisebbségi jogokat

A tartományi oktatási és művelődésügyi titkár 2005. január 17-i bánsági (tordai, magyarcsernyei, tóbai és magyarittabéi) általános iskolákban tett látogatása után nyilvánvalóvá vált: a tordai és a magyarittabéi elemi iskola nem önállósul. Hogy a többéves huzavona után az önállósulásra egyáltalán sor kerül-e és mikor, az teljesen bizonytalan.

Pontosabban: *Bunyik Zoltán* titkár, aki egyúttal a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) alelnöke is, aki *Dobai János*, a VMSZ másik alelnöke társaságában (talán pártpolitikai vagy propaganda célokból?) látogatta meg a bánsági iskolákat, úgy fogalmazott, hogy „míg a tor-

A tordai iskola

* Vajdaság Ma: <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vezer&id=581> (2006. január 22.) és Vajdasági Magyar Demokrata Párt, HÍRLEVÉL, IV. évf. 13. szám, 2006. január 24. (<http://www.vmdp.freewebspace.com/>)

dai iskola esetében van kilátás az önállósulás elnyerésére, addig Magyarittabén a helyzet sokkal bonyolultabb”.

A 170 diákot számláló tordai Ady Endre Általános Iskolában adotak a feltételek az önálló működésre: saját iskolaépületük és elegendő diájuk van. Az önállósulásnak számos előnye lenne: külön számlájuk lenne, egyedül gazdálkodhatnának, a helybeli tanárok és szülők részvételével megalakíthatnák a saját iskolaszéküket, s ami nem mellékes: a végzős diákok a saját iskolájukban felvételizhetnének.

Magyarittabé akkor veszítette el a magyar iskolát, amikor felépült a közös iskola Szerbittabével. Az addig önálló iskola ugyanis „elment a faluból”. Önálló iskola létrehozására lenne szükség, de a helybeliek kezdeményezése nem talált támogatásra a begaszentgyörgyi községnél és a tartományi oktatási titkárságnál.

„Az önállósulás gyakorlatilag lehetetlen, mivel a törvények szerint egy épületben nem működhet két iskola” – olvasható az oktatási titkár látogatásáról szóló tudósításban¹. Az egyetlen eredmény az lett, hogy a szerbittabéi iskola „utasítást kapott (a tartományi titkárságtól – a szerző megj.) a magyar nyelven előadó pedagógusok aktívájának a megalakítására”. Tanácsadó jellegű testületről lévén szó, a magyar pedagógusok nem lesznek döntéshozók és nem sokat tehetnek majd a konkrét problémák megoldásáért, mert a végző szó továbbra is a szerb nemzetiségű igazgatóé lesz.

Üres ígérek

– A tordai általános iskola önállósulása befejezett tényként kezelhető, hisz itt mind a begaszentgyörgyi községi képviselő-testület, mind a Tartományi Végrehajtó Tanács meghozta a saját határozatát. Mi megkértük a minisztert (*Slobodan Vuksanović* köztársasági oktatási minisztert – a szerző megjegyzése), hogy minél gyorsabban intézkedjen, hogy elháruljon mindenféle jogi akadály, és mielőbb

¹ K. I.: Az önállósulás lehetetlen, Magyar Szó, 2006. január 18., 1. o.

**Bunyik Zoltán, volt tartományi
oktatási és művelődési titkár
(2007. május 8-ától a Vajdasági
Magyar Szövetség Tanácsának elnöke)**

megszülessenek a működési engedélyek – nyilatkozta *Józsa László*, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke 2005 június 8-án².

A jó hírt, hogy a három-éves küzdelem után végre bekövetkezett a kedvező fordulat még a tanévzárás előtt, közölte Bunyik Zoltán tartományi oktatási titkár a helyi közösség és az iskola vezetőivel. A faluban egy pillanat alatt szétterjedt a hír, hogy „megvan az önállósodás, mindenki nagyon örül neki”.

Azt is eldöntötték, hogy a tordai iskola ismét Ady Endre nevét veszi majd fel – nyilatkozta Vajda János, a tordai kihelyezett tagozat akkori (segéd)igazgatója tavaly június 23-án.

Az álom azonban – a jelekből ítélve – továbbra is csak álom marad. Ezen nem változtat/enyhít a könyvcsomag és az iskolák felújításáról (amit ugyan a tartományi kormány vagy a titkárság „támogatott”, de az adófizetők pénzéből) tájékoztató tábla sem.

A tordai iskola önállósulására a jelek szerint azért nem kerülhet sor, mert a begaszentgyörgyi község „nem hajtotta végre” a tartományi oktatásügyi titkárság és a köztársasági oktatási minisztérium döntését. „Az önállósulást az előző összetételű képviselő-testület támogatta, a mostani (radikális-szocialista) vezetőség viszont megkérdőjelezte”.

A kör bezárult: Az önállósulás – háromévi ígéretés után – tehát, visszajutott a kiindulóponttra. A tartományi és szerbiai hatalom vagy

² Mihályi Katalin: Megnyílik-e őszre a szabadkai tanítóképző?, Magyar Szó, 2005. június 18., 19., Hétvége, II. o.

nem akarja vagy képtelen érvényesíteni a magyar nemzeti közösség oktatási jogait. Annak ellenére, hogy a nemzetközi egyezmények és a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény is biztosítja és védelmezik „a kisebbségek külön jogát az önkormányzathoz az oktatás... területén”.

Milyen hatalom az...?

Milyen hatalom az, legyen az tartományi vagy köztársasági, amelyik nem tud érvényt szerezni a saját döntéseinek? Semmilyen. Nem érdemli meg az adófizetők bizalmát.

A közigazgatás és a hatalomgyakorlás egyik elve a szubordináció (függő viszony, alárendeltség), vagyis a községi hatalom alá van rendelve a tartományi és a köztársasági hatalomnak. Annak a közigazgatási tisztségviselőnek, aki ezt az elvet nem ismeri, vagy nem alkalmazza, nincs mit keresnie a hatalomban. Ebben az esetben még az sem szolgál mentségül, hogy az oktatás terén a tartománynak nincs önálló hatásköre.

A nemzeti kisebbségi jogok terén nem először történik meg, hogy a községi hatalom nem alkalmazza a hatályos törvényeket, vagy a tartományi utasításokat. Íme néhány kirívó példa:

A Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Kisebbségi Titkárság egy 2003-ban meghozott határozatában arra kötelezte a szenttamási önkormányzatot, hogy a hivatalos feliratok magyar szövegrészeiben a Srbobran (vagy Szrbobrán) elnevezés helyett a hagyományos magyar helységnevet, a Szenttamást használja. A határozat ellen közigazgatási pert indított a szenttamási községi vagyoni jogi ügyész.

A közel két évig tartó pereskedés után az újvidéki Kerületi Bíróság (U.279/04 számú, 2005. április 15-i) jogerős ítéletével is megerősítette a hagyományos magyar helységnevek jogos hivatalos használatát³, amit a szenttamási községi hatalom továbbra sem tart tiszteletben.

3 Szenttamás hivatalosan is Szenttamás, Magyar Szó, 2005. augusztus. 17., 5. o. Lásd még a 2.1. A magyarok helyzete (a 2006. év elején) című írás 8.2. pontját.

Több vajdasági községhez hasonlóan Törökbecsén is nehezen megy a magyar helységnevek gyakorlati alkalmazása. A községi hatóság a hivatalos és nem hivatalos ellenvetések egész sorát hozta fel a Törökbecse község Törökbecse város, valamint Beodra települések magyar nevei ellen. Így aztán Törökbecsén továbbra is a Novi Bečej, illetve a Novo Miloševo nevek kvázi magyar formájú használatát tartják elfogadhatónak. A községi okmányokban, közintézményekben, még az önkormányzat hatáskörében tartozó rádióban is ez a gyakorlat⁴.

Mi a teendő?

Az említett esetekben a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) és nevezett elnöke (e sorok írójának ismeretei szerint) egyetlen lépést sem tett – mint a vajdasági magyarságot érintő más fontos kérdésben sem – a szerb hatalomnál. Talán azért, nehogy *Petar Ladević* (a *Vojislav Koštunica* köztársasági miniszterelnök által létrehozott) a Köztársasági Nemzeti Kisebbségügyi Tanács titkára megváltoztassa véleményét az MNT-vel való „kiváló együttműködésről”?

Minden törvényes eszközt be kell vetni a két elemi iskola önállósulása érdekében, mert e nélkül a két iskola és a két falu is teljes elsorvadásra van ítélve. Első lépésként a begaszentgyörgyi községi képviselő-testületből ki kellene vonulni minden magyar nemzetiségű képviselőnek. Az MNT-elnökének és a VMSZ vezető tisztségviselőinek pedig határozott követelést intézni a szerbiai hatalom felé, beleértve a hatalmat gyakorló tartományi koalícióból való kivonulást is. Képes-e erre az MNT és a VMSZ? Aligha. Ezért a vezetőiket és képviselőiket a kisebbségi jogok megvalósulásához való viszonyulásuk és az elért eredmények alapján kell megítélni a következő választásokon!

4 I. gy.: Magyar neve: Törökbecse és a Beodra, Magyar Szó, 2005. október 1., 2., 8. o.

3.5. Nemzeti kisebbségek az államigazgatásban*

Mit tartalmaz és mit nem a szerb kormány záradéka?

A szerb kormány 2006. május 11-én Záradékot fogadott el „a nemzeti kisebbségek részvételének növeléséről az államigazgatási szervezetben”¹. Koštunica kormánya ezzel a jogszabállyal a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 21. szakaszából (a JSZK Hivatalos Lapjának 2002. évi 11. száma) eredő kötelezettségeinek kívánt eleget tenni. Az említett törvény 21. szakaszának címe a közéletben való részvétel és egyenjogúság alkalmazása a közszolgálatokban és a következőképpen hangzik: „A közszolgálatokban, beleértve a rendőrséget is, foglalkoztatáskor figyelembe veszik a lakosság nemzeti összetételét, a megfelelő részvételi arányt és a szerv vagy szolgálat területén beszélt nyelv ismeretét.”

A meghozatala idején még szövetségi törvény idézett szövegére számos megjegyzés hangzott el, már csak azért is, mert egyrészt a „közéletben való részvétellel”, illetve a nemzeti kisebbségeknek a közéletben való hatékony részvételéről (az EBESZ 1999 szeptemberi, ún. lundi ajánlásaival összhangban) egy szót sem tartalmaz, más részről pedig azért, mert a megfogalmazás nem tartalmazza az állam kötelezettségét, hogy a államapparátus és a közszolgálatok dolgozóinak nemzetiségi összetételét összhangba hozza a lakosság nemzeti összetételével. Ezzel szemben olyan megfogalmazást tartalmaz, hogy „figyelembe veszik a lakosság nemzeti összetételét”, amely éppen nem kötelez senkit semmire. Elfogadása óta nem is javult az államigazgatásban dolgozók nemzeti összetétele.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor> (2006. július 10.)

1 Zaključak o merama za povećanje učesća pripadnika nacionalnih manjina u organima državne uprave. A Záradékot Vojislav Koštunica kormányfő írta alá és a Hivatalos Közlöny (Službeni glasnik) 2006. évi 40. számának 6–7. oldalán jelent meg. A Záradék teljes szövegét lásd a Mellékletben (Zaradek – a CD-n).

Lundi ajánlások (EBESZ) a nemzeti kisebbségek hatékony részvételéről a közéletben (1999 szeptembere)

A. Megoldások a központi hatalom szintjén

- 6) Az államoknak biztosítaniuk kell a kisebbségek számára, hogy hangjuk hatékonyan hallatszódjon a központi hatalom szintjén, amit szükség esetén külön megoldásokkal is biztosítani lehet. A körülményektől függően, az ilyen megoldások tartalmazhatják:
 - a nemzeti kisebbségek külön képviseletét úgy, hogy például, létezik bizonyos számú hely a képviselet egyik vagy mindkét házában, és a törvényhozási folyamatban való részvételük egyéb szavatolt formái;
 - a formális vagy nem formális megegyezéseket arról, hogy a nemzeti kisebbségeknek adnak bizonyos számú helyet a kormányban, a legfelsőbb bíróságban vagy az alkotmánybíróságban, illetve az alsóbb szintű bíróságokban, valamint a tanácsadó és egyéb felső szervek tagjainak kinevezéskor...

Aránytalan részvétel

Mielőtt azonban a szerb kormány említett záradékának részletesebb elemzésébe foglalnánk, íme néhány adat² a magyarok részvételéről az állami szervezetekben és közhivatalokban:

1. Vajdaság összlakosságában a legutóbbi (2002. évi) népszámlálási adatok szerint 290 207 magyar volt, vagyis a magyarok a tartomány lakosságának 14,28%-át képezték.
2. Szerbia állami szerveiben és a szerbiai kormányban egy magyar sem tölt be jelentősebb funkciót, és nincs egyetlen szerbiai köztisztviselő, vagy intézmény élén (a kisebbségi intézményeket és köztisztviselőket nem számítva). A kisebbségeknek, így a magyaroknak is, a lakosságban való részvételükhöz viszonyított nem megfelelő képviselete nyilvánvaló a közigazgatási és az igazságügyi szer-

² Az adatok a 2.1. A magyarok helyzete (a 2006. év elején) című írásából (Magyarok a Vajdaságban fejezet) vannak.

vekben, az ügyészségekben és a rendőrségben. Habár ezek az adatok ismertek Szerbia Köztársaság és Vajdaság hatóságai előtt, a magyarok részvételi arányának javításán ezekben a szervezetekben az utóbbi öt évben – az üres politikai ígéreteken kívül – nem történt úgyszólván semmilyen előrehaladás.

3. Vajdaság AT közigazgatási szerveiben, a tartományi titkárságokban, a Tartományi Végrehajtó Tanács Titkárságában és a tartományi szervek közös szolgálatában 2003 január végén 803 foglalkoztatott volt. A kérdőívek (nem kötelező kitöltése) alapján megállapítást nyert, hogy ezekben a szervezetekben a foglalkoztatottak között 566, illetve 70,49% volt szerb és mindössze 46 (5,73%) a magyar nemzetiségű. Ez azt jelenti, hogy a magyar nemzetiségűek száma 2003 januárjában a tartományi szervezetekben kifejezetten kevesebb volt, mint a lakosságában való részarányuk (14,28%). A tartományi ombudsman 2004. decemberi jelentésében megismételte azt az értékelést, hogy a tartományi szervek foglalkoztatottjainak összetételében „a magyarok kifejezetten kevesebben vannak képviselve”³.
4. Az ENSZ Fejlesztési Programjának (UNDP) Szerbia 2005. évi humán fejlődéséről szóló jelentése szerint a tartomány 462 igazságügyi tisztségviselője közül a körkérdésben részt vevő 439 személy (vagyis 95,02%) között úgyszintén a szerbek vannak a legtöbben: 323-an, ami 73,58%-ot tesz ki, akiket a magyarok 39 személlyel, vagyis 8,88%-al követnek⁴.
5. A Vajdaság AT területén lévő ügyészségekben 2004 decemberében 132 ügyész és ügyészhelyettes volt. Ezek között –129 alkalmazott (97,73%) adatai szerint – 101, illetve 78,29% volt a szerb, magyar nemzetiségű pedig mindössze 7 (5,43%). A magyarok tehát,

3 Az ombudsman a 2005. évi jelentését lásd az Ombuds05 alatt (a CD-n), a 2006. évi jelentését pedig a (3. fejezet) Kisebbségi jogvédelem 3.10., vagy az Ombuds06 alatt (a CD-n).

4 Bővebben lásd a 2-es lábjegyzetben említett írás 7. pontját.

a tartomány területén lévő ügyészségekben is messze a lakosságban való részvételük alatt vannak jelen.

Szabadkán jóval a magyarság számaránya alatt van a magyar bírók aránya. Szabadka lakosságának 40 százaléka magyar, a bírának 20 százaléka sem az, Topolyán ez az arány 60:25 (Magyar Szó, 2005. december 10., 11., Hétvége, III. o.

(Tímár Zsolt felvétele)

6. Vajdaság területén a Belügyminisztérium foglalkoztatottjai közül – a volt államszövetség Emberjogi és Kisebbségügyi Minisztériumának adatai szerint – 453, vagyis 5,81 % a magyar. Arról viszont nem közöltek adatot, hogy a rendőrség és a csendőrség egységeiben vannak-e magyarok, és ha igen akkor hányan.
7. Vajdaság 36 községében (a 45 közül) az állami, illetve köztulajdonban lévő vállalatokban és a köztulajdonban lévő bankokban – a Szerbiai Emberjogok Helsinki Bizottsága 2002. évi kutatásai szerint – vezető beosztásban a szerb nemzetiségűek voltak túlsúlyban.

Megjegyzések

A záradék szó⁵ a közigazgatásban az alacsonyabb rendű jogszabályra utal, ami azt jelenti, hogy a szerb kormány nem tulajdonít különösebb jelentőséget a nemzeti kisebbségek részvétele javításának az államigazgatási szervekben. A helyi önkormányzat (helyi közösség, község), a tartomány és a köztársaság lakossága nemzeti összetételével – a megfelelő szinteken – való arányos foglalkoztatásról pedig még csak szó sem esik. Ez mellett a Záradék csak az államigazgatási (közigazgatási) szervekre és a rendőrségre korlátozódik, mert az igazságügyi szervekről, az ügyészségekről és a köztisztviselők-ről – szándékosan vagy tudatlanul – nem tesz említést.

Szakaszonkénti megjegyzések:

Az 1. pont „nemzeti kisebbségeknek az államigazgatási szervekben való tevékeny részvételét növelő feltételek megteremtésére irányuló politika folytatásáról” szól. Ezzel valójában a szerb kormány beismeri, hogy eddigi ilyen politika nem volt, és hogy még csak most akar feltételeket teremteni a kisebbségek bekapcsolására az államigazgatási szervek munkájába. Ez felveti a kérdést, hogy a Kormány eddig mit (és miért nem) tett ezen a téren, mikor és hogyan fog ez a politika megvalósulni?

A Záradéknak ez a pontja azt a politikai ígéretet is tartalmazza, hogy a kormány „tartósan intézkedéseket tesz”, de nem jelöli meg a határidőt, amelyben össze kellene hangolni az államigazgatási foglalkoztatottak (hivatalnokok és alkalmazottak) nemzeti összetételét a konkrét környezet nemzeti összetételével. Az ilyen megfogalmazás elfogadhatatlan, mert konkrétan senkit semmire nem kötelez.

A 2. pont „az államigazgatási szervekben dolgozó nemzeti kisebbségekhez tartozók számának és összetételének figyelemmel kíséré-

5 Zaključak/záradék szót a Szerbhorvát-magyar Szótár, Hungarológiai Intézet, Újvidék 1975, következtetésnek, összefoglaló döntésnek, határozatnak is fordítja, de ebben az esetben a két utóbbi szó nem megfelelő.

sét” szorgalmazza, ami arra utal, hogy a Kormánynak nincsenek ezzel kapcsolatos adatai, vagy nem kívánja azokat nyilvánosságra hozni.

Ebben a pontban a Kormány valamilyen „végrehajtási előírást” említ, amelyet vélhetően még nem fogadott el, mert nem tartalmaz arra vonatkozó utalást, hogy a Hivatalos Közlöny melyik számában jelent meg.

A 3. pont megerősíti, hogy a Kormánynak nincsenek mérvadó adatai az államigazgatási dolgozók nemzeti összetételéről, mert ezeket csak most kívánja „begyűjteni és naprakésszé” tenni.

A 4. pont teljesen szükségtelen, mivel a nemzeti hovatartozásra vonatkozó adatok összegyűjtésének és használatának módját más előírások már szabályozzák.

Az 5. pont úgyszintén felesleges. Ezzel a ponttal kapcsolatban meg kell még említeni: kimondja, hogy minden személynek, „aki az államigazgatási szervezetben kíván munkaviszonyt létesíteni, lehetővé kell tenni azon alkotmányos jogának a megvalósítását, hogy ne nyilatkozzon nemzeti hovatartozásáról”, megfelelnek azonban a (még mindig) hatályos szerbiai Alkotmány – ugyanennek a 49. szakaszának az – 1. bekezdéséről, amely szavatolja a polgároknak „a nemzeti hovatartozás szabad kinyilvánítását”.

Az említett alkotmányszakasz csak a 2. bekezdésére való hivatkozás egyúttal ürügyül szolgálhat a Kormánynak arra, hogy mentesüljön az állami apparátusban dolgozók arányos/megfelelő nemzeti összetételének biztosítása alól is.

Egyedül a 6. pontban fedezhető fel valamiféle (közvetett) időháttáros kötelezettség: Ez ugyanis arra kötelezi a Káderegazgatási Szolgálatot, hogy éves jelentést készítsen (várhatóan 2007 elején), amelynek tartalmaznia kell(ene) „az állami hivatalnokok és alkalmazottak nemzeti hovatartozásának, valamint a nemzeti kisebbségekhez tartozó foglalkoztatottak részvételének növelése érdekében tett intézkedések áttekintését az államigazgatási szervezetben”. Ez helyett arra kellett volna kötelezni az államigazgatási szerveket, hogy mindegyik

a saját illetékességi körében készítsen egy határidős tevékenységi programot a foglalkoztatottaknak konkrét környezet lakossága nemzeti összetételéhez való idomításáról, különös tekintettel az államigazgatási szervek felkészítésére, a szóbeli és írásbeli kommunikáció alkalmazására azokon a kisebbségi nyelveken, amelyek az illető környezetben hivatalos használatban vannak.

A 7. pont arra kötelezi az államigazgatási szervek vezetőit, hogy „különös figyelmet fordítsanak” a nemzeti kisebbségekhez tartozók részvételének növelésére azon területi egységekben, „amelyek olyan területen vannak, ahol túlnyomó részben és hagyományosan élnek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek”.

A „figyelmet fordítsanak” – a (volt) államszövetségi törvény idézett 21. szakaszához hasonlóan – senkit nem kötelez. Ezzel szemben a foglalkoztatási politika által az államigazgatási szervek vezetői – záros határidőn belül – kötelesek biztosítani a foglalkoztatottak olyan nemzeti részarányát, amely megfelel a lakosság nemzeti összetételének. Itt úgyszintén nem megfelelő a „túlnyomó részben és hagyományosan élnek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek” konstrukció használata, mert – az idézett szövetségi törvény 11. szakasza 2. bekezdésnek értelmében – „a helyi önkormányzati egység köteles bevezetni a nemzeti kisebbség nyelvének és írásmódjának egyenrangú hivatalos használatát, ha a nemzeti kisebbséghez tartozó személyek a legutóbbi népszámlálás adatai szerint elérik a területükön lévő összlakosság 15%-át”. Egyébként ez a kötelezettség a szerb kormány Záradékában sehol sem található.

A 8. pont a szabad munkahelyek pályázat útján történő betöltésekor előlátja ugyan a nyilvános pályázatoknak a nemzeti kisebbségek nyelvén való megjelentetését is, de a mondat második részében ezt már a területi egységekre szűkíti (a terminológiának az első pontban leírt helytelen használatával és megjegyzésekkel).

A 9. pont kimondja, hogy azok a területi államigazgatási szervek, amelyek olyan önkormányzatok területén működnek, ahol hivata-

los használatban van a kisebbségek nyelve, „egy bizonyos számú munkahelynél az egyes dolgozók számára feltételként lássák elő legalább valamelyik nemzeti kisebbség nyelve és írásmódja ismeretének szükségét”. Ez a kötelezettség azonban csak azokra az állami szervekre vonatkozik „amelyeknél az előlátott foglalkoztatottak több mint 1/3-a olyan területi egységekben végzi munkáját, ahol a helyi önkormányzati szervek határozataival összhangban egy vagy több nemzeti kisebbség nyelve van hivatalos használatban”.

Itt a meghatározással van a probléma, amely az összes foglalkoztatott, nem pedig a területi egységekben dolgozók számához kötődik. Az „egy bizonyos számú munkahely” pedig teljesen megfoghatatlan kifejezés. A „legalább valamelyik nemzeti kisebbség nyelve és írásmódja” megfogalmazás sem elfogadható, mert mindegyik nemzeti kisebbség nyelvének és írásmódjának az egyenrangú használatát biztosítani kell, amely az adott területen egyenrangú használatban van. Itt jegyezzük meg, hogy a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben például a többnyelvű közigazgatási eljárás vezetésre képesített, illetve az egy vagy több nyelvet beszélő hivatalnokok még külön anyagi juttatásban is részesültek.

Az 10. pont úgyszintén megszorító jellegű és a jelöltek számára csak „a tesztlapok vagy az írásbeli ellenőrzés egyéb formáit” teszi hozzáférhetővé. Ebbe a pontba be kellett volna építeni a jelöltek azon képességeinek ellenőrzését is, hogy munkájukat valamelyik kisebbségi nyelven és írásban is végezzék.

A 11. pont a szerint „az egyenlő jelöltek közül külön figyelmet fordítsanak a nemzeti kisebbségek képviselőire a szerv összes foglalkoztatottjainak összetételében”. Ez ismét egy nem kötelező megfogalmazás, amely helyett a következőnek kellene állnia: Egyenlő jelöltek esetében előnyben részesül, a pozitív megkülönböztetés elve alapján, az a jelölt, aki munkáját valamely kisebbség nyelvén is írásmódján képes ellátni, mindaddig, amíg a foglalkoztatottak nemzeti összetétele nem tükrözi az adott környezet lakosságának nemzeti arányait, illetve amíg az adott szerv eleget nem tesz a nemzeti kisebbségek nyelve és írásmódja használatának előmozdítására.

ségek nyelvének és írásmódjának egyenrangú használatával kapcsolatos feladatainak.

12. pont az állami hivatalok „szükségei” szerint szakmai továbbképzéssel, és nem a munkafeladatoknak a lakosság szükségai szerinti ellátására való felkészüléssel/felkészültséggel foglalkozik. A mondat második fele pedig teljesen értelmetlen, vagyis, hogy a továbbképzés formáit „lehetővé kell tenni a nemzeti kisebbségekhez tartozó állami hivatalnokok számára is”, mert egyébként azok megkülönböztetésben részesülnének.

A 13. pont megismétli a 12. pontban észlelt hibát, minek alapján arra a megállapításra lehet jutni, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozóknak az államigazgatási továbbképzések során diszkriminációban volt részük.

A 14. pont szerint a felvételi vagy az írásbeli felvételi vizsga alkalmával a tesztlapokat, illetve egyéb vizsgaformákat a nemzeti kisebbségi nyelveken is „hozzáférhetővé kell tenni”, nem pedig biztosítani, mint ahogyan az normális lenne. Még ezt a megfogalmazást is tovább szűkíti azokra a jelöltekre, „akik a korábbi tanulmányaikat teljes egészében a nemzeti kisebbség nyelvén folytatták”. Természetes lenne, ha ezeknek a jelölteknek biztosítanák az anyanyelven való felvételizést és vizsgázást, a jelölt nyilatkozata, nem pedig a vizsgáztató szerv szubjektív értékelése szerint.

A 15. pont a Záradéknak Szerbia Köztársaság Hivatalos Közlönyében való megjelentetésről rendelkezik.

Következtetések

Mindezek alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a szerb kormány Záradéka nem megfelelően viszonyul ehhez – a számadatok alapján is kimutatott – valós problémához és nem nyújt megfelelő biztosítékot ahhoz, hogy az állami- és igazságügyi szervezetben, rendőrségben valamint a közhivatalokban és szolgálatokban belátható időn belül a foglalkoztatottak nemzeti összetétele javulni fog. A Záradékkal a Kormány még a nemzeti kisebbségek jogainak és

szabadságjogainak védelméről szóló törvény 21. szakaszából eredő kötelezettségnek sem tesz maradéktalanul eleget, és rendelkezései nem tükrözik a probléma lényegi megoldását célzó politikai akaratot. Ez mellett, a 15 pont közül egy sem tartalmaz valamilyen határidőhöz kötött feladatot, és a tartományi szerveket sem kötelezi a hivatalnokok jelenlegi (kedvezőtlen) nemzeti összetételének megváltoztatására.

A Záradék nincs összhangban az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet már említett lundí, sem pedig a nemzeti kisebbségek nyelvi jogairól szóló 1998 februári oslói ajánlásaival, hogy a Szerbia számára 2006. június 1-jén hatályossá vált regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájából eredő kötelezettségeket (egyelőre) ne is említsük!

A kormánynak ez az legújabb „remeke” is arra utal, hogy vidékünkön még sok időnek kell eltelni ahhoz, hogy a jogszabályok összhangban legyenek a nemzetközi egyezményekből eredő kötelezettségekkel.

3.6. Minisztérium helyett (szak)szolgálat*

Petar Lađević lett az emberjogi és kisebbségügyi
szolgálat igazgatója

Szerbia és Montenegró államszövetségének felbomlásával a *Rasim Ljajić* által irányított emberjogi és kisebbségügyi minisztérium is megszűnt (2006. június 8-án).

A minisztérium tevékenységének – amely különösen az utóbbi időben a háborús bűnösök önkéntes feladásával volt leginkább elfoglalva – az értékelése külön tanulmány tárgya lehetne.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor> (2006. július 23.) és Hét Nap (2006. augusztus 2., 8. o.)

Ljajićék idejében hozták meg az autonómiát mellőző kisebbségi törvényt, aminek alapján létre jöhetett a VMSZ legális, ámde nem legitim egypárti nemzeti tanácsa. Meg a Koštunica vezette köztársasági kisebbségi tanács is, amely a gyakorlatban – szárnya alá véve a kisebbségi nemzeti tanácsok elnökeit – a politikai kézivezérlés legfőbb intézményévé vált. Ez az intézményrendszer csak arra alkalmas, hogy az anyagilag érdekelt kisebbségi vezetők készséges segítségével elvégezze a szerb nemzeti érdek minél puhább érvényesítését a kisebbségi közösségek körében – olvasható a Vajdasági Magyar Demokrata Pártnak (VMDP) a minisztérium megszűnése kapcsán kiadott közleményében¹.

A volt kisebbségi miniszter és a minisztérium a vajdasági magyarság helyzetét különösebben nem ismerte², s ezen nem is kell nagyon csodálkozni, hiszen jó ideje már egyetlen magyar vagy a magyar nyelvet ismerő tisztségviselője sem volt. Mégis a minisztérium tartós sikerének kell elkönyvelni *A kisebbségek védelme a nemzetközi és az összehasonlítható jogban* című háromkötetes (mintegy 2700 oldalas), szinte egyedülálló nemzetközi emberjogi és kisebbségvédelmi okiratok gyűjteményének szerb nyelvű megjelentetését³.

Kényszerhelyzetben

Az államszövetség felbomlásával megszűnt az emberi és kisebbségi jogokról valamint a polgári szabadságokról szóló alapokmány is, amelyet Szerbia és Montenegró Képviselőháza 2003. február 28-án fogadott el⁴.

-
- 1 A bojkott is lehet fegyver, HÍRLEVÉL, IV. évf. 96. szám, 2006. július 12.
 - 2 Arról, hogy hogyan látta a minisztérium a vajdasági magyarok helyzetét a „Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről” szóló cikkben írtam (Létünk, 2005. évi 4. szám, 5–25. oldal.)
 - 3 Dr Boris Krivokapić: Zaštita manjina u međunarodnom i uporednom pravu, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Službeni list Srbije i Crne Gore, Građevinska knjiga, Beograd, 2004.
 - 4 Megjelent Szerbia és Montenegró Hivatalos Lapjának / Službeni list SCG a 2003. február 28-i 6. számában.

Közismert, hogy Szerbiának az elmúlt időszakban nem volt sem kisebbség(védelm)i törvénye, sem kisebbségügyi minisztériuma. Annak ellenére, hogy Szerbia lakosságának (Kosovót és Metohiát nem számítva) – a 2002-es népszámlálási adatok szerint – 15,14%-a, Vajdaság összlakosságának pedig 34,95%-a a nemzeti kisebbségekhez tartozik. Szerbiában még most is a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság 2002-ben meghozott, a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvénye van érvényben⁵. Más kérdés, hogy a törvény jelentőségéről és értékéről ellentétes vélemények vannak ma is a vajdasági magyarság egyes politikai pártjai és civil szervezetei körében.

A 2004. szeptember 16-i kormányrendelet⁶ alapján felállított *Vojislav Koštunica* szerb miniszterelnök vezette Köztársasági Kisebbségügyi Tanács – a jellegénél és összetételénél fogva – sem fejtett ki különösebb tevékenységet, amely elősegítette volna a kisebbségek helyzetének javítását.

Az említett események és tények hatására Szerbia gyakorlatilag szinte rákényszerült, hogy hozzáfekdjön az emberi és kisebbségi jogok közvetlen alkalmazásához, aminek első feltétele egy, a témában illetékes közigazgatási szerv létrehozása volt.

A szerb kormány június 22-i kragujeváci ülésén rendeletet hozott az Emberi és Kisebbségjogi Szolgálat megalakításáról⁷. A Szolgálat igazgatójának a kormány még ezen az ülésen *Petar Ladević*-et nevezte ki. Néhány nappal később a kormány kinevezte a Szolgálat segédigazgatóit is: *Marija Vujinović* magisztert a Nemzetközi Együttműködési Szektor, *Zoran Martinović*-t a Jogi- és Általános Ügyi Szektor,

5 A törvény a JSZK Hivatalos Lapjának/Službeni list SRJ a 2002. február 27-i 11. számában jelent meg.

6 Uredba o obrazovanju Saveta Republike Srbije za nacionalne manjine, Szerbia Köztársaság Hivatalos Közlönye/Službeni glasnik RS 2004. szeptember 17-i 104. számának 4. oldala.

7 Lásd: http://www.srbija.sr.gov.yu/vesti/dokumenti_pregled.php?id=43279 (A szerb kormány 142. ülése.)

Vladimir Đurić magisztert pedig a Jogsabály Előkészítési és a Nemzetközi Egyezmények Alkalmazásáról Jelentéskészítő Szektor élére⁸.

(Szak)szolgálat

A közvetlenül a kormány alá rendelt (vagyis a Képviselőház hatékony ellenőrzése nélküli) Szolgálat a volt szövetségi emberjogi és kisebbségügyi minisztérium munkafadatai egy részének végzésére kapott megbízást.

A szolgálat az emberi és kisebbségi jogok védelmével valamint fejlesztésével foglalkozik majd, részt vesz az emberi jogi és kisebbségjogi előírások elkészítésében, felügyeli a belföldi előírások összehangolását a nemzetközi szerződésekkel és más nemzetközi okiratokkal, valamint kezdeményezi azok módosítását. A szolgálat képviseli Szerbiát az Európai Emberi Jogi Bíróság előtt, jelentéseket tesz a nemzetközi szerződések végrehajtásáról és válaszol a nemzetközi testületekhez intézett beadványokra, amelyeknek a fennhatóságát elfogadta az állam. A Szolgálat látja el a Szerbia területén élő kisebbségek jogainak biztosításával és a kisebbségeknek az anyaországgal történő kapcsolatfelvételével, valamint a nemzeti tanácsok helyzetével, illetékességének megvalósításával és működésének pénzelésével kapcsolatos feladatokat is.

A Szolgálat feladata azoknak az okiratoknak az előkészítése is, amelyekkel ellenőrzik, irányítják és összehangolják a minisztériumok és azon szervezetek munkáját, amelyek egyeztetik a belföldi előírásokat a nemzetközi szerződésekkel és más nemzetközi okiratokkal az emberi és kisebbségi jogvédelem területéről.

A Szolgálat szakértői technikai támogatást nyújtanak a nemzeti kisebbségek tanácsának és a jogszabályokkal előlátott nemzeti kisebbségi alapoknak, valamint ellátják az emberi és kisebbségi jogok terén a szerb kormány által rábízott egyéb feladatokat.

⁸ Lásd a 7-es alatti honlapot (a kormány 2006. július 29-i 143. ülése).

A volt emberjogi és kisebbségügyi minisztérium többi feladatát a szerb Igazságügy-minisztérium és a Belügyminisztérium vette át.

Az igazgató

Petar Lađević (Horvátország, Petrinja, 1956), az új Szolgálat igazgatója Vojislav Koštunica szerb kormányfő közvetlen munkatársainak a körébe tartozik. Az októberi változások után, az akkor a JSZK elnöki tisztségét betöltő Koštunica kabinetjének menekültügyi és humanitárius kérdésekkel foglalkozó tanácsosa volt, majd az államszövetség emberjogi és kisebbségügyi minisztériumában töltötte be ugyanezt a munkakört⁹. Kinevezéséig a miniszterelnök irányította Köztársasági Kisebbségügyi Tanács titkára volt. Ebből arra lehet következtetni, hogy inkább adminisztratív és szervezési munkát végzett, és hogy különösebben nem ismeri a vajdasági nemzeti kisebbségi közösségek problémáit.

Petar Lađević

Lađević az interjúban, amelyet a Blic c. belgrádi napilapnak adott „lényegében elutasítja a tényleges autonómiát is magában foglaló új szerb kisebbségi törvény meghozatalát. A kisebbségeknek rója fel, hogy a nemzeti tanácsok demokratikus megválasztásának lehetősége még mindig várat magára”. Lađević úgyszintén „elutasítja a kisebbségek részarányos képviseletének bevezetését. Pedig ennek az Európában már javában alkalmazott intézménynek a beve-

9 Petar Lađević: Čuvar ljudskih prava, Danas, 2006. július 4., 9. o.

zetését a szerb parlamentbe nemcsak a VMDP követeli, hanem a dél-szerbiai albánok és újabban a vajdasági horvátok is”¹⁰.

Tizenhárom vajdasági magyar civil szervezet – mivel a szerb hatalomhoz intézett eddigi követeléseik süket fülekre találtak – 2006. június 16-án levelet intézett a magyar köztársasági elnökhöz, hogy „kezdemenyezze a Magyar Köztársaság Országgyűlése előtt egy olyan jogi aktus meghozatalát, amellyel Magyarország védelme alá veszi a Szerb Köztársaságban élő, szerb állampolgárságú, magyar nemzeti-ségű állampolgárokat”.

– Ha ezek a nemkormányzati szervezetek úgy tartják, hogy a magyar kisebbség valamely jogai sérültek, akkor normálisan először a mi országunk szerveihez kellett volna fordulniuk. Gondolok itt Szerbia kormányára és a vajdasági végrehajtó hatalomra. És ha még az után sem valósítják meg itt a jogaikat, akkor az anyaországi szervekhez fordulhatnak – nyilatkozta Lađević az újvidéki Građanski listnek¹¹.

Megállapítások

A szerb kormány 2006. június 22-ei rendelete és az eddigi kinevezések alapján a következőket lehet megállapítani:

1. A szerb kormány elmulasztotta az alkalmat – szándékosan vagy akaratlanul –, hogy (akár hat évvel is a hatalomváltás után) emberjogi és kisebbségi minisztériumot hozzon létre és ezzel – legalább közigazgatásilag – kellő szintre emelje az emberi és kisebbségi jogok védelmét. A (szak)szolgálatnak a közigazgatásban sokkal kisebb az illetékessége és a tekintélye is, mint a minisztériumnak. Ez nem csak jogi és formai kérdés. A rendeletből az tűnik ki, hogy a szerb kormány továbbra sem szándékozik kellő szín-

10 Lásd az 1-es alatti Hírlevélben. Lađević álláspontjairól lásd még a Poziv manjinskim zajednicima da koriste svoja zakonska prava című interjút (Bojan Tončić, Danas, 2006. július 10., 7. o.)

11 E. Marjanov: Nevladine organizacije pisale na pogrešnu adresu, Građanski list 2006. július 7., 3. o.

ten kezelni a nemzeti kisebbségi közösségekhez tartozó nem kisserőmő lakosság helyzetét és problémáit.

2. A Szolgalat vezetőkinek nemzeti összetétele nem megfelelő. Ez is azt mutatja, hogy a szerb kormánynak nincs érzéke – és mintha nem is szándékozna – a közigazgatásban dolgozó vezető káderrek nemzeti összetételének javítására, ellentétben a saját 1169. számú 2006. május 11-i záradékával a nemzeti kisebbségek részvételének növeléséről az államigazgatási szervekben¹². A Szolgalat négy vezető tisztségviselője között úgy tűnik, egyik sem tartozik a nemzeti kisebbségi közösségekhez. Az is kérdés, hogy bármelyikük is beszél-e valamelyik nemzeti kisebbség nyelvét.
3. Lađevićnak is, mint a politikusoknak általában, csak 100 napos türelmi idő jár...

3.7. Milyen nemzeti tanács kell?*

Demokratikus és hatékony magyar érdekképviselőre van szükség

Szerbiának nincs a kisebbségi jogokkal és szabadságokkal foglalkozó törvénye. Nincs intézményesen megoldva a kisebbségek parlamenti képviselete. A szerb–montenegrói államközösség 2006. jú-

12 Zaključak o merama za povećanje učesća pripadnika nacionalnih manjina u organima državne uprave. A Záradékot Vojislav Koštunica kormányfő írta alá és a Hivatalos Közlöny (Službeni glasnik) 2006. évi 40. számának 6–7. oldalán jelent meg. A Záradék teljes szövegét lásd a Mellékletben (Zaradek – a CD-n). Megjegyzés: lásd még az Újabb kirakat-testület című írást (Allamig3).

* Vitaíndító az újvidéki székhelyű magyar civil szervezetek Milyen nemzeti tanácsot akarunk? címmel 2007. január 13-án az újvidéki Petőfi Sándor Magyar Művelődési Egyesületben megtartott kerekasztal értekezletén (<http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor#1052> és Miniszterelnöki Hivatal, Nemzetpolitikai Főosztály, Reggeli Sajtófigyelő, 2007. január 13.

nus 5. megszűnése után a szerbiai kormány (a Képviselőház hatékony ellenőrzése nélküli) (kormány) hivatalt hozott létre a korábbi az államközösségi emberi és kisebbségjogi minisztérium „munkafeladatai egy részének ellátására”. Szerbiában nincsen olyan intézmény sem, amely hivatásos és szakmai alapokon foglalkozna a kisebbségek helyzetével.

Az Emberi Jogok Nemzetközi Helsinki Szövetségének (IHF) elemzése szerint a 2006. november 7-én kihirdetett új szerbiai alkotmány nem a polgári állam eszméjéből indul ki, hanem a „szerb nép és a többi polgár” államaként határozza meg magát, ami elválasztja Szerbiát Európától.

– A kisebbségi jogokat és a vallási szabadságokat illetően az alkotmány ellentmondásokkal teli. A jogok ugyan szavatoltak, ám a parlament akkor vonja meg őket, amikor akarja – mondta *Aaron Rhodes*, az IHF végrehajtó igazgatója¹.

Kulturális autonómia

A nemzeti kisebbségi autonómia szempontjából rendkívül fontos a szerb alkotmány 75. cikke 3. bekezdésének megfogalmazása, mely szerint „a kulturális, oktatási, tájékoztatási és a hivatalos nyelv- és íráshasználati jogok megvalósítása terén az önkormányzati jog megvalósítása érdekében, a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsokat választanak, a törvénnyel összhangban”.

Az alkotmánynak ez a rendelkezése csak a szavak sorrendjében tér el a volt szövetségi kisebbségvédelmi törvény 19. cikkének 1. bekezdésétől és – a részleges, ún. kulturális autonómián túl – nem teszi lehetővé a nemzeti kisebbségek számára a nemzeti autonómia egyéb megnyilvánulási formáit. A kisebbségi közösségek számára nyos képviselőt a szerb parlamentben pedig meg sem említi.

¹ „Az alkotmány javaslata szerint a parlament megvonhatja a kisebbségi jogokat!”, Vajdaságma (<http://www.vajdasagma.info/>). 2006. október 25. (lásd <http://www.humanrightscen ter.net/hu/>)

Ez ellentétben áll azokkal a követelésekkel, amelyeket a szerb hatalom támaszt a kosovói szerbek nemzeti autonómiája érdekében, vagyis kettős mércét alkalmaz. Ismeretes ugyanis, hogy a szerb kormány még 2004-ben külön dokumentumot dolgozott ki, amelyben a kosovói szerbek számára nemzeti alapú területi és perszonális autonómiát irányoz elő. Ebből is látszik, hogy az új alkotmányt előkészítő szerb pártok a szerbiai nemzeti kisebbségek számára nem hajlandók biztosítani azokat a jogokat, amelyeket a saját nemzettársaiknak követelnek Kosovón. Az alkotmány idézett megfogalmazása alapján elmondható, hogy minden valóságot nélkülöz Józsa Lászlónak az a kijelentése, miszerint amikor megszületik majd a nemzeti tanácsokra vonatkozó törvény, „akkor a Magyar Nemzeti Tanácsnak (MNT) fontos hatalmi hatáskörei lesznek”².

Szerbia nem emelte be jogrendszerébe a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvényt, ami miatt – az államszövetség megszűntével – ez a törvény hatályát veszítette³. Ugyanez vonatkozik a volt államszövetségnek az emberi és kisebbségi jogokról, valamint a polgári szabadságokról szóló Alapokmányára is. A szerbiai kisebbségek gyakorlatilag tehát törvényes védelmi rendszer nélkül maradtak.

Ezért teljesen helytálló *Ana Tomanova-Makanova*, a vajdasági kisebbségi nemzeti tanácsok koordinátorának megállapítása a B92-nek adott nyilatkozatban, miszerint Szerbiában (tehát Vajdaságban is) „a kisebbségek jogvédelmét a törvénytelenség és a káosz jellemzi”.

– Nem volt meg a politikai akarat, hogy meghozzák a szükséges törvényeket, mint amilyen a kisebbségek jogairól és helyzetéről, valamint a nemzeti tanácsok fennhatóságairól, megválasztásáról és pénzeléséről szóló törvény – mondta *Makanova*⁴.

2 Meg kell védeni a Szabadkai Rádiót, Magyar Szó, 2007. január 10., 7. o.

3 Az Emberi- és Kisebbségjogi (kormány)Hivatal értelmezése szerint ez a törvény továbbra is hatályos – Centar za razvoj civilnog društva, Medunacionalni incidenti u Srbiji u 2006. godini – Dalje smirivanje pred rešavanje statusa Kosova, Zrenjanin, 2006. december 18., (www.cdcs.org.yu), 3. o.

4 Kisebbségi gettók, Magyar Szó, 2007. január 3., 4. o.

Magyar Nemzeti Tanács

A magyar nemzeti kisebbség elsőként választotta meg nemzeti tanácsát, a Szabadkán 2002. szeptember 21-én tartott elektori közgyűlésen, 541 elektor részvételével (a 605 meghívott közül).

Érkeznek az elektorok

nyesítése céljából, a nyelvhasználat és írásmód, az oktatás, a tájékoztatás és kultúra területén nemzeti tanácsokat választhatnak”. Ez azt jelenti, hogy a törvény a kisebbségi autonómia kereteit a felsorolt négy területre korlátozta.

A második, hogy már maga a 35 tagú tanács megválasztása sem volt demokratikus, mert az nem közvetlen, egyenlő és általános választással, titkos szavazás útján történt. Vagyis ellentétben a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 19. szakasza 12. bekezdésével, amely előírta, hogy a tanácsokat „*az arányosság és a demokrácia elve*” alapján kell megalakítani.

A harmadik, a másodikkal szorosan összefüggő körülmény az MNT nem megfelelő összetétele, mivel tagságának túlnyomó többsége egy párthoz, a Vajdasági Magyar Szövetséghez (VMSZ) tartozik.

Az MNT – most már több mint négy-éves – tevékenységét három lényeges körülmény határozta meg:

Az első, a törvényes keret, vagyis az, hogy 2002. február 27-i szövetségi kisebbségvédelmi törvény 19. szakasza szerint „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek önkormányzati joguk érvé-

A tanácsban szimbolikusan helyet kapott ugyan a Magyar Polgári Mozgalom, de az, a VMSZ 2005. március 5-i nagybecskereki tisztújító közgyűlésén beleolvadt a VMSZ-be, valamint néhány, a legtöbb esetben a VMSZ-hez közel álló közéleti személyiség is.

A Magyar Nemzeti Tanács

Ezek a körülmények miatt az MNT érdemében nem biztosíthatta a magyarok szervezeteinek hatékony részvételét még a tanács hatáskörébe tartozó politikai kérdésekkel kapcsolatos döntéshozatalban sem, de nem is képviselhette a vajdasági magyarság általános érdekeit.

Az újvidéki civil szervezetek 2005. október 4-i levélben tiltakoztak *Rasim Ljajić* emberi és kisebbségügyi miniszternél az MNT működésében és személyesen *Józsa László* elnöki tevékenységében észlelt negatív jelenségek miatt.

A civil szervezetek egyebek között felrótták, hogy:

– Az MNT-t csupán egy párt – a VMSZ – tagjaiból állították össze, ami e pártnak a politikai monopóliumához vezetett a vajdasági magyarok egész közössége számára fontos kérdéseket illető döntéshozatalban. Ez különösen az Újvidéken megjelenő Magyar Szó napi-

lap, a Szabadkán megjelenő Hét Nap hetilap és a Képes Ifjúság ifjúsági lap alapítói jogainak az átvétele alkalmával mutatkozott meg. E lapok alapítója a Vajdasági Képviselőház volt, ám – a VMSZ, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga és a Demokrata Párt vezetőinek egy elvtelen megállapodását követően – a Vajdasági Képviselőház (2004. június 29-én) az alapítói jogokat átruházta a nem legális és nem legitim MNT-re.

– Józsa László az MNT elnökeként nem hallatta a hangját a nemzeti jellegű kilengésekkel kapcsolatban, amikor pedig politikai nyomást gyakoroltak rá, azt mondta, hogy sem a nemzeti tanács, sem ő ebben nem illetékes. A magyarországi tankönyvek behozatalának kérdése mindmáig nincs rendezve. A hatalom mindhárom szférájának (igazgatás, igazságszolgáltatás, közszolgálatok) intézményeiben a foglalkoztatottak nemzetiségi összetétele mind rosszabb. Nem oldódott meg a magyarittabéi és a tordai általános iskolák kérdése. Az MNT és elnöke évek óta semmit sem tett a vajdasági magyar nemzeti kisebbség munkaképes része általános műveltségének javítása érdekében – olvasható a civil szervezetek Rasim Ljajichoz intézett levelében.

Józsa László, az MNT elnöke

Hatékonytalanság és eredménytelenség

Az MNT munkáját az elmúlt időszakban elsősorban a hatékonytalanság és az eredménytelenség jellemezte. Nemcsak hogy a vajdasági magyarokat érintő számos fontos kérdésben illetéktelennek mondta magát, mint például a Magyarországon szerzett egyetemi okleve-

Ülésezik a Magyar Nemzeti Tanács

lek honosítása, a magyar nemzeti közösségünk tagjai bántalmazásának ügyében stb., de még azokon a működési területeken sem tudott jelentősebb eredményt felmutatni, amelyek a törvény szerint megillették. Még amikor szándékozott is tenni valamit, szerb koalíciós partnerei megakadályozták ebben.

Egyes területeken (mint például a kisebbségekhez tartozók biztonsága, az egyes törvényes rendelkezések alkalmazása a nyelv- és íráshasználat területén, a helységnevek kiírása stb.) a helyzet még rosszabbodott is, különösen 2004-ben és 2005-ben.

A közigazgatásban, a bíróságokon és a közszolgálatokban dolgozók nemzeti összetételében a magyarok továbbra is „alulreprezentáltak”⁵. A magyar bírók számának növelésére egy évvel ezelőtt *Zoran Stojković* szerb igazságügy-miniszter által beígért pályázatok kiírása is elmaradt⁶. Az újvidéki községi bíróságon például továbbra is csak egy magyar bíró van, a korábbi öt helyett.

Az egyes községekben a „cirill betűs kétnyelvűséget” alkalmazzák, vagy még azt sem. A topolyai bíróságon például csak a cirill betűs írásmódot használják. A zentai anyakönyvi hivatalban a kétnyelvű anyakönyvi kivonatot cirill betűvel töltötték ki, sőt a magyar mondatokba is cirill betűs bejegyzést használtak. Igaz, lecserélték az osztályvezetőt, de ezzel megoldódott-e a probléma és megváltoztak-e a szerb-ai jogszabályok? A gyakorlatban dolgozóknak ugyanis nem világos,

5 -p-: Gyökeres reformok, Magyar Szó, 2006. december 29., 1. és 5. o.

6 víz: Több magyar bíró kell, Magyar Szó, 2006. február 17., 1. o.

Pásztor Bálint, az MNT Intéző Bizottságának elnöke beszámolót tart (a 2007. január 21-i választások után a szerb parlamentben a VMSZ képviselője)

hogy a vonatkozó tartományi rendeletek milyen törvényes kötelezettséget jelentenek egy adott önkormányzat számára⁷. Tiszaszentmiklóson a közigazgatásban nem alkalmazzák az alapszabályba foglalt kétnyelvűséget és „a falu magyar nevének leírásától úgy menekülnek, mint az ördög a tömjénfüsttől”⁸.

Szabadkán az anyakönyvi kivonatokat, személyi igazolványokat továbbra sem adják ki két nyelven, a magyar helyesírás szabályai szerint és táviratot sem lehet feladni magyar

nyelven. „Akinak durva elutasításban lesz része, jelentkezzen a tartományi titkárságon” – mondta a kisebbségügyi titkár⁹.

A közigazgatás annyira nincsen felkészülve/felkészítve a kétnyelvű igazolványok nagy média hírveréssel bejelentett kiadására, hogy első nekifutásra még a kisebbségügyi titkár nevét sem tudták helyesen beírni a személyi igazolványába¹⁰.

A helységnévtáblák kiírására vonatkozó szabályokat is csak ott alkalmazzák, ahol a magyarok vannak többségben. Itt is leginkább átfestik vagy nacionalista parolákat írnak rájuk, stb.

7 hhá, K-k: Cirill betűs kétnyelvűség, Magyar Szó, 2006. december 9., 10., Hétvége, III. o.; Kabók Erika, Megalázó törvénytelenység, Magyar Szó, 2006. december 16., 17., Hétvége II. o. és víz: Lecserélték az osztályvezetőt, Magyar Szó, 2006. december 23., 24., 25., Hétvége, III. o.

8 ger: Tiszaszentmiklósi egynyelvűség, Magyar Szó, 2007. január 5., 9. o.

9 K-K: Táviratozni csak szerbül, Magyar Szó, 2006. március 29., 1. o.

10 K-K: Mától kétnyelvű igazolványok, Magyar Szó, 2006. június 16., 4. o.

A Vajdasági Magyar Demokratikus Közösség (VMDK) 2005. május 11-én kérelmezte a szerbiai Alkotmánybíróságnál, hogy vizsgálja felül az óbecsei község alapszabályának törvényességét, mivel a község településeinek csak a szerb nyelvű elnevezését használja, vagyis nem ismeri el Törökbecse, Bocsár, Kumán és Beodra magyar neveit. A bíróság mind a mai napig nem válaszolt erre a beadványra. A VMDK egyúttal a Tartományi Végrehajtó Tanácsnál is kezdeményezte, hogy kötelezze az óbecsei hatóságot a magyar helységnevek kiírására, és hogy készítsen átfogó elemzést – tekintettel más községek, mint például Szenttamás ellenállására is – a helységeknek a kisebbségi nyelveken való használatáról a tartományban. A TVT úgyszintén nem tartotta érdemesnek, hogy válaszoljon erre a kezdeményezésre.

Itt kell megemlíteni, hogy a 2004. évi beszámoló az MNT egyik „legfontosabb eredményének” éppen a vajdasági települések magyar neveinek meghatározását említi (a 2005. évi beszámolóban ez címszóként már nem szerepel).

A magyar helységnevek meghatározásával kapcsolatban furcsa jogi helyzet alakult ki: Az MNT (a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának VAT területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről szóló tartományi határozat 7. szakaszának 1. bekezdése alapján¹¹) határozatot hozott (határozat a határozat alapján?) a vajdasági magyar helységnevek meghatározásáról és ez a határozat meg is jelent Vajdaság AT Hivatalos Lapjának 2003. évi 12. számában¹².

Mivel az MNT-nek nincs jogszabályalkotási illetősége, a határozat a Hivatalos Lapban való megjelentetésétől függetlenül, vitatható a határozat kötelező jogi jellege, amit a községek a gyakorlatban ki is használnak. Furcsa mód az MNT-re hárították a helységnevek-

11 VAT Hivatalos Lapjának, 2003. május 22-i 8. száma.

12 Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja, 2003. augusztus 27., LIX. évfolyam 12. szám, 248–253. oldal, vagy Magyar Szó, 2003. augusztus 30., 31., 14. oldal. A határozat 286 helységnevet tartalmaz.

kel kapcsolatos határozat meghozatalát, holott az lett volna a természetes és jogilag is helyes, ha azt a Tartományi Képviselőház fogadja el. Hogy ez miért nem történt így, azt csupán találgathatjuk.

Az MNT munkájában az is kifogásolható, hogy sem a 2004. és a 2005. évi beszámoló nem tartalmaz pénzügyi jelentést, ami átláthatatlanná teszi az MNT pénzügyi forrásait és kiadásait. Józsa László tekintetében pedig felmerül az összeférhetetlenség kérdése is mivel, mint az MNT elnöke, egyúttal az Illyés Alapítvány délvidéki kuratóriumának a titkára is.

Mi a teendő?

Négy évet késik Szerbiában a nemzeti tanácsokról szóló törvény meghozatala. És mennyit fog még várni magára?

2007. január 21-én Szerbiában parlamenti választások lesznek. A politikusok nyilatkozatai szerint az új összetételű parlamentre mintegy ötven törvény meghozatala vár. Hogy sorra kerül-e és mikor a nemzeti tanácsokról szóló törvény, azt csak találgatni lehet. Ha a törvényt mégis meghozzák, annak elfogadására 2007. vége előtt nehezen képzelhető el. Az is lehetséges, hogy az új szerb kormányt esetleg nem érdekli egy ilyen törvény elfogadása. Még a magyar képviselőjelöltek között is vannak olyanok, akik azt mondják: „nem fognak részt venni a jelenlegi intézményrendszerekkel párhuzamos intézményrendszerek építésében”¹³. Ebből arra is lehet következtetni, hogy nem érdekük az MNT.

Az első kérdés tehát, amiben egyet kellene értenünk, hogy szükségünk van-e a nemzeti tanácsra?

A második kérdés, hogy milyen illetősége legyen a nemzeti tanácsnak? Megmaradjon-e a jelenlegi illetékességi köre, vagy inkább egy olyan nemzeti tanácsot kellene létrehozni, amely hallatná a hangját a vajdasági magyarság minden fontosabb kérdésében? Ebben sincs egyetértés.

13 Hszolt: Vajdaság kirablása ellen, Magyar Szó, 2007. január 4., 5. o.

A VMSZ Új Esély című választási programja szerint „a személyi elvű (perszonális) kisebbségi autonómia (önkormányzatiság) a VMSZ egyik legjelentősebb megvalósult célkitűzése”. Ez azt jelenti, hogy a VMSZ számára a kisebbségi önkormányzatiság már „megvalósult” (látjuk hogyan), és hogy itt nincs már semmi tennivaló. Új dolog viszont, hogy a VMSZ szorgalmazza a nemzeti tanácsok „külön kisebbségi választói névjegyzék alapján történő megválasztását lehetővé tevő jogszabály elfogadását”. A kérdés csupán az, hogy a VMSZ mint „kormányzati tényező” miért nem érte el a nemzeti tanácsok hatásköreiről szóló törvény időben való meghozatalát.

Az MNT-nek még a 2006. december 23-ig meghosszabbított mandátuma is már lejárt¹⁴. A testület 2006. november 27-i ülésén elfogadta „Az új MNT megválasztásáig terjedő – legalább féléves – időszak munkaprogramja” elnevezésű dokumentumot¹⁵. A kérdés most már csak az, hogy mostantól kinek a nevében működik, és kit képvisel az MNT?

Az elmúlt négy év tapasztalata alapján megállapítható, hogy a Magyar Nemzeti Tanácsnak nevezett intézmény nem szolgálta magyarságunk közösségi érdekeit, nem is tud felmutatni szinte semmilyen lényegi eredményt. Nem látható el a feladatát, mert a testületet létrehozó szerb államnak nem is az volt vele a célja, hogy a hatáskörébe utaljon bármiféle intézkedési jogot, hanem az, hogy látszattervékenység végzésére kényszerítve azt, a világ felé mutogatható legyen: létezik ilyen testület. Ennek ellenére a ma-

Varga László,
az MNT jegyzője (a 2007.
január 21-i választások után
a szerb parlamentben
a VMSZ képviselője)

14 i-P: Mikor jár le az MNT mandátuma?, Magyar Szó, 2006. október 19., 5. o.

15 víz: Munkaprogramot fogadott el az MNT, Magyar Szó, 2006. november 28., 1. o.

gyar autonómia csírájának, ha nem éppen magának az autonómia megtestesültségének minősítették a tanácsot. Sajnos, a szerb állam érdekeinek e látszólag megfelelő, a kisebbségeink érdekeivel azonban, még látszólag is merőben szemben álló elgondolás végrehajtására megnyerte az általa favorizált pártunkat – olvasható az újvidéki civil szervezetek, a nemzeti tanácsról szóló 2006. augusztus 18-i Kiáltványában¹⁶.

A civil szervezetek szerint, alapvető baj volt tehát a nemzeti tanács-csal, hogy szinte kizárólag a szerb államhatalom kíváncsalmai szerint jött létre; hogy az egyetlen, a hatalom által favorizált és annak elkötelezett magyar politikai párt befolyása alatt alakult meg és ennek kizárólagos irányítása alatt állt. Ez a párt ezt követően a nemzeti tanácsot alárendelte a vele hatalmi koalícióban lévő szerb pártok érdekének, amely pártok között szélsőséges nacionalista is található.

Ma már egyre többek előtt válik világossá, hogy a nemzeti tanács csakis akkor láthatja el a nemzeti érdekképviseletünk, ha mi magunk hozzuk létre; általános magyar választás útján. Tisztában van ezzel a szerb hatalom is, hiszen a horvátországi szerbek érdekképviselete is hasonló módon valósul meg a horvát Száborban, s hasonló módon kívánja szavatolni saját szerb testvéreinek a megmaradást a szerb állam a kosovói régióban.

Mindezek ismeretében a civil szervezetek követelték, hogy a nemzeti tanács választását szabályozó törvény abból induljon ki, hogy a Magyar Nemzeti Tanács a magyar választói névjegyzéken szereplő, magyar szavazópolgáraink közvetlenül leadott szavazata alapján legyen megválasztható.

16 A Kiáltványt az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségügyi Civil Szervezet, a Nagy Sándor Hagyományápoló és Műemlékvédő Egyesület, az Újvidéki Diákszegélyező Egyesület, az Újvidéki Magyar Olvasókör és Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete írta alá.

3.8. Újabb kirakat-testület*

Megtartotta alakuló ülését a tartományi kisebbségi tanács

A Tartományi Végrehajtó Tanács (TVT) is – a 2006. augusztus 30-ai határozatával¹ – (a szerb–montenegrói államszövetség megszűnésével hatályát veszített szövetségi kisebbségvédelmi törvény alapján) megalakította a saját (19 tagú) kisebbségi tanácsát. A tanács 2007. január 8-án tartotta meg alakuló ülését².

Az új vajdasági kisebbségügyi testület szerbiai szinten, a szerb kormány 2004. szeptember 16-i rendelete alapján felállított, Köztársasági Kisebbségügyi Tanács³ vajdasági/tartományi megfelelője. A Vojislav Koštunica szerb miniszterelnök vezette köztársasági testület az elmúlt, több mint két éves működése alatt – a jellegénél és összetételénél fogva – különösebben nem éreztette hatását és fejtett ki olyan tevékenységet, amely elősegítette volna a kisebbségek helyzetének lényegi javítását. (Talán a legfontosabb döntése, hogy 2005. december 23-án jóváhagyta a vajdasági magyarság nemzeti jelképéről és ünnepeiről szóló határozatot⁴. Ez is csak azok számára jelent valamit, akik nem tudják, hogy a kisebbségi szimbólumok gyakorlati használata a múlt század hetvenes-nyolcvanas éveiben már létezett.)

A szerbiai és a vajdasági testület összetétele szinte csaknem azonos. Mindkét testületben helyet kaptak ugyanis a köztársasági, illetve tartományi kormány tagjai és a nemzeti kisebbségi tanácsok elnökei.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor> (2007. január 17.)

1 Službeni list AP Vojvodine/Vajdaság Hivatalos Lapja, 2006. évi szeptember 13-i 11. száma (szövegét lásd a Mellékletben).

2 Megalakult a kisebbségi tanács, Magyar Szó, 2007. január 9., 5. o.

3 Uredba o obrazovanju Saveta Republike Srbije za nacionalne manjine, Službeni glasnik RS/Szerbia Köztársaság Hivatalos Közlönye, 2004. szeptember 17-i 104. számának 4. oldala, vagy http://www.srbija.sr.gov.yu/extfile/sr/11891/uredba_nacionalne_manjine33a_lat.doc

4 i-P: A mi lobogónk, Magyar Szó, 2005. december 24., 25., 26., 1. o.

A szerbiaihoz hasonlóan, a tanács vajdasági elnöke Bojan Pajtić tartományi kormányfő, alelnöke pedig ifj. Korhecz Tamás tartományi kisebbségügyi titkár (egyben a TVT alelnöke) lett.

A Tanács további nyolc tagja, vagyis tagjainak többsége egyben a végrehajtó tanács alelnökei (Lódi Gábor, Dušan Jakovljević, Tihoimir Simić), illetve tagjai (Dragoslav Petrović a tudományügyi és technológiafejlesztési, Jeges Zoltán oktatási és művelődési, Milorad Đurić tájékoztatási, Jovica Đukić pénzügyi és Modest Dulić a sportügyi és ifjúsági tárca vezetője).

A testület tagjai még a Vajdaság területén működő nemzeti kisebbségi tanácsok elnökei Józsa László, Ana Tomanova-Makanova, Josip Pekanović, Daniel Petrović (egyben tartományi mezőgazdasági, vízgazdasági és erdészeti titkár), Slavko Oros, Miroslav Kalenjukić, Nikola Babić és Jovan Radecki), valamint Srđan Šajin a Roma Integrációs Tanács vezetője.

Az ellen természetesen senkinek nem lehet kifogása, hogy a TVT valamely működési területére munkatestületet alakítson. A tanács összetétele viszont már erősen kifogásolható. Miért van szükség arra, hogy a TVT tagjai egy olyan munkatestületben legyenek, amely „megvitatja a kisebbségi nemzeti közösségek helyzetével és jogainak megvalósításával kapcsolatos köztársasági és tartományi törvénytervezeteket és erről véleményt ad a Végrehajtó Tanácsnak”?

Bojan Pajtić

A tartományi testületben többségben vannak a TVT tagjai, akik a tanácsban véleményt mondanak, amiről aztán a TVT ülésén saját maguk döntenek. Van-e valahol a világban még ilyen testület?

A két tanács és illetékességi köre is szinte teljesen megegyezik. Kuriózumnak számít az is, hogy olyan „időszaki” testületekről van szó, amelyek „szükség szerint, de évente legalább kétszer üléseznek”.

Amennyiben a TVT-nek szüksége volt/van egy olyan munkatestületre, amely segítené munkájának, illetve az egyes kérdésekről szóló döntéshozatalnak az előkészítését, nem az lett volna-e a logikus, hogy olyan testületet alakítson, amelybe a téma szakértői, illetve a nemzeti kisebbségi közösségek tekintélyes tagjai kerülnek? Vagy a TVT-nek csak a saját tagjaiban van bizalma, hogy olyan javaslatokat tesznek, amelyet aztán (saját maguk) el is fogadnak?

Olyan testület is elképzelhető lett volna, amely a nemzeti tanácsok képviselőiből áll össze és – a TVT tagjai nélkül, de szakemberek bevonásával – vitatják meg a kisebbségeket érintő kérdéseket és állásfoglalásaikat továbbítják az illetékes hatalmi szerveknek.

Külön probléma, hogy a testületbe olyan nemzeti tanácsi elnökök is bekerültek, akiknek a mandátuma letelt, mint például Józsa Lászlónak. Milyen alapon képviseli Józsa a tanácsban a vajdasági magyarokat? Az a kérdés is nyitott, hogy most – miután a tanács megalkult – tovább fog-e működni a nemzeti tanácsok koordinációs testülete és egyáltalán mi szükség rá, hiszen mindkét testületben a nemzeti tanácsok elnökei is ott ülnek?

Bojan Pajtić tartományi kormányfő korábban is tartott tanácskozásokat a nemzeti tanácsok elnökeivel. Nem világos tehát, hogy miért volt szükség erre az újabb kirakat-testületre? És mennyibe fog kerülni ennek a „működése” az adófizető polgároknak?

3.9. „Tordai gondok”*

Egy elgondolkoztató faluriport kapcsán

Németh Zoltán a Magyar Szó azon kevés (megmaradt) újságírója közé tartozik, akiknek az írásaiból nem hiányzik az elemző-bíráló hangnem sem. Utóbb, a bánáti Tordáról készült írásaiban¹ a riporter részletesen foglalkozik ugyan a falu gondjaival és problémáival, egyes következtetései azonban már erősen vitathatók.

Az írásokból kitűnik, Tordán nincs állandó orvos, fogorvos, de – tegyük hozzá – gyógyszerár sem, rosszak a telefonvonalak, gyenge a villanyáram. A faluban munkaviszonyban alig 130-an, egyetemi végzettséggel pedig mindössze hatan (!) vannak. Gond van a valamikor jó hírű tanárokról ismert Ady Endre elemi iskola 193 diákjának a képzésével is.

Az iskolában a kötelező tantárgyak óráinak több mint a felét nem szaktanárok tanítják, a választott tantárgyak esetében ez az arány még rosszabb, az órák 70 százalékát olyan tanárok tartják, akiknek nem megfelelő a végzettségük. Ide tartozik az is, hogy az iskolának nincsen magyar nyelvű (vagy a magyar nyelvet ismerő) pedagógusa és pszichológusa sem, hogy az iskolának a politikusok által évekkel ezelőtt beígért önállósulását ezúttal ne is említsük.

Németh ezúttal azonban a megalkuvás csapdájába esik: Minden rosszban van azonban valami jó is. Tordán az a jó, hogy a magyar gyerekek minden tantárgyat anyanyelvükön tanulnak, nem biztos, hogy ez így lenne, ha minden egyes tantárgyat csak a kérdéses tantárgyra szakosított tanár adhatná elő, ugyanis nem valószínű, hogy találni lehetne ennyi tanárt – írja Németh.

* Magyar Szó, 2007. február 23., 18. o. Lásd még: Horváth László, Vannak még tisztségviselők, Magyar Szó, 2007. március 30., 18. o.

1 Tordai gondok, Magyar Szó, 2007. január 29., 6. o. és A kisbírótól az internetig, Magyar Szó, 2007. február 10., 11., 12. o.

Ez a megállapítás azt jelenti, nem az a fontos, hogy az iskolában ki ad elő és hogy milyen a szakképesítése, hanem csak az, hogy magyar nyelven adjon elő. Az ilyen álláspont elfogadhatatlan, mert ez nemcsak a tanítói/tanári szakma, de a diákok és a szülők lebecsülését is jelentené.

Mint ahogy újságíró, úgy tanító/tanár sem lehet bárki, illetve csak az lehet, akinek erre nemcsak képessége, de képesítése is van. És nemcsak erről van szó, hanem arról is, hogy a nem szaktanárok által tanított diákok, hogyan állják majd meg a helyüket, ha eljutnak a középiskolába vagy netán az egyetemre. Sokkal hátrányosabb helyzetbe kerülnek, mint más nemzetiségű diáktársaik. Erről is el kellene gondolkodni. A helyi vezetőknek, de az iskolaszéknek is.

Miért nem készítettek az arra illetékes tordaiak, mondjuk, egy ösztöndíjazási tervet, hogy a nyugdíjba vonuló előadókat idejében fiatal magyar nyelvű szakképzett pedagógusokkal helyettesítsék? Hogy a falu számára képezzenek orvost, fogorvost, szülésznőt stb.? Egyáltalán van-e erről

A falu egyik főutcája

és ilyen elképzelésük? Ha lenne, az bizonyára hozzájárulna a tordai fiatalok munkába állásához és (nem csupán a fiataloknak) a faluban való maradásához is.

A tordai oktatási problémák nem mostaniak, hosszú évek során jutottunk el a mai áldatlan helyzetig. Természetesen összefüggésben van ez a falu lakosainak az elvándorlásával is. De milyen az élet a 21. század elején ott, ahol nincs orvos, fogorvos, munkalehetőség, és még a diákok sem részesülnek megfelelő képzésben? Nem cso-

da, hogy a valamikori ötezres magyar közösség mára 1800-as lélekszámmra zsugorodott.

A jelek szerint a tordai iskola problémája nem egyedülálló. Más magyarlakta helységekben is hasonló a helyzet. Ezért a Vajdasági Magyar Pedagógus Egyesület (VMPE) vezetőségének mielőbb egy átfogó, vajdasági szintű elemzést kellene készítenie arról, hogyan is áll nemzeti közösségünk oktatása, és milyen a szakkáderek, illetve nem szakemberek aránya az iskolákban. Ez egy olyan probléma, amely jelentősen befolyásolja a vajdasági magyar közösség jövőjét és fennmaradását is. A kérdést még a – a többnyire kirakat jellegű – tehetséggondozó iskolák sem enyhítik.

A tordai riportból – azon kívül, hogy *iff. Dobai János* (hosszú évek óta) a helyi közösség elnöke – nem tűnik ki, hogy Dobai a begaszentgyörgyi képviselő-testület alelnöke és a földvisszaadási bizottság

A régi községháza épülete

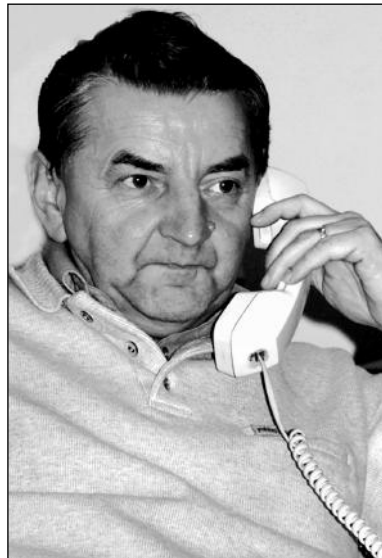
elnöke, a tordai mezőgazdasági szövetkezet igazgatója, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) egyik alelnöke, a Magyar Nemzeti Tanács tagja is. Dobai a helyi jellegű tévéműsor fő- és felelős szerkesztője, és tagja a „politikamentes, semleges” Tordai Újság szerkesztőbizottságának, de lehet, hogy más egyéb tisztsége is van².

Elfogadható-e az, hogy egy ember egyszerre ennyi köztisztséget töltsön be? El lehet-e tiszteségesen látni mindegyik helyen a feladatokat? (A tisztségek halmozására és a hatalom összpontosítására való törekvés egyébként a VMSZ más vezetőire is jellemző.)

Mennyire van ez összhangban a falu érdekeivel? Az meg éppen külön problémát jelentene, ha a faluban nem lehetne találni olyan személyeket, akik ezeket a tisztségeket sikerrel tudnák ellátni.

A tordai tisztségviselők helyzetét – Németh szavai szerint – nem kell irigyelni. A falu vezetőinek nagy a felelőssége, de vajon tisztában vannak-e ezzel?

Ha egy vezetőség hosszú ideig képtelen valamiféle eredményt és jövőképet felmutatni a falu és lakossága helyzetének javítására, nem kellene-e a választóknak ezen elgondolkozni? Az eredménytelen csapaton mielőbb változtatni kell. Ezt még az alsóbb osztályú labdarúgó-csapatokban is megteszik.

Ifj. Dobai János
(Dávid Csilla felvétele)

² Dobai a Vajdasági Magyar Szövetség Tanácsának 2007. május 8-án Szabadkán megtartott ülésén tagja lett ugyan a párt elnökségének, de alelnöknek már nem választották újra.

3.10. Ombudsman-jelentés*

A tartományi emberjogi biztos 2006. évi jelentése a nemzeti kisebbségek jogvédelméről¹

A Tartományi Képviselőház 2007. április 20-án vitatta meg és fogadta el Petar Teofilović tartományi ombudsmannak a 2006. évre vonatkozó jelentését. A „nép ügyvédjéről” szóló határozat szerint az ombudsmannak évente egyszer, legkésőbb november végéig jelentést kell tenni a Képviselőháznak tevékenységéről, az emberi jogok állapotáról.

Teofilović 2006. évi jelentése 174 oldalas A4-es formátumú (21×29,5 cm) sűrűn (10 pontos betűkkel) szedett, 13 fejezetből és egy mellékletből áll. Milyen nemzeti kisebbségi vonatkozású adatokat és értékeléseket tartalmaz?

Megfelelő részvétel?

A jelentés bevezetőjéből (9. oldal) megtudjuk, hogy Szerbiában (az új alkotmányon kívül) az emberi jogok területén 2006-ban csupán egyetlen új törvény került elfogadásra, éspedig a vallásközösségekről szóló törvény. Ez a törvény azonban – a jelentés szerint – „vitatható rendelkezéseket tartalmaz a vallásközösségek egyenrangúsága és a vallásszabadság gyakorlása tekintetében”.

A „nemzeti kisebbségek jogainak védelmével” a második fejezet (16-tól a 31. oldalig) foglalkozik.

A jelentésnek ez a része (17–18. oldal) sajnos egyetlen adatot sem tartalmaz arról, hogyan valósul meg a nemzeti kisebbségeknek a hatalomban való hatékony részvétele. Az ombudsman megismétli ugyan, mely hatalmi szerveknek „javasolta”, hogy „biztosítsák a nemzeti kisebbségek tagjainak a relatív megfelelő részvételét a hatalmi szervekben, Vajdaság Autonóm Tartomány lakosságában való rész-

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=1336> (2007. május 27.)

¹ Izveštaj o radu Pokrajinskog ombudsmana za 2006. godinu.

vételükkel arányosan”, de azzal már adós maradt, hogy ez a részvétellel 2006-ban hogyan alakult.

A jelentésből (19–21. oldal) úgyszintén nem lehet megtudni, hogy Vajdaság 45 községe közül hányban alakult meg a nemzeti viszonyokkal foglalkozó tanács. A jelentéshez csatolt táblázatban meg lehet számolni, hogy ilyen tanács 31 községben alakult, illetve ilyen tanács nincs Bács, Indija, Kúla, Kishegyes, Opovo, Pancsova, Ruma, Zenta, Šid, Szenttamás és Zsablya községekben. (A törvény szerint ilyen tanács alakítása nem kötelező Pećinci, Sremski Karlovci és Sremska Mitrovica községekben.)

Az EBESZ szerbiai különdötsége 2006-ban ítélte oda először az Év embere díjakat. Dr. Petar Teofilović tartományi ombudsman az emberi jogok megvalósítása terén kifejtett hároméves tevékenységéért kapta meg az elismerést. Az újjvidéki székhelyű magyar civil szervezetek a díj Teofilovićnak ítélése miatt (2007.

Petar Teofilović tartományi ombudsman

január 6-án) tiltakoztak az EBESZ belgrádi missziójánál, mivel „a szerbiai (és a vajdasági) kisebbségi jogok védelmét a törvénytelen-ség és a káosz jellemzi”.

A tanácsok 222 tagja közül – 27 községben – 60 magyar. A jelentéstevő azonban a községi tanácsok nemzeti összetételét nem az illető községek lakossága nemzeti összetételéhez viszonyítja, hanem Vajdaság lakossága egészéhez. Így azt a téves adatot kapjuk, hogy a tanácsokban a magyarok részvétele csaknem kétszer annyi (27,03%), mint a tartomány lakosságában (14,28%).

Az ombudsman-jelentés második fejezetének harmadik pontja (21–22. oldal) „a nemzeti kisebbség fogalma meghatározásával össze-

függő dilemmákkal” foglalkozik: A tartományi ombudszman és a vajdasági kisebbségügyi titkárság szerint a „jugoszlávokat” nem lehet kisebbségként elismerni. (A legutóbbi népszámlálás alkalmával a Vajdaságban élők 2,45%-a vallotta magát „jugoszlávnak”.). Úgyszintén megemlíti, hogy a vlahok és a montenegróiak (a tartomány lakosságának 1,75%-a) helyzete is rendezésre vár.

Nyelvhasználati és oktatási problémák

A nemzeti kisebbségek hivatalos nyelvhasználatával kapcsolatban (22–23. oldal) a Tartományi Ombudsman támogatja „a nemzeti kisebbségek nyelve és íráshasználatára, mint például a kétnyelvű személyi igazolványok kiadására vonatkozó jogszabályok következetes tiszteletben tartását a tartományban”.

Két példán kívül, miszerint Palánkán problémák vannak az anyakönyvi kivonatok magyar nyelven való kiadása, illetve a szlovák gyermekeknek a születési anyakönyvbe latin betűs írásmóddal való be-

**Kostreš: Védenénk az emberi jogokat, de nincs hozzá eszközünk.
A vajdasági ombudsmant fogadta a tartományi képviselőház elnöke.
(2007. április 17.)**

írása körül, a jelentés egyetlen adatot sem tartalmaz arról, hogy valósul meg például a közigazgatásban (tartományi és községi szinten) a nemzeti kisebbségi nyelvek hivatalos használata. Semmilyen összehasonlítást sem végez azzal kapcsolatban, hogy például a kisebbségekhez tartozó személyek, vagy ezeket a nyelveket ismerők alkalmazása tekintetében történt-e előrehaladás a korábbi évekhez viszonyítva vagy sem.

Az ombudsman-jelentés (23-tól a 27. oldalig) megállapítja, hogy az oktatás területén, elemi és középiskolai szinten, hiányoznak a nemzetiségi szakkáderek, elsősorban a szaktantárgyak előadói, mint például az informatika, matematikai, fizika stb. tanárok.

A tartomány területén a 2006/2007-es iskolaévben – olvasható a jelentésben – 44 iskoláskor előtti intézmény működik, amelyekbe 18 980 gyermek van beírva. Ezek közül 15 896 szerb, 2073 magyar, 386 szlovák, 135 román, 83 ruszin és 10 horvát nyelven sajátítja el a programot. Arról, hogy ez most több, vagy kevesebb mint az előző években, a jelentésben már nem találunk adatot. A tisztánlátást bonyolítja az a megállapítás is, hogy „a program a többnemzetiségű környezetekben két nyelven is megvalósul”.

Magyar nyelvű elemi iskolai képzés Vajdaság 27 község (a 45 közül) 78 elemi iskolájában folyik. Ezeknek az iskoláknak az első osztályába 1855 gyermek jár. A diákok száma az előző iskolaévhez viszonyítva 149-cel, vagyis 7,44%-kal csökkent. A magyar nyelvet és kultúrát, mint választott tantárgyat 20 község 40 iskolájában tanítják. (A jelentés azonban csak 19 községet sorol fel: Ada, Indija, Kúla, Magyarkanizsa, Nagybecskerek, Nagyikinda, Óbecse, Pancsova, Szabadka, Szécsány, Titel, Topolya, Törökbecse, Újvidék, Verbász, Versec, Zenta, Zichyfalva és Zombor.) Ismét egyetlen – a korábbi állapotokkal való – összehasonlító adat sem található.

Az ombudsman rámutat a szerb, mint idegen nyelv tanulásának szükségességére. Ezzel kapcsolatban kiemeli, hogy a 123 vajdasági iskolában 23 418 diák tanulja a szerb nyelvet, akik közül 17 778 az előadásokat magyar nyelven hallgatja. Ennek a tantárgynak a prog-

ramja eddig csak a magyar nyelvű osztályok számára és csak az elemi iskola első és második osztálya számára készült el.

A 117 vajdasági középiskolának 22 292 tanulója van (69-cel kevesebb, mint az előző iskolaévben).

Hároméves középiskolába 6324 (626 magyar), a négyévesbe pedig 15 968 (1388 magyar) diák iratkozott. A négyéves középiskolába iratkozott magyar diákok száma 20-szal nagyobb, mint 2005-ben. A középiskolákról a jelentés egyéb adatot nem közöl.

A 2005/2006-os tanévben a kilenc főiskolára 4076 hallgató iratkozott be. Ezek 11,26%-a magyar nemzetiségűnek vallotta magát. Magyar nyelven lehetett felvételizni a szabadkai Műszaki Főiskolán, az újvidéki Ügyviteli Főiskolán, az újvidéki és a szabadkai Óvónő-képző Főiskolán.

Az Újvidéki Tudományegyetem 13 karán összesen 9078 hallgató van. Ezek 5,75 százaléka magyar (vagyis csaknem háromszor kevesebb a magyaroknak a tartomány lakosságában való részvételénél). Magyar nyelvű képességvizsgákat a szabadkai Közgazdasági, Műszaki és Építészeti Karon, az újvidéki Művészeti Akadémián, Orvostudományi Karon, Mezőgazdasági Karon, a Természettudományi és Matematikai Karon, valamint a Jogi Karon szerveztek.

A magyar nyelvű előadásokat mindössze 835 (2,07%) hallgató látogatja, vagyis a magyar hallgatók (11,26%-a) alig egy negyede.

A jelentés azonban a 2006/2007-es tanévre vonatkozó adatokat már nem tartalmaz („mivel ilyen adatokkal nem rendelkezik”), így összehasonlítást se nem lehet végezni.

Elektronikus sajtó

A Teofilović-jelentés (27–29. oldal) megemlíti, hogy 2006-ban a Vajdasági Rádió Televízió kivált a szerbiai RTV-ből és jogi alanyiságot kapott, de „a nemzeti kisebbségi programok tekintetében a helyzet szinte változatlan” maradt, ezért „a 2005. évi ajánlások továbbra is aktuálisak”.

A jelentés (csaknem egy egész oldalon – 28. oldal) azzal foglalkozik, hogy ki alapíthat regionális rádió vagy TV állomást, és hogy milyen kötelezettségei vannak a tájékoztatási közvállalatoknak. Ezeket 2007. december 31-ig privatizálni kell.

Tekintettel arra, hogy Vajdaság területén számos, több nyelven sugárzó helyi és regionális jellegű rádióadóállomás van, az ombudsman indokoltan tartja elsősorban a civil szervezeteknek, de a kisebbségi nemzeti tanácsoknak a műsorszórási törvény megváltoztatására irányuló követeléseit. Felmerült ugyanis a kérdés, hogy mi lesz a többnyelvű adóállomások sorsa privatizálás után, illetve fennáll a gyanú, hogy a magánosítás után megszűnnek a kisebbségi nyelveken sugárzott műsorok. Az ombudsman szerint, nem csak hogy ezeket az adókat meg kell őrizni, hanem erőfeszítéseket kell tenni az anyagi helyzetük erősítése, műsorának fejlesztése és minőségének javítása érdekében.

A „nemzeti kisebbségek jogainak védelmével” foglalkozó fejezet utolsó pontja (29–30. oldal) egy táblázat, amely az ombudsmannak az e téren folytatott „tevékenységeit” ábrázolja.

A táblázatból megtudjuk, hogy Teofilović 2006-ban találkozott a nemzeti tanácsok képviselőivel, a belgrádi Magyar Nagykövetség konzuljának a helyettesével és Magyarország kisebbségügyi ombudsmanával, valamint, hogy további 13 más tartományi, illetve külföldi szervek/szervezetek ülésén, szemináriumán vagy értekezletén vett részt. Azt azonban, hogy milyen eredménnyel, illetve, hogy milyen haszon származik ezekből az itteni nemzeti kisebbségi viszonyok fejlesztésére nézve, már csak találgathatjuk, mivel erre vonatkozóan sem adatot, sem információt nem közöl.

Megkülönböztetések

Az ombudsman 2006-ban Vajdaság 21 községében 800 megkérdezett részvételével véleménykutatást végzett (egyebek között) a nemzeti alapon való diszkriminációról a foglalkoztatás terén, a helyi önkormányzati szervek előtt és a szűkebb környezetben (67–71. oldal). A véleménykutatás alanyai között a magyarok 13,3%-ban vettek részt.

A kérdésre, hogy a munkaviszony létesítésével kapcsolatos beszélgetés alkalmával szembesültek-e valamilyen feltételkötéshez vagy zsarolással, a megkérdezettek 9,9% nemmel, a többiek (90,1%) igennel válaszoltak. A megkérdezettek 90%-a úgy véli, hogy a nemzeti hovatartozásuk miatt jogaik nem voltak veszélyeztetve a helyi önkormányzati szervek előtt. Az ilyen alapon való megkülönböztetés miatt – a kutatás eredményei szerint – a megkérdezettek mindössze 5,9%-a nem valósíthatta meg jogait. A körkérésben részt vevők 3,9%-a nemzeti hovatartozása miatt veszélyeztetve érzi magát környezetében. A diszkrimináció forrásaként a válaszolók 7%-a az egészségügyi intézményeket, a különböző bizottságokat 5,1%-a, a munkatársakat 2,2%-a, a szűkebb környezetet és a községi közigazgatási szerveket 3-3%-a, az állami szerveket 2,7%-a, a felügyelőségeket 2,3%-a, a tartományi szerveket 2,3%-a, az oktatási intézményeket 2,2%-a, a családot és a barátokat 2-2%-a jelölte meg.

Lemázolták Magyarittabét: Mit tehet majd az ombudsman?
(Kecskés István felvétele)

Az emberi jogok megvalósítása terén (102–103. oldal) az ombudsman a legnagyobb sérelemnek azt tartja, hogy a községi, különösen az építkezési felügyelőségek határozatait nem hajtják végre.

A jelentés megemlíti a 2006. október 14-től 16-áig Belgrádban, a szerb kormány emberi és kisebbségi jogokért felelős hivatala által szervezett szemináriumot, amelyen az emberi és kisebbségi jogok területén konfliktus-megelőzési és megoldási rendszer felállításáról volt szó. Feltűnő azonban, hogy a jelentésében említés sem esik a Vajdaságban nemzeti alapon történt kilengésekről, verekedésekről, grafitokról, sovinszta és nacionalista parolákról, sírgyalázásokról, amelyek 2006-ban is folytatódtak, de a helységnevek gyakorlati használatáról sem.

Megállapítások

Petar Teofilović ombudsman (vagy a Tartományi Képviselőház) ezúttal sem tartotta be a törvény által kitűzött (2006.) novemberi határidőt. Haladást jelent viszont, hogy – a 2005. évi jelentés megvitatásához viszonyítva, amikor arra kilenc hónapi késéssel került sor – a késés ezúttal öt hónapot tett ki. (Az is elképzelhető, hogy egyszer az ombudsman jelentése a megszabott határidőben lesz a képviselőházi vita tárgya.)

A 2006. évi jelentés 16 oldallal rövidebb, mint a 2005. évi. A továbbra is túl terjedelmes jelentésből azonban – az említett hiányosságok, de módszertani és egyéb következtetlenségek miatt is – továbbra sem lehet teljes képet és megbízható értékelést kapni az emberi és a nemzeti kisebbségi jogok állapotáról, illetve azok megvalósulásáról a tartományban.

Hiányzik a jelentésből azokról a konkrét intézkedésekről és eredményekről (?) való beszámolás is, amit az ombudsman tett, illetve javasolt az emberi és kisebbségi jogok érvényesítése területén.

A legtöbb esetben hiányzik a korábbi adatokkal és állapotokkal való összehasonlítás is a nemzeti kisebbségi jogok megvalósulása-

nak különböző területén, ami nélkül eredményes munkáról és haladásról nem lehet számot adni.

Bojan Kostreš (LSV), a vajdasági képviselőház elnöke 2007. április 17-én (amikor a jelentés kapcsán fogadta Teofilovićot) kijelentette, hogy a tartományi hatóságok egyik fő feladatuknak tekintik ugyan az emberi jogok védelmét, de „van egy baj”, mégpedig az, hogy „a tartománynak nincs eszköze ezen jogok védelmére”.

Teofilović 2007. április 23-án kritikusabb volt, mint a jelentés. Újságíróknak elmondta, hogy Szerbiában az alkotmány egyes cikkei és a rossz törvények, meg a nem – vagy csak szelektíven – alkalmazott jogszabályok veszélyeztetik az emberi jogok érvényesítését. Kimondta, hogy az új szerbiai alkotmány visszalépést jelent az emberi jogok tekintetében a szerb–montenegrói Államközösség emberi és kisebbségi alapokmányához képest.

A vajdasági ombudsman azt is problematikusnak nevezte, hogy szerbiai szinten nem hozták meg a nemzeti közösségekről (kisebbségekről) szóló törvényt, aminek következtében egyes tanácsok megbízatása lejárt és újak nem jöttek létre, és hogy többé nincs emberi és kisebbségi jogi minisztérium, hanem csak kormányhivatal. „Ez igencsak problémát jelent, ha úgy fogjuk fel, hogy az állam ilyen módon állást foglalt a témával kapcsolatban”² – tette hozzá. Szerinte a szegénység az emberi jog veszélyeztetettségének egyik fő oka.

Az ombudsman hivatalának működése 2006-ban 25 026 824,00 dinárjába került a vajdasági adófizetőknek. Vajon megérte-e?

2 R. B.: Zakoni za zbunjivanje i obespravljivanje, Danas, 2007. április 24., 5. o.

Megjegyzés:

Öt újvidéki civil szervezet (az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségügyi Civil Szervezet, a Nagy Sándor Hagyományápoló és Műemlékvédő Egyesület, az Újvidéki Diáksegélyező Egyesület, az Újvidéki Magyar Olvasókör és a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete) 2007. január 6-án közleményben tiltakoztak mivel az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) szerbiai küldöttsége az Év embere 2006 díjat Petar Teofilović tartományi ombudsmannak ítélte. (Az év embere?, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=4459> és Magyar Szó, 2007. január 8., 4. o.)

4. KISEBBSÉGI SAJTÓ

4.1. A sajtószabadság új értelmezése*

Politikai nyomásgyakorlás és megfélemlítés a vajdasági magyar médiában

Az elemzett időben a vajdasági magyar újságírás nem kimondottan az elemző, bíráló újságírókról és írásokról vált ismertté. Kivételt képez ez alól néhány „szabadúszó” újságíró, akik – a szakma becsülete megőrzésének érdekében – vállalták a hivatással járó minden megpróbáltatást. Az itteni médiákban ezért nem is igen tudnak érvényesülni, írásaikkal, jelentéseikkel leginkább csak a külföldi magyar nyelvű médiákban, vagy valamelyik belföldi internetes oldalon találkozhatunk.

Pártbefolyás alatt

A tartományi jellegű nyomtatott magyar nyelvű sajtóhoz egy napilap (Magyar Szó) és két hetilap (a Hét Nap és a Családi Kör) tartozik. A Magyar Szó és a Hét Nap – az alapítói jogoknak a Tartományi Képviselőháztól való 2004. június 29-i átruházásával – a Magyar Nemzeti Tanács (MNT), pontosabban a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) teljes befolyása alá kerültek és a párt szócsövét szilánnyá váltak. A VMSZ ugyanis (a lapvezetésen keresztül) közvetlen hatással van a lapok szerkesztésére. A Családi Kör pedig – szórakoztató hetilap lévén – nem foglalkozik a vajdasági magyarság időszerű kérdéseivel.

A civil szervezetek több alkalommal figyelmeztettek, hogy „veszélyben van a vajdasági magyar sajtó”, úgy a nyomtatott, mint az elektro-

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=273> (2005. július 17.)

P. S. Az írás szerzője nem a Magyar Szó újságírója, soha nem is volt – sőt, nem is újságíró. Közljük ezt azért, hogy a napilap szerkesztőségében senkit se érhesen gyanú.

nikus, hogy a leépítése folyik, „s ebben a szándékosság jelei is jelen vannak”. Akik nem tudták elviselni a nyomasztó viszonyokat, elhagyták a szerkesztőségeket, vagy felmondást kaptak. Mindez természetesen kihatással van a lapok színvonalára és a példányszámra is.

– Az alapelveket az alapítónak kell meghatároznia, a szerkesztéspolitikai napi végrehajtásában viszont alkalmazni kell az alapelveket. Ha ebben a keretben maradunk, akkor itt igenis megvalósul a sajtószabadság. S ezen a kereteken belül bárki bírálható, s bármely vélemény elmondható. Minden médiaházban úgy van, hogy a főszerkesztő egy személyben az, aki felel a szerkesztéspolitikáért. [...] Ezért döntött úgy a főszerkesztő, s adta ki utasításként a szerkesztőknek, hogy a ház ügyeiről, belső dolgairól csak az jelenhet meg, amit ő jóváhagyott – nyilatkozta *Mihók Rudolf*, a Magyar Szó igazgatója 2005. május 18-án (a *Túlméretezett szerkesztőség* című interjúban).

A sajtószabadság ilyen, új értelmezése alapján mondtak fel legutóbb (2005. április 28-án) Csík Nagy Ferencnek a Magyar Szóban, amiért átvett egy olyan írást a Vajdaság Ma internetes médiumból, amely írás elmarasztalóan szólt a Magyar Szó vezetőiről és a lap folyamatos leépítéséről. A szerkesztőségben meghonosodott a más vé-

(Léphaft Pál karikatúrája)

leményen lévő újságírókkal szembeni „közvetett” politikai nyomás-gyakorlás, a cenzúra és a megfélemlítés.

Emlékeztetőül: a Magyar Szó lapvezetése eddig már nem egy újságírónak mondott fel. A sort az igazgató annak idején *Juhász Marjanov Erzsébet* főszerkesztővel kezdte. Ugy tiltották ki a szerkesztőség-ből – mi több, a portással kísértették ki –, hogy közben a lapot még ő jegyezte. Az impresszumban még ott állt a neve, és lényegében felelősséggel tartozott az akkori alapítónak a Magyar Szó szerkesztéséért. Ez az eljárás egy kisebb botrányra ért fel. Am ugyanakkor a jövőre nézve tanulsággal is szolgált.

Nyomasztó légkör – kilátástalan helyzet

Milyen érzés lehet ilyen feltételek között újságírónak lenni? Lehet-e tárgyilagosan írni, elemző, bíráló írásokat közölni? A válasz egyértelmű: Nem lehet.

Ezzel magyarázható az is, hogy a lapban főleg a VMSZ és az MNT vezetőivel, valamint kormánytisztviselőkkel készített, leginkább többszörös interjúk jelennek meg. Az újságírók szerepe mindössze négy-öt kérdés feltevésére, a párt politikájának vagy a hatalom intézkedéseinek dicséretére, a legjobb esetben átmesélésére korlátozódik. Arra viszont már nincs lehetőség, hogy az újságírók a vezető tisztségviselők – leginkább propagandaszerű – állításait és nyilatkozatait a gyakorlatban ellenőrizzék, ígéreteit számon kérjék vagy a felelősségük megállapítását követeljék.

Arról sincsen tudomásunk, hogy az újságírók – kihasználva a Szerbia Köztársaság Hivatalos Közlönyének 2004. november 5-i 120. számában megjelent, a közérdekű információkhoz való szabad hozzáférésről szóló törvény nyújtotta lehetőségeket – adatokat kérnének a vajdasági magyar nemzeti közösség társadalmi, gazdasági, oktatási stb. helyzetének alakulásáról, amelyek alapján összehasonlító elemzéseket is végeznének.

A Magyar Szó szerkesztőségének képviselői első ízben 2005. március 30-án tárták a szélesebb közvélemény elé az egyetlen vajdasági

magyar napilap súlyos, már nemcsak anyagi, hanem szakmai – a sajtó szabadságát is érintő – problémáit, nemkülönben a szerkesztőségben uralkodó nyomasztó légkört, a megfélemlítéseket, amelyek mind kihatnak a szerkesztés, az újságírói munka minőségére.

Egyesek szerint mindez arra a szándékra utal, hogy a lapot hatvan év után át akarják költöztetni Szabadkára vagy Zentára. Az igazgató idézett interjúja is arra utal, hogy további elbocsátások várhatók a Magyar Szóban. Mások tudni vélik, hogy őszre véglegesen eldől a Magyar Szó sorsa. Hogy erre pontosan mikor kerül sor, arról csak a VMSZ és az MNT jelenlegi vezetőinek lehet valamiféle elképzelése. Az idő azonban egyre inkább sürgeti őket, mert 2006-ban esedékes az MNT tagjainak a választása, mégpedig az új választási szabályok szerint. Ami azt is jelentheti, hogy esetleg nem kerülnek be a tanács új összetételébe, s ez magával vonja az elszámoltatásukat is. Hogy ezt elkerüljék, mindent el fognak követni, hogy tisztségükben megmaradjanak.

A sajtó – úgy a nyomtatott, mint az elektronikus – szerepe rendkívül fontos, pótolhatatlan minden kisebbségi nemzeti közösség identitásának megőrzésében és fejlődésében. Ezért szükséges a Magyar Szónak a politikai pártoktól és az MNT-től való függetlenítése. Ezt azonban elsősorban a szerkesztőség tagjainak kell(ene) kiharcolni. Ha erre – ebben a mostani kilátástalan helyzetben – rövidesen nem kerül sor, akkor a Magyar Szó véglegesen a VMSZ szócsövévé válik. Képes-e erre a jelenlegi (megfogyatkozott) szerkesztőség? Van-e erre ereje? Tudatában vannak-e a dolgozók annak, hogy holnap ők is a felmondási listára kerül(het)nek? Vagy a megoldás egy új, az újságírói hivatás szabályai szerint működő lap indításában lenne?

Szabad sajtó nélkül nincsen demokrácia. Demokrácia nélkül pedig az emberi és a kisebbségi jogokról sem beszélhetünk.

4.2. Megpecsételődni látszik a Magyar Szó sorsa*

Széljegyzet az Átszervezés előtt a Magyar Szó című íráshoz

Hamarabb történt meg az, amit egyesek ősre gondolták esedékesnek: A Magyar Szó Lapkiadó Kft. igazgatóbizottsága 2005. augusztus 12-én döntést hozott a Magyar Szó napilap szerkesztőségének „átszervezéséről”. (Az időpontot meghatározók talán arra számítottak, hogy az ülésnek a nyári szabadságok miatt kisebb lesz a visszhangja.)

Az Átszervezés előtt a Magyar Szó című írásból¹ az derül ki, hogy a szerkesztőség létszámát az Altis Consulting cégtől – vélhetően – megrendelésre készült javaslat szerint a jelenlegi 98-ról 58-ra – a lap főszerkesztőjének utólagos módosítása értelmében 75-re – csökkentenék. Az átszervezés „második fázisa” után Újvidéken mindössze két külpolitikai újságíró és három szerkesztő (a sport, a művelődési és az újvidéki oldal szerkesztője) maradna – írja a Građanski list².

És ez még nem minden: A kft. igazgatója szerint „létszámfőlőslég mutatkozik a közös szolgálatokban és a nyomdában is”. A javaslatból kiviláglik a lap szerkesztésének Szabadkára való központosítási (magyarán: Újvidékről való elköltöztetésének) terve is. (A Građanski list szerint az Altis Božidar Đelić volt pénzügyminiszter vállalata, akivel Kasza József együtt ült a szerb kormányban. Egyesek azt is tudni vélik, hogy mindez a hatalmi szervek hallgatóságos beleegyezésével történik. Érthető: Mit érdekli őket a Magyar Szó sorsa?)

Hogy nem valami új javaslatról, hanem előre eldöntött dologról van szó, alátámasztja az is, hogy a kft. jelenlegi vezetőségének beik-

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=291> (2005. augusztus 17.)

1 Magyar Szó, 2005. augusztus 13., 14., 1. és 5. o.

2 M. Ma –E. M: Mađar So se seli u Suboticu, a u Novom Sadu ostavlja dopisnike za spoljnu politiku?!, Građanski list, 2005. augusztus 15., 8. o.

tatása óta folyik az újvidéki szerkesztőség leépítése és a szabadkai, valamint a zentai szerkesztőségek létszámának „felerősítése”. A Magyar Szó hétfői mellékletét, a Sportvilágot, már mintegy hat hónapja Zentán, a Hétvége című szombat-vasárnapi mellékletet pedig újabban Szabadkán készítik.

Emlékeztetőül: A vajdasági képviselőház 2004. június 29-i – törvénybe ütköző – döntésével (amit egy Čanak–Kasza egyezsége vezetnek vissza) a kisebbségi lapok alapítói jogait átruházta a nemzeti tanácsokra. Így lett a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) a Magyar Szó és a Hét Nap alapítója.

Božidar Đelić
(most a szerb kormány alelnöke)

Pozitív semmi

Az elmúlt, alig több mint egy év alatt, a Vajdasági Magyar Szövetség irányította MNT és az MNT által a vállalat élére kinevezett igazgató, valamint főszerkesztő nem csak a vállalat vezetésében és a lap szerkesztésében nem tudtak említésre méltó eredményt felmutatni, hanem tevékenységük egyenesen a vállalat és a lap katasztrófájához vezet(ett)³. Az igazgatóbizottság említett ülésén *Mihók Rudolf*, a kft. megbízott igazgatója (akit ismeretlen oknál fogva és indokolatlanul „vezérigazgatónak” titulálnak) beismerte: „a Magyar Szó az első félévi gazdálkodási kimutatása szerint pozitív nullán van, a példányszám viszont 6,8 százalékkal csökkent az előző év azonos periódusához viszonyítva”.

³ A Magyar Szó kálváriájának kronológiáját lásd a Mellékletben.

A Tartományi Képviselőház még 2001. december 27-én nevezte ki Mihók Rudolfot a Magyar Szó közvállalat megbízott igazgatójává. Az alapítói jogok megszerzése óta az MNT Mihóknak a kft. megbízott igazgatójává való kinevezését folyamatosan („legtovább hat hónapi időszakra”) hosszabbította.

Mihók igazgatói működése alatt történt az 1957-ben alakult Forum Lap- és Könyvkiadó Vállalat, a vajdasági magyarság egyik legjelentősebb kulturális és gazdasági intézményének a teljes leépítése és még a cégjegyzékből (2002. május 23-i dátummal) való törlése is.

Mihók Rudolf

(Ifjú Gábor felvétele)

A széles körű gazdasági és kulturális tevékenységű Forumnak a kilencvenes évek elején több mint 1500 dolgozója volt. Jogutódjának, a jelenlegi vezetés alatt „karcsúsított” Magyar Szónak a nyomdájával (a mintegy 450 foglalkoztatottból) mindössze 298 – vagyis ötször kevesebb – dolgozója maradt, mint a Forumnak volt, a tevékenysége pedig a lapkiadásra szűkült. Sokszáz „Forumos” maradt munka és megél-

hetési feltétel nélkül, ami tovább serkentette az újvidéki és környező magyarság gazdasági, kulturális és egyéb helyzetének romlását.

A Magyar Szóból az utóbbi három év alatt legalább három élvonalbeli újságíró és két műszaki dolgozót távolítottak el, további kilenc pedig önként hagyta el a szerkesztőséget. Jó néhány értelmiségi sem publikál a lapban, egyesek a tiszteletdíjak ki nem fizetése, mások a szerkesztéspolitikával való egyet nem értés miatt. Mindez természetesen kihatott a lap színvonalára és olvasottságára is.

A kft. és a lap vezetésének – a VMSZ és az MNT vezetőinek, elsősorban Kasza József pártelnöknek és Józsa Lászlónak, a nem legitim MNT elnökének hathatós támogatásával – sikerült egy év alatt elérni azt, amit 60 év alatt senkinek: az olvasók előtt lejártni a lapot és tönkretenni a vállalatot. Annak ellenére, hogy a Magyar Szó a tartománytól – a bevételekhez viszonyítva – 25 százalékos dotációban részesült (ami 2004-ben 30 millió dinárt tett ki), és hogy „a nyomda részleg az elmúlt fél évben pozitívan gazdálkodott, a bélyegek nyomtatásának köszönhetően, 9 millió dináros többletet valósított meg”.

Az (ellen)vélemények semmibevétele

A lap szakszervezete 2005. január 12-én beadvánnyal fordult a Magyar Nemzeti Tanácshoz és a Magyar Szó Lapkiadó Kft. igazgatóbizottságához követelve, hogy a testületek sürgősségi eljárással, de legkésőbb első idejű ülésükön tűzzék napirendre Mihók Rudolf és munkatársai munkájának értékelését. A megbízott igazgató „munkájával, magatartásával nemcsak hogy nem orvosolta, vagy enyhítette a vállalat dolgozói között levő részben örökölt, részben az átszervezés során támadt rossz viszonyokat, hanem még fokozta és mélyítette is azokat” – olvasható a lap szakszervezetének beadványában.

Az eredmény: A kft. igazgatóbizottsága – 2005. február 8-i ülésén – „szinte teljes mértékben alaptalannak minősítette a vállalat szakszervezetének beadványát”. A „minden szempontból eredményes” MNT pedig (a 2005. március 10-i ülésén) „végzést hozott a Magyar Szó Lapkiadó Kft. megbízott igazgatója kinevezésének meghosszab-

bításáról. Szavazattöbbséggel elfogadta az igazgatóbizottság elnökének azt a javaslatát, hogy egy bizonyos időszakra, a kft. átvilágításának befejezéséig, Mihók Rudolf legyen a megbízott igazgató”.

A két testület szabad kezet adott tehát Mihóknak az általa (és pártfogói által) már korábban is hangoztatott további átszervezési és létszámcsökkentési tervek végrehajtására.

A kft. igazgatóbizottsági üléséről szóló tudósításból nem világlik ki, hogy az igazgatóbizottság elnöke Kern Imre (aki a VMSZ ügyvezető alelnöke is), mert – a jelek szerint – a hangadó ezúttal is a testület alelnöke, Józsa László volt, akinek már eddigi is (felül)múlhatatlan érdemei vannak a Forum és a Magyar Szó „karcsúsításában” és „ésszerűsítésében”.

Aki nem tudná: arról a Józsa Lászlóról van szó, akivel kapcsolatban a lap szakszervezete az említett beadványában javasolta, hogy „semmilyen bizottságba ne válasszák be, egyrészt az érdekösszetűzés miatt (az MNT elnöke, és döntő befolyása van az igazgatóbizottság munkájára), másrészt viszont azért, mert maga Józsa volt az, aki Mihók Rudolfot javasolta az igazgatói tisztség betöltésére, és azóta is mindenben támogatja őt, tehát fennáll a részrehajlás veszélye”.

Szabadkára költöztetés

Egyértelműen bebizonyosodott, hogy a vállalatot és a lapot a jelenlegi vezetés képtelen összetűzésmentesen irányítani és gazdaságilag fejleszteni, hiszen kezdettől fogva általános negatív politikát folytat. A vállalat fejlesztése helyett a leépítést és a létszámcsökkentést szorgalmazza, a pártatlan újságírás helyett pedig az egyszólamúságot, az önkényességet és a cenzúrát. Az ilyen politika – függetlenül attól, hogy szándékosan vagy tudattalanul történik-e – elfogadhatatlan, mert ellenkezik a vajdasági magyarság alapvető érdekeivel. (Kérdés, hogy helyrehozható-e egyáltalán az okozott erkölcsi és anyagi kár?)

Hol a kiút? A Magyar Szót mindenképpen meg kell(ene) őrizni, mégpedig ott ahol van, vagyis Újvidéken. Elfogadhatatlan a vajdasági magyarság egyetlen napilapjának pártkülönné való további zül-

lesztése, de a VMSZ és az MNT vezetői – valamint azoknak a bizalmát élvező személyek – által való irányítása is. Az alapítói jogokat a Tartományi Képviselőháznak vissza kell vennie – amíg végérvényesen nem késő – és átadni a vállalat dolgozóinak. Ennek természetesen feltétele a Mihók–Kókai kettős mielőbbi menesztése is.

Ennek magvalósítása azonban nagyban függ a szerkesztőség kiállításától is. Azok is, akik eddig többségükben a megalkuvás hívei voltak, most beláthatják: holnap az ő nevük is a létszámfölösleg-listára kerül(het). Az igazgatóbizottság mereven elutasította a szerkesztőbizottság képviselőjének még a munka (és kenyér) nélkül maradók névsora „véleményezési joga” megtartásának a kérelmét is.

A Magyar Szó további „átszervezésével” kapcsolatban azonban nincs egyetértés a VMSZ és az MNT úgynevezett keményvonalas (még a miloševići idők óta vezető pozícióban lévő káderei) és a VMSZ Dél-Bácskai és Szerémségi Körzeti Szervezetének liberálisabb elnöksége között. Az elnökség (ahová *Bunyik Zoltán*, a párt alelnö-

Galambos László
(újvidéki városi képviselő,
tartományi demográfiai
titkárhelyettes is)

ke, valamint *Galambos László* is tartozik) 2005. január 24-én „elhatárolta magát Mihók Rudolf megbízott igazgató bizonyos módszereitől és intézkedéseitől”, menesztését követelve.

Bunyik, aki egyúttal a tartományi kormánynak is tagja, már 2004. március 22-én írásban lemondott a Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat igazgatóbizottságának elnöki tisztségéről. Lépését azzal indokolta, hogy „nem ért egyet a Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat ügyvezetési módszerével, és a vezetőség néhány döntésével sem tud egyetérteni”.

Területi autonómia?

A lap Szabadkára való költöztetése, a javasolt átszervezés, ahogyan Galambos László, az igazgatóbizottság üléséről távol maradt tagja is a testülethez intézett levelében írja, „az újvidéki és a dél-bácskai magyar közösség szempontjából rendkívül hátrányos és ezért nem fogadható el”. – A Magyar Szó újvidéki szerkesztőségének a leépítése és jórészt áttelepítése súlyos következményekkel járna, s jelzésértékkű lenne, hogy a magyar lakosság észak felé húzódjon, éppen akkor, amikor a Magyar Szó tulajdonosa a Magyar Nemzeti Tanács lett – írja Galambos, aki egyúttal tartományi demográfiai titkárhelyettes is.

Kérdés azonban, hogy Bunyik és Galambos következetesen kitarantanak-e álláspontjaik mellett, és az is, hogy támogató(k)ra találnak-e a VMSZ vezetőségében és az MNT-ben. Vállalják-e azt, hogy a VMSZ esetleg megvonja tőlük a bizalmat és elesnek a tartományi kormányban betöltött tisztségüktől?

Egyébként azt sem lehet kizárni, hogy valamiféle összefüggés van a lap szerkesztőségének Szabadkára költöztetése és a VMSZ-nek Szerbia új alkotmányával kapcsolatos platformjába foglalt álláspontja között, amely felveti annak alkotmányos szükségességét, hogy „a jogok következetes és teljes érvényesítése érdekében, bizonyos, a kisebbségek által többségben és hagyományosan lakott térségekben mikrorégiók jöhessenek létre, mint a területi önkormányzat formái”.

A Kasza József pártelnök és *iff. Korhecz Tamás*, „az elnök tanácsadója” által 2005. július 13-án ismertetett platform⁴ idézett kacifántos megfogalmazásából valamiféle észak-bácskai magyar területi autonómia létrehozásának a homályos javaslatára lehet következtetni. Talán éppen erre gondolt Galambos, amikor a magyar lakosság esetleges „észak felé húzódását” említette? Joga van-e azonban a VMSZ-nek és az MNT-nek a vajdasági magyarság megkérdése és főleg beleegyezése nélkül átláthatónak és minden következményében sem ismert terve(ke)t szőni?

4 O. K.: Európai mércék szerint, Magyar Szó, 2005. július 14., 1. és 5. o.

A Magyar Szó megőrzése és fejlesztése nem csupán a lapot készítő alkalmazottak, nem is csak az MNT, hanem az egész vajdasági magyarság közös ügye és érdeke. A VMSZ és az MNT vezetősége, valamint a Magyar Szó Kft. igazgatóbizottsága olyan ügyben sajátította ki a döntéshozatalt, amelyre nem kapott a vajdasági magyarságtól felhatalmazást. Ezért nem árt felhívni az említett testületek figyelmét: Jól gondolják át a további lépéseiket, mert az elszámoltatás és a felelősségre vonás késhet ugyan, de nem maradhat el!

4.3. Átok*

Lesz-e szabad vajdasági magyar sajtó?

Átok szállt a vajdasági magyar nyomtatott sajtóra. Az egyszólamúság és a pártfüggetlenség átka.

Olyan súlyos helyzetbe került a Magyar Szó és a Hét Nap, hogy *Fehér István*, a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) tájékoztatási bizottságának elnöke az MNT Intéző Bizottságának 2006. augusztus 1-jén Szabadkán megtartott ülésén „a két magyar lap sorsa iránti aggodalmát fejezte ki. Véleménye szerint annyira alacsony az eladott példányszám, hogy hamarosan kérdésessé válik a vajdasági magyarság tájékoztatása. Szerinte egy olyan tervet kellene kidolgozni, amely el tudná hátrítani azt az ‘átkot’, amely a magyar lapokon ül, illetve minél jobban népszerűsíteni őket”¹.

„Újszerű megoldások”

Fehér István azon személyek közé tartozik – *Józsa Lászlóval*, az MNT elnökével – *Klemm Józseffel* az MNT IB tájékoztatási kérdésekkel megbízott tagjával és néhány más személlyel együtt –, akiket erkölcsi

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor#811> (2006. augusztus 14.)

1 Miklós Hajnalka: Jó újság kell!, Hét Nap, 2006. augusztus 2., 10. o.

és politikai felelősség terhel a vajdasági magyar nyomtatott és elektronikus sajtó jelenlegi sanyarú helyzetéért.

Fehér két évvel ezelőtt, pontosabban az MNT 2004. szeptember 9-i ülésén lett az MNT Tájékoztató Bizottságának elnöke. Az MNT ugyanezen az ülésen kinevezte a Hét Nap Lapkiadó Kft. Igazgatóbizottsága elnökének is.

Az MNT 2005. szeptember 23-i Újvidéken tartott ülésén Fehér egyike volt azoknak, akik a leginkább szorgalmazták a Magyar Szó átszervezési javaslatát tartalmazó dokumentum elfogadását.

Az ülésen elmondta, hogy „nincs jogunk arra, hogy a meglehetősen újszerű megoldási javaslatok okozta bizonytalanság miatt elodázzuk, netán elutasítsuk a felkínált rendezési javaslatot”. Arra kérte a tanács tagjait, „legyen bátorságuk elfogadni az újat, a szokatlant is a Magyar Szó érdekében és a magyarság egészének érdekében”. Meg is kapta érte a jutalmat: A Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) javaslatára megválasztották a Topolyai Községi Képviselő Testület elnökének. Az már nem volt fontos, hogy érte a közigazgatáshoz. A Magyar Szóban az „újszerű megoldási javaslatok” nem hozták meg a beígért jobbulást.

Egy évvel ezelőtt a Magyar Szó igazgatóbizottsága a 2006-os évben „a naponta a lapot vásárlók számának 5 százalékos növekedését, majd 2007-ben további 10 százalékos növekedést irányzott elő”. Mi valósult meg ebből? Mihók Rudolf igazgató a lapban megjelent egy egész oldalas magyarázkodása szerint „erre a növekedésre egyelőre nem került sor”². Éppen ellenkezőleg, folyamatosan csökken a példányszám.

**Fehér István (most Topolya
Község Képviselő
Testületének elnöke)**

2 Pressburger Csaba: Versenybe szállunk, 2006. augusztus 5., 6., Hétvége III. o.

Sikertelen vezetők

Akik ismerik a Magyar Szó helyzetét, tudják, hogy – amióta a *Mihók Rudolf–Kókai Péter* kettős átvette a vállalat és az újság irányítását – a lap példányszáma egyre csökken. Az átlag példányszám (a csütörtöki és szombat–vasárnapi kiadást nem számítva) az egykori 6000-es átlagról a felére esett. A lap a Szülőföld Alaptól csaknem 20 ezer eurót kapott a „peldányszámnövelő marketing akciójára”, vagyis „népszerűsítésére”. A teljes előfizetői akció költségei azonban „jóval meghaladták” ennek a támogatásnak az összegét is. És mi lett az eredmény? „A féléves periódust felölelő kampány után 300-zal lett több előfizetője a Magyar Szónak. A jelenlegi előfizetők száma kb. 1500.” Ez a szám azonban kérdéses, mivel a nyereményjátékhoz elég volt csupán 3 havi előfizetés.

A Magyar Szónál elsősorban a szerkesztéspolitikával és az írások minőségével van baj, s emiatt nem lehet eladni az újságot. A lapban alig vagy csak elvétve lehet bíráló, elemző írást találni. Ha ilyen írások be is érkeznek, nem kerülnek közlésre.

Az egyetlen magyar nyelvű napilap nem a vajdasági magyarság lényegbe vágó problémáival foglalkozik, hanem valamiféle közszéki közlöny szintjére süllyedt. Egyre több megjegyzés hangzik el az írások nyelvezetével kapcsolatban is³. Nem is csoda, hiszen a lap újvidéki szerkesztőségét teljesen leépítették és szétzilálták. Vele együtt a vajdasági magyarság szellemi fellegrárát is. Miközben a tapasztalt szerkesztőket és újságírókat elűzték, vagy önként hagyták el azok a szerkesztőséget. Sokan munka és egzisztencia nélkül is maradtak. Az újonnan felvett, fiatal és tapasztalatlan újságírók körében pedig – látva az elődök sorsát – csak a szolgalelkűség alakulhat ki.

A Hét Nap sem tud megszabadulni az eddigi szerkesztéspolitikai béklyóitól, amelyet erősen befolyásol a VMSZ politikája és az MNT által való irányítás. Meg is látszik a lap tartalmán, szerkezetén

3 Szloboda János: Mit üt el a bíróság?, Magyar Szó, 2006. augusztus 10., 12. o.

Ülésezik a Magyar Nemzeti Tanács

és nem utolsó sorban az eladott példányszámon is, amely nem haladja meg a négyezret.

A Családi Kör hetilap – feladva eredeti szerepét – nem vállalta fel a vajdasági magyarok érdekeiért való küzdelmet. Egyfajta szórakoztató újság szintjére süllyedt, amit akár struccpolitiká-

nak is nevezhetünk, ahol nem a tájékoztatás és a tudás bővítése a fontos, hanem az eladott példányszám.

– A Jó Pajtás és a Mézeskalács, a két vajdasági gyermeklap már hosszú idő óta nem részesül a tartomány anyagi támogatásában, így élet-halál harcát vívja a megmaradásért – olvasható a Mi lesz a gyermeklapokkal című írásban⁴.

A teljesség kedvéért el kell mondani, hogy a Jó Pajtás és a Mézeskalács nem tartozik az MNT irányítása alá. Ez lehet az oka annak, hogy az MNT nem eszközölte ki a Tartományi Végrehajtó Tanácsnál, hogy ez a két lap folyamatos és stabil anyagi támogatásban részesüljön. Az új generációk nevelése szempontjából ennek is súlyos következményei lesznek.

Átkos politika

Még azok előtt is, akik eddig nem voltak vele tisztában, időközben talán megvilágosodott, hogy politikai hiba volt a Magyar Szó és a Hét Nap alapítói jogának két évvel ezelőtt, pontosabban 2004. június 29-én való átruházása a Magyar Nemzeti Tanácsra. A megoldást

⁴ t. r., Magyar Szó, 2006. július 27., 15. o.

a lapnak a pártoktól és hatalomtól való függetlenítésében és a magánosításban kellett volna keresni, amit az MNT mereven elutasított.

A Szülőföld Alap részéről úgyszintén politikai hiba volt a Magyar Szónak pályázat útján 280 ezer eurót átutalni. Kiderült, hogy ez az összeg a vállalat által Németországban megvásárolt „1992-es évjáratú” nyomdagép árának még a felét sem fedezi. Sokkal hasznosabb lett volna ezt a pénzt a vajdasági magyarok oktatási és kulturális céljaira fordítani. Már csak azért is, mert a vajdasági magyar nyelvű tájékoztatás működtetéséről elsősorban a Tartományi Végrehajtó Tanácsnak (TVT) kell gondoskodnia és nem a Szülőföld Alapnak. Ez egyébként a TVT nemzetközi kötelezettsége is. Vagyis: Arra költik a magyarországi adófizetők pénzét, ami az itteni kormány feladata. Hiába hívták fel erre idejében az újvidéki civil szervezetek a figyelmet.

A vajdasági magyar lapok helyzetével kapcsolatos politikai kudarcnak az MNT szabadkai ülésén való beismerése után Fehér Istvánnak és a többi „médiafelelősnek” le kellene mondania a testületben, de az összes többi helyen betöltött politikai tisztségről is. Nálunk azonban a politikában nem az erkölcs és a tisztesség érvényesül. Elég, ha valaki jó pártkatonaként végrehajtja a rá bízott feladatot, például a vajdasági magyar sajtó „átszervezését”, akkor biztosítva van számára a karrier. És a közösségi ügyekért való felelősség? Kit érdekel az?

A vajdasági magyar nyomtatott sajtóra telepedett átkot semmilyen „terv” nem tudja elhárítani. Akkor fog megszűnni, ha a lapok függetlenednek a politikától és a politikusoktól. Ha a politikusok békén hagyják az újságírókat, hogy azok a szakma szabályai szerint végezzék a munkájukat, hogy „jó újságot” készítsenek. Csak a szabad és pártatlan újságírás viheti előbbre a vajdasági magyarság ügyét, helyzetének javítását is. (A magyar nyelvű elektronikus sajtó helyzete külön elemzést érdemelne.)

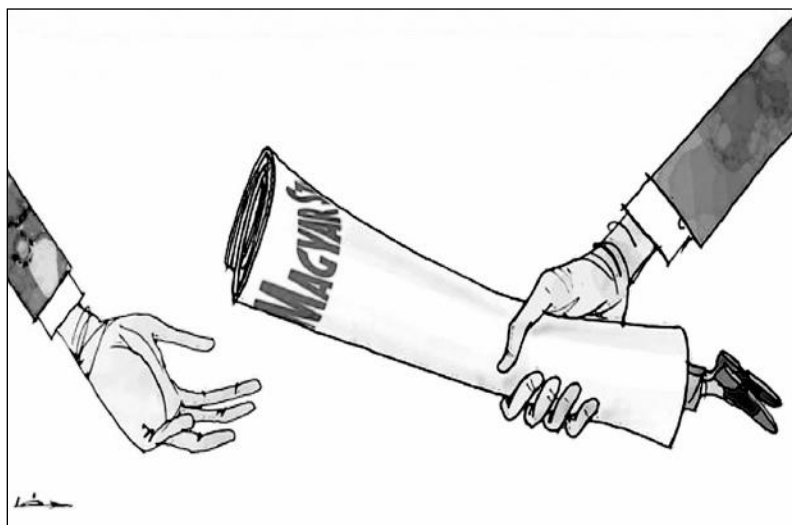
A Magyar Szó és a Hét Nap függetlenítése, önállósulása ma a vajdasági magyarság számára létszükségletű feladat. Reméljük, hogy ezt a feladatot egy új felállítású Magyar Nemzeti Tanács fel fogja vállalni. Vagy egy független politikai hetilap indításában kellene keresni a megoldást. Talán még nem lesz túl késő...

4.4. Leépítés és egyszólamúság*

Sanyarú helyzetben a vajdasági magyar sajtó

A sajtónak társadalom- és közvélemény-formáló szerepe van. Régi igazság, hogy a szabad, demokratikus sajtó a társadalom fejlődésének a motorja. Nem hiába nevezik a sajtót „hetedik hatalomnak”. A mai vajdasági magyar nyomtatott és elektronikus sajtó – amelynek rendkívül fontos szerepe lehetne a kisebbségi jogok megvalósításában és nemzeti közösségünk fejlődésében – azonban se nem szabad, se nem demokratikus.

Mi jellemzi manapság a vajdasági magyar média helyzetét? Az intézményi és a személyzeti leépítés, továbbá a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) monopolhelyzete. Ez azt is jelenti, hogy a vajdasági magyaroktól fokozatosan megvonják a tárgyilagos tájékoztatásra való jogot is.

(Léphaft Pál karikatúrája)

* Magyar Fantom, 2007. január 13., 5. o.

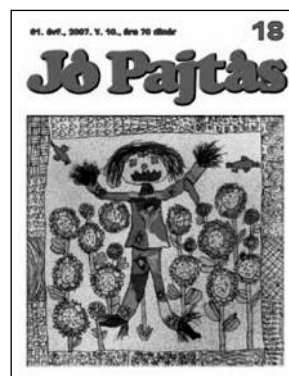
Leépítés

A Tartományi Képviselőház 2004. június 29-i ülésén határozatot hozott a lapkiadó közvállalatok alapítói jogának a nemzeti tanácsokra való átruházásáról. Az elmúlt időszak alatt a Magyar Szó jóformán közszolgálati közlöny szintjére süllyedt, az újvidéki szerkesztőségét leépítették, és Szabadkára költöztették. Napilapunk a Hét Nappal együtt a VMSZ szócsövénél vált (amit a lapok alacsony példányszáma is igazol).

Több neves újságíró önként távozott a Magyar Szó szerkesztőségéből, így fejezve ki a szerkesztéspolitikával és a vállalat vezetésével való elégedetlenségét. „Ma, a nagy átszervezés után, lassan már lektorok sem lesznek egyetlen magyar nyelvű napilapunknál” – írja Németh Zoltán, a lap neves újságírója¹.

A Jó Pajtás és Mézeskalács kilátástalan anyagi helyzetben van. A szerkesztőségben a valamikor tizennégy emberből négyen maradtak. Tavaly már nem sikerült biztosítani a zavartalan megjelenéshez szükséges pénzt és két hónapja a fizetést se tudják folyósítani. „Kilátástalan anyagi helyzetük miatt” levélben kérték a VMSZ elnökének közbenjárását, aki megígérte, hogy „a Jó Pajtás nem fog megszűnni”. De ennek bizony a függetlenség feladása lesz az ára, holott a tartományi kormány kötelezettsége, hogy anyagi támogatásban részesítse ezt két nagy hagyományú és elismert minőségű gyermeklapot.

Az Újvidéki RTV magyar szerkesztőségében az utóbbi évtizedben a foglalkoztatottak száma több mint megkeleződött és a szerkesztőségek csak nagy erőfeszítések árán tudták végezni feladatukat, tekintettel az elavult technikára is.

Mézeskalács

¹ Nyelvművelés vagy valami más, Magyar Szó, 2007. január 4., 18. o.

Csökkenő színvonal

A székvárosi TV nemcsak, hogy a közszolgálatosság követelményeinek nem felel meg, de hozzájárul a vajdasági magyarok nyelvének és kultúrájának az elszegényedéséhez is².

Az Újvidéki Rádió magyar szerkesztőségében 1990-ben 101 foglalkoztatott volt, most pedig mindössze 43. A szerkesztőség értékelése szerint a minőséges program sugárzásához legalább 67 személyre lenne szükség, vagyis még 24 sze-

Az ÚRTV
(korábbi) jele

**A (most már) Vajdasági
Rádió és Televízió új jele
(2007. március 21-től)
„Vajdaságban a szerb nyelv-
ven értjük meg a legjobban
egymást, az írásmód pedig,
amellyel írni lehet, a cirill.”**

mély felvételére. Ide tartozik az is, hogy veszélybe került a 38 éves Szabadkai Rádió fennmaradása is, mivel nincs saját épülete, a műsorszórási törvény szerint pedig, ahhoz hogy frekvenciát kap hasson, saját épülete kell, hogy legyen³.

2006 karácsony napján (mint 2005-ben is) ismeretlen tettes vagy tettesek önkényesen megváltoztatták a Temerini Rádió délutáni magyar nyelvű programját, aminek sovíniszta indítékai is lehettek.

2 Újvidéki TV foglalkoztatottjai számának és programjának, valamint a műsorok színvonalának csökkentésével kapcsolatos adatokat lásd a 2.1. A magyarok helyzete (a 2006. év elején) című írás 12. pontjánál.

3 A Köztársasági Műsorszórási Ügynökség (RRA) tanácsa június 21-i döntése értelmében a frekvenciapályázatot, a Szabadkai Rádiót maga mögé utasítva, a Pannon nyerte meg. Tiltakoznak a magyar nyelvű műsor hallgatói, akik csakis a Szabadkai Rádiót szeretnék továbbra is, de tiltakozik a rádió szerb szerkesztősége is, amelynek tagjai szerint ezen döntés által a szerb, a horvát, a német nyelvű hallgatókat károsították meg (tm: Pannon Rádió a 91.5 MHz-en, Magyar Szó, 2007. június 23., 24., 1. és 5. o.) A Szabadkai Rádió bejelentette, hogy megfellebbezi a Műsorszórási Ügynökség tanácsának döntését (tm: Médiaháborút indítani öngyilkosság, Magyar Szó, 2007. június 25., 1. és 4. o.). A Köztársasági Műsorszórási Ügynökség elvetette a Kikindai Rádió Közvállalatnak – amely az észak bánáti régiót fedte – a regionális frekvenciát igénylő pályázatát is (te: Megszűnik a Kikindai Rádió (is)?, Magyar Szó, 2007. június 30., július 1., 5. o.)

VMSZ monopólium

A legfontosabb szerkesztőségekben (Magyar Szó, Hét Nap, Újvidéki TV, Mozaik TV, Pannon TV) a Vajdasági Magyar Szövetség vezető emberei kerültek az irányító testületek elnöki vagy tagsági pozícióiba. Ez – akarva-akaratlanul – a régi egypártrendszerre emlékeztet és a VMSZ egyeduralmát hivatott biztosítani, ami demokratikus társadalomban elfogadhatatlan, mert eleve kérdésessé teszi a tárgyilagos tájékoztatást.

A Gyurcsán Ferenc adományozta kisebbségi díjas Kasza Józsefnek, a VMSZ elnökének a Forum Könyvkiadó Közvállalat igazgatóbizottsági elnökévé való kinevezése (egyéb közfunkciói mellé) a tartományi képviselőház 2006. szeptember 27-i ülésén csak tovább súlyosbítja a helyzetet. A Forum a könyvkiadói tevékenység mellett a Híd irodalmi, és a Létünk társadalomtudományi folyóirat kiadója is. A Kasza házaspár média-kiadói terjeszkedését mutatja az is, hogy Árpási Ildikó (Kasza Józsefné) a szabadkai Pannon TV főszerkesztője.

Bunyik Zoltán (volt oktatásügyi és művelődési titkár), a VMSZ egyik alelnöke, az újvidéki Mozaik tévét irányító kuratórium elnöke, és ifj. Korhecz Tamás, a tartományi kormány (VMSZ által hivatalba juttatott) alelnöke, a (a szabadkai Pannon TV-t működtető) Pannonia Alap kuratóriumának elnöke esetében is felvetődik az összeférhetetlenség kérdése. Varga László, a VMSZ választási kampánystábjának vezetője karácsony előtti sajtótájékoztatón elmondta, hogy a VMSZ Új esély címmel lapot indít. Mint mondta, ezt „ajtótól ajtóig járó aktivisták is osztogatni fogják”. (Bizonyára nem számolnak be róla, hogy honnan hozza a pénzt?) A 2007. január 3-i dátummal megjelent lap főszerkesztője Kern Imre, a VMSZ ügyvezető alelnöke. Mindez arra utal: Fokozódik a VMSZ néhány vezetőjének és e pártnak a monopóliuma a vajdasági magyar sajtóban és immáron a könyvkiadóban is. Még jobban eluralkodik az egyszólamúság. A nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény 8. szakaszában említett „szerzett jogok” védelme és a sajtószabadság pedig, mint maga a törvény is, már csak papíron létezik. Ezen az állapoton mielőbb változtatni kell.

5. ERKÖLCS ÉS POLITIKA

5.1. Kereskedelem*

Kompenzáció vagy intézményes megoldás?

„A politika most tulajdonképpen kereskedelem” – mondta egyebek között Kasza József újságírói kérdésre válaszolva, hogy felkérték-e a kormányban való részvételre, közli a 2004. január 16-i Magyar Szó.

A kérdés előzményeihez tartozik az, hogy *Vojislav Koštunica*, a Szerbiai Demokrata Párt elnöke (és lehetséges kormányalakító) január 14-én a párt főbizottságának ülésén hangsúlyozta: „A jövőbeni kormányba be kellene kerülniük a nemzeti kisebbségek képviselőinek is”. Hozzáteve, hogy „az nem megoldás, hogy a kormányba azon kisebbségi képviselők kerüljenek be, akik a többségi listák révén jutottak be a parlamentbe”.

Rasim Ljajić emberi jogi és kisebbségi miniszter (Kaszának a december 28-i választásokon kudarcot vallott Együtt a Toleranciáért koalícióban partnere), Koštunica kijelentése kapcsán úgy értékelte, hogy „az ajánlat korrekt” és, hogy ez az egyedüli módja annak, hogy kiigazítsák az igazságtalanságot, amit a választási törvény okozott a kisebbségeknek. Mármost azt, hogy a legutóbbi szerbiai parlamenti választások során – a többpártrendszer 1990. évi bevezetése óta első alkalommal – a kisebbségi pártok képviselői még koalícióban sem jutottak be a szerbiai parlamentbe.

Kasza ezt megelőzően a NIN című belgrádi politikai hetilap január 9-ei számában, terjedelmes interjúban rezignáltan mondta el a választási kudarcral kapcsolatos megállapításait és sérelmeit¹. Hangzott, hogy a televízióból értesült, hogy a Demokrata Párt egye-

* Vajdaság Ma, Délvidéki Hírportál, 2004. január 17.

1 Lásd még az Új helyzetben című írást (Erkolcs2 – a CD-n).

dül vesz részt a választásokon. Vagyis volt koalíciós partnerei még azt sem tartották szükségesnek, hogy ezt közöljék vele.

A már idézett válaszában Kasza nem utasította el az esetleges (újabb) kormánytagságot, ha erre netán felkérlik:

– Ha Koštunica úrnak ilyen szándékai vannak, akkor hívjon meg a tárgyalásokra. A politika most tulajdonképpen kereskedelem. Attól függ milyen kormánya lesz Szerbiának, és milyen programot kínál fel a kormányalakító, annak függvényében kell mérlegelni a döntést, de hangsúlyozom, egyelőre itt még nem tartunk. Hivatalos megkeresésre nem került sor – mondta Kasza József.

Kasza József interjúja a NIN-ben

„Nem lenne erkölcsös, ha ismét ugyanazokkal az emberekkel társulnánk, és hogy valaki politikai érdekében vízholdok legyünk. Ilyenek valamilyen módon már voltunk és nem szeretnénk ha ismét becsapnának bennünket” – nyilatkozta Kasza

Ez a válasz nagyon asszociál Kaszának a választási vereség (ami kormányalelnöki tisztségébe is került) utáni megnyilatkozásaira, amikor bejelentette, hogy „benyújtja lemondását a pártelnöki funkcióról”, majd utóbb a lemondás „felajánlássá” változott, amit pártjának elnöksége „nem támogatott”.

Az események kockájához tartozik, hogy *Rafail Ruszkovszki*, a Ruszin Nemzeti Tanács elnöke, és tartományi tájékoztatási titkár – Ljajic javaslatával egy időben – a *Dnevnik* napilapnak azt nyilatkozta, hogy „a nemzeti tanácsok kompenzációként, mert a kisebbségek nem kerültek be a parlamentbe, két miniszterhelyettesi posztot kérnek”. Ruszkovszki szerint a kulturális és pénzügyi minisztériumok helyettesi posztját fogják kérni, valamint azt, hogy a Szerbia és Montenegró Minisztertanácsába ők tehessenek javaslatot a kisebbségi és emberi jogi miniszter személyére vonatkozóan. Szavai szerint ez garancia lehetne, hogy a kisebbségeket érintő kérdéseket ne lehessen „csak úgy” átlépni. Ebből a megfogalmazásból már csak annak nem világos, kit fognak javasolni új kisebbségi miniszternek, aki nem tudja, hogy jelenleg ki látja el ezt a tisztséget.

A fotelokért folytatott ádáz küzdelemből arra lehet következtetni: egyes politikai vezetőknek nem az a fontos, hogy nincs megoldva a vajdasági magyarságnak és a többi nemzeti kisebbségnek a politikai döntéshozatalban, valamint a hatalmi szervezetben való intézményes képviseletének, illetve számarányos részvételének a kérdése, hanem hogy be-, illetve visszakerülnek-e a hatalmi szervezetbe. (Hogy folytassák az eddigi sikertelen politikát?)

Nagy megrökönyödéssel értesültünk, hogy a politika most már „kereskedelem”. De ki jogosította fel ezeket a (ki) bukott politikusokat, hogy a vajdasági magyarság érdekeivel, velünk, illetve a nevünkben „kereskedjenek” és „kompenzáljanak”? Meddig tűrjük még ezt?

5.2. Örökös elnökök – sikertelen politikája*

Az egész kisebbségi politizálás újragondolására
van szükség

A politikában az a sikeres (állami, párt stb.) vezető, akinek az irányítása alatt javulnak a társadalmi, gazdasági stb. körülmények, végső fokon javul a polgárok életszínvonala, az élet minősége és növekszik a biztonság. Kisebbségi létünkre levetítve ennek a sikernek abban kell(ene) megnyilvánulnia, hogy a kisebbségi jogok egyre jobban kiteljesednek, a kisebbségi közösségek tagjai egyenjogú (és -rangú) polgárokká válnak.

A vajdasági magyarságot az utóbbi évtizedben (egyesek még ennél is hosszabb ideje) a „politikai elitet” képező egyazon személyek vezetik és érdekeinket a belső hatalom, valamint a külföld felé tolmácsolják és képviselik.

Régi káderek

A „legtömegesebb”, a „legnagyobb” és a hatalom gyakorlásában is részt vállaló Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) legutóbbi (2005. március 5-i X. tisztújító) Nagybecskerekben megtartott „összefogási és építkezési” közgyűlése a vezetőség összetételében – annak ellenére, hogy voltak ilyen (elő)jelek – nem hozott semmilyen újítást. Sőt, a párt vezető testületébe más szervezetekben vezető tisztséget betöltő „régikáderek” is visszakerültek.

A Kereszténydemokrata Európa Mozgalomnak (KDEM), illetve a Vajdasági Magyar Polgári Mozgalomnak (VMPM) a VMSZ-be való „integrálódásával” a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) – amely „Intézőbizottságának tevékenysége minden szempontból eredményes volt” – most már teljesen egypártivá vált.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vezer&id=278> (2005. március 13.)

Elkúrtuk

(Léphaft Pál karikatúrája)

A Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) 3. kongresszusa (Magyarkanizsa, 2005. február 19.) is úgy döntött, hogy marad a régi-új vezetősége.

A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) Óbecsén a radikálisokkal (vagyis azzal a párttal, amely nekünk, magyaroknak „egy szendvicset” kínált) megkötött koalíció után teljesen „lenullázta” magát. (A községi képviselő-testületben jelenleg „politikai válság van”.)

Ezek után nem csoda, hogy a vajdasági magyar pártoknak fogy a közönsége és a támogatottsága. A VMSZ elnöki beszámolója elismerte, hogy „voltak kudarcok is, ezek között a helyhatósági választásokat említette – Magyarkanizsa, Ada, Óbecse és Csóka – elvesztését”. A megoldást azonban nem a párt működésének és módszereinek megváltoztatásban, hanem a helyi szervezetek „feloszlátásában” és sorainak „rendezésében” látja.

A két vezető (mások szerint: egy és fél) párt régi vezetősége megerősítésének azt kellene jelenteni, hogy azok sikeresen tevékenykedtek a vajdasági magyarok helyzetének a javításán és ezáltal kiérdemelték a további bizalmat. De vajon így van-e?

Elkúrtuk III.

(Léphaft Pál karikatúrája)

„Sikerek” halmazata

Általános megállapítás, hogy a vajdasági magyarság helyzete az utóbbi 10–15 évben folyamatosan romlik.

Mivel lehet ezt alátámasztani?

1. Vízumügyek és az állampolgárság letelepedés nélkül történő megszerzése: Ezekben a kérdésekben nem hogy semmilyen előrelépés nem történt, hanem (a vízumkényszer 2003. november 1-jei bevezetése óta) szűkültek az anyaországgal való kapcsolatok.

2. Gazdasági helyzet, magánosítás: A vajdasági magyarok gazdasági helyzete állandóan rosszabbodik.

A Vajdasági Magyar Tudományos Társaság (2005. február 12-i) jelentése szerint „a többségekhez képest a magyarok aránytalanul többen váltak munkanélkülivé, mégpedig a nemzetiségre való tekintettel történő munkahelyi felmondások és munkahelyre való felvétel következtében. Mindez csak egy szegmentuma az irántuk tanúsított hátrányos megkülönböztetésnek”.

A VMSZ régi/új elnökének fogalmazása szerint a vajdasági magyarság „meredeken kimaradt a privatizálásból”.

A VMDP egyik alelnöke szerint „az állami privatizációból a 14%-nyi vajdasági magyarság 2%-ban vett részt. A Tartományi Fejlesztési Alap által támogatott vállalkozók között csak elvétve akad egy-két magyar. Erre vonatkozó pontos adatokhoz nem tudtunk hozzájutni, az illetékesek többszöri szóbeli és írásbeli megkeresése útján sem. Igaz, a VIP-listás kölcsönökből részesült néhány arra érdemes magyar politikai vezető is”.

A tartományi közigazgatási szervezetben dolgozók nemzetiségi összetételére vonatkozó adatok szerint „ezekben a szervezetben a lakosságbeli arányhoz mérten kifejezetten kevés a magyar”... – olvasható a vajdasági ombudsman irodájának 2004. évi jelentésében.

3. Oktatás: Az óvodai, általános iskolai és középiskolai oktatásban a magyar tagozatoknak „nincs önálló tanmenete és programja, nincs iskolai (tantestületi) önkormányzata. Az oktatók nem választhatják azokat az (általánosan elismert) tankönyveket, amelyeknek alapján neveltjeik tanulhatnak. Csupán államilag előírt tanmenet és tanprogram, egy és ugyanazon hivatalos tankönyv alapján lehet tanulni magyarul, a hivatalosan fordított és államilag jóváhagyott tankönyvek révén. A magyarországi tankönyvbehozatal korlátozott, az itthon, délvidéki magyar szerzők által írt póttankönyvek szabadon nem ajánlhatók... Nincs önálló délvidéki (vajdasági) magyar, közszolgálati egyetem. Az állami alapítású egyetemen (Újvidéki Egyetem) csupán szórványosan fordul elő a magyar tannyelvű és szelle-

(Léphaft Pál karikatúrája)

miségű felsőoktatás... A szórványterületeken fokozatosan megszűnt a magyar tannyelvű oktatás óvodától középiskolákig (Közép-Bánátban és Dél-Bánátban, Dél-Bácskában, Szerémségben). A magyar tannyelvű általános és középiskolák tantárgyelőadóiban szűkölködnek, miközben semmi sem történik az égető probléma megoldása, vagy akár az enyhítése érdekében – olvasható a vajdasági magyar civil szervezetek (2005. március 10-én közzétett) közös nyilatkozatában.

4. Média: Az Újvidéki Civil Szervezetek Fóruma 2005. február 17-én tartott tanácskozásán megállapította, hogy „folyik a vajdasági magyar tájékoztatás leépítése, s ebben a szándékosság elemei is jelen vannak. Műsorok szűnnek meg, neves újságírók hagyják el a szerkesztőségeket, semmi sem történt az elavult műszaki felszerelés felújítására, kikapcsolták az Újvidéki Rádió zombori adóját... A gyermek- és ifjúsági lapok zavartalan megjelenésének anyagi alapja továbbra is

bizonytalan. Megoldatlan az anyaországi sajtó és könyvbehozatal, megszűnt a magyar sajtó- és könyvterjesztés hálózata...”

5. Jogsértések: Felelős (magyar) tisztségviselők, kisebbségi ügyekkel megbízott kormányhivatalnokok és párvezetők beismerték: „Az utóbbi időben több kisebbségellenes provokáció történt, mint az elmúlt 10 évben összesen.” A jogsértések pontos számát senki sem tudja. Az emberek nem szívesen beszélnek erről a témáról, mert félnek. Az incidensek miatt fokozódott a nemzeti türelmetlenség, a nacionalizmus, megromlottak a nemzetek közötti viszonyok...

Ez lenne a vajdasági magyarság régi/új vezetői „sikereinek” (nem teljes) listája.

Új vezetőkre van szükség

A vajdasági magyar pártok vezetői számtalan alkalommal bizonyították, hogy képtelenek az egymással való együttműködésre. Még a közösségünket érintő legfontosabb kérdésekben is, amelyekben egységes álláspontokat kell(ene) megfogalmazni és a hatalom felé képviselni. (A megoldás nem az egypártrendszerhez való visszatérésben van, mint ahogy a Magyar Szó legutóbbi közvélemény-kutatásának eredményei sugallják, hanem az egységes politikai fellépési platform megfogalmazásában.)

A két (másfél?) párt és az MNT vezetői pl. „ellentétes véleménnyel vannak a perszonális autonómia és a kisebbségi önkormányzat bevezetésének üteméről”. Legutóbb az egyik párt az autonómiával a fenntartott képviselői helyekkel kapcsolatos nézetek egyeztetését javasolta, amire a másik párt még csak nem is válaszolt.

„Demokratikus rendszerekben az állami (és, tegyük hozzá: párt) funkcióra való újráválasztást törvény korlátozza. Erre nem csak azért van szükség, hogy lehetetlenné váljon a tisztségek életfogytiglani viselése, hanem azért is, mert az új emberek új kezdeményezést, új ötleteket, kreativitást hoznak, új reményeket ébresztenek az emberekben, és mindez hasznára válik a társadalomnak, elősegíti a haladást, fejlődést.

A vajdasági magyar közösségnek is új vezetőkre van szüksége. Ha a magyar pártok vezetői felelősséget éreznének közösségük iránt, ezt be kellene látniuk, és távozniuk kellene. Nem haraggal és sértődötten, hanem továbbra is felkínálva tudásukat és segítségüket a közösségnek. Mint ahogyan ez demokratikus rendszerekben megszokott” – fogalmazta meg találóan V. J. Örökös elnökök című írásában¹.

Minden párt olyan vezetőséget érdemel, amilyent választ. Nem is érdekelne bennünket különösebben ez, ha ennek a választásnak a következményei nem terjednének ki az egész kisebbségi közösségünkre. A sajtójelentésekből nem lehet megállapítani, hogy a választási értekezleteken eszébe jutott-e valamelyik részvevőnek, hogy megkérdezze az elnököt: Sikeresnek tartja-e működését, hozzájárul-e és ha igen mivel (nem csak a saját anyagi, hanem) a vajdasági magyarság helyzetének javításához?

Mi kell még ahhoz, hogy a pártok, az MNT, de Budapest is újr gondolja az egész kisebbségi politizálást?

S végül: Mire itt (káder)változásokra kerülne sor, addigra azokra már nem is lesz szükség, mert nem lesz kit képviselni...

5.3. Tudják-e a politikusok, hogy mikor kell távozni?*

Erkölc és politika

A politika és a politikusok ezen az égtájon nem igazán arról ismertek, hogy magatartásból és erkölcsi viselkedésből példát mutatnak/mutatnak.

¹ Magyar Szó, 2005. február 24., 18. o.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=281> (2005. augusztus 1.); Vajdasági Magyar Demokrata Párt, Hírlevél, III. évf. 85. szám, 2005. augusztus 9.; Kisebbségi és közerkölcsök, KAPU, 2005. szeptember 2., <http://members.chello.hu/kapu/vmdp.htm> és HTMH, Reggeli sajtófigyelő, 2005. szept. 2.

A fejlett demokráciákban a politikusnak, legyen az párt- vagy állami vezető, ha munkájában nem tud eredményt felmutatni, ha valamilyen törvénszegést követ el, vagy éppen a magánéletében találunk valamiféle kifogást, akkor a közfunkcióról távoznia kell. Ha ezt nem teszi meg, akkor erre rákényszeríti a közvélemény vagy a sajtó.

Nyugati és keleti példák

A felelősségre vonás alól még az egykori amerikai elnökök *Richard Nixon* és *Bill Clinton* sem képeztek kivételt. Nixonnak a Watergate lehallgatási ügy miatt 1974-ben le kellett mondania az elnökségről. Clinton ellen a *Monica Lewinsky*vel folytatott viszony, illetve az ezzel kapcsolatos hazugságba keveredés miatt 1998-ban „hamis tanúzás és az igazságszolgáltatás akadályozása miatt” kongresszusi eljárást (impeachment) is indítottak.

**Bill Clinton, az USA 42. elnöke
(1993. 1. 20.–2001. 1. 20.)**

Úgyszintén emlékezetes a *John Profumo* egykori brit háborúért felelős miniszter nevéhez fűződő 1962. évi politikai botrány, akinek a *Christine Keeler* nevű táncosnővel folytatott viszonya miatt kellett megválnia a bársonyszéktől. A hölgy – mint kitudódott – azonban a brit miniszter mellett egy szovjet diplomatát, Jevgenyij Ivanovot, a(z) abban az időben még) szovjet nagykövetség hajózási attasét is rendszeresen fogadta, így biztonsági szempontból kényesnek találták az ügyet és ez Profumo lemondását eredményezte.

A japánok ilyen szempontból – a mi szemléletünkhöz képest – talán túloznak is. Emlékszünk még annak a közlekedési miniszternek az esetére, aki azért hajtott végre harakirit, mert az egyik vonat a menetrendhez viszonyítva néhány percet késett.

A legújabb, minden tiszteletet kiérdemlő tett – feltéve, ha nincs valami más természetű háttére – *Mona Musca*, a román kormány művelődési miniszterének július 28-i lemondása a miniszterségéről és a *Calin Popescu Tariceanu* kormányfő által vezetett Nemzeti Liberális Párt (PNL) alelnöki tisztségéről.

A román sajtó által a Tariceanu-kabinet „legjobb, legnépszerűbb miniszterének” mondott Mona Musca elhatározását azzal indokolta, hogy erkölcsi kötelességének tartja a kormányból és a pártalelnöki tisztségéből való távozását, hogy nem tud egyetérteni az olyan politikussal, nevezetesen Tariceanuval, „aki egyet mond és mást tesz”.

A kormányfő-pártelnök ugyanis egy fontos törvénycsomag alkotmánybíróági „megvétózását” követően bejelentette a maga és kormánya lemondási szándékát, amit – többszöri megerősítés ellenére – a moldvai árvíz nyomán előállt helyzetre való hivatkozással végül is visszavont.

Tisztes kivételek

A NIN belgrádi hetilap szerint „Szerbiában a politikai botrányok úgy fejeződnek be, hogy egy újabb váltja fel őket”. A Szerbiai Demokratikus Ellenzék 60 hónapos uralkodása alatt a sajtóban legalább 35 különböző affér szellőztetésére került sor. Volt ezek között pénzmosási-, korrupciós-, csúszópénz-, kémkedési-, fegyverszállítási-, szexuális zaklatási-, érdeklődési-, közlekedési szerencsétlenségi-, cukorkiszállítási stb. botrány, amelyek miatt több magas rangú állami tisztségviselőnek, kényszeredetten ugyan, de távoznia kellett a közéletből.

Ezek között volt *Momčilo Perišić*, a szerb kormány alelnöke, *Vuk Obradović*, a Szociáldemokrata Párt vezetője, *Zoran Janjušević*, a néhai *Zoran Đinđić* miniszterelnök biztonsági tanácsosa, *Nemanja Kolesar*, az egykori kormányfő kabinetfőnöke és a bankok szanálásával megbízott ügynökség vezetője, *Marija Rašeta Vukosavljević*, a szerb kormány közlekedési és telekommunikációs minisztere és *Dragan Veselinov*, a szerb kormány mezőgazdasági minisztere is, hogy csak az ismertebbeket említsük.

Vannak azonban tisztességes kivételek is, olyan tisztviselők, akik a közéleti tevékenységük végzése közben az erkölcsi normákról sem feledkeznek meg.

A 2005. július 20-án mondott le például tiszttségéről *Dužo Runje*, a Horvát Nemzeti Tanács tagja, a szabadkai körzet elnökhelyettese. Runje, aki egyben a Horvát Akadémiai Társaság elnöke, már az ötödik horvát értelmiségi, aki nem vállal többé szerepet e testületben. Az írásban benyújtott lemondásában, amelyet a nemzeti tanács elnökének címezett, azzal indokolta meg döntését, hogy felelősnek tartja magát is azért, hogy „a nemzeti tanács nem mutat fel eredményeket”.

Mint kiemelte, „a horvát közösség legrangosabb testületétől joggal várják el az emberek, hogy reprezentálás helyett eredményeket mutasson fel.

Dužo Runje egyebek között azért illette komoly kritikával a nemzeti tanácsot, mert az nem tett semmit annak érdekében, hogy horvát nyelven is folyjon tanítóképzés, hogy alakuljon ismét horvát társulat a Népszínházban, továbbá, hogy rendeződjön a Szabadkai Rádió horvát szerkesztőségének státusa. Nehezményezte, hogy nincs válasz arra a kezdeményezésre sem, hogy bevezessék a bunyevác nyelvet az iskolákba”.

Rašid Kurtić, a Roma Nemzeti Tanács alelnöke és a testület még 15 tagja július 27-i sajtókonferenciájukon kezdeményezték *Vitomir Mihajlović* elnök leváltását. Követelték, hogy az elnök, akit célszerűtlen költségekkel és önkényességgel, valamint eredménytelen munkával vádolnak „erkölcsi okokból” mondjon le. Úgyszintén követelték *Lju-*

Marija Rašeta Vukosavljević,
volt közlekedési és
telekommunikációs miniszter

an Koka „felfuvalkodott viselkedésének megakadályozását”, aki szerintük „önmagát nevezte ki a tanács végrehajtó bizottsága elnökévé”.

És a magyar vezetők?

Hogyan állnak a vajdasági magyar politikusok és állami tisztségviselők a köztiszttséghez tartozó és a kisebbségi közösségünk iránti erkölcsi viszonyulással?

Nem éppen a legjobban... Az utóbbi évekből csak két pozitív és (sajnos) több negatív példát említhetünk:

2003-ban és 2004 elején nagy vihart váltott ki a vajdasági magyarság körében az újvidéki Magyar Tanszék botrányossá híresült diplomahonosítási gyakorlata, miszerint a Szegeden, az ottani egyetemen öt tanulmányi év után elnyert magyar szakos diplomát az újvidéki Tanszéken négy tanulmányi év után csak abban az esetben ismerik el, ha 7 illetve 9 különbözeti vizsgát tesznek le a jelöltek, ahogy ezt megkövetelték két fiattól. Közel 1300 értelmiségi írta alá a memorandumot, akik követelték, hogy az újvidéki Magyar Tanszék módosítsa az álláspontját.

A közvélemény nyíltan elvárta a Kari Tanács által kijelölt tanszéki bizottság tagjainak – köztük a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) tagjának – és a tanszékvezető tanár úrnak a lemondását is. Nemcsak erre nem került sor, de a Magyar Nemzeti Tanács és elnöke is (nem első és nem is utolsó alkalommal) kitért az erkölcsi felelősségvállalás elől.

Dr. Ribár Béla akadémikus, a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia levelező tagja, a Szerb Tudományos és Művészeti Akadémia rendes tagja, a Magyar Tudományos Akadémia külső tagja, a Magyar Tudományosság Külföldön elnöki bizottság tagja, a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság alapító tagja és elnöke (2006. március 24-én elhunyt)

Dr. Ribár Béla akadémikus a Magyar Nemzeti Tanács elnökéhez és tagjaihoz intézett 2004. február 5-i nyílt levelében – valószínűleg az ún. nosztrifikálási botrány miatt – lemondott az MNT-beli tiszteletbeli tagságáról. Mivel „nemzetellenes elemek is tagjai a Tanácsnak, nem óhajtok annak tiszteletbeli tagja lenni, és arról ezennel lemondok” – közölte a nyilvánossággal a köztisztletnek örvendő akadémikus. (Tudtunkkal az MNT-ben lefolytatott Magyar Szó átszervezési vita után dr. Gerold László egyetemi tanár is benyújtotta visszavonhatatlan lemondását a testület tagságáról.)

Ez év június végén *Kis Pál Lídia* vezetésével huszonhárom párttag kilépett a Demokrata Párt adatai szervezetéből.

– Nem alkuszunk meg és nem is adjuk el magunkat, az igazságot és a népet szolgáljuk, harcolunk a korrupció ellen, 2000 óta ezért küzdünk, a párszervezet viszont nem ezek az elvek szerint működik. Ezért úgy döntöttem, hogy véget vetek ennek az egésznek, kiléptem a pártból. Nem akarok sem a helyi, sem a tartományi, illetve a köztársasági politikai erők bábja lenni – közölte Kis Pál Lídia.

Erkölcsből elégtelen

Kasza József, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnöke a 2005. március 5-i nagybecskereki sajtóértekezletén „a sajtó nyilvánossága előtt” bejelentette, hogy ez az utolsó mandátuma a párt élén, s utalást tett rá, hogy tisztségében esetleg *Dudás Károly* követheti. Nos, köztudott, hogy a VMSZ nagybecskereki közgyűlésén a régi elnököt (aki csaknem egy évtizede áll a legnagyobb vajdasági magyar párt élén) újraválasztották. De akarva sem tehettek volna mást, hiszen ő volt az egyetlen jelölt... Kasza – személyes politikai érdekeit követve – elhárította azt a lehetőséget is, hogy a magyarverésekről beszéljen Amerikában. (Ez alkalommal eltekintünk azoknak az ügyeknek az említésétől, amelyekkel a pártelnököt már hosszabb ideje gyanúsítják.)

A Tartományi Végrehajtó Tanács egyik magyar tagja 1999-ben közúti balesetet okozott. A balesetben a helyszínen életét veszítette a gépkocsi vezetője, a mellette ülő pedig súlyos sérüléseket szenvedett.

dett. A tisztségviselőt a közlekedésbiztonság ellen elkövetett bűncselekmény vádjával, a bíróság első fokon, felfüggesztett tíz hónapos szabadságvesztésre, majd a fellebbezést követően, másodfokon egy évre felfüggesztett szabadságvesztésre ítélte.

Kasza József távozik (Szabadka, 2007. március 10.)¹

¹ A szerbiai többpártrendszer fönnállása óta másodszor történik meg, hogy egy vajdasági magyar párt elnöke önként távozik posztjáról, hogy átadja helyét másnak. Először Varga Tibor, a Kereszténydemokrata Európa Mozgalom (KDEM) elnöke nyújtotta be (2003. január 24-én) lemondását a KDEM elnökségének. „Alulírott Varga Tibor, a KDEM elnöke ezen nyilatkozatommal lemondok elnöki tisztemről, mivel annak betöltését vállalni tovább nem tudom” – áll a rövid levélben, s ezt az elnökség tudomásul vette. (i-P: Mi történik a KDEM-en belül?, Kókai Péter: „Nem volt hiába” Magyar Szó, 2003. február 4., 9. o. és Ágoston András, a VMDP elnöke: Álljunk meg egy szóra, Magyar Szó, 2003. február 6., 14. o.) Kasza József a VMSZ pártelnöki tisztségéről való távozását a Vajdasági Magyar Demokrata Párt tíz éves fennállása alkalmából 2007. március 10-én Szabadkán megtartott jubileumi ünnepi ülésén jelentette be. Május 5-én a magyarkanizsai tisztújító közgyűlésen a VMSZ új elnököt választott Pásztor István személyében. Kasza Józsefet pedig „egyhangúlag, közfelkiáltással a VMSZ tiszteletbeli elnökévé választották”. Kasza politikai örökségének alaposabb elemzésére azonban még várni kell.

A bírósági kézbesítő csaknem két évig „nem tudta megtalálni” a balesetet előidéző tisztségviselő címét, ezért körözhvényt adtak ki utána, amelyet utóbb visszavontak. Csak akkor tudták meg, hogy hol tartózkodik, amikor a választások után 2001-ben a neve a funkciójával együtt megjelent a Hivatalos Közlönyben².

A Magyar Nemzeti Tanács (pontosabban: a VMSZ nemzeti tanácsa) elnökének és tagjainak erkölcsi felelőssége is már jó ideje aktuális. A Tanács az eredménytelenségben semmivel sem különbözik a Horvát Nemzeti Tanácstól. Elegendő csak megemlíteni a magyaríttabéi és a tordai általános iskolák önállósulásának elakadását, az önálló szabadkai tanítóképző működési engedélyének megadása körüli huzavonát, az újvidéki Forum kiadóház tönkretételét és a Magyar Szó szerkesztőségének leépítését, hogy mást ne említsünk.

Józsa Lászlónak, a Tanács elnökének, akinek esze ágában sincs lemondani, már csak azért is távoznia kellett volna politikából, mert – saját bevallása szerint – „nem ért rá” Kaszát helyettesíteni az amerikai meghallgatáson. Az MNT azon tagjainak, akik a lemondást fontolgatják, nincs mikor és hol elmondani a véleményüket, mert a Tanács hónapok óta nem ült össze.

2 2005. március 15-én magyarországi kitüntetésben részesült. P. S. Jovan Vujičić tartományi gazdasági titkár 2005. augusztus 8-án lemondott tisztségéről, mert augusztus 6-án, gépkocsijával halálra gázolt egy gyalogost Kúlán, írja a Beta. A Tartományi Tájékoztatási Titkárság augusztus 8-i közleménye szerint Bojan Pajtić, a végrehajtó tanács elnöke elfogadta Vujičić lemondását. A közlemény szerint Vujičić augusztus 8-án szolgálati kocsijával elütötte a külai Ilija Brkovićot (78). Mindent megtettem, hogy kikerüljem Brkovićot, aki a kijelölt gyalogátjárón kívül indult el az út másik oldalára, és már majdnem átjutott a sávon, amelyen haladtam, de akkor, ismeretlen okból, egy lépést tett hátrafelé, a gépkocsim bal oldalának ütközött, majd halálos fejsérülést szenvedett – áll a közleményben. Vujičić hozzátette, azért mond le tisztségéről, mert mint a tartományi kormány tagja, rendkívüli felelősséggel viszonyul tisztségéhez. Egyértelműen és következetesen szeretném megőrizni a saját és a tartományi hatalmi szerv – amelyben dolgoztam – integritását, és semmilyen módon nem kívánom befolyásolni az intézményeket és az igazságügyi szerveket – hangsúlyozta Vujičić. (Lemondott a tartományi gazdasági titkár, <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=vajdasag&id=1667> és Magyar Szó, 2005. augusztus 9., 1. o.) Megjegyzés: Lásd még a Botrányok országa című írást (Botrányok – a CD-n).

A kisebbségi közösségünk helyzetének alakulásával járó erkölcsi felelősség kérdése ugyanúgy felvetődik a tartományi oktatási és művelődésügyi, valamint a kisebbségügyi titkár vonatkozásban is, akik már ötödik éve vannak vezető pozícióban, hogy csak a fontosabb tartományi tisztséget betöltőket említsük. De a tordai általános iskola igazgatója tekintetében is, aki nem jelent meg azon a legutóbbi begaszentgyörgyi ülésen, amelyen az iskola sorsáról volt szó, mert állítólag sürgősen Magyarországra kellett utaznia.

Erkölc és felelősség? A politika és az erkölcs nálunk még külön utakon járnak. Ezt segíti a „legnagyobb párt” által meglovagolt sajtó is.

Kisebbségi ügyeinkben is csak akkor léphetünk előre, ha nem a pozíció féltése, a karrier és az anyagi javak megszerzése, hanem az erkölcsi viszonyulás és a közösségi érdekek kerülnek előtérbe. Van még mit tanulnunk az „erkölcstelen” Nyugattól (és Kelettől), de az említett vajdasági példákból is...

5.4. „Teljes egyetértés”*

A 2005. november 2-i Koštunica–Kasza találkozó margójára

Több irányból is jelzések érkeztek, hogy Szerbiában – a politikusok kijelentései ellenére – a nemzeti kisebbségi jogokkal azért még sincs minden rendben.

2005. szeptember 29-én az Európai Parlament Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában – mivel évek óta a szerb központi és helyi szerveknek nem sikerült javítaniuk az emberi és kisebbségi jogok tiszteletben tartásának helyzetén és bíróság elé állítani az erőszakos cselekmények és zaklatások elkövetőit – „mély aggodalmát fejezte ki

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=401> (2005. november 5.) és <http://www.hunsor.se/kitekinto/teljesgyttertes051106.htm> (2005. november 7.)

az emberi jogok ismétlődő megsértései, valamint a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt”.

Október 24-én a Vajdasági Horvátok Demokratikus Szövetségének elnöksége határozatot fogadott el a horvát nép helyzetéről Vajdaságban, amelyben kimondja, hogy „a horvát nemzeti közösség helyzete Vajdaság területén igen összetett, a horvátok egyenlőtlen helyzetben vannak a többségi és egyes kisebbségi népekkel szemben, a Szerb Köztársaság pedig nem biztosítja a nemzetközi szabványok szerinti védelmet a kisebbségek részére”.

Julijan Tamaš

Julijan Tamaš, a Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia elnöke ugyanezen a napon úgy értékelte: „a vajdasági nemzeti kisebbségek rosszabb helyzetben vannak, mint ahogyan azt az állami tisztviselők feltűntetik”. Az újvidéki sajtótájékoztatón elmondta, vannak ugyan az európai jogszabályokkal egybehangolt, a kisebbségi jogokat biztosító jogszabályok, de hangsúlyozta, a helyzet más, a nemzeti kisebbségek tagjainak „minden okuk megvan arra, hogy rosszul érezzék magukat”. A köztársasági hatalom tisztában van azzal,

hogy igenis van probléma, de szőnyeg alá söpri, jöllehet sok lehetőség van a megoldására – mondta Tamaš.

Lázadozó szervezetek

A Vajdasági Magyar Szövetség dél-bácskai és szerémségi körzeti szervezete 2005. október 27-én – reagálva a legújabb falfirkákra – lemondásra szólította fel *Rasim Ljajić* kisebbségi minisztert. Vajdaságban a nemzetek közötti viszonyok mérgezése tovább folyik, a nyomásgyakorlás, megfélemlítés, az elköltözködésre való felszólítás nem szűnik – olvasható a közleményben. (A krónikások felfigyeltek, hogy a VMSZ említett körzeti szervezete az itteni magyarságot illető kérdésekben – nem először – a párt központjától eltérő álláspontokat fogalmaz meg. Hogy az ilyen „partizán” akciókat a szabadkai pártvezetőség meddig tűri meg, az majd elvállik, de az is lehetséges, hogy valamiféle „munkamegosztásról” van szó.)

Az Árgus Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület és a szerbiai román közösség október 28-án közleményében támogatta *Rasim Ljajić*nak, az Államközösség emberi jogi és kisebbségügyi miniszterének a lemondására irányuló követeléseket. *Ljajić* szerint azonban „a vajdasági nemzetiségi viszonyokért inkább *Korhecz Tamás*, a VMSZ tartományi kisebbségi minisztere felelős, mert nagyobb a hatásköre”.

– A nacionalista és sovinszta megnyilvánulások sokasodása, amelyek legdurvább megnyilvánulása a kisebbségek zaklatása azt igazolja, hogy a jelenlegi hatalom nem hajlandó beismerni: az utóbbi öt évben folytatott kisebbségi politika, amelytől a kisebbségek a helyzetük javítását várták, nem járult hozzá a nyílt és megoldatlan problémák rendezéséhez – olvasható az Árgus közleményében.

Ugyanazon a napon a Tanjug belgrádi hírügynökség idézte a Szerbiai Román Közösségek Tanácsa nevű, kevésbé ismert szervezet közleményét, amely szerint *Ljajić*nak részint ama kijelentése miatt kell lemondani, miszerint Románia és Magyarország ki fogja használni a Brüsszelhez való közelségét, hogy napirendre tűzze a Szer-

biában élő kisebbségeik helyzetét. A másik ok az, hogy Ljajić nem fogantatosított intézkedéseket a román közösség helyzetének javítása érdekében.

Koštunica–Kasza egyetértés

A kisebbségi politikával elégedetlenkedő külföldiek és belföldiek számának növekedése, valamint a Szerbia és Montenegró és Magyarország közötti megállapodással összhangban megalakított kisebbségügyi vegyes bizottság és a bizottság 2005. november 11-ei szabadkai második ülésének vészes közeledése valamiféle kisebbségpolitikai eredmény felmutatásra sürgette *Vojislav Koštunica* szerbiai kormányfőt. Így került/kerülhetett sor a *Kasza Józseffel*, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnökével való (a nyilvánosság kizárásával, de „többszemközti”) találkozóra, amely – mint a Magyar Szó tudtul adta – „teljes egyetértéssel” fejeződött be (november 3., 1. o.) és amelynek „máris van eredménye” (2005. november 5–6., 1. és 5. o.)

Miben is értettek egyet Koštunica és Kasza?

A megbeszélés résztvevői

(Ótos András felvétele)

A találkozóról kiadott kormányközlemény szerint a két tisztségviselő „teljes egyetértésre jutott a kölcsönös tiszteletnek a jelentőségéről a nemzetek közötti viszonyokban”. Vagyis, abban ami már régen nem képezi/képezheti vita tárgyát, ami teljesen természetes: az egymás tiszteletben tartása.

A közlemény szerint „a megbeszélésen kiemelték annak szükségességét, hogy közösen vegyenek részt a nemzeti kisebbségek helyzetének javításában és megállapodtak, hogy megbeszéléseket szerveznek a köztársasági igazságügyi, belügyi és oktatásügyi miniszterekkel, amelyeken az ügyvel kapcsolatos konkrét megoldásokról tárgyalnak. Hangsúlyozták, lehetővé kell tenni a kisebbségek részarányos jelenlétét az igazságügyi szervekben, nyelvtanfolyamokat kell szervezni a rendőrök számára a többnemzetiségű környezetekben, az oktatásügy terén pedig az oktatásügyi programokban és tervekben külön figyelmet kell szentelni a nemzetek közötti tolerancia fejlesztésének”.

Ezek a megfogalmazások csupa olyan ígéreteket tartalmaznak, amelyeket már régen meg kellett volna a gyakorlatban valósítani, s amelyeket a szerb kormány mindeddig halogatott. Ezek közé tartozik a nemzetek közötti incidenseket vizsgáló bizottság megalakítása is, amire Koštunica még 2004 nyarán ígéretet tett. Mindez valóban annak a beismerését is tartalmazza, hogy a szerb kormány(ok) az utóbbi öt évben úgyszólván semmit sem tettek a belföldi jogszabályok és a nemzetközi kötelezettségek teljesítése terén.

Ezt a megállapítást igazolja a közleménynek az a része is, mely szerint Koštunica és Kasza „megállapodtak arról, hogy programot dolgoznak ki a kisebbségi jogok ismertetéséről és védelméről a köztársasági kisebbségi tanács, az államközösségi kisebbségi és emberi jogi minisztérium és a vajdasági kormány koordinált részvételével”. Más szóval: Még csak most akarják ismertetni a kisebbségi jogokat és azok védelmét...

A konkrét megoldatlan kérdések közül – a közlemény szerint – egyedül a szabadkai magyar nyelvű tanítóképző megnyitása került szóba, amellyel kapcsolatban megvitatták az „eddiggi tevékenysége-

ket”. Ismét semmi konkrétum. Ezért túlságosan optimistának tűnik a Magyar Szó címlapján a találkozóról szóló írás címe, hogy „Még az idén (2005-ben – a szer. megj.) beindulhat a szabadkai tanítóképző kar”¹. A tordai és a magyarittabéi magyar nyelvű elemi iskolák önállósulásáról pedig – a sajtó szerint – még csak említés sem történt.

A találkozón elhangzott az is, hogy „minél rövidebb időn belül” a szerb kormány elé kell terjeszteni a nemzeti tanácsok hatásköréről és megválasztásának módjáról szóló törvénytervezetet”. Hogy ez a „minél rövidebb időn belül” mit jelent és milyen lesz a törvénytervezet, az majd csak később derül ki. Már csak azért is, mert mindkét félnek megfelel a jelenlegi egypárti (VMSZ-es) Magyar Nemzeti Tanács.

Van-e készség?

Košunica kormányfőnek és Kasza Józsefnek is, aki – miután kibukott a szerb kormány alelnöki tisztségéből, s nem tud látványosabb eredményt felmutatni – szüksége volt erre a találkozóra. A találkozó jelentősége ebben ki is merül. Konkrét eredmények – de nem ennek a találkozóknak köszönhetően – csak akkor lesznek, ha a szerb hatalomnak ezek felmutatására (elsősorban az ország nemzetközi megítélése miatt) szüksége lesz. A szerb fél továbbra sem mutat kellő készséget a vajdasági magyarság általános helyzetének rendezésére és a nyílt kérdések megoldására.

A VMSZ elnöke ismét a vajdasági magyarság egészének képviselőjeként tetszelgett, holott erre nincsen semmilyen jogosítványa. Nem vonható kétségbe, hogy a VMSZ a vajdasági magyarság legtömegesebb pártja, de ez még nem jogosítja fel az elnökét, hogy az egész kisebbségi magyar közösséget képviselje.

1 A szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar 2006. október 16-án kezdte meg munkáját (m. k.: Hazatért a magyar tanítóképzés, Magyar Szó, 2006. október 17., 15. o.)

Nem először történik meg, hogy valamelyik vajdasági magyar párt képviselője a szerbiai hatalommal, a nyilvánosság kizárásával az egész kisebbségi közösségünket érintő kérdésekről tárgyal. Ezt megtiltani ugyan nem lehet, de alapvető követelmény – ha valaki az egész közösséget kívánja képviselni –, hogy a tárgyalások előtt il-lik közösen megfogalmazni a nyílt kérdéseket és a szerbiai hatalom iránti elvárásokat.

Ugyancsak elengedhetetlen követelmény a tárgyalások eredmé-nyéről és azokról a kérdésekről szóló ködösítés nélküli beszámoló, amelyekben nem született egyetértés. De hát, hol vagyunk mi még a demokráciától...

6. KETTŐS ÁLLAMPOLGÁRSÁG

6.1. Vízumkényszer

6.1.1. Vízummal Magyarországra*

A Magyarországot körülvevő országokban megjelenő magyar nyelvű újságok többségében elégedetlen hangvételű cikkek látnak napvilágot a szomszédos államokban élő magyarokról szóló, 2001. június 19-én a Magyar Országgyűlés által elfogadott LXII. törvény tervezett módosításáról. A Máért négy-éves történetében először fordult elő, hogy a résztvevőknek nem sikerült konszenzusra jutniuk: a Fidesz–MPSZ, valamint két kisebb határon túli szervezet (a Kárpátaljai Magyarok Kulturális Szövetsége és a Vajdasági Magyar Demokrata Párt) nem egyezett bele a kedvezménytörvény módosításába, így a zárónyilatkozatot sem írta alá.

A Magyar Állandó Értekezlet (Máért) 2003. 5. 24-i VII. ülésén elfogadott változtatások közül leginkább az „egységes magyar nemzet”-ről szóló rész kimaradását fájlják a publicisták, de szerintük több más változás is várható, amelyek közül a legfontosabbak a következők:

- a munkavállalási és a hozzá kapcsolódó egészségügyi kedvezmény megszűnik,
- oktatási támogatás jár azoknak is, akiknek nincs magyarigazolványuk, de magyarul tanulnak, a magyar kultúrával foglalkoznak,
- az oktatási támogatás címzettjei – ahol lehetséges – a magyarul tanuló gyerekek, máshol szülői vagy pedagógus-szervezetek,
- diák- és pedagógusigazolványt kaphat az is, akinek nincs magyarigazolványa, de magyarul tanul vagy tanít,
- a 6 és 65 év közöttiek négy menettérti útra kapnak 90 százalékos vasúti kedvezményt, de ez a jogszabály alkalmazható lesz az EU-hoz csatlakozó országokban is.

* Magyar Szó, 2003. június 7., 8., 3. o.

Szűkülni látszanak tehát a státustörvény által a határon túli magyaroknak szavatolt jogok. Ide tartozik az is, hogy rövidesen csak beutazási engedéllyel (vízummal) utaz(hat)unk majd Magyarországra. Kiutazáskor fizettünk már különböző kiutazási illetékeket, de a vízumkényszer most kerül először alkalmazásra.

A vízumkényszer

Magyarország már korábban bejelentette: tekintettel arra, hogy az Európai Unió koppenhágai csúcstalálkozója után az utolsó akadályok is elhárultak uniós csatlakozása előtt, ennek keretében 2003 őszén vízumkényszert vezet be a JSZK, illetve Szerbia–Montenegró állampolgárai számára. (Az eddigi nyilatkozatok szerint az először július 1-jére bejelentett határidőt november 1-jére halasztották.) A vízum bevezetése – az ígéretek ellenére – mindenképpen akadályozza majd a vajdasági magyarságnak az anyaországgal eddig fenntartott szerteágazó kapcsolatait.

A határon túli kapcsolatok kiépítésére, fenntartására és fejlesztésére vonatkozó jog ma már szerves része számos európai egyezménynek és a tételes jognak is. Ennek a jognak a tartozékát képezik a nemzeti kisebbségek határon túli kapcsolatai is.

A nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezmény (ETS, No. 157, Strasbourg, 1995. február 1., hatálybalépés: 1998. február 1.) – az első olyan jogilag kötelező nemzetközi okmány, amely teljes egészében a nemzeti kisebbségek védelmével foglalkozik – 17. cikkének 1. pontjában a tagországok kötelezettséget vállaltak arra, hogy „nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon és békésen határokon átnyúló kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más államokban, kiváltképpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös”. A vízumkényszer bevezetése viszont – akárhogy is nézzük – korlátozza ezt a jogot.

A vízum bevezetésének közelgő határideje miatt reagáltak a vajdasági magyar pártok is:

A VMSZ (2003. január 25-én) haladéktalanul egyeztető megbeszélést sürgetett az anyaországi illetékesekkel a kérdéskör kölcsönös melegegedéssel nyugtázható megvitatása érdekében.

2003. november 1-jén életbe lépett a vízumkényszer

Ágoston András, a VMDP elnöke (2003. február 11-én) levelet írt Kovács László magyar külügyminiszternek, amelyben kérte, hogy az elkövetkező időszakban a magyar diplomácia és a külügyminiszter személyesen használja ki a lehetőséget, amellyel a spanyolok annak idején már éltek. A spanyol példát követve csatoljon Magyarország is kiegészítő memorandumot az EU-csatlakozási szerződéshez, olyat, amely rögzítené a magyar állam és a határon túli magyarok sajátos kapcsolatát, figyelembe véve a magyar alkotmányban vállalt felelősségét is.

Kettős állampolgárság

Március 8-án a szabadkai magyar főkonzulátus előtt mintegy 400-an vettek részt a Három Vármegye Ifjúsági Mozgalom (HVIM) által szervezett tiltakozáson, amely után Ujhelyi Zoltán a tiltakozók nevében Pető Jánosnak, Magyarország szabadkai konzuljának petíciót nyújtott át. A petíció a státustörvénybe foglalt jogok szűkítésének eltörlését, a magyarság számára a vízumkényszer legelfogadhatóbb módjának kidolgozását és a kettős állampolgárság odaítélését szorgalmazza.

Pandur József belgrádi magyar nagykövetnek a *Građanski list* című újvidéki lapban 2003. március 12-én megjelent interjúja szerint Magyarország minden segítséget megad Szerbia–Montenegrónak, hogy lekerüljön a vízumkötelezetek schengeni listájáról. Reményét fejezte ki, hogy a két ország közötti vízumrendszer csak rövid átmeneti időszakra szól, amíg Szerbia–Montenegró fel nem kerül a schengeni fehér listára.

Az ugyanezen a napon megjelent interjújában *Patrubány Miklós*, a Magyarok Világszövetségének elnöke az újvidéki Magyar Szóval közölte, hogy az MVSZ elutasítja Magyarország európai uniós csatlakozását, és kampányt indít azzal a céllal, hogy Budapest kettős állampolgárságot adjon a határon túl élő magyaroknak.

„Április 12-e (az EU-csatlakozási népszavazás – B. A. megjegyzése) után a világszövetség kampányt indított, melynek célja, hogy az Országgyűlés napirendjére tűzze ezt a kérdést. Ahhoz, hogy a magyar

Pandur József, a Magyar Köztársaság (korábbi) belgrádi nagykövete

parlament foglalkozzon a határon túliak állampolgárságának kérelmével, kétszáz-ezer aláírással van szükség” – mondta Patrubány. Az MVSZ elnöke arra kért minden délvidéki magyar polgárt, győzze meg magyarországi ismerőseit, hogy írják alá a kezdeményező lapot.

Patrubány szerint nem Magyarország lenne az egyetlen EU-s tagország, amely a határain kívül élő nemzettársaknak állampolgárságot adna. Más országok esetében ez bevett gyakorlat, s az anyaországnak sem kellene félnie attól, hogy több millió magyarnak adjon kettős állampolgárságot.

Kötelező-e Magyarország számára a vízumkényszer bevezetése? Újhelyi Zoltán, a HVIM elnöke szerint „Magyarország nem köteles bevezetni” ellenünk a vízumot. „A portugál, a brit és a skandináv precedenseken túl, schengeni egyezmény ide vagy oda, a legutóbbi példa szerint a Magyar Köztársasággal egyszerre csatlakozó Lengyelország sem vezeti be Oroszországgal szemben a vízumkényszert, az ott élő nagyszámú lengyel kisebbségre való tekintettel” (Magyar Szó, 2003. március 18., 15. oldal).

Ezek után indokoltak a kérdések: Mi az, hogy „schengeni egyezmény”? Mit jelent „a vízumkötelezettek schengeni listája”, és mit a „schengeni fehér lista”? Lehetséges-e a vajdasági magyarok számára a kettős állampolgárság? Hogyan lehet ebben a témában eligazodni?

6.1.2. A schengeni egyezmény**

A schengeni egyezmény (Schengen Convention) a luxemburgi Schengenben 1985. június 14-én a Benelux államok, Franciaország és az NSZK által aláírt egyezmény, amely a személyek belső határel-

** Magyar Szó, 2003. június 9., 2. o.

lenőrzésének fokozatos megszüntetéséről szól. Az egyezmény 1995. március 26-án lépett hatályba az öt alapító tagország, valamint Spanyolország és Portugália részvételével, s később más tagállamok is csatlakoztak a schengeni övezethez. A belső határellenőrzés megszüntetésével párhuzamosan a részes tagállamok megerősítették a külső határellenőrzésüket.

A schengeni egyezményt az amszterdami szerződés (1999. május 1-jén lépett életbe) a közösségi joganyag részévé tette, azaz minden európai uniós (EU) államra kiterjesztette, ugyanakkor az Egyesült Királyság és Írország a szerződés szerint továbbra is fenntarthatja önálló határellenőrzési rendszerét, és Dánia is – tekintettel a többi északi országgal kötött egyezményére – szabadon dönthet, hogy alkalmazza-e a későbbiekben születő schengeni joganyagot (acquis). Az újonnan belépő országok számára azonban elvileg kötelező a schengeni egyezmény és joganyag adaptálása. (A spanyol példára való hivatkozás sem a legjobb, mert 1994. március 1-jén Spanyolország számára is hatályba lépett az egyezmény.)

A schengeni egyezménnyel az EU-tagállamok a belső határellenőrzést megszüntették, ami azt jelenti, hogy a tagországok állampolgárai akadálytalanul, útlevél (és vízum és sorban állás) nélkül utazhatnak az Unió egyik sarkából a másikba. A Nagy-Britannia és Írország kivételével így létrejött, úgynevezett schengeni térségben mindenki ott és akkor megy át az egyik országból a másikba, ahol éppen kedve tartja. (Vannak olyan országok is, mégpedig Norvégia és Izland, amelyek ugyan nem tagjai az EU-nak, mégis csatlakoztak a határellenőrzés nélküli rendszerhez. Magyarország tekintetében a belső határellenőrzés legkorábban 2007-től szűnik meg teljes egészében.) Kifelé az EU-nak szigorúan őrzött, modern technikával felszerelt külső határai vannak. Magyarországnak is – legkésőbb az EU-hoz való 2004. május 1-jei csatlakozásával – alkalmaznia kell a külső (schengeni) határellenőrzést.

A 2317/95-ös számú rendelet

Az EU Tanácsa (jogalkotó szerve) 1995. szeptember 25-én hozott 2317-es számú rendeletével meghatározta azoknak az országoknak a közös listáját, amelyek állampolgárainak kötelezően vízummal kell rendelkezniük a tagországok külső határainak átlépésénél. Ezen a (102 országot tartalmazó) „vízumkötelezettek schengeni listá(já)n” található Szerbia–Montenegró, valamint Ukrajna is. Minden tagállamnak kötelessége tiszteletben tartani a közös vízumrendszert, amit csak a tagállamok egyetértése alapján lehet megváltoztatni.

A rendelet szerint a közös listán szereplő harmadik (az EU-hoz nem tartozó) országok állampolgárainak vízummal kell rendelkezniük az Unió külső határainak átlépésekor. Ez alól kivételt csak a polgári repülőgépek és hajók személyzete, katasztrófa vagy szerencsétlenség alkalmával segélynyújtásban vagy mentésben részt vevő személyzet, valamint a diplomáciai és hivatali vagy más hivatalos útlevéllel rendelkező személyek képeznek.

Vízum alatt az az egységes engedély vagy határozat érthető, amelyet a beutazási ország ad ki, s amely összességében három hónapnál nem hosszabb tartózkodásra jogosít. (Az ennél hosszabb tartózkodás feltételeit minden ország maga határozza meg, és ezek összehangolása nincs előírva.)

Ez azt jelenti, hogy 2004. május 1-je, Magyarország EU-csatlakozása után vízumot kell kérnünk a helyi magyar konzulátuson vagy követségen. „Arra ugyanis nincs mód, hogy az ezekben az országokban élő magyarok kivételes elbírálásban részesüljenek, viszont a szerb és ukrán állampolgárok vízumkérelmei általában kedvező elbírálás alá eshetnek, amennyiben hazánk így állapodik meg ezekkel az országokkal. Nem kell például minden egyes belépéshez vízumot kérni, az egyszer kiadott dokumentum hosszú időre lesz érvényes. A vízumkérést az is megkönnyítheti, hogy Magyarország Szabadkán és Beregszászon is új konzulátust nyitott” – vigasztal bennünket a Határok nélkül Európában című kiadvány, amelyet a magyarországi

Sorok a szabadkai főkonzulátus előtt

Európai Unió Kommunikációs Közalapítvány adott ki az EU-csatlakozási népszavazás előtt.

Elvileg a schengeni egyezmény, de az aláíró államok gyakorlata is kialakította az EU-hoz nem tartozó országok polgárainak/állampolgárainak több kategóriáját, akikkel szemben kisebb vagy nagyobb fokú megkülönböztetést alkalmaz. Ilyenek az előnyjogokat élvező harmadik országok (mint pl. a skandináv országok vagy az USA) állampolgárai, azon országok, amelyeknek az állampolgárai mentesek ezen kötelezettségek alól (köznyelven: „schengeni fehér lista”, azaz azon államok köre, melyek állampolgárai számára nem kell vízum az Európai Unióba való beutazáshoz), s végül azoknak az országoknak a polgárai, akikkel szemben vízumkényszert alkalmaznak.

A rendelet bevezetőjének 9. bekezdése azonban bizonyos (kivételes) lehetőséget ad az elasztikusabb eljárásra is. Az EU Tanácsa ugyanis a rendelet elfogadásakor figyelembe vette, hogy „különle-

ges esetekben fennáll a vízummal való rendelkezés kivételezése, a tagállamok a személyek bizonyos kategóriáit mentesíthetik a vízummal való rendelkezés kötelezettsége alól, a nemzetközi joggal és szokásokkal összhangban”. Ez a rendelkezés azonban csak a bizonyos személyek számára nyújtott „kivételes elbánás” megőrzését jelenti, de tömegekre nem alkalmazható.

Könnyítési ígéret

Szerbia–Montenegró miniszteri tanácsa 2003. május 30-ától egyoldalúan feloldotta a vízumkényszert számos ország állampolgárai számára az államközösség területére való belépéskor. A 90 napig terjedő itt-tartózkodásra jogosító vízum kötelezettségét eltörölték az EU valamennyi tagállama, a tíz jelölt ország állampolgárai, továbbá az Egyesült Államok, Kanada és más fejlett országok állampolgárai részére, áll a miniszteri tanács közleményében. Bosznia-Hercegovina, Szlovénia, Horvátország és Macedónia állampolgárai útiokmányaik, illetve személyi igazolványuk felmutatása mellett tartózkodhatnak az országban.

Magyarország azért nincs rajta a listán, mert egyelőre – az uniós tagjelölt országok közül egyedülként – nem vezette be a vízumkényszert Szerbia–Montenegróval szemben. Budapest és Belgrád között javában folynak a tárgyalások az új utazási rendre való áttérésről, mivel Magyarországnak uniós csatlakozása miatt legkésőbb november elsején be kell vezetnie a vízumkényszert déli szomszédjával szemben. A belgrádi kormány döntése után nyilvánvaló, hogy a magyar állampolgároknak sem kell majd vízumot váltaniuk november 1-je után, ha Szerbia–Montenegróba utaznak. Ez az intézkedés feltehetőleg arra irányul, hogy az EU – a kölcsönösség elve alapján – esetleg Szerbia–Montenegrót is felvegye a privilegiált országok ún. fehér listájára.

Az Egyesült Államok, Japán, a társult országok, s más kívülállók álláspontja szerint az EU-nak őrizkednie kell attól, hogy a lerombolt

vasfüggöny helyébe egy a tagállamokat és más országokat, azaz a gazdag és szegény országokat elválasztó függöny kerüljön. Egyébként az EU vezetői is hangsúlyozták, hogy közösségük nem kíván a kívülállókkal szembeni „erődítménnyé” válni.

A vízumkényszer bevezetésének határideje egyre közeledik. *Medgyessy Péter* magyar miniszterelnök a Máért május 24-i ülésén mondott beszédében elismerte, a vajdasági és a kárpátaljai magyarok tartanak attól, hogy november 1-jével újabb „vasfüggöny” ereszkedik le a határokon. Ezzel kapcsolatban a következőket mondta:

„Szeretném nyomatékosan kijelenteni, hogy magyar részről készek vagyunk minden olyan kedvezmény biztosítására az ukrán, illetve szerb–montenegrói állampolgároknak, amelyet a schengeni szabályok megengednek, valamint nem sértik a hatályos magyar jogrendet és megfelelnek a nemzetközi gyakorlatnak. Legfontosabb tárgyalási célkitűzésünk tehát, hogy a vízumalapú utazási rendre történő átállás ne hátráltassa az anyaország és a határon túli magyarság kapcsolattartását. Ennek alapján tervezzük a vízumdíjak csökkentését, a hivatalos útiokmányokkal utazók vízummentességét, a lehető leghosszabb érvényességű, többszöri beutazást és tartózkodást lehetővé tevő vízumok kiadását. Az új, életbe lépő rendszert szeptember végéig meghirdetjük.”

6.1.3. Kettős állampolgárság?***

A Magyarország által várhatóan rövidesen bevezetésre kerülő schengeni vízumkényszer „méregfogának kihúzása” miatt egyes magyarországi, de vajdasági politikusok is követelték, hogy „Budapest adjon kettős állampolgárságot a határon túl élő magyaroknak”, illetve a „kettős állampolgárság széles körű intézményesítése” mellett szálltak síkra.

*** Magyar Szó, 2003. június 10., 2. o.

Az 1993. évi LV. törvény

Hogyan is állunk valójában a kettős (vagy többes) állampolgársággal?

Az ilyen állampolgárság akkor áll fenn, ha ugyanazon személyt egyidejűleg két (vagy több) állam egyaránt állampolgárának tekinti. Mivel az állampolgárság szabályozása az állami szuverenitás közvetlen megnyilvánulása, minden szuverén állam önállóan határozza meg az állampolgárrá válás feltételeit. A magyar állampolgársági jog nem tiltja a magyar állampolgár esetleg létező külföldi állampolgárságát, de nincs is tekintettel rá.

A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény (2. §) szerint:

- magyar állampolgár az, aki e törvény hatálybalépésekor magyar állampolgár, továbbá az, aki e törvény erejénél fogva magyar állampolgárrá válik, vagy e törvény alapján magyar állampolgárságot szerez, amíg állampolgársága nem szűnik meg;
- azt a magyar állampolgárt, aki egyidejűleg más államnak is állampolgára – ha a törvény másként nem rendelkezik –, a magyar jog alkalmazása szempontjából magyar állampolgárnak kell tekinteni.

A 3. § (1) értelmében születésénél fogva magyar állampolgárrá válik a magyar állampolgár gyermeke. Magyar állampolgárságot saját kérésre honosítással, visszahonosítással és állampolgársági nyilatkozattal lehet szerezni, aminek a törvény által megszabott különböző jogi feltételei vannak.

Az állampolgárság magyarországi szabályozása az ún. *jus sanguinis-en* alapul, azaz leszármazás útján öröklődik. Bármilyen jogcímen történő megszerzése nemzedékekre kiható hatást is jelent. A kettős állampolgárság a határon túli magyarok számára – a törvényben előírt feltételek teljesítése mellett – bármikor elérhető.

A magyar állampolgárságnak a határon túli magyarságra való esetleges egyoldalú „radikális kiszélesítését” eddig a szakemberek

(pl. Kovács Péter) nem tekintették „járható útnak”, mivel „jóval több kérdést vet fel, mint amennyit megold” (a leszámazási elv alapján például a várható szám előre nem is becsülhető; tekintettel a tényleges letelepedés hiányára, az állampolgári jogokból eredő jogok és kötelezettségek megvalósítására stb.). Ezenkívül komoly politikai, jogi és múltbeli tapasztalatok is ellene szólnak (pl. a szomszédos államok esetleges válaszlépései).

A nemzetközi jogban sem a kettős állampolgárság megszerzésének ösztönzése az uralkodó álláspont, hanem hogy államközi szerződésekkel kiküszöböljék azt (pl. a svéd vagy osztrák állampolgárság megszerzésének előfeltétele a másik állampolgárságról való lemondás), éppen a kettősségből adódó zavarok elkerülése végett. Az Európa Tanács 166. számú, az állampolgárságról szóló 1997. évi egyezménye például azt célozza, hogy segítse elő az állampolgárság megszerzését és az eredeti állampolgárságba való reintegrálódást.

Szerb–bosnyák szerződés

Továbbra is léteznek azonban bilaterális egyezmények a kettős állampolgárság kölcsönös elismeréséről. Újabban (2002. október 29-én) a volt Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és Bosznia-Hercegovina kötött ilyen szerződést (szövege a JSZK Hivatalos Lapjának Nemzetközi Szerződések című 2. számú 2003. január 31-i mellékletében – Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori – jelent meg).

A szerződés 1. cikkében az aláírók beleegyezésüket adják, hogy az egyik ország állampolgárai megszerezhetik a másik állam állampolgárságát. Ehhez a kérelmezőnek a következő feltételeket kell teljesíteni:

- betöltötte a 18. életévét,
- legalább három éve bejelentett tartózkodása van annak az országnak a területén, amelynek az állampolgárságát kérelmezi, vagy legalább egy éve annak az országnak a területén tartózkodik, ha az illető ország állampolgárával házasságban él,

- annak az országnak a területén, amelynek az állampolgárságát kéri, nem büntették meg olyan bűncselekmény miatt, amelynek elkövetéséért három évet meghaladó börtönbüntetés van előírva,
- a kérvény átadása előtti három évben kitoloncolási biztonsági intézkedést, vagy az utóbbi egy évben kiutasítási védelmi intézkedést nem foganatosítottak ellene annak az országnak a területéről, amelynek az állampolgárságát igényli,
- viselkedéséből arra lehet következtetni, hogy tiszteletben tartja annak az országnak a jogrendjét, amelynek állampolgárságáért folyamodik.

A más(od)ik állam állampolgárságának megszerzése az illető állam belső jogszabályaival meghatározott eljárás alapján történik, s megszerzésének nem feltétele a már meglévő állampolgárság megszűnése. A kettős állampolgárt azon állam állampolgárának tekintik, amely ország területén tartózkodik, és az illető ország állampolgárainak jogai és kötelezettségei illetik meg. A kettős állampolgárok a katonai és más kötelezettséget annak az országnak a jogszabályai szerint teljesítik, amelyben a tartózkodási helyük van. Az aláírók kölcsönösen elismerik a másik ország területén letöltött katonai szolgálatot. Ezeknek az állampolgároknak úgyszintén aktív és passzív választói joguk van. A szerződést a felek határozatlan időre kötötték.

Ezzel a szerződéssel kapcsolatban meg kell említeni azt a sajátosságot, hogy a kettős állampolgárság intézményének létrehozása a két állam megegyezése alapján (államok közötti szerződéssel) történt. Az egykori JSZSZK széthullása előtt az ország minden állampolgárának már kettős állampolgársága volt: állampolgára volt annak a köztársaságnak, amelyben élt és a közös (szövetségi) államnak is.

Következtetések

A fentieket összefoglalva arra a megállapításra juthatunk, hogy Magyarországgal (is) mindenképpen lesz vízumkötelezettség. Hogy milyen könnyítésekkel, és hogy ez hosszabb távon – Szerbiának az

(Léphaft Pál karikatúrája)

Unióhoz való csatlakozása csak valahol 2010 körül lesz esedékes – mennyire fogja csökkenteni az anyaországgal tartott kapcsolatok intenzitását, hamarosan elválnak. Medgyessy Péter miniszterelnök szabadkai látogatása (június 3.) alkalmával közölte, hogy Magyarország novembertől „könnyített vízumrendszert” alkalmaz Szerbia–Montenegróval szemben. A miniszterelnök elmondta: „a könnyített rendszer alacsony díjat és többszöri beutazásra szóló vízumot jelent”.

A kettős állampolgárság megszerzése a vajdasági magyarok számára nem elérhetetlen. A magyar állampolgárság megszerzésének egyik alapfeltétele viszont – a hatályos jogszabályok szerint – az ország területén való letelepedés (amit külföldiek esetében bevándorlásnak kell megelőznie). Ez viszont a szülőföldről való elvándorlást ösztönözné.

Zoran Živković szerbiai kormányfő a Medgyessy Péter magyar miniszterelnök látogatása alkalmával Szabadkán tartott közös sajtótájékoztatóján arra a kérdésre, hogy Szerbiának volna-e ellenvetése, hogy a vajdasági magyarok megkapják a kettős állampolgárság lehetőségét, a következőket válaszolta: „Nem látok ebben semmilyen különösebb problémát, hiszen mi hoztunk egy olyan törvényt, amely egy bizonyos relációban lehetővé teszi a kettős állampolgárságot, ha magyar részről ezt a lehetőséget biztosítják” – hangsúlyozta.

A Magyarok Világszövetsége üdvözölte Živkovićnak ezt a bejelentését, és felkérte Magyarország kormányát, hogy „sürgősséggel terjessze az Országgyűlés elé az állampolgársági törvény módosítását, amely alanyi jogon lehetővé tenné minden magyar számára – bárhol éljen a világon – a magyar állampolgárság megszerzését, amennyiben arra igényt tart” – áll az MVSZ közleményében (Magyar Nemzet, június 5., 8. o.). (Az MVSZ már 2000. augusztus 20-án átadta Magyarország legfőbb közbiztonsági méltóságainak a külhoni magyar állampolgárság jogintézményének törvénytervezetét.)

Kovács László magyar külügyminiszter a június 5-i budapesti sajtótájékoztatóján e kérdéssel is beszélt. A diplomácia irányítója szerint „a szerbiai magyarok kettős állampolgárságának lehetőségét meg lehet fontolni, amennyiben az érintett szomszédos ország viszonylatában ez nem okoz problémát, a megoldás jó az ott élő magyaroknak és megfelel az EU normáinak” – adta hírül az mti.hu.

Rövidesen elválnak: a hivatalos (ebben a kérdésben eddig nem éppen rugalmas) magyar politika változásának kezdetét jelenti-e ez a nyilatkozat. A kettős állampolgárság kérdése – éppúgy, mint a vízumkényszer megszűnése – azonban tartósan csak akkor oldódik meg, válik tárgyalanná, ha Szerbia és Montenegró (államközösségként vagy külön-külön) csatlakozik az Európai Unióhoz. Magyarországnak, de Szerbia–Montenegrónak is fokozott erőfeszítéseket kell(ene) tenniük annak érdekében, hogy erre mielőbb sor kerüljön, és hogy az európai fejlődés alappilléreit jelentő szabadságjogok – melyek az emberek, eszmék és áru szabad áramlásában foglalhatók össze – addig se

csorbuljanak. Ez egyúttal – ahogyan a Máért VII. ülésének zárónyilatkozata is hangoztatja – „a magyarság egymásra találásának esélye is”.

Ezzel összefüggésben mindkét ország részéről olyan hatékony kormányzati lépések megtételét várjuk – beleértve a nacionalizált vagyon visszaadását és a privatizációban való részvétel elősegítését is –, melyek a vajdasági magyarság törekvéseivel összhangban (munkahelyteremtő beruházásokkal és más eszközökkel) elősegítik a szülőföldön maradást.

6.2. Kettős állampolgárság*

A szomszédoknál gyakorlat: Románia és Horvátország már korábban bevezette – Szerbia is törvényesítette

A kettős állampolgárság könnyített megadásának elutasítását a 2004. december 5-i magyarországi népszavazáson a vajdasági magyarok súlyos csalódásként, az anyaországnak a róluk való lemondásaként vették tudomásul. Magyarország a világon talán az egyetlen ország, amely nemcsak elutasította a nemzet egyesítésének történelmi lehetőségét, hanem tovább növelte a nemzetrészek közötti távolságot. A hatalmi szervek által tanúsított politikai és erkölcsi magatartás nemcsak káros, de ellentétben van az Európában érvényes kisebbségvédelmi normákkal is.

Az Európa Tanács 1998. február 1-jén hatályba lépett Keret-egyezménye a Nemzeti Kisebbségek Védelméről (ETS No. 157) a 17. cikk 1. pontjában kimondja, hogy a szerződő felek (amelyek közé Magyarország és Szerbia és Montenegró is tartozik) „kötelezettséget vállalnak arra, hogy nem akadályozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeket azon joguk gyakorlásában, hogy szabadon és béké-

* Magyar Szó, 2005. február 19., 3. o.

sen, határokon átnyúló kapcsolatokat hozzanak létre és tartsanak fenn olyan személyekkel, akik törvényesen tartózkodnak más államokban, kiváltképpen olyanokkal, akikkel etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásukban osztoznak, vagy kulturális örökségük közös”.

A Magyarországra, vagyis az Európai Unió területére való (be)-utazás feltételeinek egyre szigorúbbá tétele egyenesen ellentétben van a kisebbségeknek az anyaországgal való szabad kapcsolattartása elvével. A magyar politikai vezetőknek, illetve a népszavazáson „nem”-re vagy távolmaradásra buzdítóknak, ezt is tudniuk kellett volna. Ha pedig nem tudták, az is a sikertelen népszavazásért való erkölcsi felelősségüket növeli.

A román és a horvát példa

Romániában az 1991. évi 21. számú törvény után hozott kormányrendelet szerint „azok a volt román állampolgárok és a másodfokig terjedő leszármazottaik, akik 1989. december 22-e előtt nekik nem felróható okokból veszítették el a román állampolgárságukat, vagy akaratukon kívül vonták azt meg tőlük, kérésre visszakaphatják a román állampolgárságot. Emellett megőrizhetik az idegen állampolgárságot, és megőrizhetik külföldön állandó lakhelyüket, vagy áthelyezhetik azt Romániába”.

A horvát állampolgárságról szóló 1991. június 28-i törvény 16. szakasza szerint „az a horvát néphez tartozó személy, akinek Horvátország területén nincsen tartózkodási helye, horvát állampolgárságot kaphat, ha eleget tesz a törvény 8. cikke 1. bekezdésének 4. és 5. pontjában meghatározott feltételeknek”. Ez azt jelenti, hogy „ismeri a horvát nyelvet és a latin betűs írásmódot, és viselkedéséből arra lehet következtetni, hogy tiszteletben tartja Horvátország jogrendjét és szokásait, valamint elfogadja a horvát kultúrát”. Emellett „írásbeli nyilatkozatot tesz, hogy horvát állampolgárnak tartja magát”. Szerbia és Montenegróban már mintegy harmincezer választójoggal rendelkező horvát–szerb kettős állampolgár él.

A volt Jugoszláv Szövetségi Köztársaság és Bosznia-Hercegovina 2002. október 29-én bilaterális egyezményt kötött a kettős állampolgárság kölcsönös elismeréséről (szövege a JSZK Hivatalos Lapjának Nemzetközi Szerződések című 2. számú 2003. január 31-i mellékletében – Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori – jelent meg).

Az egyezmény szerint a második állampolgárság akkor szerezhető meg, ha a kérelmezőnek legalább három éve bejelentett tartózkodási helye van annak az országnak a területén, amelynek az állampolgárságért folyamodik, vagy legalább egy éve annak az országnak a területén tartózkodik, ha az illető ország állampolgárával házasságban él, és viselkedéséből arra lehet következtetni, hogy tiszteletben tartja az illető ország jogrendjét.

Szerbiában vita nélkül

A szerbiai parlament 2004. december 14-én ellenszavazat nélkül, a lehető legrövidebb eljárással, mindössze néhány óras vita után sza-

Szavaz a szerb parlament

vazta meg az állampolgárságról szóló törvényt. A törvény által Szerbia 25 év után első ízben fogadott el teljesen önállón jogi szabályozást az állampolgárságról anélkül, hogy támaszkodott volna a szövetségi törvényre.

A jogszabály előkészítőjét elsősorban az a szándék vezérelte, hogy könnyített eljárással honosítsa az ország területén évek óta élő több százezer menekültet, illetve könnyebbé tegye a külföldön élő, Szerbiából elszármazottak számára a szerbiai állampolgárság megszerzését.

A szerb állampolgárságba való felvételtől a törvény 14-től 24-ig terjedő szakaszai rendelkeznek. A szerb állampolgársághoz származás alapján, az ország területén való születés révén, honosítással vagy nemzetközi egyezményrel lehet hozzájutni. Az állampolgárság megszerzésének feltételei: a 18 éves életkor és a cselekvőképesség; Szerbia, illetve Szerbia és Montenegró területén legalább hároméves bejelentett lakcím, s az igénylő nyilatkozata, hogy saját országának ismeri el Szerbiát.

A törvény eltekint a külföldi állampolgárságról való lemondástól, „ha ez nem lehetséges, vagy értelemszerűen nem várható el”. Ezáltal az „elszakadt nemzetrészek”, azaz a Jugoszlávia széthullása után más köztársaságokban maradt szerbek szinte automatikusan megkapják a szerb állampolgárságot, megtartva más állampolgárságukat.

Az új törvény (18. cikke) által lehetősége lesz a szerb állampolgárság elnyerésére a világ különböző részeiben élő több százezer szerb kivándoroltnak és leszármazottaiknak is, a Szerbiába való hazatérés nélkül. Hozzájuthat szerb állampolgársághoz az a külföldön élő személy is, akinek egyik szülője születésekor szerb állampolgár volt (22. cikk 3. bekezdés).

A jogszabály leginkább liberalizált rendelkezése a Szerbiából elszármazottakra vonatkozik. „A szerb vagy valamely más, Szerbia területén lévő nép, illetve etnikai közösség tagja, aki nem rendelkezik lakóhellyel Szerbia területén, megkaphatja a szerb állampolgár-

ságot, ha betöltötte a 18. életévét, cselekvőképes, és nyilatkozatot tesz arról, hogy Szerbiát saját országának tekinti” – fogalmaz a 23. cikk 1. bekezdése.

A törvényalkotó szerint a jogszabály minden tekintetben megfelel az európai normáknak és egyezményeknek. Egyéni kérelmezés alapján, s nem kollektív, illetve nem etnikai alapon rendelkezik az állampolgárság megszerzésének módjáról.

A külföldön élő szerb állampolgároknak szavazati joguk van, amelyhez a 2004 tavaszán módosított választójogi törvény alapján jutottak.

Szerbiában sem előzetes vitaforumok, sem népszavazás nem kellett ahhoz, hogy elfogadják az állampolgársági törvényt. A törvényhozási vita során egy szó sem esett a szerb parlamentben az esetleges gazdasági következményekről, amelyekkel a magyar szavazókat riogatták.

7. REHABILITÁLÁS ÉS KÁRPÓTLÁS

7.1. Elakadt kárpótlás*

Sor kerül-e a vajdasági magyarok erkölcsi és anyagi kártalanítására a világháború alatt elszenvedett károkért?

Mostanáig nem történt semmilyen konkrét előrelépés a csúrogi, a zsablyai, a mozsori és Vajdaság más helységeiből származó magyarok és leszármazottai második világháború alatt elszenvedett erkölcsi és vagyoni kártalanítása ügyében.

Fordulatot jelent(het) azonban – ezen a több szempontból csöppet sem könnyen végigjárható úton –, hogy *Vajdaság Autonóm Tartomány Képviselőháza* 2003. február 28-án megtartott ülésén rezolúciót fogadott el a kollektív bűnösség eltörléséről.

A rezolúciónak két fontos kitétele van: Az egyik szerint a képviselőház „síkraszáll a II. világháború alatt és közvetlenül utána elűldözött, ártatlanul megvádolt és ártatlanul szenvedett valamennyi személy teljes mértékű rehabilitációjáért”.

A másikban a testület ígéretet tett, hogy „áttekintést készít a II. világháború alatt és után hozott valamennyi olyan normatív aktusról, amelyek egyes vajdasági polgárok kollektív bűnösségének elvén alapultak”, és javasolni fogja, hogy „ezeket a normatív aktusokat helyezék hatályon kívül”¹. (E sorok írója nem rendelkezik információval arról, hogy az elmúlt több mint két évben az illetékesek dolgoztak-e az ígéretek konkrét megvalósításán.)

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=209> (2005. május 3.); *Közösségi Sorsunk*, 3. évfolyam 5. szám, 2005. május 4. és Magyar Szó, 2005. május 14., 15., Kilátó, VII. o.

1 VAT Hivatalos Lapja, 2003. március 24., LIX. évfolyam 5. szám, 65. o.

Az 1957-es törvény

A második világháborúban elszenvedett károkat, amelyeket az akkor ellenséges, fasiszta hatalmak hadseregei okoztak jugoszláviai civileknek, még senki sem térítette meg. Annak ellenére sem, hogy a békekötés után a megszálló hatalmak megtérítették az akkori Jugoszlávia kárát (Bulgária 22 millió dolláros hadi kárpótlását – B. A. megjegyzése – eltörölték). 1957-ben a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság törvénybe foglalta a polgárok kártérítését, amit a szövetségi költségvetésből kellett volna kifizetni, de ez a mai napig sem történt meg. A kárvallottak képviselőt a belgrádi székhelyű *Fasizmus Áldozatainak Egyesülete* vállalta – olvasható Vígi Zoltán: Hétszázötven millió kártérítés című írásában².

Az írás ismét aktualizálta a vajdasági magyar kárvallottak kártalanítási ügyét is. Szövegéből azonban nem állapítható meg annak a törvénynek a neve, amely alapján a belgrádi székhelyű egyesület felvállalta a kárvallottak képviselőt. Nem kis utánajárásba került – tekintettel arra, hogy csaknem ötvenéves jogszabályról van szó – a törvény felkutatása.

Nos, ennek a törvénynek a hivatalos neve a következő: *Törvény a vagyoni jogi viszonyoknak a rendezéséről, amelyek jugoszláv állampolgárok jogainak és kötelezettségeinek a nemzetközi egyezmények alapján való megszűnésével keletkeztek*. A mindössze nyolc cikkeből álló jogszabály a JFNK (Jugoszláv Föderatív Népköztársaság) Hivatalos Lapja 1957. december 28-i 55. számának 1199. oldalán jelent meg.

Erre a törvényre azonban, mint jogi alapra – tehát mint az esetleges hadi kárpótlás alapjául szolgáló jogszabályra – nem lehet hivatkozni. Annál az egyszerű oknál fogva, mert ezt a törvényt hatályon kívül helyezte egy, csaknem teljesen azonos című és ugyancsak nyolc cikkeből álló törvény (8. cikkének 1. pontja), amely a JSZSZK (Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság) Hivatalos Lapja 1978. évi 11. számában jelent meg.

² Magyar Szó, 2005. április 9., 10., Hétvége, III. o.

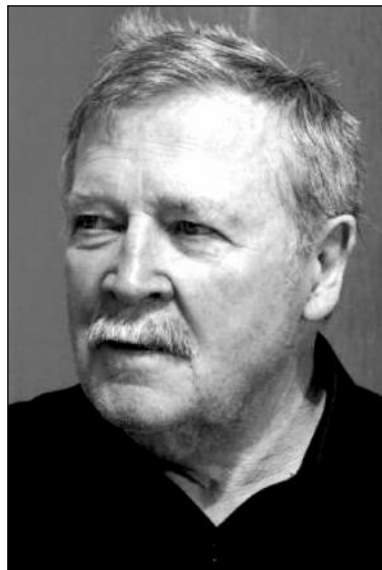
A törvény, mint ahogy a címe is mondja, azon jugoszláv állampolgárok iránti „vagyonjogi viszonyokat” hivatott rendezni, akik a más államokkal kötött nemzetközi szerződés alapján szenvedtek valamilyen vagyonjogi sérelmet. Ez esetben – e törvény alapján – jogosultak a kártérítésre.

Az 1. cikke ugyanis kimondja, hogy csak azoknak a jugoszláv állampolgároknak van joguk az anyagi térítésre, akiknek „a külföldi állampolgárok és jogi személyek iránti vagyoni joga, vagy külföldön lévő ingóságok feletti joga a JSZSZK-nak valamely idegen állammal kötött nemzetközi szerződése alapján szűnt meg”. Ez a törvény tehát, sajnos, semmilyen jogi alapot nem képez a vajdasági magyaroknak (de másoknak sem) a háború alatt elszenvedett károk megtérítésére, és a továbbiakban nem is érdemes vele foglalkozni.

Kezdeményezések

A második világháború vajdasági magyar áldozatai kárpótlását – e sorok írójának ismeretei szerint – elsőként *Papp Ferenc*, (az időközben megszűnt) Vajdasági Magyarok Kereszténydemokrata Mozgalma nevében, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) Képviselőházához 1997. május 15-én intézett Memorandum és kérelem című levelével kezdeményezte.

Papp követelte, hogy a képviselőház tűzze napirendre az 1944-ben és 1945-ben a vajdasági magyarság ellen elkövetett népirtás ügyét. A Memorandum 2–4. pontja már tartalmazza az áldozatok

Papp Ferenc
(Dávid Csilla felvétele)

erkölcsi és anyagi kártalanítására szólító felhívást. A levelet eljuttatta a hágai Nemzetközi Bírósághoz is.

A következő (1998) év január 23-án a gyűjtőtáborokat túlélő csúrogi, zsablyai és mozsori magyarok első, óbecsei találkozásán sor került a kárpótlási követelésnek az áldozatok által való konkrét megfogalmazására is.

Teleki Júlia, a Vajdasági Békemozgalom óbecsei szervezőjének társelnöke, a találkozó egyik szervezője, ezzel kapcsolatban egyebek között a következőket mondta: – A kártérítés minket is megilletne, mert mindenünktől megfosztottak bennünket, még a templomainkat is lerombolták, temetőinket pedig felszántották. Ugyanúgy szeretnénk kártérítést kapni, mint azok a polgárok, akiket az 1942-es tragikus események miatt kártalanít a magyar állam³.

Teleki Júlia nem találja családja dokumentumait

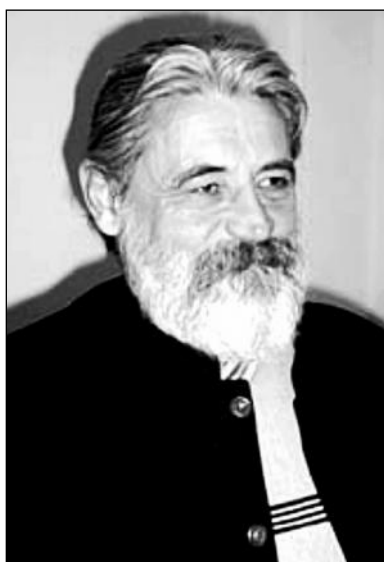
(Stanyó Tóth Gizella felvétele)

Mintegy fél évvel később (1998. július 15-én) Papp Ferenc – újból eredménytelenül – megismételte a JSZK Képviselőházához intézett követelést.

Csúrog, Zsablya és Mozsor egykori lakói, illetve leszármazottaik 1999. január 23-án levelet írtak a JSZK és Szerbia Köztársaság Képviselőházához, amelyben követeléseiket konkrétan is megfogalmazták. A levél bevezetőjében a következő olvasható:

„Azzal a kérelemmel fordulunk a Címzettekhez, hogy hatáskörükön belül hozzák meg a megfelelő határozatokat, amelyekkel semmissé nyilvánítják, hatálytalanítják mindazon okmányokat, határoza-

3 S. T. G.: A kártérítés minket is megillet, Magyar Szó, 1998. február 6., 7. o.

Balla Lajos Laci

tokat és végzéseket, amelyek oda juttattak bennünket, hogy kollektíven bűnösök legyünk, háborús bűnösökként kezeljenek bennünket. Egyben kezdeményezzük, hozzanak megfelelő jogi rendelkezést, hogy kárpótlásra jogosuljanak mindazok, akik eddigi helyzetükben anyagi és erkölcsi kárt szenvedtek”⁴.

Balla Lajos Laci (akkor) szövetségi képviselő „támogatta a polgárok kezdeményezését, és elmondta, hogy a parlamenti képviselők minden segítséget megadnak ahhoz, hogy ez a követelés eredményes legyen, s hozzátette, a csúro-

giak ügye azon kevés dolog közé tartozik, amelynek megítélésében a vajdasági magyar pártok között teljes mértékű az egyetértés”⁵.

A kártérítési akció keretében kártérítési űrlap is készült, amelyet az érintettek Szabadkán és Óbecsén írhattak alá, de a kezdeményezőbizottság a jelentkezőknek postán is elküldte azt⁶. Hogy mi lett a kezdeményezés sorsa, arról a továbbiakban nem értesültünk.

Papp Ferenc 2000. november 8-án *Vojislav Koštunicához*, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (volt) elnökéhez intézett levelet⁷, majd 2004. augusztus 4-én nyílt levéllel fordult Koštunica (most már) szerbiai miniszterelnökhöz és *Boris Tadić* köztársasági elnökhöz,

4 Visszaköveteljük becsületünket, vagyonunkat, Magyar Szó, 1999. január 28., 7. o.

5 Kabók Erika: Visszakövetelik becsületüket, vagyonukat, Magyar Szó, 1999. január 26., 7. o.

6 stg.: A kártérítés minket is megillet, Magyar Szó, 1999. február 11., 5. o.

7 Memorandum és kérelem, Magyar Szó, 2000. november 16., 6. o.

amelyben ismételten kérte a vajdasági magyarok rehabilitálási és kárpótlási ügyének napirendre tűzését. Választ azonban mindmáig egyik levelére sem kapott.

Ennél előbbre a vajdasági magyarok ügye nem jutott, vagyis – minden jel szerint – elakadt.

**Bojan Kostreš, a Tartományi Képviselőház elnöke fogadta Csúrog, Zsablya és Mozsor egykori lakosainak küldöttségét.
A mintegy 20 tagú küldöttség tagjai Ausztriából, Magyarországról, Szabadkáról, Földváról, Palánkáról és Becséről jöttek el a 2005. január 24-i fogadásra, megemlékezésre**

Magyarország példája

Az 1947. február 10-én Párizsban kötött békeszerződés (V. része) Magyarországot kötelezte, hogy a háborúban győztes országoknak részleges hadi kárpótlást fizessen, melynek összegét 300 millió (akkori) USA-dollárban állapították meg. Ebből az összegből a volt Jugoszláviának 70 millió USA-dollár járt. A jóvátétel teljesítésének ideje nyolc év volt. Ezt a Jugoszlávia iránti kötelezettségét Magyarország különböző áru kivitelével teljesítette.

A Jugoszlávia és Magyarország közötti megoldatlan pénzügyi és gazdasági kérdésekről 1956. május 29-én kötött egyezséggel véglegesen rendeződött a Magyarországtól esedékes háborús kártérítés megfizettetése.

Ez azt jelenti, hogy Magyarország teljesítette a békeszerződésből eredő kötelezettségét, vagyis a volt Jugoszláviának megtérítette a háborús kárt. „A kárt szenvedett jugoszláv állampolgároknak (mint például a sárvári táborba internáltaknak – B. A. megjegyzése) azonban a kártérítést nem fizették ki, mert nem kerültek elfogadásra a belső jogszabályok, amelyekkel ezt a kérdést rendezni kellett volna” – olvasható a Szövetségi Külügyminisztérium K-292/6-94 számú 1994. augusztus 25-i levelében.

A párizsi békeszerződés egyetlen rendelkezése sem foglalkozik azonban a vajdasági polgári lakosságnak okozott károk megtérítésével. Az említett nemzetközi jogi kötelezettségen túlmenően, a Magyar Országgyűlés 1992. május 12-én elfogadta a XXXII. törvényt az – 1939. március 11. és 1989. október 23. között – életüktől és szabadságuktól politikai okból jogtalanul megfosztottak erkölcsi és vagyoni kárpótlásáról (a Magyar Köztársaság Hivatalos Lapjának 1992. júni-

A Magyar Parlament épülete

us 2-i 56. száma, módosítva az 1997. évi XXIX. Törvénnyel⁸). A törvény alapján több mint kétmillió – köztük számos vajdasági – polgár jutott részleges kárpótláshoz vagy nyugdíj-kiegészítéshez.

A jogsérelmet szenvedettek érdekében az Országgyűlés 1997 májusában újabb két törvényt alkotott: Kibővítette a politikai üldözöttek kárpótlásának lehetőségét az 1941. június 27. és 1945. május 9-e között teljesített munkaszolgálat korábbi kirekesztő feltételének megszüntével, továbbá az életüktől politikai, faji, vallási okokból megfosztottak hozzátartozóinak kárpótlásával.

Az 1997. évi X. törvény a faji, vallási vonatkozású megkülönböztető törvények vagy más fasiszta rendszabályok által érintettek magyarországi szervezetei számára juttatja vissza a személyektől elvett vagyont, amelyért örökös nem jelentkezett.

Német, osztrák, svájci kárpótlás

Az egykori JSZSZK és Németország küldöttségei, valamint a *J. B. Tito* és *Willy Brandt*, a (volt) Német Szövetségi Köztársaság kancellárja tárgyalásainak eredményeként 1973-ban, jegyzőkönyv formájában összehangolták, a következő évben pedig segélynyújtási szerződés formájában rendezték a kárpótlást.

A szerződés alapján az akkori Jugoszlávia egymilliárd márka összegű kölcsönt kapott Németországtól, ebből 300 millió márkát térítési kötelezettség nélkül, a többi pedig rendkívül kedvező feltételekkel (nyolcévi várakozási idővel és évi 3%-os kamattal). (Egyesek úgy tudják, hogy ebből az összegből finanszírozták az ország elektrifikálását és a krškoí atomerőmű építését.) Ehhez az összeghez hozzá kell adni még azt a nyolcmilliárd márkát, amelyet azoknak a jugoszláv állampolgároknak fizettek ki, akiket a háború alatt orvostani kísérleteknek vetettek alá.

8 A 2006. évi XLVII. törvénnyel a Magyar Országgyűlés 2006. március 31-e és 2006. július 31-e között ismét megnyitotta a kárpótlási kérelmek benyújtási határidejét, majd 2006. december 31-ig meghosszabbította.

Brandt az 1960 és 1975 közötti időszakkal foglalkozó emlékiratában elmondja, hogy a „brioni formula” volt a német hadi kárpótlás rendezésének „közvetett útja”, mivel Tito és munkatársai elfogadták ezt a megoldást.

1997 szeptemberében a holocaust négy áldozata a New York-i *Brooklynban* pert indított nemzettársaik nevében azon németországi mamutvállalatok ellen, amelyek a második világháború idején munkaszolgálatosok munkájából hatalmas anyagi haszonra tettek szert. A becslések szerint a német vállalatokban több mint kétmillióan dolgoztak kényszerszolgálatukon ebben az időben.

A brooklyni per hatására több német mamutcég is úgy döntött, hogy lemorog az erkölcsi vételt, alapítványt hoznak létre, amelyből kártalanítják a kényszerszolgálat áldozatait. A német Volkswagen cég még abban az évben egy húszmillió márkával rendelkező alapítványt hozott létre az élő munkaszolgálatosok kártalanítására, akik ebben a gyárban dolgoztak. Az egyszeri kártalanítás tízezer német márka volt – olvasható Kabók Erika Kártérítés a munkaszolgálatosoknak című korabeli írásában⁹.

A vállalatok mellett a német *Bundestag* is (1997. december 11-én) létrehozott egy nyolcvanmillió márkás alapot, a nácizmus áldozatainak megsegítésére, majd ezt a kérdést (1999. február 16-án) törvényre is rendezte. Összesen 11 ország áldozatai részesültek kárpótlásban. A legnagyobb összeg – 1 milliárd 700 millió márka –, tekintettel az áldozatok számára, a zsidóknak jutott, a lengyelek 900, az oroszok pedig 700 millió márkát kaptak. A segély kifizetését (az akkori Jugoszláviában) a Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM) belgrádi irodája és a Vöröskereszt szervezete koordinálta.

Ausztria is mintegy 500 millió dollár összegű anyagi és erkölcsi kártérítést fizetett a holocaust áldozatainak és a kényszerszolgálatosoknak.

9 Magyar Szó, 1998. január 10., 7. o.

A holocaustot túlélők, és a svájci bankok közötti rendezésre vonatkozó javaslatot a *New York-i Keleti Járásbíróság* hagyta jóvá. A svájci bankok 1,25 milliárd dolláros keretet különítettek el a kárigények rendezésére. A kárpótlás mindazokat érintette, akiket a náci rendszer üldözött, mert zsidók, romák, Jehova tanúi, homoszexuálisok, illetve testileg vagy szellemileg fogyatékosak voltak, avagy annak vélték őket. A kárpótlási igényt benyújthatták azok is, akik 1945. május 9-e előtt svájci bankszámlával rendelkeztek, vagy olyan vállalatoknál végeztek kényszermunkát, amelyek bevételeiket Svájcban helyezték el – áll a svájci bankok 1999. június 29-i sajtóközleményében.

Hogyan tovább?

Az elmondottakból úgy látszik, mindenkinek joga van a második világháborúban okozott károk megtérítésére, csak a vajdasági magyaroknak nincs. Nem ismeretes, hogy a vajdasági magyar pártok – a „teljes mértékű egyetértésen” kívül – ennek érdekében tettek volna valamit, és az anyaország is különösebb érdeklődést mutatott volna e kérdés iránt.

A *Magyar Országgyűlés*, a délvidéki magyarokkal szemben, a kollektív bűnösség elve alapján elkövetett véres cselekmények 60. évfordulóján című (2000. december 14-én) elfogadott határozatban – melynek hivatalos szövege a Magyar Közlöny 132/2004 számában jelent meg –, határozottan elítélte „mindenfajta diktatórikus rendszert, illetve diktatúrára való törekvést, amely megfosztja állampolgárait az emberi méltóságtól és elidegeníthetetlen szabadságjogaitól”.

A határozat kimondta, hogy a jugoszláv kommunista partizán-rezsim utasítására 1944-ben, a mai Bácska és Bánát, valamint az ún. baranyai háromszög területén „mintegy 130 településen több tízezer magyar férfit, nem ritkán asszonyt, sőt kiskorúakat is megkínoztak és kivégeztek. Három település teljes magyar népességét kollektív bűnössé nyilvánították, elhurcolták és koncentrációs táborba zárták, majd összes ingó és ingatlan vagyonától örök időkre megfosz-

tották”¹⁰. Az áldozatok kárpótlását azonban – valószínűleg külpolitikai megfontolásból – nem említi.

A felvétel a csúrogi szeméttelen, az egykori tömegsírnál tartott egyik megemlékezésen készült (Magyar Szó, 2005)

A megoldás abban lenne, ha a *Szerbiai Képviselőház* (tekintettel arra, hogy a Tartományi Képviselőháznak nincs jogalkotási illetékessége) és a Horvát Szábor törvényt hozna a második világháború alatt anyagi és erkölcsi kárt szenvedett személyek (nemzetiségi hovatartozásukra való tekintet nélküli) kárpótlásáról. Ehhez viszont – ha reálisak akarunk lenni – még mindig nincs meg sem a kellő politikai akarat, sem az anyagi fedezet.

**Ha nálunk is így lehetne...
A felvétel a magyarországi Sárváron eltemetett elhurcolt szerbek temetőjében készült (Magyar Szó, 2007)**

10 Magyar Szó, 2004. december 18., 19., Hétvége, II. o.
Megjegyzés: Lásd még a Szerbiában is megkezdődött a kárpótlás (Karpotlas2) és Az ügyvéd szemével (Karpotlas3) című írásokat.

A másik lehetőség: az érintetteknek közigazgatási pert kellene indítani a törvénytelen határozatok megsemmisítése és a jóvátétel érdekében. Amennyiben a belföldi bíróságok nem adnának helyt az ilyen irányú követelésnek, akkor az *Emberi Jogok Bíróságához* (Strasbourg) lehetne fordulni, amelynek ítéletei az *Európa Tanács* tagországai számára kötelező érvényűek.

Az ügyet azonban csak abban az esetben lehet az említett bíróság elé terjeszteni, ha az összes belföldi jogorvoslati lehetőséget a nemzetközi jog általános szabályainak megfelelően már kimerítették, és pedig attól az időponttól számított hat hónapon belül, amikor a végleges hazai határozatot meghozták. A panaszokat egyszerű levél formájában lehet előterjeszteni, akár magyar nyelven is.

Ha előbb nem, akkor Szerbiának az *Európai Unióhoz* való csatlakozási folyamatában feltehetően a vajdasági magyarok kárpótlása is napirendre kerül.

7.2. Rehabilitálást és kárpótlást*

Javaslat a rehabilitálásról (erkölcsi, politikai, jogi és vagyoni jóvátételről) szóló törvény javaslatának módosítására

1. Általános megjegyzések

A szerb kormány 2005. november 24-én jóváhagyta a rehabilitálásról (erkölcsi, politikai, jogi és vagyoni jóvátételről) szóló törvény javaslatát¹. A vajdasági magyarság szempontjából is fontos törvényjavaslat került a törvényhozás elé, amely a második világháború alatt és utána, a különböző megkülönböztetéseken alapuló jogsérelmek

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=462> (2005. december 18.)

1 A törvény végső szövegét lásd a Mellékletben (Rehabilit – a CD-n).

miatt életüktől, szabadságuktól vagy vagyonuktól megfosztott polgárok rehabilitálását és vagyoni kártalanítását hivatott rendezni.

A sajtóban közzétett², mindössze nyolc cikkből álló törvényjavaslat az olvasóban azt az érzést kelti – azon kívül, hogy Szerbia ennek a kérdésnek a rendezésével, mint számos más téren is, alapos késésben van –, hogy szövege nincs kellően előkészítve sem kidolgozva.

A nemzetközi gyakorlatból ismert hasonló jellegű törvények általában tartalmazznak egy preambulumot (bevezetőt) is. A konkrét esetben a szerbiai törvénynek is a bevezetőben ki kellene mondania, hogy:

- az egykori Jugoszlávia területén 1941. április 6-án kezdődött második világháború alatt és utána elkövetett ideológiai, politikai, nemzeti és faji alapon való megkülönböztetések alapján történt tömeges törvénysértések és atrocitások mérhetetlen szenvedéseket és anyagi károkat okoztak az ország polgárainak. Sok esetben a polgárokat jogtalanul fosztották meg életüktől, szabadságuktól és javaiktól is;
- Szerbia Népképviselőháza elítéli és semmisnek nyilvánítja a II. világháború során és azt követően a kollektív bűnösség elvére alapozott politikai döntéseket, háborús bűncselekményeket és erőszakos cselekedeteket, amelyekkel egyéneket, egyes népcsoportokat, közösségeket megsemmisítettek, lakhelyük elhagyására kényszerítettek, emberi és politikai jogukat korlátozták, és hogy

Csúrog: Eddig még emlékezni sem volt szabad

² Magyar Szó, 2005. december 3., 4., 9. o.

- az érintett személyeket, illetve leszármazottaikat Szerbia Köztársaság erkölcsi, anyagi és vagyoni kárpótlásban ezen (vagy külön) törvény alapján részesíti.

2. Konkrét javaslatok és észrevételek

1. szakasz

Ebben a szakaszban világosan ki kellene mondani, hogy olyan személyek rehabilitálásáról és kártalanításáról van szó, akiket az életüktől, szabadságuktól vagy más jogaiktól, bírósági vagy közigazgatási határozat nélkül, illetve bírósági vagy közigazgatási határozat alapján, *jogtalanul* fosztottak meg. Vagyis, a szöveg jelenlegi megfogalmazásából hiányzik a *jogtalanul* szó. Ennek a szónak a hiányában rehabilitálásra és kártalanításra lennének jogosultak azok a személyek is, akiket valamilyen bűncselekmény elkövetése miatt a hatályos jogszabályok alapján és az erre előlátott törvényes eljárás lefolytatása után jogosan ítélték el.

Ezt a szakaszt ki kellene bővíteni a következő bekezdéssel: *A leszármazottaknak és rokonaiknak joguk van az áldozatokról való megemlékezésre, sírhelyeinek a helyi szokásoknak megfelelően való megjelölésére. E jogában senkit sem szabad hátrányos megkülönböztetésben részesíteni.*

2. szakasz

Ennek a szakasznak az első bekezdését ki kellene egészíteni azal, hogy *azoknak a személyeknek a rehabilitálását, akiknek nincs élő hozzátartozójuk, bármelyik természetes személy, de civil szervezet is kérheti.* Ez esetben a kárpótlás összegét – a jogsérelmet szenvedett magyarok után – egy olyan alapba kellene befizetnie, amellyel a vajdasági magyarok által választott legitim szervezet rendelkezne.

3. szakasz

Több okból is elfogadhatatlan és nem ésszerű, hogy a rehabilitációs eljárásban egyedül a belgrádi Kerületi Bíróság legyen az illetékes. Elsősorban azért, mert a jogsértések legnagyobb része éppen Vaj-

daság területén történt és itt vannak az eljárás lefolytatásához szükséges bizonyítékok is (az eljárás gazdaságosságának elve). Ezért a törvénynek ki kellene mondani, hogy *az ilyen eljárásokban első fokon azok a kerületi bíróságok illetékesek, amelyeknek a (jelenleg hozzájuk tartozó) területen a jogsérelmet elkövették.*

Emlékezés a csúrgi áldozatokra (Magyar Szó, 2005)

4. szakasz

A harmadik szakasz harmadik bekezdése szerint a kérelemnek „tartalmaznia kell a jogfosztott személy személyi adatait és a kérelem megalapozottságára vonatkozó bizonyítékokat”. Ez a rendelkezés ellentétben van a 4. szakasz 2. bekezdésnek megfogalmazásával, mely szerint „a bíróság intézkedik a szükséges dokumentumok és adatok beszerzéséről a hatáskörrel rendelkező szervektől és szervezetektől”.

Ezt az ellentmondást úgy kellene feloldani, ahogyan azt a 4. szakasz is megfogalmazza, vagyis a kérelemben, a személyi adatok mel-

lett csak meg kellene jelölni – amennyiben a kérelmező okiratokkal nem rendelkezik, vagy számára azok nem hozzáférhetők – a kérelem megalapozottságára vonatkozó bizonyítékokat és a szerveket, amelyekről a bíróságnak azokat be kellene szerezni.

Ki kellene mondani azt is, hogy *a rehabilitálási és vagyoni jóvátételrel kapcsolatos eljáráshoz szükséges dokumentumok hitelesített másolatait az illetékes levéltárak az érintettek számára kötelesek díjmentesen kiadni.*

5. szakasz

Az 5. szakasz első bekezdése előírja, hogy „a rehabilitált személy ellen meghozott döntés és annak jogkövetkezményei a döntés meghozatalának napjáig visszamenő hatállyal semmisek, beleértve a vagyoneklobzást elrendelő büntetést is”.

A törvényjavaslat a továbbiakban egyetlen szóval sem említi, hogyan, milyen formában képzei el a javaslattevő az érintetteknek az elkobzott vagyon visszajuttatását, különösen azoknak a javaknak az esetében, amelyek valamilyen oknál fogva megsemmisültek, más személyek tulajdonában vannak, vagyis nem lehetséges a restitúció (visszaadás, helyreállítás).

A harmadik bekezdésben a törvénynek ki kellene mondani azt is, hogy *mindazokat a sérelmet szenvedett személyeket, akik ellen nem folytatnak bírósági vagy közigazgatási eljárást, illetve akik az ilyen eljárásban hozott döntés idején nem töltötték be a 18. életévüket, az erre vonatkozó kérelem benyújtása után, minden további eljárás lefolytatása nélkül és hivatalból rehabilitálják. Az erre vonatkozó határozatot az illetékes szerv a kérelem benyújtásától számított 60 napos határidőn belül köteles az érintetteknek megküldeni.*

Nem tartható elegendőnek csak a ténynek a megállapítása, mint ahogy azt ennek a szakasznak a harmadik bekezdése teszi, hogy a bíróság a rehabilitálásra vonatkozó kérelemnek helyt adó végzésében megállapítsa, hogy „a rehabilitált személy politikai vagy ideológiai okokból történt üldöztetésnek és erőszaknak esett áldozatul”. *Ennek következménye az erkölcsi jóvátétel, illetve kártalanítás, amiről a törvényjavaslatban egy szó sem esik. Ilyen jóvátételre a még élő személyek, illetve azok*

elhalálózása esetén a még élő házastárs, vagy ha már az sem él, akkor a közvetlen leszármazottak lennének a jogosultak.

A törvénynek rendelkeznie kellene arról, hogy az élet elvesztéséért a hozzátartozó(k) egyösszegű kárpótlásra jogosultak. Szabadságvesztés (fogvatartás, internálás, kényszermunka, kitelepítés) miatt, a még élő érintetteknek a szabadságelvonásban eltöltött minden hónapra meghatározott kárpótlási összeget kellene kifizetni.

Magasrangú vendégek a csúrogi megemlékezésen, Magyar Szó, 2006

(Stanyó Tóth Gizella felvétele)

Magyarországon az életüktől és szabadságuktól politikai okokból jogtalanul megfosztottak kárpótlását az 1992. évi XXXII. törvény rendezi. Az élet elvesztése utáni kárpótlás összegét a 2003. évi költségvetési törvény 400 000 Ft-ban határozta meg, ami ma kb. 1550 eurónak felel meg. Ennek kifizetésére akkor került sor, ha „a magyar bíróság törvénysértő vagy semmissé nyilvánított ítélete alapján hajtották végre a halálos ítéletet, vagy a sérelmet szenvedő a büntetőeljárás vagy a büntetőügyben hozott ítélet végrehajtása során olyan módon vesztette életét, hogy a halál bekövetkezésének kétséget kizáró oka az eljáró magyar hatóság szándékos közreműködése volt”. Erre a kárpótlásra az élő özvegy, a sérelmet elszenvedett élő gyermeke és a még élő szülő, ezek hiányában – az összeg felére – az élő testvér jogosult.

A szabadságelvonás utáni kárpótlás összegét Magyarország havi életjáradék vagy kárpótlási jegy formájában állapította meg. Erre csak az életben lévő sérelmet szenvedett, halála esetére pedig az jo-

A szabadságelvonás utáni kárpótlás összegét Magyarország havi életjáradék vagy kárpótlási jegy formájában állapította meg. Erre csak az életben lévő sérelmet szenvedett, halála esetére pedig az jo-

A 44-es bosszú áldozataira emlékeztek 2005. november 2-án Szabadkán, a Vergődő Madár emlékműnél a Zentai úti temetőben, a 44-es parcellánál a szabadkai vallási, politikai és nemkormányzati szervezetek

gosult, aki a szabadságelvönás idején a sérelmet szenvedett halálakor vele házasságban élt (a túlélő házastárs).

„Az állampolgárok tulajdonában igazságtalanul okozott károk részleges kárpótlásáról” külön törvény (az 1991. évi XXV. Tv.) rendelkezik.

6–8. szakaszok

Ezek a szakaszok az eljárás kétfokúságát, illetve a fellebbezésre való jogot, a rehabilitált személyek névsorának a hivatalos lap-

A kegyelet gyertyái, virágai, a 2006. november 2-i megemlékezésen az újvidéki Katonatemetőben

ban való közlését és a törvény hatálybalépésére vonatkozó szokásos jogszabályalkotási normákat tartalmazzák.

3. Megállapítások

Tekintettel arra, hogy ez a törvény nagy számú jogfosztott – köztük vajdasági magyar – polgár sérelmeinek orvoslását hivatott rendezni, és hogy nem kis szerepe lehetne a második világháborús sérelmek méltányos rendezésében és a történelmi megbékélés megkezdésében, fontos lenne, hogy a törvényjavaslatot megvitassák és véleményyt mondjanak róla a vajdasági magyar pártok, a Magyar Nemzeti Tanács és a civil szervezetek is. A vajdasági magyarok egységes álláspontjainak megfogalmazása nélkül a szerbiai képviselőházban nem lehetne elfogadható az ún. rehabilitálási törvény sem.

Szinte felfoghatatlan és érthetetlen, hogy a szerbiai/vajdasági politikai élet magyar szereplői az egymás közti torzsalkodással vannak elfoglalva, és hogy a Magyar Nemzeti Tanács sem hallatta eddig a hangját a témáról (bizonyára „nem illetékes”), miközben a szerbiai képviselőházban olyan törvényjavaslatok születnek és kerülnek elfogadásra, amelyek messzeemenően érintik a vajdasági magyarságot is.

A törvényjavaslat több tekintetben nem felel meg sem a politikai, sem a szakmai követelményeknek. Külön hiányossága, hogy – a címével ellentétben – egyetlen rendelkezést

A rehabilitációs törvény alapján beadott folyamodványát elsőnek bírálta el 2007. március 26-án az Újvidéki Körzeti Bíróság hármas tanácsa Slavko Bercan bíró elnöklétével. A végzés szerint Mellár Lajost rehabilitálták, mivel indok, bírósági ítélet nélkül vitték el 1949-ben Goli Otokra

(Ótos András felvétele)

sem tartalmaz a jogsérelmet szenvedett személyek és leszármazottaik anyagi és erkölcsi kárpótlásáról, sem a vagyonelkobzást szenvedett személyek vagyoni jóvátételéről, azaz kárpótlásáról. Ezért a javaslatot mindenképpen vissza kellene utalni a szerb kormány elé további megmunkálására és az észrevételeknek a szövegébe való beépítésére, valamint kiegészítésére.

Nem kis felelősség hárul a szerbiai parlament G17 Plusz listáján megválasztott két magyar nemzetiségű képviselőjére, hogy végül is milyen tartalmú törvény kerül elfogadásra.

8. KISEBBSÉGEK ZAKLATÁSA

8.1. Csődöt mond a kisebbségi politika*

Kik (és hogyan) védenek bennünket?

A 2004. április 17-i kosovói zavargások után a Vajdasági Magyar Szövetség vezető (felelős állami hivatalban is lévő) tisztségviselői annak beismerésére kényszerültek, hogy bajok vannak a kisebbségvédelemmel, de a kisebbségi politika általános megvalósításával is.

Beismerő nyilatkozatok

Elsőként ifj. Korhecz Tamás tartományi kisebbségügyi titkár nyilatkozott erről, akinek a közvetlen felelősségi körébe tartozik a kisebbségpolitika megvalósítása és felügyelete is:

– Az utóbbi időben olyannyira elszaporodott a nacionalista-sovinisza kilengések száma Vajdaságban, hogy úgy tűnik, mindenki és minden, ami nem szerb, támadásoknak van kitéve. Nemzeti és vallási gyűlölet szításával szembesülünk, miközben az egészben az a legszörnyűbb, hogy mindenki hallgat, mintha ez a világ legtermészetesebb dolga lenne – hangsúlyozta a március 31-i sajtótájékoztatón Korhecz.

A kisebbségügyi titkár elismerte, hogy „mindeddig senkit sem büntettek meg nemzeti, vallási vagy faji gyűlölet szítása miatt, holott nem kell jogszakértőnek lenni ahhoz, hogy lássuk, itt igenis erről van szó”. Hozzátette azt is, hogy a köztársasági parlament nem teljesíti kötelezettségét a nemzeti tanácsok iránt, mivel ezek „továbbra sem kapnak pénzt a költségvetésből”.

Vojislav Koštunica szerbiai kormányfő április 8-án fogadta Kasza Józsefet, a VMSZ elnökét, ifj. Korhecz Tamást, a tartományi kisebbség-

* Vajdaság Ma, Délvidéki Hírportál, 2004. április 12. és Kárpátinfo, 2004. április 16.

ügyi titkárt, valamint *Bunyik Zoltánt*, a VMSZ alelnökét. A tárgyalást a VMSZ kezdeményezte.

Kasza József, a párt elnöke a megbeszélést követően a Magyar Szónak a következőket nyilatkozta:

– Eredményes és ígéretes találkozó volt ez. Egyrészt a kisebbségellenes kilengésekről beszélgettünk, másrészt a magyar kisebbség számára fontos, általános és egyedi kérdések megoldását is szorgalmaztuk. Így például az országos szintű kisebbségvédelmi törvény szerbiai

A VMSZ küldöttsége Koštunica kormányfőnél

alkalmazásáról, a nemzeti tanácsok finanszírozásáról és hatásköréről is szó esett, ezen belül szorgalmaztuk a törvénymódosítást olyan értelemben, hogy a nemzeti tanácsok tagjait közvetlen választások útján válasszák meg. Mindezekben a kérdésekben megértésre találunk. Természetesen szóba került a magyar diplomácia közbenjárása is a délvidéki magyarság érdekében, s a kormányfő ezt a gesztust jóindulatúan fogadta.

Ugyanazon a napon *Egeresi Sándor*, a Tartományi Képviselőház alelnöke az ún. Visegrádi négyek hivatalos tárgyalásra, Újvidékre látogató diplomáciai küldöttségének, vagyis a lengyel, a cseh, a szlovák és a magyar nagykövetnek „átadta a vajdasági magyarságot és a többi kisebbséget ért atrocitások bizonyítékait”, valamint a vajdasági parlamentnek március 30-án elfogadott rezolúcióját, amelyben a képviselőház egyhangúlag elítélte a Vajdaság-szerbe megújult nacionalista kilengéseket és atrocitásokat.

Tolerált kilengések

Több mint három évvel a hatalomváltás után sem történt lényegi előrelépés a kisebbségi jogok megvalósítása terén és az ország-

nak a nemzetközi közösség előtt, legfőképpen a Európa Tanács kisebbségvédelmi keretegyezménye becikkelyezésével (2001) vállalt kötelezettségeinek teljesítésében.

A kosovói események nyomán Vajdaságra is kiterjedtek a nacionalista-sovinisza kilengések és a nemzeti türelmetlenség megnyilvánulásának különböző formái. Az egyik felelős politikus részéről olyan megállapítás is elhangzott, hogy „az utóbbi időben tartomány-szerre több kisebbségellenes provokáció történt, mint az elmúlt 10 évben összesen”. Szerencsére emberáldozatot még nem követeltek. (A Vajdasági Magyar Demokrata Párt alelnökét nagypénteken reggel halállal fenyegették meg.)

A hatalom – a világos jogszabályok ellenére – tolerálja (mások szerint táplálja) a nemzeti alapon történő kilengéseket, ami abban nyilvánul meg, hogy az elkövetők leginkább ismeretlenek maradnak. A felderített eseteket – a nyomozó szervek szerint – általában „kiskorú” személyek követték el, akiknek (és szüleiknek) a felelősségre vonása rendszerint elmarad.

A nyilatkozatokból arra is következtetni lehet, hogy a kisebbségi politika számos vonatkozása nem valósul meg: A nemzeti tanácsok pénzelése mindmáig nincs megoldva, és a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságainak védelméről szóló szövetségi törvényben (2002) előlátott számos kisebbségvédelmi intézkedés, még mindig csak papíron létezik. Így például nem hozták létre a törvény 18. szakaszában előlátott Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Tanácsot és a 20. szakaszában emlegetett Szövetségi Nemzeti Kisebbségi Alapot stb. Szerbiában nincsen kisebbségvédelmi törvény és egyetlen szerv sem foglalkozik hivatásszerűen a kisebbségek jogai és szabadságai megvalósításának kérdéseivel.

Egeresi Sándor – nyilatkozata szerint – az „atrocitások bizonyítékait” a négy nagykövetnek „a VMSZ nevében” adta át, a „vajdasági parlament alelnökeként” pedig átnyújtotta nekik a képviselőház említett határozatát.

Ennek az eseménynek kapcsán több kérdés is felvetődik: Hogyan lehetséges az, hogy magas rangú állami tisztségviselő egyidőben kettős szerepben lép fel – külön, mint párt-, és mint állami vezető? (Egeresi – aki egyúttal a VMSZ alelnöke is, mint képviselőházi alelnök – talán nem egyezik a VMSZ dokumentumával?) Mit tartalmaz a „nacionalista kilengések dokumentuma”? Miért nem hozta a VMSZ nyilvánosságra a tartalmát? A jól fizetett felelős állami tisztségviselők miért nem inkább a belföldi hatalmi szerveket próbálják meg rábírní törvényszabta munkájuk végzésére? Hogyan segíthetnek a nemzetközi szervezetek ebben a kérdésben? Mit gondolnak minderről a nagykövetek?

Egeresi Sándor
(Ótos András felvétele)

*

A Koštunica vezette kormány beiktatása óta Szerbiában (és Vajdaságban) tovább romlottak a nemzetek közötti viszonyok. Mindez azt látszik igazolni, hogy válságban van a 2000. október 5-e után hatalomra került demokratikus erők által meghirdetett, az „európai mércék” megvalósulását kilátásba helyező kisebbségi politika.

Súlyos minősítéseket tartalmazó, valójában az eddigi kisebbségi politika eredménytelenségét beismerő nyilatkozatok hangzottak el. Sikertelen ténykedésükből a hatalom gyakorlásában is részt vállaló tisztségviselőknek le kell(ene) vonni a következtetéseket, beleértve a személyi felelősség vállalását is...

8.2. Csökkennek a nemzeti incidensek?*

Kosovo végleges státusának kihirdetése után újabb erőszakhullám jelentkezhethet a kisebbségekkel szemben

A nemzeti alapú incidensek száma és intenzitása 2006-ban csökkenő irányzatot mutat, olvasható a nagybecskereki Civil Társadalom Fejlesztéséért Központ (Centar za razvoj civilnog društva – CRCDC / Centre for Development of Civil Society – CDCS) legújabb, Nemzetek közötti incidensek Szerbiában 2006-ban című elemzésében¹. A szakértők erre a kedvező irányzatra már 2005-ben felfigyeltek, mivel az incidensek száma az ezt megelőző (2004-es) évhez viszonyítva csökkent².

Az elemzés szerint csökkenést mutat a nemzeti színezetű támadások száma is. A 2006. évi incidensek legtöbbje Vajdaságban (33, ezek közül 9 Újvidéken, 6 pedig Szabadkán) történt. A sértettek között továbbra is a legtöbb a magyar és a horvát (12–12), majd az albánok és a bosnyákok (5–5), zsidók (3), szlovákok (2), ruszinok (1) és a montenegróiak (1) következnek.

Az esetek között a legtöbb a gyűlöletbeszéd (17 eset), a nacionalista tartalmú falfirka (15), a temetőrongálás (6) és a vagyonrongálás (6), de volt a halálos fenyegetés (2) is.

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=vezer> (2007. január 8.) és Miniszterelnöki Hivatal, Nemzetpolitikai Főosztály, Reggeli Sajtófigyelő (2007. január 9.)

1 Centar za razvoj civilnog društva, Međunarodni incidenti u Srbiji u 2006. godini – Dalje smirivanje pred rešavanje statusa Kosova, Zrenjanin, 2006. december 18. (www.cdcs.org.yu), és Miroslav Pudar, Smirivanje uoči rešavanja statusa Kosova, Danas, 2007. január 3., 18. o.

2 Az újvidéki székhelyű Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségügyi Civil Szervezet által elkészített, a vajdasági nemzeti kisebbségek, különösen a vajdasági magyarok zaklatásának és jogsértéseinek 2006. évi kronológiáját lásd a szervezet (<http://www.argus.org.yu/>) vagy a Vajdaság Ma honlapjának Tükör című rovatában (<http://www.vajdasagma.info/>). Az adatok összehasonlítása alapján megállapítható, hogy 2006-ban csökkentek-e a kisebbségek elleni incidensek.

Az incidensek jellege	2003	2004	2005 ⁴
1. Fizikai támadások	0	8	0
2. Verekedések	2	8	2
3. Katolikus vallási létesítmények rongálása	1	6	2
4. Katolikus temetők és keresztek rongálása és gyalázása	11	17	6
5. Jelszavak írása, jelképek rajzolása, pamflettek terjesztése	3	25	3
Összesen	17	64	13

A magyar nemzeti kisebbség elleni incidensek (2003–2005)³

Egyre gyakoribb jelenség a többnyelvű helységnévtáblák rongálása, de erről a sajtó leginkább nem számol be. A helyi önkormányzatok is eltérően viszonyulnak ehhez: egyes önkormányzatok, mint például a nagybecskereki, a rongálást azonnal elítélik és kijavítják a helységnévtáblákat, míg mások, mint például a magyarcsernyei, egyáltalán nem reagálnak.

Vajdaságban 2004-ben történt a legtöbb (64) etnikai színezetű incidens, amikor a kosovói és a dél-szerbiai erőszakhullám a tartományban is erősen éreztette hatását. A kisebbségellenes megnyilvánulások, amelyek legnagyobb része éppen a vajdasági magyarok ellen irányult, csak a nemzetközi közösség – elsősorban az Európai Unió, az Európa Tanács és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet – erőteljes nyomására csökkentek. Ennek hatására a rendőrség is megkezdte a bűnvádi feljelentések megtételét és „az igazságügyi szervek sokkal gyorsabban dolgoznak, mint 2003-ban és 2004-ben” – állapítja meg a jelentés.

³ Forrás: Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Informacija o mađarskoj nacionalnoj manjini u Republici Srbiji, Beograd, 2005. október 21., 7. o. Bővebben lásd a szerző „Tájékoztató a szerbiai magyar nemzeti kisebbségről” című írását (Létünk, 2005., 4. szám, 5–25 o.)

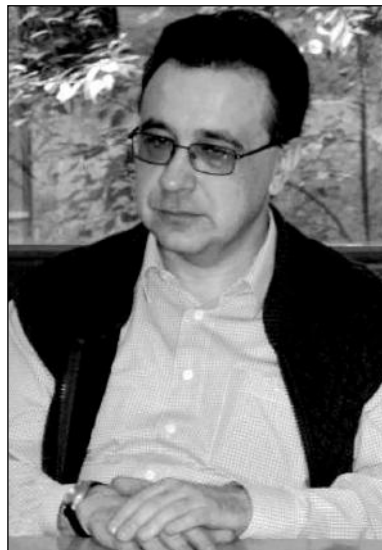
⁴ Az adatok a 2005-ös év első nyolc hónapjára vonatkoznak.

Etnikai homogenizáció

A CRCD jelentése felhívja a figyelmet a nacionalista jelenségeknek Vajdaság északi részéről a tartomány központi része felé való „földrajzi elmozdulására”, amely részre „az etnikai homogenizáció gyors folyamata a jellemző”.

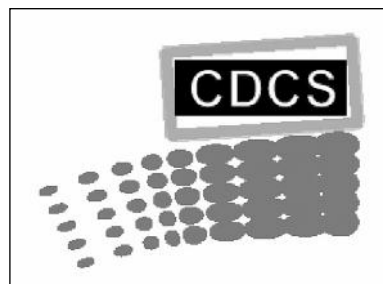
Az elemzés szerint a nemzetek közötti incidensek esetei arra utalnak, hogy a többnemzetiségű közösségekben a fiatalok etnikai alapon egyre inkább elkülönülnek. Megállapítja, hogy a más nemzetiségű fiatalok között nagyfokú etnikai távolság van, illetve „párhuzamos életet élnek”. Ezt összefüggésbe hozza azzal a ténnyel, hogy legtöbb nacionalista kilengés, vagyis az esetek mintegy kilencven százalékának elkövetői leginkább fiatalok.

A CRCD elemzői végül rámutatnak: Kosovo státusa rendezési folyamatával kapcsolatban szükséges, hogy a nemzetközi közösség és a nemzetközi szervezetek fokozottabban figyeljék a szerbiai kisebbségek jogainak megvalósulását. „A 2004 márciusi események tapasztalataira való tekintettel, amikor az etnikailag motivált erőszak Belgrádra, Nišre és Vajdaságra is átcsapott, a nemzetközi szervezetek figyelmének az elkövetkező időszakban felbecsülhetetlen

Vladimir Ilić, a CRCD végrehajtó igazgatója

(Kecskés István felvétele)

A CDCS/CRCD jele

jelentősége lehet” – nyilatkozta Snežana Ilić, a Központ koordinátora a Danas című belgrádi napilapnak⁵.

A jelentés eredményeit megerősítette Ana Tomanova-Makanova, a vajdasági kisebbségi nemzeti tanácsok koordinátora is, aki január elején a B92-nek elmondta⁶, hogy „a nemzeti alapon történő incidensek száma csökkent az előző évekhez képest, főleg 2004-hez viszonyítva”, de óvatosságra intett, „mert közeledik Kosovo végleges státusának kihirdetése. Ha a megoldás Szerbia számára nem lesz kedvező, akkor újabb erőszakhullám jelentkezhethet a kisebbségekkel szemben”.

Ana Tomanova-Makanova megítélése szerint a rossz kisebbségpolitika miatt a vajdasági kisebbségek fokozatosan bezárkóznak a gettókba. Arra is kitért, hogy a szerbiai kormány tavaly nem volt hajlandó rendezni a kisebbségi jogok védelmének kérdését, „amit a törvénytelenység és a káosz jellemez”. Szerinte nem volt meg a politikai akarat, hogy meghozzák a szükséges törvényeket, mint amilyen a kisebbségek jogairól és helyzetéről, valamint a nemzeti tanácsok fennhatóságairól, megválasztásáról és pénzeléséről szóló törvény.

– Ez annak a következménye, hogy Szerbia lakosságának 20 százaléka még mindig attól fél, hogy valaki ismét szendvicseket kínál nekik, hogy hagyják el az országot. A múlttal szembe kell néznünk, és úgy viszonyulnunk hozzá, hogy mindannyian építhessük az új ideológiát és a kisebbségi kérdés problematikájához való viszonyulást – mondta a nemzeti tanácsok koordinátora.

Ana Tomanova-Makanova

5 Lásd Miroslav Pudarnak az 1-es szám alatt idézett írását.

6 Kisebbségi gettók, Magyar Szó, 2007. január 3., 4. o.

Kettős mércék

A jelentés kapcsán meg kell jegyezni, hogy kisebbségi jogsérelmek és a kisebbséghez tartozók (a legtöbb esetben magyarok) elleni támadások pontos számát valójában senki nem is tudja. Csak a legkirívóbb (megkerülhetetlen) esetek, leginkább a büntetőügy tárgykörébe tartozó fizikai támadások kerülnek nyilvánosságra. Az emberek ezekről nem szívesen beszélnek, mert félnek. A jogsértő esetek túlnyomó többségében azonban, amelyekben nem lehet bizonyítani a nemzeti alapú indíttatást – mint pl. valamely jog megvalósításnak elutasítása, vagy elhalasztása – az érintettek elhallgatják a jogsértést.

Az incidensek miatt növekedett a nemzetek közötti feszültség és bizalmatlanság, erősödött a nemzeti türelmetlenség és megromlottak a nemzetek közötti viszonyok, amit különösen a fiatalok nemzeti alapon történő elkülönülése is mutat. A nemzeti kisebbségi közösségek tagjai elleni (különösen 2004-ben) sűrűsödő támadások és a nemzetek közötti feszültségek miatt az Európai Parlament (2005. január 28-tól 31-ig) ad hoc bizottságot küldött a Vajdaságba, majd a 2005. szeptember 29-i Vajdaságra vonatkozó állásfoglalásában „mély aggodalmát fejezte ki az emberi jogok ismétlődő megsértései, a jog és a rend Vajdaságban tapasztalható hiánya miatt”, valamint azonnali és – a hasonló jellegű cselekmények orvoslása, illetve jövőbeli megelőzése érdekében – hatékony fellépésre szólította fel (a volt, 2006. május 21-én megszűnt) Szerbia és Montenegró hatóságait, javasolva azt is, hogy küldjenek EU megfigyelőket (EUMM) a térségbe.

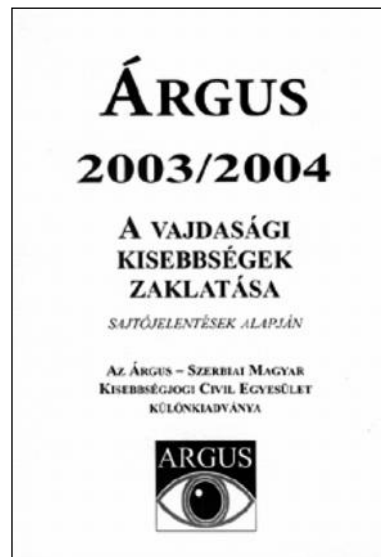
A volt államközösség minisztertanácsa – az Európai Unió nyomására – 2005. november 2-án létrehozta ugyan a Vajdaságban történt nemzetek közötti incidensek kivizsgálásával és az incidensek megelőzésére vonatkozó javaslatok megtételével foglalkozó bizottságot⁷,

7 A bizottság összetételét lásd a 2.1. A magyarok helyzete (a 2006. év elején) című írás (21Helyzet06) 29. lábjegyzetében. Megjegyzés: A témával kapcsolatban lásd még a Csődöt mond a kisebbségi politika (Atrocit1) című írást és az Ügyvédi vélemény – Nincs jogállam a Vajdaságban című interjút (Atrocit2 – a CD-n) és A vajdasági nemzeti kisebbségek zaklatása és jogsértése című kronológiát (Zaklat05, Zaklat06 és Zaklat07 – a Mellékletben, illetve a CD-n).

de a testület munkájáról szinte semmit nem hoztak nyilvánosságra és teljesen feledésbe is merült.

Külön problémát jelent az ún. kettős mércék alkalmazása a bíróságok gyakorlatában (hosszabb és súlyosabb büntetések kimondása azonos vagy hasonló bűncselekmények elkövetése esetében a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek feletti ítélezések alkalmazásával), amire az ún. temerini, zentai, magyarkanizsai stb. esetek is utalnak (és amelyeket külön kellene tanulmányozni).

Mindezek miatt Szerbiának sokkal többet kellene tennie a kisebbségek védelme érdekében, mint ahogy azt az ezzel a témakörrel foglalkozó politikusok is elismerik, mert továbbra is komoly eltérés mutatkozik, egyrészt az elvileg elfogadott nemzetközi kötelezettségek, másrészt a kisebbségek normatív és a kisebbségek tényleges helyzete között. Ennek természetesen előfeltétele a nemzeti kisebbségekhez tartozók helyzetének valós felmérése és az itt meglévő problémákkal való nyílt szembenézés, valamint azok hatékony megoldása érdekében egy időhöz kötött tevékenységi programnak az elfogadása.

Dokumentumkönyv a zaklatásokról

9. HÁBORÚS BŰNÖ(SÖ)K

9.1. Ismét szankciók?*

Az ENSZ Biztonsági Tanácsa előtt a hágai nemzetközi törvényszékkel (ICTY) való együttműködés

2002. október 29-én újból Jugoszláviáról (és Horvátországról) tárgyalt az Egyesült Nemzetek Szervezetének Biztonsági Tanácsa.

Hogyan kerültünk ismét a világ kormányának is nevezett testület elé?

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaságot éppen két évvel azelőtt (2000. november 1-jén) vették fel a világszervezet tagjai közé, ami egyúttal a JSZK a nemzetközi közösségbe való visszatérését is jelentette.

Ülésezik a Biztonsági Tanács

* Családi kör, 2002. november 7., 12. o.

Az ENSZ-tagságból eredő egyik kötelezettség a világszervezet alapokmányából és a nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségek maradéktalan teljesítése. A *pacta sunt servanda* (a szerződésben vállalt kötelezettségeket teljesíteni kell) a nemzetközi jog egyik sarkalatos alapelve.

Nos, a Kis-Jugoszlávia éppen ezen a téren vesztett nemzetközi hiteléből: nem teljesítette a volt Jugoszlávia területén 1991 óta elkövetett, a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekményekért felelős személyek megbüntetésére létrejött Nemzetközi Törvényszék Alapszabályából rá háruló kötelezettségeket. Újabban – magának a szövetségi kormánynak a megállapítása szerint – „néhány esetben (lásd: Irak, Libéria, Líbia, Mianmar/Burma...) megszegte a fegyver- és hadianyagexportra vonatkozó BT-tilalmat” is (de ez már egy másik téma).

Jorda levele

A 2000. október 5-e után hatalomra került vezetők, akiktől azt vártuk, hogy erélyesen szakítanak a miloševići háborús politikával és teljes mértékben együttműködnek a hágai nemzetközi törvényszékkel, e téren sem váltották be a reményeket. Különösen Koštunica jugoszláv elnök – különböző kifogásokkal és módon – kezdettől fogva sabotálta a világszervezet által létrehozott testülettel való együttműködést. Jugoszlávia az utóbbi két évben, a nemzetközi kötelezettségeire való többszöri figyelmeztetés ellenére, a nemzetközi közösség, különösen pedig az USA (politikai és gazdasági) nyomására volt csak hajlandó megkezdeni ezt az együttműködést és kiszolgáltatni néhány háborús bűncselekmények elkövetésével vádolt személyt.

Carla del Ponte a hágai nemzetközi törvényszék főügyésze, miután többszöri jugoszláviai látogatása sem járt sikerrel, javasolta Claude Jorda bírónak, a testület elnökének, értesítse az ENSZ Biztonsági Tanácsát, hogy a JSZK továbbra is elutasítja az együttműködést.

Jorda, a törvényszék elnöke 2002. október 23-án levéllel fordult a Biztonsági Tanácshoz, majd október 29-én a tanács elé terjesztett

9. évi jelentésében, majd a tanács ülésén elhangzott felszólalásában Jugoszláviával kapcsolatban hangsúlyozta: „Az ügyész és én is meg vagyunk győződve, hogy Jugoszlávia nem működik együtt a háborús bűncselekményeket elkövető személyek megtalálásában, letartóztatásában és Hágába való szállításában”, hangoztatta Jorda, majd emlékeztette a BT tagjait, hogy „11 vádlottat még mindig nem tartóztattott le és állított bíróság elé”. Ezek a következők: Ratko Mladić, Miroslav Radić, Veselin Šljivančanin, Gojko Janković, Dragan Zelenović, Dragomir Milošević, Milan Lukić, Sredoje Lukić, Milan Milutinović, Vladimir Kovačević és Vinko Pandurević¹.

A Nemzetközi Törvényszék Alapszabályának 29. cikke Együttműködés és jogsegély	
1.	Az államok kötelesek együttműködni a Nemzetközi Törvényszékkel a nemzetközi humanitárius jogot súlyosan sértő cselekmények elkövetésével vádolt személyek felkutatásában és vád alá helyezésében.
2.	Az államok indokolatlan késedelem nélkül kötelesek teljesíteni az Elsőfokú Tanács jogsegélykérelmét vagy határozatát, beleértve, de nem korlátozva a következőkre: a) személyek azonosítása és felkutatása, b) tanúkihallgatások és bizonyítás-felvétel, c) okiratok szolgáltatása, d) személyek őrizetbe vétele vagy letartóztatása, e) a terhelt átadása vagy átszállítása a Nemzetközi Törvényszékhez.

¹ Zdravko Tolimir hágai vádlottat, a Szerb Köztársaság volt tábornokát, 2007. május 31-én letartóztatták a Bosznia-Hercegovina és Szerbia közti határon. A hágai Nemzetközi Törvényszék (NT) Tolimirt – Milan Gvero és Radivoj Miletic tábornokokkal együtt – a muzulmánok felett Srebrenicában és Žepán elkövetett bűncselekményekkel vádolja. 2007. június 17-én őrizetbe vették Montenegróban, majd a hágai NT scheveningeni fogdájába szállították Vlastimir Đorđević volt szerb tábornokot, akit az NT az 1998–99-ben Kosovóban elkövetett háborús bűnök vádjával körözött. Đorđević letartóztatása után még négy szerb hágai vádlott van szökésben: Ratko Mladić, Radovan Karadžić, Goran Hadžić és Stojan Župljanin. A részleteket lásd a hágai nemzetközi törvényszék honlapján (<http://www.un.org/icty/bhs/frames/latest.htm> – Optužbenici u bjekstvu / Szökésben lévő vádlottak).

Jorda hangsúlyozta, hogy a letartóztatási és a Hágába szállítási parancsot több ízben is kézbesítették az illetékes jugoszláviai szerveknek, de ez semmilyen reakciót nem váltott ki. „A JSZK a legjobb esetben is csak részben működik együtt, és ez körülírás, amikor a bizonyítékok összegyűjtéséről és a vádlottak letartóztatásáról van szó, habár egyesek már több éve vádlottak. Különösen Ratko Mladićot veszem figyelembe, aki ellen még 1995. július 24-én emeltek vádat! Egyes vádlottak továbbra is kiemelkedő politikai funkciók vannak az államapparátusban. Így, Milan Milutinović, habár 1999. május 22-én vádat emeltek ellene, még mindig Szerbia elnöke” – olvasható Jorda akkori jelentésében.

Kötelező együttműködés

Claude Jorda szerint a testülettel való együttműködésről szóló jugoszláv szövetségi törvény 39. cikke kimondottan ellentétben van az ország nemzetközi együttműködési kötelezettségével, mivel azt látja elő, hogy azon személyek ügyében, akik ellen a törvény hatálybalépése után kerül sor vádemelésre, a jugoszláv bíróságok az illetékesek. „Ez ellentétben áll az Alapszabály 9(2) cikkével, amely garantálja a Nemzetközi Törvényszék joghatóságának elsőbbségét a nemzeti bíróságok joghatóságával szemben” – hangoztatta Jorda.

Claude Jorda

Del Ponte asszony 2002. október 21-én a JSZK-ba látogatott, amelynek során találkozott Goran Svilanović szövetségi külügyminiszterrel és Zoran Đinđić szerb kormányfővel, hogy előmozdítsa a két vitás kérdés megoldását. „Ez az utolsó kísérlet sem hozott semmilyen eredményt” – közölte Jorda a Biztonsági Tanáccsal.

A Nemzetközi Törvényszék elnöke hangsúlyozta: azért veti fel hivatalosan is ezt a kérdést a Biztonsági Tanács előtt, mert „a nemzetközi közösségnek értesülnie kell arról, hogy Jugoszlávia nem teljesíti nemzetközi kötelezettségeit, amikor a nemzetközi közösségnek fontos döntéseket kell hoznia ennek az országnak a jövőjével kapcsolatban, az Európa Tanácshoz és a NATO Békapartnerségi Programjához való csatlakozásáról. Az elmondottak alapján az ügyész és én kérjük, tegyenek meg minden szükséges intézkedést, olyan értelemben, hogy Jugoszlávia nemzetközi kötelezettségeinek teljes mértékben való teljesítésére kényszerüljön”.

Jorda véleménye szerint a tagállamok felé téves jelzést jelentene, ha „a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság számára engedélyeznék a nemzetek közösségébe való teljes bekapcsolódást, annak ellenére, hogy nem teljesíti alapvető nemzetközi kötelezettségeit, azokat a kötelezettségeket, amelyek az ENSZ Alapokmányából származnak”.

Horvátország tekintetében Jorda jelentésében rámutat, hogy kötelezettségeihez „kétértelműen viszonyul”. „Habár nagyobb hajlandóságot mutat, mint korábban, amikor a birtokában lévő bizonyítékok átadásáról, és a törvényszék nyomozóinak a levéltárakhoz való hozzáféréséről van szó, az ügyész állandó követelése ellenére még mindig nem tartóztatta le Ante Gotovina és Janko Bobetko tábornokokat, akik ellen a vádirat 2001. július 26-án, illetve 2002. augusztus 23-án lett benyújtva. Ha ez a helyzet elhúzódik, nem fogok habozni abban, hogy átengedjem Önöknek a döntést ebben a kérdésben, mint ahogyan most a JSZK esetében megtettem” – mondta Jorda a BT ülésén.

A bosznia-hercegovinai föderációval való együttműködést Jorda kedvezően értékelte, hangoztatta azonban, hogy a „Szerb Köztársaság területén egyetlen menekülésben lévő magas rangú személyt sem tartóztatott le, beleértve Radovan Karadžićot is, aki 1995. július 24-e óta szerepel a vádlottak listáján. Az igazság kedvéért el kell mondani, hogy Bosznia és Hercegovina intézményes keretei nem könnyítik meg ennek a feladatnak a megoldását. De meddig enge-

A hágai Nemzetközi Törvényszék épülete

délezheti a Nemzetközi Törvényszék egy entitásnak azoknak a nemzetközi kötelezettségeknek az elhanyagolását, amelyek azt az államot terhelik, amelynek a részét képezi?” – tette fel a kérdést Jorda.

Lesz-e szankció?

A Biztonsági Tanács és a nemzetközi közösség egyfajta vizsgáttel előtt áll. A volt Jugoszlávia területén kialakult utódállamok tekintetében érvényt kell szerezni a világszervezet Alapokmányából és a Nemzetközi Törvényszék Alapszabályából eredő kötelezettségek megvalósításának. Ez alapvető nemzetközi jogi követelmény. Ha erre nem kerül sor, akkor alapjában rendül meg a nemzetközi jogrend.

A jugoszláv vezetésnek rövidesen konkrét választ kell adnia: képes-e és hajlandó-e teljesíteni a Nemzetközi Törvényszék iránti kötelezettségeket? Amennyiben ez elmarad, újabb bizonyítéka lesz annak, hogy nem szakított a miloševići politikával. Ez esetben bizonyára a nemzetközi büntetőintézkedések sem váratnak sokáig magukra...

Az idő múlik: a Nemzetközi Törvényszék munkájának befejezésére kitűzött 2004-es, illetve 2008-as határidő egyre közeledik. A törvényszék főügyésze és elnöke egyre türelmetlenebb és

Carla del Ponte:
Még hogy nem tudják,
hol rejtőznek. Ez jó
(A FoNet felvétele)

ezért – nyilatkozataik szerint – „minden eszközt felhasználnak annak érdekében, hogy mielőbb megvalósítsák a törvényszék stratégiáját, amelyet a BT teljes egészében támogatott”. Ezért most a nemzetközi közösség lépése várható.

Goran Svilanović szövetségi külügyminiszternek október 31-i londoni látogatása alkalmával világosan értésére adták: csakis a Hágával szembeni valamennyi kötelezettség teljesítése után várható haladás Jugoszláviának az Európa Tanácsba való felvételéről és más európai integrációs csatlakozásról folytatott tárgyalásokon.

Carla del Ponte, a hágai nemzetközi törvényszék főügyésze november 1-én az Amerika Hangja Rádiónak kijelentette: amennyiben Belgrád és Zágráb nem hajlandó megfelelő mértékben együttműködni a törvényszékekkel, kérni fogják az ENSZ BT-t szabjon ki büntetőintézkedéseket a két ország ellen.

9.2. „Képtelen ítélet”?*

Szerbia–Montenegró jogi képviselői tagadják a bosznia-hercegovinai népirtást – Történelmi jelentőségű döntés előtt a Nemzetközi Bíróság

„A népirtással elítélendőkhöz közé fognak tartozni Hágában a vajdasági magyarok? Bosznia-Hercegovina 1993-ban indított pert a Nemzetközi Bíróságon (NB) az akkori Kis-Jugoszlávia ellen. A decemberben várható ítélet páratlan lesz a politikai és jogtörténetben. Először nyilvánítanak ki egy állam felelősségét népirtás miatt, benne a vajdasági magyarokkal. A tényleges elkövetők – a boszniai szerbek – áldo-

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=742> (2006. június 12); Élet és Irodalom, 2006. július 21., 16. o. és <http://www.argus.org.yu> (Írások rovat)

zatnak minősülnek – írja az ÉS legfrissebb számában”, közli a 2006. június 2-i Reggeli Sajtófigyelő¹.

A „képtelen ítéletről” *Várady Tiborral*, a Közép-európai Egyetem tanárával – aki a hágai perben a most felbomlott államszövetség, Szerbia és Montenegró egyik jogi képviselője volt – *Széky János* beszélgetett. A per kilenches záró szakasza a Nemzetközi Bíróság előtt 2006. május 9-én ért véget. Most az ítélethozatal van soron. Hogy meddig tart a taláros testület tanácskozása és mikor kerül sor az ítélet kihirdetésére, azt egyelőre csak találgatni lehet. Vélhetően azonban csak hónapok múlva kerül sor rá. (Az NB az államok közötti vitás kérdésekben illetékes és nem azonos a délszláv ügyekben ítélező Nemzetközi Törvényszékkal, amely úgyszintén az Egyesült Nemzetek Szervezetének ugyancsak Hágában székelő testülete.)

Mi is a Bosznia-Hercegovina és Szerbia–Montenegró közötti per(es eljárás) lényege és mi közük ehhez a vajdasági magyaroknak?

Illetékes vagy nem?

A pernek két kulcsfontosságú kérdésre kell választ adnia. Az egyik az érdemi, hogy Bosznia-Hercegovinában (BH) történt-e népirtás, a másik pedig eljárásjogi, vagyis hogy az NB illetékes-e ebben a perben a döntéshozatalra? Ez utóbbi azért fontos, mert ha az NB kimondja, hogy ebben a perben nem illetékes, akkor a per lényegéről – a népirtásról – való döntéshozatalra sor sem kerül. „Ha nincsen genocídium, nincsen állami felelősség sem, mert a nemzetközi jog az állam felelősségét csak a népirtás esetére látja elő”².

Bosznia-Hercegovina a Nemzetközi Bíróságnál a Kis-Jugoszlávia elleni pert még 1993. március 20-án indította, amiatt, hogy megsértette a népirtás büntetvényének megelőzéséről és megbüntetéséről szóló ENSZ-egyezményt, és ezért kárpótlást követel.

1 A Határon Túli Magyarok Hivatalának online kiadása.

2 Prof. dr. Vojin Dimitrijević: Nasleđeni sporovi Srbije i Crne Gore pred Međunarodnim sudom pravde, Međunarodna politika, 2003. évi 1111. sz., 13. o.

– Szerbia és Montenegrót el kell ítélni az emberiség elleni bűntettekért, vagy a bűntettekben való részvételért, illetve annak segítése miatt. Ezek után pedig fizetnie kell az áldozatoknak okozott károkért – mondta *Sakib Softić*, Bosznia-Hercegovina jogi főképviselője perbeszédében³.

Az NB Alapszabályainak 36. (1) cikke értelmében „a bíróság joghatósága kiterjed minden olyan ügyre, amelyet a felek eléje terjesztenek és minden olyan kérdésre, amelyet az Egyesült Nemzetek (ENSZ) alapokmánya vagy a hatályban lévő nemzetközi szerződések és egyezmények elébe utalnak”.

A híres Béke Palota (Peace Palace), amely otthont ad az ENSZ Nemzetközi Bíróságának, az Állandó Választottbíróságnak, a hágai Nemzetközi Jogi Akadémiának, valamint a Béke Palota könyvtárának. Az ingatlanra 1903-ban Andrew Carnegie adományozott másfél millió dollárt; a palota 1913-ban készült el

3 Bűnös, nem bűnös, Magyar Szó, 2006. május 3., 4. o.

A bíróság joghatósága mindenkor a felek hozzájárulásán alapul, ami azt jelenti, hogy bármely vita csak a felek kifejezett egyetértése alapján kerülhet az NB elé. A joghatóság másik (ez alkalommal kötelező) esete (37. cikk), ha valamely hatályban lévő nemzetközi szerződés vagy egyezmény előírja, hogy viták esetén bármely fél egyoldalúan a bírósághoz fordulhat.

A 1951. január 12-e óta hatályos Genocídium Egyezmény IX. cikke kimondja, hogy „a Szerződő Felek közötti, a jelen Egyezmény értelmezéséből, alkalmazásából vagy végrehajtásából adódó vitákat, ideértve azokat is, amelyek valamely államnak a népirtásért vagy a III. cikkben felsorolt egyéb cselekmények bármelyikéért való felelősségére vonatkoznak, a vitában részt vevő bármely fél kérelmére a Nemzetközi Bíróság elé kell bocsátani”. 1996. július 11-én az NB illetékesnek nyilvánította magát az ügyben, és visszautasította (az akkori) Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (JSZK) ezzel ellentétes érveit.

A Kis-Jugoszlávia megalakulásakor, 1992. április 27-én, Szerbia és Montenegró Képviselőháza is elfogadta a nyilatkozatot, amelyet aztán eljuttattak az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez, amelyben ez áll: „Szigorúan tiszteletben tartva Jugoszlávia nemzetközi jogi személyiségének folytonosságát, a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság folytatja és a nemzetközi kapcsolatokban vállalja a Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság (JSZSZK) minden jogának és kötelezettségének a teljesítését, beleértve a nemzetközi szervezetekben való tagságot és elismeri mindazokat a nemzetközi egyezményeket, amelyeket (az előző – B. A. megjegyzése) Jugoszlávia aláírt, vagy amelyekhez csatlakozott (United Nations doc. A/46/915. Ann. I.)”⁴ – olvasható az NB 2003. február 3-i összegezésében. A Bíróság szerint az nem is vitás, hogy (az előző) Jugoszlávia a Genocídium Egyezmény aláírója volt⁵.

4 Lásd: http://www.icj-cij.org/icjwww/ipresscom/ipress2003/ipresscom2003-08bis_ybh_20030203.htm

5 Az egyezményt még az egykori Jugoszláv Szövetségi Népköztársaság ratifikálta (Službeni vesnik Prezidijuma narodne skupštine FNRJ, 1950/2. szám), amelynek aztán a későbbi Jugoszláv Szövetségi Köztársaság a jogutódlására törekedett.

Bosznia-Hercegovina a maga részéről 1992. december 29-én továbbította az ENSZ főtitkárának, mint az Egyezmény letéteményesének, a szukcesszióra vonatkozó értesítést” – írja az NB 1996. július 11. ítéletének indoklásában⁶.

Ide tartozik az is, hogy a Genocídium Egyezmény érvényessége az aláírók számára folyamatosan meghosszabbítódik és felmondása – a XIV. cikk értelmében – az Egyesült Nemzetek Szervezete Főtitkárának küldött írásbeli közléssel történik. E sorok írójának nincs tudomása arról, hogy a Kis-Jugoszlávia ezt az Egyezményt valaha is felmondta volna.

Az NB-nek 15 különböző állampolgárságú tagja van

Ezek a tények a Bosznia-Hercegovina contra Szerbia és Montenegró perben egyértelműen az NB illetékességére utalnak.

Felülvizsgálati kérelem

Slobodan Milošević 2000. október 5-i megbuktatása után, pontosabban 2001. április 24-én, az új belgrádi kormány kérelmezte az NB illetékességi döntésének felülvizsgálását.

A revíziós kérelem az NB Alapszabályainak 61. cikkén alapszik, mely szerint „újrafelvétel iránti kérelmet csak abban az esetben lehet előterjeszteni, ha az olyan döntő jelentőségű tény felmerülésén alapul, amely az ítélet meghozatalakor mind a bíróság, mind pedig az újrafelvételt kérő előtt ismeretlen volt, feltéve mindig, hogy a tény

⁶ Case concerning Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Yugoslavia) Judgment on preliminary objections): http://www.icj-cij.org/icjwww/idocket/ibhy/ibhy_summaries/ibhysummary19960711.html

nem ismerése nem az újrafelvételt kérő fél gondatlanságának következménye”.

Várady Tibor jogászprofesszor, a JSZK jogi képviselőjeként, 2002. november 4-én az NB előtt azzal érvelt, hogy a JSZK „csak 2000. november 1-jén vált az ENSZ tagjává, nem foglalja el a korábbi Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság jogi helyzetét és nem vált automatikusan tagjává a népirtás elleni konvenciónak”⁷.

Az 1996. évi ítélet meghozatalakor ez az „új tény” – a felülvizsgálati kérelem szerint – „nem volt ismeretes az NB, sem a peres felek számára”. A revízió szerint „a JSZK csak 2001 márciusában értesítette formálisan az ENSZ főtitkárát a népirtás elleni egyezményhez való csatlakozásról, de azonnal kifejezte fenntartását is a IX. cikkel kapcsolatban, ami azt jelentette, hogy nem fogadja el az NB illetékességét az egyezményből eredő vitákban”⁸.

A BH jogi képviselői elvetették ezt az érvelést, emlékeztetve, hogy a JSZK kormánya 1992-től 2000-ig azt állította, hogy a JSZSZK jogutódja az ENSZ-ben és kétségtelenül átvette a szétesett állam minden nemzetközi jogi kötelezettségét. Az 1996. évi ítélet felülvizsgálására irányuló (akkor még) jugoszláv kérelmet „az időhúzás” taktikája folytatásának nevezték, amellyel – értékelésük szerint – „a JSZK el akarja kerülni a népirtásért való felelősség megállapítását a perben”⁹. „A Nagy Szerbia terve 200 000 boszniai polgár életébe került, több százezer pedig elköltözésre kényszerült”¹⁰ – emlékeztettek a boszniai képviselők. A kereset visszavonására és a per politikai egyezséggel való rendezésére tett szerbiai javaslatokat, a BH képviselői több alkalommal is – erkölcsi okokból – elutasították. A peren kívüli egyezkedést ahhoz a feltételhez kötötték, hogy az alperes (Szerbia és Mon-

7 A belgrádi vezetés nem tekinti magát elődje örökösének, Magyar Szó, 2002. november 5., 16. o.

8 Jugoslavija traži reviziju presude iz 1996., Danas, 2002. október 11., 3. o.

9 Zahtev SRJ nastavak taktike odugovlačenja, Danas, 2002. november 6., 2. o.

10 SRJ realizovala plan velike Srbije, Danas, 2002. november 8., 2. o.

tenegró) ismerje el a keresetet. Szerb vélemények szerint azonban „Hága nem az a hely, ahol Szerbia és Montenegrónak szembe kell néznie a múlttal” és a „diplomáciai megoldást”¹¹ szorgalmazzák, ami egyúttal az állam felelőssége megállapításának elkerülését is jelentené. *Radoslav Stojanović* az Államközösség fő jogi képviselője a főtárgyalás utolsó napján, a felhozott bizonyítékok sokaságára hivatkozva, „elképzелhetetlennek” nevezte azt, hogy a bíróság helyt ad Szarajevó keresetének¹².

Rosalyn Higgins (Nagy-Britannia), az NB elnöke

A per kapcsán szakmai körökben azonban leginkább *Radislav Krstić*, a boszniai Szerb Köztársaság tábornoka ellen, a jugoszláviai háborús bűnöket vizsgáló hágai nemzetközi bünygyi törvényszék (ICTY) másodfokú ítéletét emlegetik, akit a törvényszék népiirtásért ítélte el. Az ICTY fellebbviteli tanácsa a 2004. április 19-i ítéletében kimondta, hogy a boszniai Srebrenicában 1995-ben népiirtás történt, amikor a szerbek a város bevétele után kivégeztek több mint hétezer bosnyák férfit¹³. Ebben az ítélet-

11 Tužba za genocid škodi dobrosusedskim odnosima, Danas, 2006. április 21–24., 10. o.

12 Nem volt népiirtás, Magyar Szó, 2006. május 10., 1. o.

13 A fellebbviteli tanács ugyanakkor a várost megostromló szerb csapatok parancsnokának, Radislav Krstić tábornoknak a büntetését az első fokon kiszabott 46 év börtön helyett 35 évre mérsékelte. Az indoklás szerint Krstić nem vett részt közvetlenül a népiirtásban, de azzal, hogy tudomása volt több ezer bosnyák legyilkolásáról, s ebben az ő csapatai vettek részt, segítette e bűncselekmény elkövetését. (Ez enyhébb minősítés, ami a büntetés csökkentését magyarázza.) A srebrenicai mészárlást népiirtásnak minősítő ítélet történelmi jelentőségű lehet a nemzetközi jog alkalmazásában. Ezzel ugyanis kitágult a jogi kategória eddigi értelmezése: immár nemcsak a teljes lakosság (férfiak, nők, gyerekek) elpusztítására irányuló törekvés tartozik ebbe a körbe, de a lakosság egy részének (ebben az esetben férfiaknak) a megölése is. Bővebben az ítéletről: Jovan Nicić: Srebrenica van osnovane sumnje, Danas, 2005. június 2., 20. o.)

ben megtalálható a „nemzetközi összetűzés” fogalom is, habár a JSZK-t és a Jugoszláv Katonaságot egyértelműen nem említi.

Bosznia pozícióit erősíti továbbá *Biljana Plavšić* beismerése, hogy felelős a bosznia-hercegovinai háborús bűncselekményekért és a (z időközben elhunyt) Slobodan Milošević elleni vádirat a szomszédos országban történt népirtás miatt, valamint *Ratko Mladić* és *Radovan Karadžić* felelősségének a felvetése is¹⁴.

A nemzetközi jog ignorálása

Amikor a per 1993-ban elkezdődött, a JSZK más okokból kifolyólag vitatta ugyan az NB illetékességét, de nem állította, hogy az ország számára a Genocídium Egyezmény nem kötelező érvényű. A JSZK kormánya egészen 2000 októberéig a jogfolytonosságot hangoztatta, vagyis, hogy a JSZK a JSZSZK jogutódja, és hogy folytatja a nemzetközi egyezményekben való részességét is¹⁵. A JSZK 1997-ben ellenkeresetet nyújtott be, amelyben azt állította, hogy BH felelős a boszniai szerbek elleni népirtásért. Ezzel az ellenkeresettel a JSZK valójában hallgatólagosan elismerte az NB illetékességét¹⁶.

A JSZK 1999. április 29-én az NB-nél pert indított nyolc NATO-ország (Belgium, az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Kanada, Németország, Olaszország és Portugália) ellen. (Szerbia eredetileg tíz országot perelt be, de a listáról azonnal törölték Spanyolországot és az USA-t, mivel az NB eljárásjogi okokból már korábban illetéktelennek mondta magát e két ország elleni keresetben.) Belgrád úgy vélte, hogy ezek az államok a jugoszláviai célpontok

14 Mirjana Vujović: Tek će se utvrditi da li je bilo agresije i genocida, *Danas*, 2003. május 8., 9., VII. o.

15 Vesna Sekerežović: Nadležnost suda, *Danas*, 2002. december 6., *Vikend*, VIII. o. és prof. dr. Vojin Dimitrijević, a 2-es szám alatti írás, 12. o.

16 Vojin Dimitrijević, a 2-es szám alatti írás, 13. o. A JSZK új kormánya, annak érdekében, hogy megerősítse pozícióit, és következetességet tanúsítson, visszavonta a BH elleni keresetet. Az ellenkereset melletti kitartás ugyanis azt mutatta volna, hogy egyrészt elvitatja, másrészt pedig megerősíti az NB illetékességét.

1999. évi bombázásával „megsértették a nemzetközi jogot és a Genocídium Egyezményt is”. A NATO szerint, katonai beavatkozását a kosovói etnikai tisztogatás leállítását igazolta. A perben érdemi döntés azonban nem született, mert a bíróság 2004. december 15-én illetéktelennek mondta magát¹⁷.

A Nemzetközi Bíróság előtt folyamatban van egy másik per is, amelyet Horvátország Szerbia és Montenegró ellen 1999. július 2-án indított, amellyel a JSZK-t mint előállamot horvát területen 1991 és 1995 között elkövetett népirtással terheli¹⁸.

Ezek a perek is azt illusztrálják, hogy a Kis-Jugoszlávia „egyrészt ignorálta a nemzetközi jogot, másrészt pedig annak védelmét kérte”¹⁹, attól függően, hogy a napi politikai érdekeinek mikor mi felelt meg. *Vojin Dimitrijević*, az egyik legnevesebb szerb nemzetközi jogi

17 Az NB – mind a 15 bíró egyhangú ítéletével – lényegében ugyanazokkal az érvekkel utasította el a kereseteket, melyeket a Milošević-kormány képviselői Bosznia-Hercegovina ellen 1993-ban elmulasztottak felhozni. A döntés indoklásában a bírói testület megállapította, hogy a JSZK ENSZ-beli jogi státusa 1992 és 2000 között „ellentmondásos és meghatározatlan” volt, mert az ország ugyan nem volt kizárva, de nem örökölhette meg teljes jogú tagként automatikusan a megszűnt JSZSZK helyét. E jogilag függő státusa 2000. november 1-jén tisztázódott, amikor az országot új ENSZ-tagként vették fel. Megállapították továbbá, hogy a JSZK nem tett eleget a Nemzetközi Bírósághoz való soron kívüli csatlakozáshoz szükséges jogi feltételeknek sem. (Lásd: Dr. V. Dimitrijević írását a 2-es szám alatt, 12. o.; *Nenadležan po tužbi SRJ protiv NATO*, Danas, 2004. december 16., 1. o.; A Hágai Nemzetközi Bíróság elutasította Belgrád beadványát, Magyar Szó, 2004. december 16., 1. és 2. o. és *Jogos volt-e a NATO bombázás?*, Magyar Szó, 2004. április 20., 2. o.)

18 Montenegró 2005. július 27-én vállalta, hogy 375 ezer euró összegű kártérítést fizessen egy horvát állami gazdaságnak, a Dubrovnik melletti Konavlinak, ahonnan 1991-ben, az akkor dúló háború idején, montenegrói katonák elhajtottak 650 tehenet. Petar Čobankić horvát mezőgazdasági miniszter a megállapodás aláírása után kijelentette: „Montenegró történelmi elhatározásáról van szó, amiből valamennyi környező országnak le kell vonnia a tanulságot és vállalni a felelősséget, amennyiben meg akarja teremteni a feltételeket a megbékéléshez és a jószomszédi kapcsolatok felújításához.” (Montenegró háborús kártérítést fizet Horvátországnak, Magyar Szó, 2005. július 28., 1. o.)

19 *Zahtev SRJ nastavak taktike odugovlačenja*, Danas, 2002. november 6., 2. o.

szakértő megjegyzése szerint is „nehezen lehet most már eltüntetni azokat a ‘foltokat’, amelyeket az előző diplomácia ejtett”²⁰.

Az NB 2003. február 3-i ítéletével másodszor is elutasította a JSZK követelését, hogy vizsgálja felül illetékességét a Bosznia-Hercegovina által 1993-ban indított perben. Az indoklás szerint „annak a ténynek, hogy a JSZK-t 2000. november 1-jén vették fel az ENSZ-be, nincsen visszamenő hatálya a bíróságnak arra a döntésére, hogy 1996.

Prof. dr. Vojin Dimitrijević

(Stanislav Milojković felvétele)

július 11-én illetékesnek nyilvánította magát”. Az ENSZ-közgyűlés 1992. évi határozata értelmében a JSZK nem örökölhette automatikusan a JSZSZK tagságát a világszervezetben, és ezért a világszervezet felszólította Belgrádot, hogy nyújtsa be felvételi kérelmét. A bíróság indoklása szerint „mindez azonban nem befolyásolta a JSZK jogát, hogy megjelenjen a hágai Nemzetközi Bíróság előtt illetve, hogy peres fél legyen”²¹. Más szóval: A JSZK már azzal is, hogy perbe szállt Bosznia-Hercegovinával, valójában elfogadta az NB illetékességét. Ez a döntés azt jelentette, hogy a bíróság az illetékességi kérdést lezártnak tekinti, és hogy többé nem tér vissza rá.

Várady Tibor, aki saját elmondása szerint „az eljárásjogi részben vállalta az ország képviseletét”, 2004. novemberében lemondott.

20 Mirjana Vujović, a 14-es szám alatti írás.

21 A jugoszláv követelés elutasítása, Magyar Szó, 2003. február 4., 2. o. és Jugoszláviji sude za genocid, Danas, 2003. február 4., 3. o. A JSZK vitatott ENSZ-tagságával kapcsolatban lásd még: Bozóki Antal, Az Egyesült Nemzetek Szervezete az ezredfordulón, Létünk, 3–4/2000., 39–41. o.

Utódjának Radoslav Stojanović professzort 2005. január 24-én nevezte ki az államszövetség Minisztertanácsa²².

Bejelentése ellenére, hogy „az érdemi részben nem vesz részt”.²³ Várady a per záró szakaszában, amely 2006. február 27-én kezdődött, képviselőként mégis jelen volt és (másodszor is) elismételte az NB illetéktelenségére vonatkozó álláspontjait²⁴.

Jog és erkölcs

Sonja Biserko

ság előtt ‘képviseleték’, Szerbiát tovább kompromittálta és diszkvalifikálta”²⁵ – írta Biserko még 2002 novemberében.

Sonja Biserko, a Szerbiai Emberjogok Helsinki Bizottság elnöke szerint „a neves jogászok kísérlete”, hogy az NB előtt elvitassák a BH valamint Horvátország kérését az agresszióról és a népirtásról „amorálisan hat”. „A közvéleményünk elé tárt argumentáció, hogy ezzel a háborús kártérítést akarják megakadályozni, nem hat meggyőzően, mert lényegében nem hadi kárpótlásról van szó, hanem arról a tényről, hogy az agresszor ismerje el az áldozatok szenvedését. Az ilyen szubtilitás iránti érzéketlenség, nem csak azok részéről, akik Szerbiát a Bíró-

22 B. Tončić: Varadi otišao po dogovoru, novi agent Radoslav Stojanović, Danas, 2005. március 8., 4. o.

23 i-P: Dr. Várady Tibor lemondott, Magyar Szó, 2005. március 9., 1. és 2. o.

24 Nataša Bogović Stojaković: Poričemo optužbe, ali ne poričemo patnje žrtava, Danas, 2006. március 9., 1. és 4. o.

25 Sonja Biserko: Eho prošlih vremena, Helsinška povelja, 2002. évi 58. sz.

Várady, aki „1992 júniusától 1993 márciusáig a jugoszláv Panić kormány tagja volt”²⁶ (vagyis az említett képviselőházi nyilatkozat utáni időszakban), a Bosznia által Szerbia ellen a legmagasabb bírói fórumnál indított per kapcsán többször hangoztatta: „amennyiben elmarasztaló ítélet születne, először fordulna elő, hogy egy államot marasztalnak el népirtás ügyében”, és hogy ez „az itt élők kollektív bűnösségét jelentené”²⁷.

Enyhén szólva furcsa egy argumentáció. Vajon azt jelenti-e ez, hogy Szerbia–Montenegrót azért nem kell elítélni a népirtásért, mert ez lenne az első eset a történelemben? Ergo, nem annak a ténynek a megállapítása fontos, hogy a JSZK-nak volt-e köze a muzulmánok és a horvátok irtásához Srebrenicában és másutt. (A hitleri Németország elítélésére a második világháborúban elkövetett népirtásért csak ezért nem került sor, mert a Genocídium Egyezményt – éppen ezeknek az eseményeknek a hatására – csak 1948. december 9-én fogadták el.)

Dr. Várady Tibor

(Ótos András felvétele)

26 Szerbhorváth György: Tiszta jog, piszkos ügy, *Élet és Irodalom*, 50. évfolyam, 17. szám, 2006. június 8., online kiadás: <http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=PUBLICISZTIKA0617&article=2006-0430-1200-38STRH>. A szerző ebben az írásban részletesen is foglalkozik Várady „zavaros” szerepével a Nemzetközi Bíróság előtt.

27 Orosz Klára: Az eljárás nem lebecsülendő, *Magyar Szó*, 2005. április 9., 4. o. és víz: Ígéretes helyzetben vagyunk, *Magyar Szó*, 2006. március 2., 4. o.

Ilyen összefüggésben szinte cinikusnak tűnik Váradynak az a kijelentése, hogy Milošević halála „gyengíti Bosznia-Hercegovina helyzetét a Szerbia és Montenegro elleni perben”, és hogy „Szerbia és Montenegrónak nagy segítséget jelentett volna, ha Miloševićet felmentik a népirtás vádja alól”²⁸.

Váradynak a hágai per kapcsán adott nyilatkozataiban nem egyszer kerültek szóba a vajdasági magyarok is. Olyan vonatkozásban, hogy a „hágai bíróság elmarasztaló ítélete esetén mi is a tettesekkel kerülnénk egy táborba” és a kárt „Szerbia és Montenegrónak kelle-ne megtérítenie, amit nem csupán az itteni szerbek, de a kisebbségek is fizetnének, beleértve a vajdasági magyarokat, sőt a kosovói albánokat is”. Az is elhangzott, hogy „300 milliárd dollárt emlegetnek kártérítésként, ami három generáció jövőjét jelenti”²⁹. Ebből arra lehetne következtetni, hogy a vajdasági magyarok érdeke (is), hogy az NB elutasítsa a BH-nak a népirtás megállapítására irányuló keresetét.

Az igazság viszont az, hogy a Szerbia és Montenegró elleni ítélet automatikusan még nem vonná magával a kártérítést. A jóvátétel összegének a megállapítása esetleg csak egy következő per tárgya lehet. Ez után kerülhetne csak sor annak az érintett személyekre való felosztására. Olyan jelek is vannak, hogy a BH számára „a JSZK el-ítélése fontosabb a pénznél”³⁰. Ez arra utal, hogy esetleg megelőg-szik „a háború jellegének”³¹, illetve annak a megállapításával, hogy volt-e agresszió illetve, hogy a bosnyákok és a horvátok ellen követ-tek-e el népirtást. Ezt viszont a „jószomszédi kapcsolatok előfeltéte-lének”³² tartja.

28 Várady: Rossz hír Boszniának, Magyar Szó, 2006. március 15., 4. o.

29 Orosz Klára: Az eljárás nem lebecsülendő, Magyar Szó, 2005. április 9., 4. o. és Vá-rady Tibor: Helyreigazítás, Magyar Szó, 2006. március 4., 9. o.

30 Jugoslaviji sude za genocid, Danas, 2003. február 4., 3. o.

31 Tihic: Cilj tužbe utvrđivanje karaktera rata, Danas, 2006. március 10., 4. o.

32 Mirjana Vujović, a 14-es szám alatti írás.

A vajdasági magyarok – „pár karrieristát leszámítva”³³ –, mindig is a belháború és a miloševići diktatúra ellen voltak. Ha el is ítélik Szerbia és Montenegrót Hágában, annak az ítéletnek az alapján a vajdasági magyarok azért még nem kerülnek a „népirtásért elítéltek” közé, vagyis nem lesznek háborús bűnösök. A szerbek sem. Az NB ugyanis nem a népek, hanem az államok cselekedetei felett ítélkezik. A kollektív bűnösség elve pedig a nemzetközi jogban egyébként sem érvényes. Szükségtelen tehát a hangulatkeltés és az amúgy is sokat szenvedett tömegek felesleges riogatása. A jog és az erkölcs azonban nem mindig járnak együtt...

A jogi képviselőknak azt is tudniuk kell(ene), hogy az NB tizenöt nagy tekintélyű és tapasztalatú bírāja a tények és a bizonyítékok, nem pedig az érzelmek és a politikai argumentumok alapján dönt.

33 Szerbhorváth Györgynek a 26-os szám alatt idézett írása. Megjegyzés: A Hági Nemzetközi Bíróság a 2007. február 26-i ítéletében népirtásnak minősítette a srebrenicai mészárlást, ugyanakkor nem találta felelősnek Szerbiát a mintegy 8000 muzulmán haláláért, de abban azért vétkes, hogy nem tett meg mindent, hogy megakadályozza a srebrenicai népirtást. A bíróság 14 igen és egy nem szavazattal bűnösnek találta Szerbiát a hági Nemzetközi Törvényszékkel való nem megfelelő szintű együttműködés miatt. A bíróság döntése szerint a pénzbírság nem lenne megfelelő büntetés, de Bosznia és Hercegovinának joga van az elégtételre. Az ítélet szerint Szerbiát „szimbolikus kompenzációra” kötelezik Bosznia felé, és rögtön eleget kell tennie a Nemzetközi Törvényszék felé még létező kötelezettségeinek, külön kiemelve Ratko Mladić kiadatását. (Szerbia nem bűnös, Magyar Szó, 2007. február 27., 1. és 4. o. Lásd még: Dr. Várady Tibor, Egy elgondolkodtató ítélet, Magyar Szó, 2007. február 28., 1. és 4. o.)

10. MAGYAR–SZERB KAPCSOLATOK

10.1. Javul-e a vajdasági magyarság helyzete?*

Magyar–jugoszláv kisebbségvédelmi egyezmény

2002. december 27-én – csaknem kilenc hónapi egyeztetés után – Belgrádban, Szabó Vilmos, a magyar miniszterelnöki hivatal kisebbségügyi államtitkára és Rasim Ljajić szövetségi kisebbségügyi miniszter parafálták „a Magyar Köztársaság és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság között a Magyar Köztársaságban élő szerb kisebbség és a Jugoszláv Szövetségi Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről” szóló Egyezményt¹.

Kötelezettségvállalás

A parafálás a nemzetközi jogban a szerződéskötési eljárás során a tárgyalások eredményeként létrejött szerződésszöveg hitelességének tanúsítása: a szerződő felek a szerződést kézjegyükkel (rövidített nevükkel vagy nevük kezdőbetűivel) látják el. Ez még nem jelent kötelezettségvállalást, s csak a tárgyaló feleket köti, kifejezve, hogy azok a létrejött szerződési szöveget véglegesnek tekintik, és már nem óhajtanak rajta változtatni. A parafálás nem helyettesíti az aláírást.

A klasszikus nemzetközi szerződésjog szerint az aláírás is a ratifikálást megelőző szakaszhoz tartozik, amelynek funkciója általában „a szerződés azonosításában merül ki (annak megerősítésében, hogy a szerződés szövege hiteles és végleges). Más szóval, az aláírással a szerződő felek nem vállalnak semmilyen szerződési kötelezettséget,

* Családi Kör, 2003. február 6., (melléklet) 1. o.

1 Az Egyezmény szövegét lásd a Mellékletben (Egyezm. – a CD-n).

azon kívül, hogy a jóhiszeműség elvével összhangban viselkedjenek és tartózkodjanak az olyan cselekedetektől, amelyek a szerződést hatályba lépése előtt megfosztanák tárgyától és céljától”.

**Szabó Vilmos és Rasim Ljajić aláírja az egyezményt
(Belgrád, 2002. december 27.)**

Magyarország eddigi kétoldalú (bilaterális) kisebbségvédelmi dokumentumot a következő országokkal írt alá:

1. Horvátországgal: Egyezmény a Magyar Köztársaság és a Horvát Köztársaság között, a Magyar Köztársaságban élő horvát kisebbség és a Horvát Köztársaságban élő magyar kisebbség jogainak védelméről, készült Eszéken, 1995. április 5-én,
2. az Orosz Föderációval: Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Orosz Föderáció együttműködésének elveiről, a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségek jogainak biztosítása területén, készült 1992. november 11-én, Budapesten,
3. Romániával: Szerződés a Magyar Köztársaság és Románia között a megértésről, az együttműködésről és a jószomszédságról, készült Temesvárott, 1996. szeptember 16-án,

4. Szlovákiával: Szerződés a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság között a jószomszédi kapcsolatokról és a baráti együttműködésről, kelt Párizsban, 1995. március 19-én,
5. Szlovéniával: Egyezmény a Magyar Köztársaságban élő szlovén nemzeti kisebbség és a Szlovén Köztársaságban élő magyar nemzeti közösség különjogainak biztosításáról, kelt Ljubljánában, 1992. november 6-án, és
6. Ukrajnával: Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság együttműködésének elveiről, a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén, készült Budapesten, 1991. május 31-én.

Ebből a felsorolásból is látszik, hogy Jugoszláviával ilyen egyezmény aláírására a második világháború után eltelt csaknem hat évtized alatt nem került sor.

A mindössze 18 cikkből álló Egyezmény lényegesen nem különbözik a más, Magyarországgal szomszédos országokkal aláírt hasonló jellegű dokumentumoktól. Ez részben érthető is, hiszen Európában kialakultak azok a(z) elsősorban az Európa tanács kisebbségek védelméről szóló Keretegyezménye tartalmazta) normák, amelyek a kisebbségek védelmét szolgálják, és amelyeknek a nemzeti jogba való beépítését Magyarország és Jugoszlávia is vállalták.

Esélyegyenlőség?

Első olvasásra úgy tűnik, hogy az Egyezmény szövege, a szövetségi kisebbségvédelmi törvény megoldásain túl, tartalmaz néhány újszerű, az eddigieknél a vajdasági magyarság számára kedvezőbb megfogalmazást is. Ezek közé tartozik a bevezető szöveg megfogalmazása, amely úgyszólván törvényesíti az anyaországnak a nemzeti kisebbségek támogatására irányuló „törekvését”. A 2. cikk (3) hangsúlyozza „a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek egyenlő esélyei” megteremtésének szükségét és azt, hogy „megkülönböztetett figyelmet” kell fordítani a nemzeti kisebbségek „sajátos szükségleteire”.

Szélesebb értelemben ezek a rendelkezések a magyarországi kedvezménytörvénynek jugoszláv (szerb) részről való elismerését is jelent(het)ik. (Hiányolható azonban a kettős állampolgárság kérdésének rendezése, ahogyan az Jugoszlávia és a Bosznia-Hercegovina között már megtörtént, de egyéb intézményes megoldást sem tartalmaz a vajdasági magyarok helyzetének könnyítésére a schengeni vízumkényszer hatálybalépése esetére.)

Külön fontossággal bír az a megfogalmazás [2. cikk (5)], hogy a felek „a nemzeti kisebbségek által lakott területeken nem hoznak olyan intézkedéseket, amelyek megváltoztatják a lakosság összetételét, és amelyek korlátozzák a nemzeti kisebbségekhez tartozók jogainak gyakorlását és érvényesítését”.

Talán első ízben ez az Egyezmény [3. cikk (2)] támogatja „a könyvek, folyóiratok, művészeti kiadványok, kép és hanghordozók nem kereskedelmi jellegű, vám- és illetékmentes küldését” és „a kisebbségek független kiadói tevékenységét”. Ez azonban egészében véve intézményesen még mindig nem rendezi a könyvbehozatal és -kivitel, több mint egy évtizede megoldatlan kérdését.

Az Egyezmény [4. cikk (7) és (8) pont] lehetővé teszi „a nemzeti kisebbségek anyanyelvű oktatásában hiányzó pedagógusok anyaországból történő pótlását” és támogatja az anyaország „nyelvének, kultúrájának és történelmének oktatását”, valamint „segíti az ehhez szükséges könyvek és oktatási segédanyagok beszerzését”. Jugoszláviai viszonylatban újdonságot jelent az is, hogy – a 3. cikk (4)-es pontja – az európai normák szerint szabályozza a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát hitük kinyilvánításához és gyakorlásához.

A 11. cikk (1)-es bekezdésében a szerződő felek kötelezik magukat, hogy „gazdasági fejlesztési terveikben figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek érdekeit, és a kisebbségek által lakott területeken lehetőségeik szerint biztosítják azt az arányos gazdasági fejlődést, amely méltányos, egyenlő gazdasági esélyeket teremt a kisebbségek számára”.

Tekintettel azonban a jugoszláv állam várható megszűnésére, a dokumentum ratifikálására bizonyára rövid időn belül nem kerül sor,

mert nincs kivel aláírni, és az is kérdéses, milyen viszonyulást tanúsítanak majd szerbia–montenegró-i új összetételű testületei.

Szükségesnek tartjuk a nyilvánossággal ismertetni az Egyezmény szövegét, mert eddig (sem magyar, sem szerb nyelven) nem volt alkalma látni annak a dokumentumnak szövegét, amely a jövőbeni státusát hivatott rendezni.

Az Egyezmény szövegének nyilvánossá tételével lehetőségünk nyílik arra, hogy véleményt mondjunk: megfelel-e teljes mértékben a vajdasági magyarság elvárásainak, követeléseinek és lehetőségeinkhez mértén befolyásoljuk a most parafált dokumentum tartalmát.

10.2. Ajánlás jellegű okirat*

Mi tartalmaz a Magyar–Szerb és Montenegró-i Kisebbségi Vegyes Bizottság jegyzőkönyve?

A Magyar Szó internetes kiadásában¹ a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tette a 2003. október 21-én megkötött magyar és szerb–montenegrói Kisebbségvédelmi Egyezmény (Egyezmény) alapján megalakult Magyar–Szerb és Montenegró-i Kisebbségi Vegyes Bizottság (KVB) 2004. december 13-án, Budapesten megtartott I. üléséről készült és 2005. február 11. Szabadkán aláírt jegyzőkönyvet.

Az okirat első, legterjedelmesebb része (19 bekezdésben) általános politikai megállapításokat tartalmaz a két országban élő magyar, illetve szerb kisebbségnek a jelenlegi helyzetével kapcsolatban. A

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=tukor> (2005. február 20.) és Magyar Szó, 2005. február 23., 18. o. (rövidített változat) (A Jegyzőkönyv szövegét lásd a Mellékletben – Jegyzőkönyv – a CD-n.)

1 <http://www.hhrf.org/magyarszo/arhiva/2005/02/19/> (Dokumentumok) Lásd még a Jogszabály-e az egyezmény? című írást a Mellékletben (Egyezmény – a CD-n).

következő három fejezetben „ajánlásokat fogalmaz meg a két kormány számára”. Az I. fejezet (11 pontban) javaslatokat tartalmaz mindkét fél számára, a II. fejezet (6 pontban) a magyar félre, a III. fejezet pedig (9 pontban) a szerb és montenegrói félre vonatkozó javaslatokat tartalmazza.

11 ajánlás...

Milyen „ajánlásokat” tartalmaz a jegyzőkönyv a szerb és montenegrói félre vonatkozóan?

Az I. fejezet 11 pontja a következő ajánlásokat tartalmazza:

1. a szerbiai magyar érdekvédelmi szervezetek és az önkormányzati képviseleti szervek tevékenységének anyagi támogatása a programfinanszírozás alapján;
2. komplex program indítása a többség és a kisebbség együttélésének és a tolerancia erősítésének érdekében;
3. az oktatás, a kultúra, a tudomány, valamint a sport területére vonatkozó államközi egyezmény aláírásra;
4. megállapodás kötése a felsőoktatási intézményekben szerzett oklevelek különbözeti vizsgák nélkül történő honosításáról;
5. az oktatási minisztériumok intenzívebb együttműködése a kisebbségi oktatás szakmai támogatása érdekében, az érintett kisebbségi képviselők bevonásával;
6. a nemzeti közösségek által lakott területeken a foglalkoztatást ösztönöző és az adott régió népességmegtartó erejét erősítő programok indítása;
7. a két országot összekötő autópálya mielőbbi kiépítése, a határátkelők és vasúthálózat korszerűsítése;
8. a Röszke–Horgos határátkelő szerb oldalán 2005. első negyedében korszerű, európai színvonalú létesítmény kerüljön átadásra;

9. a kormányzati szervek, a magyar és szerb kisebbségi testületek bevonásával, elemezzék a vajdasági magyarság 2002. évi népszámlálás eredménye által jelzett csökkenésének okait, valamint vizsgálják meg a magyarországi szerb kisebbség demográfiai adatainak változásait a 2001. évi népszámlálás tükrében;
10. olyan alap létrehozása, amelyből a két országban élő magyar és szerb nemzeti kisebbség identitásához tartozó és kulturális örökségét képező történelmi emlékműveknek, épített művészeti és történelmi emlékeinek, illetve azok együtteseinek megőrzését és felújítását finanszíroznák;
11. kétoldalú kormányközi vegyes bizottság megalakítása, amely támogatná a két ország közötti kapcsolatok átfogó fejlesztését.

...és még 9

A III. fejezetben a szerb(–montenegrói) kormány felé megfogalmazott ajánlások:

1. a magyar kisebbség szervezeteinek támogatása céljára szánt állami források növelése;
2. a kisebbségi nyelv és írásmód következetes hivatalos használatának biztosítása az államigazgatásban és igazságügyben, valamint a területet szabályozó törvények és egyéb jogszabályok harmonizációja;
3. a magyarországi tankönyvek behozatalának egyszerűbbé tétele;
4. a teljes körű anyanyelvi képzést az óvónőképzésben és a tanítóképzésben, a szabadkai székhelyű Tanítóképző Kar működése megkezdésének támogatása, valamint a többszakos tanárképzési modell kialakítása lehetőségének megvizsgálása;
5. a magyar nyelven oktatást és nevelést vállaló pedagógusok e munkájukért többletjuttatásban részesülési lehetőségének megvizsgálása;

6. oldja meg azoknak az egyházi, illetve önkormányzati fenntartású kollégiumoknak a költségvetési támogatását, amelyek jelenleg nem részesülnek semmilyen állami forrásokból (Zentai Tehetséggondozó Gimnázium Kollégiuma, Emausz Kollégium, Apáczai Kollégium, Miasszonyunk Szegény Iskolanővérek által fenntartott nagybecskereki leánykollégium), egyúttal finanszírozásuk megoldásáig részesüljenek munkájukhoz szükséges ideiglenes támogatásban;
7. vizsgálja meg annak lehetőségét, hogy Nagybecskereken, illetve más vajdasági településeken – ahol arra igény mutatkozik –, hozzon létre olyan magyar nyelvű oktatási központot, amelyben magyar óvoda, általános iskola és magyar középiskolai tagozatok működne, kollégiumi férőhelyek biztosítása mellett;
8. nyújtson támogatást a zentai Vajdasági Magyar Művelődési Intézet megalapításához és biztosítsa a működéséhez szükséges anyagi feltételeket és

**Az aláírás pillanata
(Szabadka, 2005. február 11.)**

9. a lehetőségei szerint biztosítsa az Újvidéki Televízió és Rádió magyar nyelvű adásainak egész Vajdaság területén való vételét, illetve annak nagyobb mérvű állami támogatását.

Következtetések

Fontos esemény a jegyzőkönyv nyilvánosságra hozása, mert a vajdasági magyarság megtudhatja, hogy miben egyeztek meg, milyen ajánlásokat tettek – a nevében és helyette – a két ország kisebbségi ügyekben felelős tisztségviselői. Egyúttal lehetőség nyílt az ajánlások teljesítésének az ellenőrzésére is.

A jegyzőkönyvből egyértelműen kiviláglik, hogy ajánlás, vagyis nem kötelező jellegű álláspontokról van szó, amelyek úgyszólván nem tartalmaznak semmi újdonságot a két országnak a kisebbségeket érintő kapcsolataiból már általánosan ismert diplomáciai megfogalmazásokon túl. Ezeket tovább puhítják az olyan kifejezések, mint például a „növelje a forrásokat”, „tegyen javaslatot”, „biztosítsa”, „tegye egyszerűbbé”, „vizsgálja meg” stb., amelyeknek konkrét tartalmuk nincsen, vagyis a politikai akarattól függnék.

A felsorolt ajánlások legtöbbje egyébként is a nemzeti kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelmére vonatkozó törvényből, az Európa Tanácsnak a nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezményéből, illetve a két ország között e témában kötött egyezményéből eredő feladat. Ez is arra utal, hogy a szerb–montenegrói fél lemaradásban van a korábban vállalt kötelezettségek teljesítése tekintetében.

Az ajánlás általában a nemzetközi jogban feltételesen kötelező okiratot illetve akaratnyilatkozatot jelent. Az elfogadásáról akkor van szó, ha az elfogadó nyilatkozattal, az ajánlattal/ajánlással való teljes egyetértését fejezi ki, annak lényegi tartalmával megegyezik. A jegyzőkönyvet tehát jóvá kell hagynia, illetve el kell fogadnia a magyar kormánynak, illetve Szerbia és Montenegró Minisztertanácsának. Kötelezőnek tekinti-e majd a szerbiai kormány a (megszűnőben lévő) szövetségi állam által vállalt kötelezettségeket?

A KVB társelnökei megállapodtak abban, hogy „a következő ülést 2005-ben Szerbia és Montenegróban tartják, úgy időzítve, hogy arra a 2006. évi költségvetés elfogadása előtt kerüljön sor”. Kíváncsi-an várjuk, hogy mit teljesít a szerb kormány az ajánlások közül. Meg lesz-e akkor még szerb–montenegrói államközösség?²

² Szerbia és Montenegró államközössége a 2006. május 21-i montenegrói népszavazás eredményeként megszűnt.

MELLÉKLET

1. A „karcsúsítás” kronológiája*

Hogyan történt a Forum és a Magyar Szó átszervezése?
– Kronológia –

A vajdasági parlament 2001. december 14-én döntést hozott a Forum Holding átszervezéséről. A határozat életbe lépésével történt változásokról – annak ellenére, hogy azok a vajdasági magyarság fontos intézményének tartott Forum-ház egészét érintik –, a nyilvánosság a Magyar Szóból csak 2002. január 13-án, a Beta hírügynökség által készített információ alapján értesülhetett. Röviden visszatekintünk az említett eseményt megelőző és az ezt követő fontosabb mozzanatokra.

1999

December 2. – A Vajdasági Képviselőház határozatot hozott a Forum Holding Lapkiadó Közvéltőltről.

December 18. – Az Ideiglenes Magyar Nemzeti Tanács az 1999. december 18-ai kanizsai ülésen határozatokat hozott a vajdasági magyar tájékoztatás új modelljének kidolgozásával kapcsolatos tennivalókról.

**A Forum egykori, ma
a Magyar Szó újvidéki székháza**
(Dávid Csilla felvétele)

* Családi Kör, 2002. január 17., 18. és 19. o. (A későbbi eseményekkel kiegészített változat). A témáról bővebben lásd az Árgus – Jugoszláviai (most Vajdasági) Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület 2001-es Évkönyvének 149–238., valamint a 2002-es Évkönyv 161–212. oldalait. Az események további alakulását lásd az Újságírás és politika (MaSzo1) és A Magyar Szó kálváriája (MaSzo2) alatt.

Pásztor István
(Dávid Csilla felvétele)

2000

Október 26. – A vajdasági tartományi kormány egyelőre főként az életkörülmények javítására fordítja majd figyelmét, de hamarosan napirendre kerülhetnek a magyar kisebbséget érintő kérdések is – nyilatkozta Pásztor István. Ezek közül a tájékoztatást, valamint az oktatást és a művelődést emelte ki, írja a Magyar Szó.

November 19. – Kasza Józsefnek, a VMSZ elnökének kezdeményezésére Szabadkán Bányai János, Józsa László, Kasza József, Losoncz Alpár, Pásztor István, Várady Tibor és Végel László

résztvételével beszélgetésre került sor, amelynek résztvevői egyetértettek abban, hogy „a vajdasági magyar intézmények autonómiáját mindenképpen erősíteni kell”.

November 22. – A Vajdasági Képviselőház a vajdasági sajtóházak élére új vezetőket, a lapok élére pedig – Juhász Marjanov Erzsébet kivételével, akit a felmentés után ismét ki-neveztek a Magyar Szó megbízott felelős szerkesztőjévé – új felelős szerkesztőket nevezett ki. A Forum Holding közvállalat igazgatóbizottságának elnöke Ispánovics István, tagjai Józsa László (a Magyar Nemzeti

Kasza József

Tanács – MNT elnöke, Vajdasági Magyar Szövetség – VMSZ alelnöke, szabadkai ügyvéd), Rácz József, dr. Tordé László, Juhász Attila, Klemm József, Hajnal Jenő, Ózer György, Gion Emil, Viko Árpád, Bordás Győző, Varjú Márta, Gimpel Kántor Csilla, Márton István, Győri Sándor.

A Hét Nap igazgatóbizottságának elnöke Fehér István, tagjai Varga F. József, Lovas Ildikó, Siflis Zoltán, Kiss Etela, dr. Csordás Mihály. Azzal, hogy a képviselőház a vajdasági magyar írott sajtó élére új vezetőket nevezett ki, valójában domináns szerephez juttatta a VMSZ-t, s ennek rossz visszhangja lett a vajdasági magyarok körében.

November 23. – A VMSZ a maga részéről vállalja a felelősséget a vajdasági magyarság egyik legrangosabb intézményének (a Forum-háznak a) megmaradásáért, a végsőig kitart jobbtáti elképzelése mellett ... A VMSZ csak azért, mert valakiknek nem tetszik, véletlenül sem utasítja vissza a felelősség vállalását – írja Fehér István, közli a Magyar Szó.

December 4. – Megalakult a Forum-ház új igazgatóbizottsága, a megbízott igazgató Szombathy Zoltán (VMSZ, Topolya, a mezőgazdasági tudományok magisztere).

Szombathy Zoltán

2001

Január 13. – Újvidéken 33 magyar értelmiségi nyilatkozatot írt alá, amelyben a szabad, pártoktól független és tárgyilagos tájékoztatást követelte és felszólította a politikusokat, hogy tartsák távol magukat a lapok, a tévé- és rádióházak irányításától, szerkesztéspolitikájától is.

Január 20. – A VMSZ Tanácsa felkérte a Forum Kiadóház igazgatóbizottságába delegált tagjait, hogy (a közvélemény nyomásának engedve) mondjanak le tisztségükről.

Január 25. – A Magyar Szó szerkesztőbizottsága állásfoglalásában korrektnek tartja a VMSZ-nek azt a lépését, hogy kivonul a Forum-ház igazgatóbizottságából.

Február 19. – A Magyar Szó szakszervezete úgy döntött, hogy az eredeti fizetésemelési követelés mellett, követeli „a Forum-ház átszervezésének felgyorsítását” is.

Február 22. – A Magyar Szó szerkesztőbizottsága a Magyar Szó státusára vonatkozóan azt az elképzelést fogadta el, hogy a Magyar Szó legyen közvállalat, amelynek a Tartományi Képviselőház az alapítója. A közvállalatot képeznék: a Magyar Szó szerkesztősége és a nyomdai lapvonal.

Március 29. – A Tartományi Képviselőház elfogadta a VMSZ képviselőinek a Forum-házban betöltött tisztségeire vonatkozó visszavonhatatlan lemondását.

Április 4. – A Forum Holdingban ténykedő tényfeltáró bizottság ülésére készült jelentés szerint a Forum Holding tíz éve veszteséggel dolgozik.

Április 5. – A Magyar Szó szerkesztősége átadta a Tartományi Képviselőháznak a szerkesztőség külön zsírószámlájára és a Forum-házból való kiválására vonatkozó követelését.

Június 12. – Juhász Marjanov Erzsébet, a Magyar Szó megbízott felelős szerkesztője elküldte Đorđe Đukićnak, a Tartományi Végrehajtó tanács elnökének a Magyar Szó szervezeti egység új szervezésére vonatkozó elképzelést, amelyet a szerkesztőség június 8-án fogadott el.

Július 24. – A Magyar Szó, az egyetlen jugoszláviai magyar nyelvű napilap szakszervezete sztrájkba lépett.

Július 26. – A szerkesztőség sztrájkja ellenére megjelent a Magyar Szó RTV-melléklete.

Július 29. – Véget ért a Magyar Szó egyhetes figyelmeztető sztrájkja. A lap dolgozóinak „eredeti követelése kapcsán ezúttal sem született megállapodás”.

Július 31. – A Vajdasági Magyar Szövetség vezető politikusai, Kasza József elnökkel az élen, a Magyar Szó szerkesztőségébe látogattak. A szerkesztőség tagjaival a Forum és a Magyar Szó súlyos helyzetét mérlegelték. A lap tudósítása szerint, „mint elhangzott, a VMSZ segítő szándékkal viseli gondját a Forum ügyének”.

Augusztus 1. – A Magyar Szó szerkesztőségébe látogatott Ágoston András, a VMDP elnöke és Guszton András, a párt vezetőségi tagja. Ágoston András szerint feltétlenül meg kell oldani, hogy a Magyar Szó ezen a néven megmaradjon és, hogy az épületet, amelyben a Forum-ház működik, továbbra is meg kell tartani a vajdasági magyarság számára.

Ágoston András

(Dávid Csilla felvétele)

Augusztus 3. – Kasza József és Józsa László, a Vajdasági Magyar Szövetség vezetői, Újvidéken a Forum-ház lehetséges átszervezésével kapcsolatban megbeszélést tartott az újvidéki magyar értelmiséggel és a Vajdasági Magyar Polgári Párt képviselőivel. A VMSZ ezzel kapcsolatos tevékenységére számos bíráló megjegyzés hangzott el és közös álláspontok kialakítására sem került sor.

Szeptember 4. – A Vajdasági Magyar Szövetség Elnökségének állásfoglalása szerint a Forum ügye „a Vajdasági Képviselőház számára kisebbségpolitikai, a vajdasági magyar nemzeti közösség számára pedig az önmegvalósítás nemzetstratégiai kérdése”.

Szeptember 9. – A VMSZ bejelenti, hogy a Forum Holding átszervezése szükséges, és közzé teszi ezzel kapcsolatos álláspontjait.

Szeptember 11. – A VMPPM meglátása szerint lehetővé kell tenni a Magyar Szó önállósodását, és hogy saját folyószámlával rendelkezzen, hogy „a megvalósított jövedelem és az alapítói támogatás ne kerüljön továbbra is egy feneketlen zsákba”.

Szeptember 13. – A Magyar Szó szerkesztőbizottsága leszögezte: A VMSZ átszervezési javaslata a Magyar Szó önállósulási törekvéseit tulajdonképpen a kérdés felvetésének időszakára veti vissza.

Szeptember 16. – A VMSZ közleményben pontosít: „A VMSZ által közölt elképzelés a következőket foglalja magában: a Forum Holding úgy szerveződjön át, hogy két közvállalat alakuljon, a Lapkiadó Közvállalat a fenti tartalommal és a Könyv- és Folyóiratkiadó Közvállalat.”

Október 4. – „A Tartományi Képviselőháznak szavatolnia kell a kisebbségek nyelvén történő tájékoztatást, ebből kifolyólag nem támogatjuk azt a Forumon belüli elképzelést, hogy a Magyar Szó szerkesztőségének része legyen a nyomda lapvonala, sem pedig azt, hogy a házon belül két közvállalat létesüljön. A Forum-ház része-

Józsa László, az MNT elnöke
(a testület 2002. szeptember 21-i megalakulásától kezdve)

it (a Magyar Szó kivételével) privatizálni kell” – jelentette ki Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatási titkár a Tartományi Képviselőház Tájékoztatási Bizottságának ülésén.

Október 14. – A Forum Holding KV a 2001 januárja és júniusa közötti időszakban 408,8 ezer dináros pozitív eredményt valósított meg, míg az előző év azonos időszakában 211 ezer dináros vesztesége volt – közli a Forum Holding Közvállalat felügyelőbizottsága.

Október 15. – A Vajdasági Képviselőház Márton István okleveles jogászt, a Forum Holding Közvállalat igazgatóhelyettesét nevezte ki a vállalat megbízott igazgatójává 2002. április végéig. Az igazgatóbizottság új elnöke Pásztor István okleveles jogász, a TVT alelnöke, míg az új tagok: Józsa László, Szombathy Zoltán, dr. Gerold László (az Újvidéki Egyetem tanára) és Burányi Nándor (a szabadkai Műszaki Kar egyetemi tanársegédje).

Október 17. – A Forum Holding igazgatóbizottsága a tartozások rendezését követeli a tartományi és a köztársasági kormánytól, valamint a Continental Banktól.

Rafail Ruszkovszki
(volt tartományi kormánytag)

Október 24. – Tartozása miatt zárolták a Forum Holding számláját.

November 23. – A Magyar Szó dolgozói gyűlésén 52-en foglaltak állást a teljes önállóság mellett, valamint a teljes szabadkai szerkesztőség, ketten voltak a kontinuitásért és egy tartózkodó szavazat mellett. A dolgozók egy része azonban váratlanul beteget jelentett vagy egyszerűen be sem ment a szerkesztőségbe. Az értekezlet után összeült az egyeztetőbizottság és konstatálta, hogy késő bánat, a Magyar Szónak előbb (!?) kellett

volna ilyen határozott véleményt nyilvánítani, az átszervezés megy a maga útján tovább.

December 11. – Pásztor István, a tartományi kormány alelnöke Kani-zsán bejelentette, hogy 2002. január elsejétől megtörténik a Fo-rum átszervezése. Ötvenmillió dináros lizing adóssága van a Fo-rumnak, folyik a pénzügyi konszolidáció.

December 13. – A Tartományi Képviselőház Tájékoztatási Bizottsága egyhangúlag elfogadta a Forum Holding átszervezésére vonatko-zó határozatot, melyet a vállalat igazgatóbizottsága december 4-i ülésén döntő szavazattöbbséggel (11-ből 10-en szavaztak rá) ho-zott meg.

December 14. – A Tartományi Képviselőház vita nélkül elfogadta a Forum-ház átszervezésére vonatkozó határozati javaslatot, mely szerint 2002. január elsején két közzvállalat (a lapkiadó és a könyv-kiadó), valamint egy társadalmi vállalat jön létre.

December 23. – Pásztor István, a VMSZ alelnöke azt nyilatkozta, hogy a Forum átszervezése „hosszú távon a vajdasági magyarság érde-keit szolgálja”.

- Pusztító tűzvész martaléka lett Újvidéken a Forum-kiadóház Laza Nančić utcai nyomdai üzemrészlege.

December 26. – A Tartományi Végrehajtó Tanács egyetértett a Forum Holding és a Dnevnik Holding igazgatóbizottságainak döntésé-vel, hogy megkezdődjön ezen lapkiadó közzvállalatoknak az át-szervezésével foglalkozó programnak az elkészítése, a vállalatok konszolidálásának és tulajdonjogi átváltozásának érdekében.

December 27. – A Tartományi Képviselőház elfogadta a Forum Könyv-kiadó Közzvállalatról, valamint a Magyar Szó Lapkiadó Közzvalla-latról szóló határozatot. A Forum Holding igazgatóbizottságának javaslatára a parlament Mihók Rudolf okleveles közzgazdászt, a Magyar Szó újságíróját nevezte ki a Magyar Szó Közzvállalat meg-bízott igazgatójává, a Magyar Szó megbízott felelős szerkesztő-

jévé pedig Juhász Marjanov Erzsébetet, a lap eddigi megbízott felelős szerkesztőjét, azzal, hogy a megbízatás rövid időre szól, és mielőbb ki kell írni a pályázatot a felelős szerkesztői posztra.

Az új lapkiadó közvállalat igazgatóbizottságának elnöke Bunyik Zoltán professzor, tartományi oktatásügyi titkár, a parlament által kinevezett tagok: Józsa László, Siflis Zoltán (szabadkai filmrendező), dr. Gerold László (újvidéki egyetemi tanár), Ózer György (okleveles jogász, az újvidéki városi végrehajtó bizottság alelnöke) és Gion Emil (a Vajdasági Képviselőház elnökének tanácsosa).

A Forum Könyvkiadó Közvállalat megbízott igazgatójává Bordás Győző magisztert, a Képes Ifjúság megbízott felelős szerkesztőjévé pedig Szabó Palócz Attilát nevezték ki, aki jelenleg is betölti ezt a tisztséget.

December 30. – A tűzvész következményeinek elhárítására anyagi segítséget kért a Forum Nyomda.

2002

Január 10. – A Forum előcsarnokában „pozitív listát” függesztettek ki: feltüntették annak a 250 embernek a nevét, akik maradnak a Forum Holding átalakításával létrehozott Magyar Szó új közvállalatban. Ezzel a Forum Holding mintegy 200 munkása (aki a „maradék” társadalmi vállalatban maradt) számíthat arra, hogy felmondást kap.

Január 22. – A Vajdasági Reformisták szolidaritásra szólítottak fel mindenkit a Forum-ház nyomdájának a megsegítése érdekében. (A Forum-ház nyomdája második részlegének egy része 2001. december 23-án leégett, többek között az ívnyomógépek váltak a tűz martalékává, s ezért a munkák 40–60 százalékát nem teljesítheti, a dolgozók közül pedig sokan munka nélkül maradtak.)

Március 6. – Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatási titkár elmondta, sajnálatára, a titkárság javaslatát sem a Forum, sem a

Dnevník nem fogadta el. A jelenlegi közcivilizációkból azt szeretnék volna különválasztani, ami a Képviselőház érdekében van, a többi részlegre vonatkozóan pedig a privatizáció útján találtak volna megoldást.

Március 12. – A tartományi parlament képviselői elfogadták a Magyar Szó Közcivilizáció kilenc tagú igazgatóbizottsága három belső tagjának a megválasztására tett javaslatot. Ennek értelmében az igazgatóbizottság belső tagjai: Léphaft Pál, a Magyar Szó karikaturistája, Polyvas Róbert, a Nyomda munkavezetője és Mihájlovics Klára, a Képes Ifjúság újságírója. A Magyar Szó Közcivilizáció felügyelőbizottságának elnöke Darabos László lesz, tagjai pedig dr. Fejős István, Ökrész Rozália, Csordás Árpád és Szabó Palócz Attila. A Forum Könyvkiadó Közcivilizáció igazgatóbizottságának elnöke Hajnal Jenő mgr., tagjai: Dr. Csányi Erzsébet, dr. Dujmovics Ferenc, Toldi Éva mgr. és Buzás Márta. A felügyelő bizottság elnöke Zavarkó Sándor mgr., tagjai: Kabók József és Radinović Erzsébet.

Április 6. – A Vajdasági Magyar Szövetség Zenta körzeti és helyi szervezeteinek együttes gyűlésén Kasza József, a VMSZ elnöke, beszélt a Magyar Szó helyzetéről is. Véleménye szerint „a vajdasági magyarság napilapjának az itt élő magyarság mindennapi gondjaival kell foglalkozni: a földművesek, a munkások, a pedagógusok, az orvosok stb. helyzetével”.

Április 7. – A Građanski list lap 2002. március 29-i számában Đorđe Subotić, a Tartományi Képviselőház Tájékoztatási Bizottságának reformpárti elnöke a Forum átszervezése kapcsán a többi között kijelentette: „a Magyar Szó nem a vajdasági magyarok lapja, hanem magyar nyelvű lap, amelynek a Tartományi Képviselőház az alapítója”. Egy héttel az interjú megjelenése után a szóban forgó bizottság ülésén Subotić, magyar politikusok és érdekeltek jelenlétében megismételte véleményét. Az ülésen az elhangzottakra a magyar jelenlevők nem reagáltak, s a kijelentésről a Magyar Szó tudósítója sem számolt be az olvasóknak.

Április 11. – „Értelmetlen és természetellenes kérdés az, hogy kié a Magyar Szó, mégis kell vele foglalkozni, hiszen az elmúlt napokban két ízben is elhangzott nyilvánosan, mégpedig Đorđe Subotićnak, a Képviselőház tájékoztatási bizottsága elnökének a részéről, hogy a Magyar Szó nem a vajdasági magyarok lapja, hanem egy magyar nyelven megjelenő újság” – írja a napilapban Juhász Marjanov Erzsébet főszerkesztő. Majd hozzáteszi: „Természetes, hogy a Magyar Szó a vajdasági magyaroké.” „A Magyar Szó-beli-ek sem akarnak mást, mint azt, hogy továbbra is a magyarok lapja legyen az újság, amelyben szabadon megszólalhatunk” – hangsúlyozza a főszerkesztő.

Április 12. – A SCAN közvélemény-kutató ügynökség idei, áprilisi felmérése szerint a Magyar Szó Vajdaságban, a Szerbiában megjelenő napilapok közül az olvasottság szempontjából az előkelő harmadik helyet foglalja el. Ha a vajdasági napilapokat vesszük figyelembe, akkor a Magyar Szó az első helyen van, megelőzve valamennyi szerb nyelvű napilapot.

Május 6. – A Magyar Szó 62 dolgozója (a szerkesztőség dolgozóinak több mint fele) tiltakozó levelet juttatott el Nenad Čanaknak, a tartományi Képviselőház elnökének, valamint helyettesének Egeresi Sándornak, Đorđe Đukićnak a TVT elnökének, Pásztor Istvánnak, a TVT alelnökének, Đorđe Subotićnak, a tartományi Képviselőház tájékoztatási bizottsága elnökének és Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatási tikárnak:

– A Forum Holding nagy adósságára és a zsírószámla többhavi zárlatára való tekintettel a Magyar Szó, amely e ház kötelékébe tartozik, 58 éves fennállása óta először került olyan súlyos helyzetbe, hogy valójában a lap további megmaradása kerül veszélybe. Ezért kérjük a lap alapítóját, a Tartományi Képviselőházat, hogy a gazdasági reformokkal összhangban, tegye lehetővé a lap megmaradását. Ennek érdekében követeljük, hogy:

1. Vonja vissza december végi határozatát a ház átszervezésére vonatkozóan, mert az egyértelműen a Magyar Szó végét jelenti.

2. Az átszervezést illetően ne tegyen különbséget a Dnevnik és a Forum között, s engedélyezze a Forum feltőkésítését, azaz a magántőke beáramlását is.
3. Engedélyezze, hogy a lap önálló jogi személyként zsírószámlát kapjon.
4. Támogassa, hogy a lap igazgatóbizottságát és igazgatóját, valamint főszerkesztőjét a szerkesztőség válassza meg.
5. A képviselőház elnökétől kérjük: engedélyezze, hogy e követeléseket a Magyar Szó képviselője felolvassa a képviselőház május 8-ai ülésén, ahol a Forum átszervezése is napirenden szerepel.

Május 8. – A Magyar Szó dolgozói 10 órakor gyülekeztek a Forum-ház portájánál, hogy negyed tizenegykor elinduljon a kis, de eltökélt közösség tiltakozó sétájára. A Forum-ház előtt a Fehér Ferenc térre vonultak, onnan pedig a képviselőház előtti parkolóhelyet megkerülve, a Báni palota két háza között a végrehajtó tanácsot és a képviselőházat összekötő útszakaszon meneteltek. A csapat élén Varga Attila újságíró vitte a transzparenst, és utána sorakoztak a többiek, kezükben a petíció szövegével.

A sétát a médiumok részéről nagy érdeklődés övezte, fotóriporterek és operatőrök kísérték egészen a képviselőházig. Néhányan elővetették a valamikori tiltakozó felvonulások idejéből megmaradt sípót, fűtyülőt.

A Tartományi Képviselőház ülése előtt Nenad Čanak, a képviselőház elnöke fogadta a Magyar Szó szerkesztőségének küldöttségét, Juhász Marjanov Erzsébetet, Var-

Nenad Čanak, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga elnöke, szerbiai parlamenti képviselő

Felvonulnak a Magyar Szósok

(Aleksandar Jovanović felvételei)

A tiltakozók egy csoportja

Ifj. Korhecz Tamás, tartományi
kisebbségügyi titkár elvonul a
tiltakozók között

jú Mártát, Léphaft Pált és Németh Zoltánt. Nenad Canak megígérte, hogy „tőle telhetően mindent megtesz annak érdekében, hogy a Magyar Szó helyzete rendeződjön, és ha másképpen nem sikerül, akkor ő maga javasolja majd, hogy a következő ülésen napirenden szerepeljen a szerkesztőség által benyújtott petíció”.

Május 9. – A Vajdasági Képviselőház jóváhagyta azt a két határozatot, melyek a Forum Holding 2001 decemberében elindított át-szervezését szolgálják, és ezzel gyakorlatilag elvetette a Magyar

Szó dolgozóinak petícióját, melyben a Dnevníkéhez hasonló átszervezést követeltek. [A két határozatot Forum Holding igazgatóbizottsága 2002 februárjában hozta, éspedig a korlátozott felelősségű társaságoknak (a Forum Kiadóház és a Forum – Képes Ifjúság) a Forum Holding közvállalathoz való csatolásáról és a Forum Holding felosztásáról (ezzel a határozattal a vállalat 3 jogi szubjektumra oszlik: két közvállalatra – a Magyar Szó Lapkiadó és a Forum Könyvkiadó Közvállalatra –, valamint a Forum Közös Szolgálat társadalmi vállalatra).]

Pásztor István, a TVT alelnöke és a Forum igazgatóbizottságának elnöke szerint, példátlan dolog petíciót benyújtani közvetlenül a parlamenti ülés napján, holott hónapok óta a Forum átszervezéséről tárgyalnak. Mint mondta, a javaslat éppen a Forum igazgatóbizottságának, a vállalat dolgozóinak, valamint a tartományi vezetés megbeszéléseinek eredménye.

Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatósi titkár elmondta, kezdetben ők másmilyen átszervezést javasoltak, de a képviselőház ezt a modellt fogadta el, mégpedig az igazgatóbizottság javaslatára. Hoz-

**Juhász Marjanov Erzsébet, a Magyar Szó főszerkesztője
a képviselőházi szószéken**
(Aleksandar Jovanović felvétele)

záfűzte, nem állhatnak el egy elkezdődött folyamattól, nem kezdenek most más munkába, hanem le kell bonyolítani a bejegyzést. Varga F. József kiábrándultságát fejezte ki a petíció szövege kapcsán, hiszen a szerkesztőség jogot kíván formálni az igazgató, a főszerkesztő és az igazgatóbizottság kinevezésére, ezt pedig nem lehet támogatni. A vállalat egészséges részét kívánjuk megőrizni, mert ez a vajdasági magyarság érdekeit szolgálja – mondta.

A Forum további átszervezését szolgáló határozatokat egy ellenszavazattal fogadták el, az első javaslatra 58-an szavaztak és 16-an tartózkodtak, a másodikra 55-en szavaztak és 20-an tartózkodtak.

Május 13. – „Amiben csak tudok, segíteni fogok a Magyar Szónak” – mondta Nenad Čanak, a tartományi képviselőház elnöke azon a megbeszélésen, amelyet a Magyar Szó küldöttségével folytatott. Čanak egyetértett a szerkesztőség javaslatával, hogy a továbbiakban a Magyar Szó önálló közvállalként működjön, a Forum-ház többi részét pedig a Dnevnik mintájára alakítsák át részvénytársasággá, de elmondta, hogy egy ilyen döntés csakis a Képviselőház ülésén születhet meg.

Május 17. – A Forum Holding igazgatóbizottságának ülésén szavazattöbbséggel napirendre tűzték ugyan a Magyar Szó szerkesztőségének indítványát, de érdembeli határozat a beadvánnyal kapcsolatban nem született. Az igazgatóbizottság csupán a következőben tudott megegyezni: „A Forum Holding igazgatóbizottsága javasolja a cégbejegyzés alatt levő Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat igazgatóbizottságának, hogy megalakulását követően sürgős, prioritást élvező kérdésként foglalkozzon a Magyar Szó szerkesztőségének indítványával, amely a Magyar Szó és a Forum Nyomda szétválását és önálló jogi személylé válását követeli.” Ezzel ismét határozatlan időre elnapolták a végső döntést arról, hogy a Magyar Szó külön zsíroszámlával, önálló jogi személyként kiválhasson a cégből.

Május 23. – Az újvidéki Kereskedelmi Bíróság Fi.1916/2002-es számú végzésével – három cégre (a Magyar Szó és a Könyvkiadó Közvállalatra, valamint a Közös Szolgálatok Társadalmi Vállalatra) va-

ló osztódás miatt – a Forum Holding Lap- és Könyvkiadó Vállalatot, a Jugoszláviában élő vajdasági magyarság egyik legjelentősebb kulturális intézményét, törölte a cégjegyzékből. Az 1957-ben alakult Forum tehát ezzel a dátummal megszűnt létezni.

Június 26. – A Magyar Szó a Tartományi Képviselőház Tájékoztató Bizottságának ülése kapcsán csak közvetve tudósít arról, hogy „a minap bejegyezték a Magyar Szó Lapkiadó Vállalat statútumát” (ami ellen a dolgozók május 8-án tiltakoztak). A bizottság arra kötelezte a (köz)vállalat igazgatóbizottságát, hogy „a soron következő ülésén, de legkésőbb 15 napon belül írja ki a pályázatot a közvállalat igazgatói, valamint a lap felelős szerkesztői posztjára, mert ezeket a tisztségeket jelenleg megbízott személyek végzik”.

Július 21. – A Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat Igazgatóbizottsága nyilvános hirdetményt tett közzé a Magyar Szó napilap felelős szerkesztőjének kinevezésére.

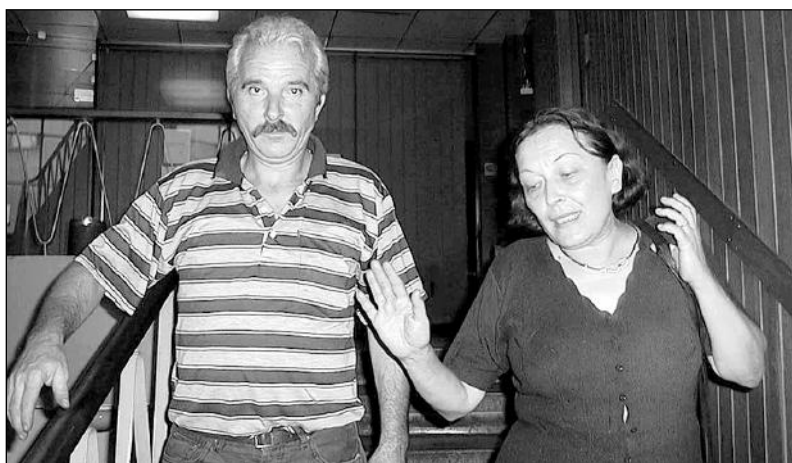
Július 24. – Vajdaság AT érdekeit szem előtt tartva, a Tájékoztatói Titkárság javaslatára a Tartományi Végrehajtó Tanács ülésén határozatot hozott, hogy 7,397 millió dinárt jóváhagy a Magyar Szó Lapkiadó Közvállalatnak, a 2001. decemberében a második részlegben történt tűzben keletkezett károk egy részének szanálására. Nicífor Todorović tájékoztatói titkárhelyettes a sajtótájékoztatón elmondta, tisztában vannak azzal, hogy ez a segítség nem elegendő, de azoknak az embereknek a szempontjából, akik folytatják munkájukat az új közvállalatban, nagyon jelentős.

- A Heidelberg német cég, amelytől az újvidéki volt Forum nyomdarészlege a nyolcvanas évek második felében egy ugyanilyen nevű négyszínnyomású nyomdagépet vásárolt (amely 2001. december végén a nyomdában történt tűz martaléka lett), zárolta a Forum átszervezése után bejegyzett hat cég (a Magyar Szó és a Közös Szolgálatok Társadalmi Vállalat) számláját – írja a Danas című napilap.

Augusztus 1. – Mihók Rudolf, a Magyar Szó Közvállalat igazgatója eltávolította munkájából Juhász Marjanov Erzsébetet, a Magyar Szó

megbízott felelős szerkesztőjét és megtiltotta neki, hogy a vállalat épületébe belépjen. A határozatban az áll, hogy Juhász M. Erzsébet „lelkiismeretlenül végzett munkájával és a helyzetével való visszaélésével” 100 000 dinárnál nagyobb kárt okozott. Marjanov a Beta hírügynökségnek azt nyilatkozta, hogy „fogalma sincs” miről van szó és, hogy „nem tudja, hogyan védekezzen”. Hozzátette, „biztos abban, hogy e mögött a Vajdasági Magyar Szövetség áll, mert Bunyik Zoltán, a szervezet funkcionáriusa, a lap igazgatóbizottságának elnöke, „akinek tudnia kell mi történik”. „Az igazgató azt mondta, hogy a lapnál még újságíróként sem maradhatok. Engem a Képviselőház nevezett ki felelős szerkesztőnek és ismereteim szerint e testület határozata nélkül eltávolítani sem lehet” – nyilatkozta Juhász M. Erzsébet, írja a belgrádi Danas című napilap.*

Augusztus 5. – A Szerbiai Újságíró-egyesület közleményében éles hangnemben tiltakozott Juhász M. Erzsébetnek, a Magyar Szó

Juhász Marjanov Erzsébetet a portás kísérte ki

(Aleksandar Jovanović felvétele)

* Juhász Marjanov Erzsébetnek a Magyar Szó Kft. elleni perében mindeddig nem született ítélet

megbízott felelős szerkesztőjének felfüggesztése, és amiatt, hogy „megtiltották neki az épületbe való belépést és a napilap készítését, amelyre a Vajdasági Képviselőház hatalmazta fel”. Az újságíró-egyesület közleménye úgy fogalmazott „nem akarjuk elhinni, hogy a magyar politikai pártok érdekei miatt távolították el elsősorban Marjanov kollégánőt munkahelyéről, s ezért elvárjuk, amíg nem bizonyítják be állítólagos bűnösségét hozzávetőleg 100 000 dináros hiány miatt, tegyék lehetővé számára, hogy zavartalanul elvégezhesse feladatát, mert az eljárás csak tovább ront az egyetlen magyar nyelvű napilap végsőkig súlyos helyzetén”.

- A Magyar Szó közzvállalat vezetősége délután vette észre, hogy a hétvégén bezárt szekrényből, ahol a vállalat ügyviteli dokumentációját tartották, eltűnt 24 okmány, amelyeket, az új vállalat bejegyzését követően, a Magyar Szó gazdasági osztályától vettek át, és amelyek kulcsfontosságúak a lap ügyvitelére vonatkozóan. Ezek között több kulcsfontosságú bizonyítéknak számít a folyamatban lévő eljárásban, amelyben Juhász Marjanov Erzsébet megbízott főszerkesztő a terhelt.

Augusztus 10. – A Vajdasági Magyar Szövetség közleményében megelégedéssel nyugtázza, hogy „újabb fontos esemény történt a Magyar Szó Lapkiadó Közzvállalat anyagi helyzetének konszolidálása tekintetében. Augusztus 9-én ugyanis a bíróság, hosszú éveken át tartó halogatás és fektetés után, foganatosította azt a Continental Bank elleni végrehajtási végzést, amely révén végre sikerült behajtani az egykori Forum javára jogerős bírósági határozattal megítélt követelést”.

- A tíz hónapos zárlat után az új Magyar Szó Közzvállalat a saját folyószámláján keresztül, pozitív mérleggel gazdálkodik, nyilatkozta Mihók Rudolf, a vállalat megbízott igazgatója a Magyar Szónak.

Augusztus 12. – A Magyar Szó felelős szerkesztőjének kinevezésére kiírt pályázatra jelentkezők programjainak ismertetése utáni sza-

Kókai Péter

vázáson Juhász Marjanov Erzsébet, a lap megbízott felelős szerkesztője 12, Kókai Péter, a zentai szerkesztőség újságírója pedig 52 szavazatot kapott, három szavazólap érvénytelen volt, 22-en nem szavaztak.

Augusztus 20. – A Svedok című belgrádi hetilap írja: Még a volt rendszer sem járt el így – A fegyelmi eljárás Marjanovné (Juhász Marjanov Erzsébet, a Magyar Szó felelős szerkesztője) ellen az egész héten tartott. De éppen az eljárás folyamán két érdekes helyzet állt elő: a Magyar Szó

igazgatójának irodájából, ahogyan elmondta, ellopták azt a dokumentációt, amely a fő bizonyíték volt Marjanovné ellen; Juhász Marjanov Erzsébet továbbra is aláírja az újságot, habár az igazgató határozatával szuszpendálták.

Augusztus 22. – A Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat Igazgatóbizottsága elbírálta a Magyar Szó felelős szerkesztői tisztjére közzétett hirdetményre beérkezett pályázatokat, majd Kókai Pétert javasolta erre a tisztségre.

Augusztus 27. – A Magyar Szó Kft. egyezséget kötött a Heidelberg német céggel és a DDOR Novi Sad (Újvidék Biztosító) Rt.-vel, minek alapján megszüntették a vállalat számlájának zárolását, közli a Danas című napilap.

Október 23. – A Vajdasági Képviselőház Kókai Péter személyében ki-nevezte a Magyar Szó új felelős szerkesztőjét. Kókai ilyen minőségben adott első interjújában kijelentette: „A Magyar Szó vezetésem alatt, semmiképpen sem válhat pártlappá”. A Képviselőház a Forum Könyvkiadó Közvállalat igazgatójává és felelős szerkesztőjévé Bordás Győzőt nevezte ki.

November 27. – A Magyar Szó Közvállalat 203 ezer euró értékű (használt) Heidelberg Speedmaster ívnyomógépet vásárolt, amely „kapacitásainak 80 százalékát fedi”.

December 29. – A Forum Holding átszervezése fél évvel ezelőtt indult be. Az elsődleges nyilvántartás szerint a háznak a 130 dolgozóját munkaerő-feleslegnek nyilvánították. Őket az újonnan alakult, Társadalmi Vállalatba sorolták be, pontosabban abba a kollektívába, amely csak formálisan létezett, mert a munkásokat kényszer szabadságra küldték. Közben telt az idő, s a végkielégítésük-höz szükséges mintegy 20 millió dinár – késett. Sem a köztársasági kormánytól, sem pedig az alapítótól biztató jel nem érkezett a kifizetésre vonatkozóan. A bizonytalanság már-már türelmetlenséget váltott ki az embereknél. A múlt héten azonban a köztársasági kormány minden előzetes bejelentés nélkül átutalta a végkielégítéshez szükséges pénzt. Az emberek végre fellélegeztek...

– A társadalmi vállalatba 130 személy került be, de a mai napig ez a szám lemorzsolódott, így 116-an maradtak. A végkielégítéshez szükséges pénz megérkezését nagy megkönnyebbüléssel vettük tudomásul. Igaz, hogy incidensek nem történtek, de az emberek türelme lassan fogyni kezdett. Hangsúlyozom, hogy a pénzt Kasza Józsefnek, a szerb kormány alelnökének, valamint Mihók Rudolfnak a Magyar Szó megbízott igazgatója agilis közbenjárásának köszönhetően kaptuk meg. El kell mondani azt is, hogy a munkaerő-feleslegként számon tartott dolgozókat a Magyar Szó egy pillanatig sem felejtette el. Havonta mintegy 4000 dináros térítést kaptak, ezt az összeget a lap nem követelheti vissza sem az alapítótól, sem pedig a köztársaságtól. A napokban megindul az önlikvidációs eljárás, s a társadalmi vállalat megszűnik létezni. A Magyar Szó gazdálkodása nagymértékben tehermentesül – nyilatkozta Dobó József, a társadalmi vállalat, azaz a közös szolgálatok igazgatója a Magyar Szónak, aki valójában most már nem is az, mert vállalatát hamarosan törölik a cégjegyzékből.

2. Újságírás és politika*

Az alapítói jogok és az átruházás
– Kronológia –

Újságírói szakmai körökben – politikai körökben nemkülönben – fontos témává vált, sőt vitákat váltott ki a kisebbségi lapok alapítói jogainak átruházása a Tartományi Képviselőházzal a nemzeti tanácsokra. Nem véletlen. Hiszen a kérdésnek mind szakmai, mind politikai vonatkozásai vannak. Az utóbbi időkben ez utóbbi került előtérbe. (Ám hosszú távon tekintve a szakmai szempontok, a sajtó szabadsága, a szabad tájékozódásra való jog természetesen jóval fontosabbak.) Emlékeztetőül elkészítettük az ezzel kapcsolatos események kronológiáját.

2003

Április 23. – Hatályba lépett a Tájékoztatási Törvény (az SZK Hivatalos Közlönyének 43. száma, megjelent 2003. április 22-én).

A törvény (14. cikke) értelmében tömegtájékoztatási eszközöket „sem közvetlenül, sem közvetve nem alapíthat az állam és a területi autonómia, továbbá a túlnyomórészt állami tulajdonban lévő vagy egészében, vagy túlnyomórészt közbevételekből finanszírozott vállalat és más jogi személy, kivéve, ha ezt a rádióműsor-szórast szabályozó külön törvény előírja”. E törvény (101. cikke) kimondja továbbá, hogy e tömegtájékoztatási eszközök működése a törvény érvénybe lépésétől számított két év elteltével megszűnik.

Május 3. – Vajdaságban Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatási titkár a köztársasági parlament által elfogadott új Tájékoztatási Törvény kapcsán a Magyar Szónak adott interjújában kijelentet-

* Vajdaság Ma, Délvidéki Hírportál (2004. május 16. – későbbi eseményekkel kiegészített változat). Az előzményeket lásd A „karcúsítás” kronológiája (Forum) alatt.

te: „Minden tartomány által alapított tájékoztatási eszköz privatizálható, a Dnevniktől kezdve a Magyar Szón át a Ruszke Szlovóig. Mind-mind sorra magánosítható, ha egy dollárt adnak értük, akkor egy dollárért kell privatizálni őket.”

Május 21. – Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatási titkár úgy véli, hogy a kisebbségi lapok magánosításával a létük nem kerül veszélybe, ellenke-

zőleg: a minőségi szakmai munka kerül majd előtérbe. Az állam továbbra is részt vállal a sajtó támogatásában, azonban az alapítói hatáskört többnyire a nemzeti tanácsokra ruházza majd át.

Július 2. – Az Újvidéki Civil Szervezetek Fóruma (az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület, a Nagy Sándor Műemlékvédő és Hagyományápoló Egyesület, az Újvidéki Olvasókör, a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete, a Vajdasági Magyar Közművelődési Társaság és a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság) úgy értékelte, hogy „2000. október 5-e után folytatódott a vajdasági magyar médiák leépítése és elsorvasztása”.

Az alapítói jogok átruházásával kapcsolatban a civil szervezetek a következő álláspontot fogalmazták meg: „Nem tartjuk elfogadhatónak, hogy a vajdasági magyar médiák alapítója a Magyar Nemzeti Tanács legyen, mert – tekintettel jelenlegi (szinte) egy párti összetételére – nem fejezi ki a vajdasági magyarság egészének érdekeit, így az alapítói jogokra sem politikai, sem szakmai okok miatt nem reflektálhat. Az állam anyagi támogatási kötelezettsége a vajdasági magyar média irányában azonban továbbra is fenn kell hogy maradjon, s ennek az összege nem lehet kisebb a vajdasági magyaroknak a lakosságban való részvételénél, ami most (már csak) 14,29%.

Úgyszintén követeljük, hogy a Jó Pajtás és a Mézeskalács is részesüljenek megfelelő állami támogatásban.”

Augusztus 7. – A Tartományi Végrehajtó Tanács (TVT) elfogadta a vajdasági parlament által alapított lapkiadó vállalatoknak a tömegtájékoztatási törvénnyel való egybehangolása stratégiájáról szóló, a Tartományi Tájékoztatási Titkárság által készített jelentést. Mivel a vajdasági parlament 8 lapkiadó vállalat (Dnevnik, Magyar Szó, 7 Nap, Ruzske szlovo, Hla's ludu, Libertatea, Hrvatska riječ és Them) alapítója, amelyek szerb nyelven és a Vajdaságban élő nemzetiségi kisebbségek nyelvén adnak ki lapokat, a Végrehajtó Tanács a törvénnyel történő egybehangolás stratégiájának meghatározásakor úgy értékelte, hogy külön szem előtt kell tartani a vajdasági többnyelvű tájékoztatást, és akárcsak eddig, biztosítani kell az anyanyelvű tájékoztatásra való jog érvényesítését. Mindezek érdekében meghagyta a reszorttitkárságnak, hogy az év végéig dolgozza ki az alapítói jogoknak a kisebbségek nemzeti tanácsaira való átruházásáról szóló határozattervezetet, de az alapítói jogok átruházása előtt konzultálni kell a nemzeti tanácsok képviselőivel.

Szeptember 8. – A Tartományi Tájékoztatási Titkárság közleménye szerint átiratot küldött az összes nemzeti tanácsnak az olyan sajtó- és lapkiadó házak státusának a tájékoztatási törvénnyel való egyeztetésének tervéről, amelyek alapítója a Vajdasági Képviselőház. Kérték tőlük, hogy e javaslatról foglaljanak állást s a véleményeket, a javaslatokat három héten belül küldjék el a Tartományi Végrehajtó Tanácsnak.

Szeptember 16. – Szerbiai Emberjogok Helsinki Bizottság szervezte kerekasztal-értekezleten Józsa László, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke szólt arról, hogy a kisebbségi lapok tekintetében a piac eléggé zárt, így szokványos privatizációról esetükben szó sem lehet. Kifejtette, hogy a nemzeti tanácsok felkészültek arra, hogy felelősségteljesen ellássák az alapítói feladatkört, és mindenképpen előtérbe fogják helyezni a sajtószabadság elvének érvényesülését.

Szeptember 22. – A Magyar Szó szerkesztőbizottsága napirendre tűzte, majd kialakította álláspontját az illetékes tartományi szervek által 2004 elejére bejelentett alapítéváltás kapcsán.

A független, külső beavatkozásoktól és ráhatásoktól mentes szerkesztéspolitikát a hatvan éve megjelenő Magyar Szó eddigi munkásságának egyik legfontosabb vívmánya, másrészt a közszolgálatosság legfontosabb és nélkülözhetetlen előfeltétele. Ez a vezérelv tehát nem sérülhet az alapítócserét követően sem. Ennek biztosítása érdekében a szerkesztőbizottság javasolja és kezdeményezi egy közösen és előre létrehozott etikai és együttműködési kódex kidolgozását, amely meghatározná és lefektetné a kizárólag a szakmai mércék alapján történő tájékoztatás mércéit, lehetőleg még az alapítéváltás tényleges megtörténte előtt – fogalmazták meg az ülésen.

Október 23. – Bodo Hombach, a német WAZ vállalat képviselője másfél évi tárgyalások után Vera Šoti vezérigazgatóval aláírta a Dnevnik Rt. megvásárlásáról szóló szerződést.

November 10. – A Magyar Nemzeti Tanács Topolyán tartotta ülését, ezen megvitatta a tartományi alapítású magyar nyelvű médiumok alapítói jogainak átvételét is. Klemm József, az MNT IB tájékoztatási kérdésekkel megbízott tagja által kidolgozott és előterjesztett javaslat értelmében a Tanács támogatja és készen áll a Magyar Szó és a Hét Nap lapkiadó közvállalatok alapítói jogainak átvételére.

Klemm József

November 24. – Đorđe Subotić, a Tartományi Képviselőház tájékozta-

tási bizottságának elnöke szerint a kisebbségi tájékoztatási eszközök alapítói jogának a nemzeti tanácsok hatáskörébe helyezése a lehető legrosszabb megoldás, mert a politikai pártok ezzel gyakorlatilag igazgatási szerephez jutnának az említett eszközöknél.

Đorđe Subotić

December 3. – A Tartományi Végrehajtó Tanács ülésének napirendjéről levették a tartományi tájékoztatási eszközök alapítói jogának az átruházásáról szóló pontot. Đorđe Đukić, a testület elnöke elmondta, javasolta az említett kérdésben való döntés elnapolását, mert hiányzott a Köztársasági Művelődésügyi Minisztérium írásos véleménye, és a nemzeti tanácsok sem nyújtották be a kért dokumentációt.

December 16. – Az Ellenállás horgosi promócióján Szerbhorváth György médiaszociológus kijelentette, hogy szerinte a nemzeti tanácsok nem lehetnek a tájékoztatási eszközök alapítói, hogy s ne kelljen egyetlen újságírónak sem tartania attól, hogy egy politikai telefonhívására kidobják a munkahelyéről.

December 23. – „A Szerbiai Művelődési Minisztérium nem vitatja azokat az érveket, amelyek alátámasztják azt, hogy a nemzeti tanácsok a nemzeti kisebbségek tömegtájékoztatási eszközeinek alapítói legyenek, és hogy ennek megfelelően, mint alapítóknak megfelelő kötelezettségeik legyenek a kiadóvállalatok igazgatóbizottsága tagjainak és az igazgatónak a jelölésében. Tény, hogy a törvények nem adnak lehetőséget az alapítói jogoknak általában minden nemzeti tanácsra való átruházására” – olvasható a Köztársasági Művelődési Minisztériumnak a Tartományi Tájékoztatási Titkárság kérésére az alapítói jogok átruházásáról szóló határozattervezetről adott véleményében.

2004

Március 22. – Lemondott a Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat Igazgatóbizottságának elnöki tisztségéről Bunyik Zoltán. Lemondását írásban küldte el a Képviselőház elnökének. Lépését azzal indokolja, hogy nem ért egyet a Magyar Szó Lapkiadó Közvállalat ügyvezetési módszerével, és a vezetőség néhány döntését sem tudja elfogadni.

Ülésezik a Magyar Szó igazgatóbizottsága

Április 7. – A Tartományi Végrehajtó Tanács elfogadta a tartományi tájékoztatási eszközök alapítói jogának a nemzeti tanácsokra történő átruházására vonatkozó határozati javaslatot. Rafail Ruszkovszki tartományi tájékoztatási titkár elmondta, a javaslatot a titkársága kezdeményezte.

Ruszkovszki kifejtette, hogy az alapítói jogok átvételére vonatkozó készségüket a nemzeti tanácsok már kinyilvánították, de a média finanszírozása, a médiának átutalt pénz felhasználásának a

felülvizsgálása, valamint a kisebbségek nyelvén történő tájékoztatás minőségének a figyelemmel kísérése továbbra is a tartomány kötelezettsége marad.

Azzal kapcsolatban, hogy a tartományi alapítású média állami tulajdonban levő eszközökkel is gazdálkodik, Ruszkovszki kifejtette, hogy ez a vagyon továbbra is az államé marad, de a média gazdálkodik majd vele. Tekintettel arra, hogy a Magyar Szó és a Hét Nap közvállalatként működik, a Kereskedelmi Bírósággal olyan megállapodásra jutottak, hogy az alapítói jogok átruházása után az említett két vállalat az eddigtől eltérő jogi formában fog működni.

Újságírói kérdésre válaszolva, hogy mennyire lesz független a szerkesztéspolitikai az alapítói jogok átruházása után, ha tudjuk, hogy a nemzeti tanácsok tagjainak jó része politikailag elkötelezett, Ruszkovszki kifejtette, ha a nemzeti tanácsok tagjai saját, egyéni érdekeiket próbálják érvényesíteni, akkor valószínűleg a következő választásokon a polgárok nem őket fogják megválasztani.

Április 20. – A Libertatea Lapkiadó Vállalat Igazgatóbizottsága nyílt levelet intézett a szerbia–montenegrói államszövetség képviselőházának, a Tartományi Képviselőház és végrehajtó tanács vezetőihez, amelyben aggodalmának ad hangot, amiatt, hogy a TVT „felelőtlenül és nem hivatásszerűen” viszonyult a tartományi kiadóházak státusának rendezéséhez és rámutatott, hogy a határozattervezet nincs összhangban a hatályos törvényekkel. Felhívta a TVT figyelmét arra, hogy a nemzeti tanácsokat politikai pártok irányítják, ezért az alapítói jogoknak ezekre a tanácsokra való átruházásával „a tájékoztatás terén nagyobb kárt okozunk a nemzeti kisebbségeknek, mint a Tartományi Képviselőház bármelyik eddigi összetétele”. Az igazgatóbizottság szorgalmazta, hogy a képviselőház tartsa meg a kisebbségi kiadóvállalatok alapítói jogait.

Április 24. – A Ruszke Szlovo igazgatóbizottsága hasonló álláspontokat fogadott el, mint a Libertatea.

Április 26. – Az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület levelet intézett a tartományi ombudsmanhoz, amelyben kérte – az alapítói jogoknak a nemzeti tanácsokra való átruházása messze ható következményeire való tekintettel a nemzeti kisebbségek nyelvén folyó tájékoztatás további fejlődésére nézve –, hogy fejtse ki álláspontját az alapítói jogok átruházásával kapcsolatos határozattervezetről.

Május 5. – A Tartományi Képviselőház Tájékoztatási Bizottsága támogatta a vajdasági kisebbségi média alapítócseréjét. Đorđe Subotić, a bizottság elnöke kezdeményezte, hogy javasolják: a képviselőházi ülésen terjesszék be, hogy a Vajdasági Képviselőház irányozza elő a köztársasági tájékoztatási törvény kiegészítő módosítását. Ezt a kérelmét azzal indokolta, hogy jó lenne, ha az említett jogszabályba módosításként bekerülne, hogy a Tartományi Képviselőház maradjon a tartományi kisebbségi tájékoztatási eszközök alapítója. Subotićnak ez a kezdeményezése a köztársasági tájékoztatási törvény 14. szakaszára támaszkodik, mert véleménye szerint a tartománynak kötelessége gondot viselni a kisebbségi tájékoztatási eszközökre, ezt a feladatát nem ruházhatja át másra, így egyetlen jó megoldás lenne, ha továbbra is alapítóként gondoskodhatna a kisebbségi médiáról.

A vita során felszólaltak az érintettek, a tartományi kisebbségi tájékoztatási eszközök képviselői, akik nem találták különösen jónak ezt a megoldást, többnyire azért, mert attól tartanak, hogy az eddig jól bejárodott pénzellátás akadozni fog, mert az állam áthárítja a kötelezettségét egy más szervre.

A bizottsági ülésen jelen volt Petar Ignja, a köztársasági tájékoztatási miniszter helyettese is, aki kifejtette, hogy a törvény értelmében az alapító többé nem lehet a Tartományi Képviselőház, de ugyanez a törvény a nemzeti tanácsokat sem ruházza fel ilyen joggal, mert egyértelmű, hogy a nemzeti tanácsok a költségvetésből élnek, tehát az állami szerv jóvoltából. Úgy gondolja, hogy talán nem kellene sietni az alapítói szerepkör átruházásával, hi-

szen a törvény értelmében van erre idő bőven, a végső határidő 2005. április 23-a.

Május 6. – A Tartományi Képviselőháznak a nemzetek közötti viszonyokkal foglalkozó bizottsága hosszú és kimerítő vita után támogatta, hogy a nemzeti tanácsok vegyék át az alapítói szerepkört a Tartományi Képviselőháztól a vajdasági kisebbségi lapok esetében. Pál Tibor javasolta, napolják el e kérdés rendezését, ugyanis a törvényes határidő senkit sem sűrget, mert 2005. április 23-án szabták meg az alapítói jogok rendezésének végső határidejét. Érdekes módon a bizottság egyhangúlag elfogadta Đorđe Subotić kezdeményezését, mely szerint a Vajdasági Képviselőház javasolja a köztársasági tájékoztatási törvény kiegészítő módosítását, arra vonatkozóan, hogy a tartomány maradjon a vajdasági kisebbségi tájékoztatási eszközök alapítója.

Május 7. – A vajdasági kormány üléséről továbbították a tartományi parlamenthez a kormánynak azt a véleményét, hogy nem fogadja el Đorđe Subotić képviselőnek a javaslatát, hogy a Vajdasági Képviselőház indítványozza a tömegtájékoztatásról szóló törvény módosítását.

Május 10. – Ágoston András, a Vajdasági Magyar Demokrata Párt (VMDP) elnöke nyílt levelet intézett Nenad Čanakhoz, a Tartományi Képviselőház elnökéhez, amelyben – a párt választmányának állásfoglalása alapján arra kéri, „tegye lehetővé, hogy a Magyar Szó napilap ne kerülhessen át törvénytelenül és a Vajdaság státútumának rendelkezéseivel is ellentétben, a Vajdasági Magyar Szövetség legális, ámde nem legitim kisebbségi tanácsához”.

– Páll Sándor, a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) elnöke nyílt levélben értesíti Nenad Čanak tartományi házelnököt – és egyben a nyilvánosságot –, hogy pártja megdöbbenéssel értesült a parlament tájékoztatási bizottság határozatáról, hogy a nemzeti kisebbségek médiumainak alapítói jogait a Képviselőházzal ruházzák át a nemzeti tanácsokra, figyel-

meztetve a házelnököt saját felelősségére, rámutatva, hogy „a magyar kisebbség nemzeti tanácsa nem legális és nem legitim” és, hogy „semmi ok sincs a sietségre, hiszen a tájékoztatási törvény 2005. április 23-át jelöli meg végső határidőnek”.

Páll Sándor

Május 11. – A Vajdasági Reformisták követelik a Tartományi Végrehajtó Tanácstól, mint a javaslat betérjesztőjétől, hogy vonja vissza a kisebbségi lapok alapítócserejére vonatkozó határozati javaslatát.

– Julijan Tamaš, az újvidéki Bölcsészettudományi Kar rendes tanára, a Ruszin Tanszék vezetője, a kijevi Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia tagja, a ruszin alkotók fórumának nevében, nyílt levéllel fordult Nenad Čanakhoz, Đorđe Đukićhoz és Vajdaság nyilvánosságához, amelyben az alapítói jogoknak a nemzeti tanácsokra való átruházását kibúvónak nevezi a kisebbségek iránti felelősség alól. „A nagy számok logikájával a kiadóházak feletti tulajdonjognak e kisebbségek nemzeti tanácsaira való átruházásával tulajdonképpen felmentik az államot és a többségi népet a kisebbségek kultúrája, tudománya és oktatása finanszírozásának kötelessége alól” – áll egyebek között a levélben.

Május 12. – Az Újvidéki Civil Szervezetek Fóruma tömörülés, a kisebbségi médiaházak alapítóinak a Tartományi Képviselőháztól a nemzeti tanácsokra való átruházásával kapcsolatban, közös közleményben ellenezte ezeknek a jogoknak a nemzeti tanácsokra való átruházását, mert ezáltal a sajtó teljesen elveszíti függetlenségét, önállóságát és pártatlanságát. „Ez azonban nem jelenti annak elvitatását, hogy a nemzeti tanácsok törődjenek az anyanyelven történő tájékoztatásra való jog megvalósításának feltételeivel és körülményeivel. Ha pedig politikai tájékoztatás-

sal kívánnak foglalkozni, saját lapot, rádiót, vagy pedig TV-t is alapíthatnak”.

Ülésezett az Újvidéki Civil Szervezetek Fóruma

(Ternovác Izván felvétele)

Május 13. – A Vajdasági Képviseelőház levette napirendről a sajtóházak alapítócseréjét.

Dragoljub Živković, a G17 Plusz–SZDE képviselőházi csoport nevében indítványozta, hogy vegyék le napirendről a tartományi alapítású kisebbségi tájékoztatási eszközök alapítói jogának átruházását a nemzeti tanácsokra. Erről Nenad Čanak házelnök szavazást rendelt el. Mivel 51-en támogatták a kezdeményezést, 34-en szavaztak ellene, és ketten tartózkodtak, így nem kerülhetett a képviselőház elé az alapítócsere megszavazása.

Ennek kapcsán szót kért Varga F. József, a VMSZ frakcióvezetője, aki elmondta, hogy nagyon fontos napirendi pontot napoltak el a képviselők, amelyet hosszú ideig egyeztettek, és szinte biztosra vették, hogy ezúttal elfogadásra kerül. Az alapítói jogok átruházása a nemzeti tanácsokra az elmúlt napok, hetek során min-

Szavaznak a tartományi képviselők

den fontosabb szerv előtt zöld fényt kapott, hiszen a parlamenti bizottságok és a Tartományi Végrehajtó Tanács is támogatta az egyetlen lehetséges jó megoldást, hogy a nemzeti tanácsok vegyék át az alapítói szerepkört. Varga F. József úgy értékelte, hogy árulás történt, mert életbevágóan fontos a kisebbségek számára a nyelv használata, a nyelv gyakorlása, s ebben legnagyobb szerep a sajtóra hárul. Mivel erre nem mutatkozott megértés, ezért bejelentette, hogy a VMSZ képviselői elhagyják az üléstermet. (A Vajdasági Magyar Szövetségnek 17 parlamenti képviselője

Varga F. József

lője van, a képviselőházi ülésen 12-en voltak jelen, mindegyikük távozott a teremből.)

A parlamenti ülés szünetében Aleksandar Kravić, a tartományi parlament alelnöke, pártja, a Vajdasági Szociáldemokrata Liga nevében nyilatkozott az újságíróknak: – Elvi okokból döntöttünk úgy, hogy ne tárgyaljunk ezúttal a tartományi alapítású tájékoztatási eszközök alapítói jogának átruházásáról a nemzeti tanácsokra. Nem azért tettük meg ezt a lépést, mert nem egyezünk az elképzeléssel. Ellenkezőleg. Nagyon is helyesnek tartjuk azt a nézetet, hogy a kisebbségi lapoknak a nemzeti tanácsok legyenek az alapítói. Úgy hisszük, ez egy jó, sőt, a legjobb megoldás, de mivel pillanatnyilag annyira felkorbácsolódtak a kedélyek, hogy nem lehetséges a reális döntéshozatal, így úgy gondoltuk, hogy legjobb lesz e kérdés elnapolása. Töprengjünk el a törtéteken, higgadtan mérlegeljük a helyzetet, hagyjuk lecsillapodni a kedélyeket, és, mondjuk, két hét múlva nyugodtan tűzzük napirendre a kérdést.

Támogatjuk

Június 29. – A vajdasági képviselőház – törvénybe ütköző – döntésével a kisebbségi lapok alapítói jogait átruházta a nemzeti tanácsokra. Így 2004. július 1-jétől hivatalosan a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) lesz a Magyar Szó és a Hét Nap alapítója.

Június 30. – Kasza József, a Vajdasági Magyar Szövetség (VMSZ) elnöke a Blic Newsban megjelent nyilatkozatában, támogatta a javaslatot, hogy a kisebbségi nyelven megjelenő sajtó alapítói jogát a vajdasági parlamentről a nemzeti tanácsokra ruházzák át, mert „a nemzeti kisebbségek maguk tudják a legjobb módon rendezni saját életüket”.
– Elég erősek, felnőttek és felelősségteljes emberek vagyunk ahhoz, hogy rendezzük a médiát – mondta Kasza.

(Léphaft Pál karikatúrája)

3. A Magyar Szó kálváriája*

A Magyar Nemzeti Tanács (MNT) irányítása alatt
– Kronológia –

2004

Július 2. – A Magyar Nemzeti Tanács (MNT) küldöttsége a Magyar Szóba látogatott, hogy tájékoztassa a dolgozókat az alapítócseré folyamatáról. A küldöttséget Józsa László, a Magyar Nemzeti Tanács elnöke vezette, vele volt Böröcz József, az MNT alelnöke, Pásztor Bálint, az MNT intézőbizottságának elnöke, Varga László, az MNT titkára, Klemm József, az intézőbizottság tájékoztatási kérdésekkel megbízott tagja, továbbá Gerold László, Bunyik Zoltán, Fehér István és Siflis Zoltán.

Józsa László tájékoztatta a Magyar Szó dolgozóit

* <http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=297> (2005. augusztus 21. – kiegészítve a 2005. augusztus 12-e utáni eseményekkel). Az előzményeket lásd A „karcsúsítás” kronológiája (Forum) és az Újságírás és politika (MaSzo1) alatt.

Józsa László megnyugtatta a dolgozókat, hogy az alapítócserét nem követik megrázkódtatások, ők a folyamatosság hívei, ezért is döntöttek úgy, hogy még az alapítói jog átvétele előtt látogatást tesznek a közvállalatban. Mindenkinek az a célja, az alapítónak is és a közvállalat dolgozóinak, hogy a legzökkenőmentesebben történjen meg az alapítóváltás, ezért mindjárt részletezte annak folyamatát, elsősorban a bírósági bejegyzésnek kell megtörténnie, a Magyar Szó Közvállalatot intézménnyé kell átalakítani, és úgy veheti át az alapítói szerepkört a Magyar Nemzeti Tanács. A következő mozzanat a statútum meghozatala, majd csak ezek után jöhet számításba az esetleges személycseré, mert a fent említett kérdések rendezése után új igazgatóbizottságot kell választani, majd esetleges más káderkérdéseket megoldani, mondta Józsa László.

Augusztus 5. – A Nagy Sándor Műemlékvédő és Hagyományápoló Egyesület és az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület a Szerbiai Alkotmánybíróság előtt eljárást indított a vajdasági képviselőházi határozat törvényességének és alkotmányosságának kivizsgálása érdekében, amelynek alapján a Magyar Szó, valamint Hét Nap alapítói jogait a Magyar Nemzeti Tanácsra ruházták.

Szeptember 10. – A Magyar Szó Közvállalatnak Magyar Szó Lapkiadó Kft.-vé való átalakításáról hozott egyhangú döntést a Magyar Nemzeti Tanács. A Nagybecskerekben megtartott VIII. ülésen, azonos átszervezési döntést hoztak a Hét Napra vonatkozólag is. Elfogadták mindkét kft. Alapszabályát, kinevezték az igazgatóbizottságokat és a felügyelő bizottságokat.

Ülésezik a Magyar Nemzeti Tanács

Az átszervezéssel kapcsolatos megindoklásában Pásztor Bálint, az MNT intézőbizottságának elnöke ünnepélyesnek nevezve a nagybecskereki határozatokat, kihangsúlyozta, hogy a vajdasági magyarság ezzel eljutott a magyar perszonális autonómia megvalósításának újabb lépcsőfokára.

**Kern Imre az új és Bunyik Zoltán
a korábbi elnök**

Az elfogadott Alapszabály szerint négy-éves mandátummal megválasztották a kft. igazgatóbizottságának hat külső tagját, amelynek elnöke Kern Imre, tagjai pedig Galambos László, Hajnal Jenő, Józsa László, Klemm József és Siflis Zoltán.

A másik három tagot a Magyar Szó fog-

ja kinevezni. Józsa László megindoklása szerint már így, hat taggal is, működőképes lesz az igazgatóbizottság, melynek megválasztásakor a menedzseri képességek kerültek előtérbe. A Magyar Szó Kft. felügyelő bizottságának elnöke Dobai János lett, tagjai pedig Bodrogi Béla és Szombathy Zoltán.

Az MNT némi vita után a Magyar Szó Kft. megbízott igazgatójává (legtovább hat hónapi időszakra) Mihók Rudolfot nevezte ki. (Mihók 2001. december 27-től a Magyar Szó igazgatója).

December 2. – Szerbia Alkotmánybírósága elvetette néhány kisebbségi nyelvű vajdasági lapkiadó vállalat javaslatát, amelyek elvitatták a Tartományi Képviselőház azon határozatának törvényességét és alkotmányosságát, amellyel a lapok alapítói jogokat a román, ruszin, szlovák és magyar nemzeti tanácsra ruházta. „Emlékeztet-

ve arra a korábbi álláspontra, hogy a közvállalatok és intézmények alapítói okiratai nem általános, hanem egyedi jogi aktusok, a bíróság megállapította, hogy nem illetékes azok értékelésére.”

December 21. – Az Újvidéki Színház nagytermében rendezték meg a 60 éves Magyar Szó központi jubileumi ünnepségét.

Az ünnepség résztvevői

Kókai Péter, a lap főszerkesztője felvágja az ünnepi tortát
(Ótos András felvétele)

Az eseményről a Vajdaság Ma internetes portál a következőket közölte: A Magyar Szó ünnepségét beárnyékolta, hogy a szerkesztőség tagjai, az igazi ünnepeltek (néhányuk kivételével) távol maradtak a jubileumi ünnepségtől. Így tiltakoztak gyalázatos anyagi helyzetük miatt, amiért jórészt a cég vezetését tesszik felelőssé. A csendes tiltakozás iránt érdeklődő más szerkesztőségbeli kollégákat – az Újvidéki Televízió forgatócsoportját és a Dnevnik napilap fotóriporterét – nem engedték be a Magyar Szó székházába.

**A Magyar Szó dolgozóinak többsége
lapkészítés közben
ünnepelte az újság születésnapját**

(Dávid Csilla felvétele)

December 22. – Mihók Rudolf, a Magyar Szó igazgatója alaptalannak minősítette és visszautasította a szerkesztőség egy részének állítását, miszerint a sajtóház vezetősége rossz üzleti politikát folytat.

2005

Január 12. – A Magyar Szó szakszervezete beadvánnyal fordult az MNT-hez, amelyben követelte, hogy a testület sürgősségi eljárással, de legkésőbb első idei ülésén tűzze napirendi pontként vitára és elbírálásra a vezérigazgató Mihók Rudolf és munkatársai, Szikora Csaba és Harangozó Mária munkájának értékelését.

A Magyar Szó dolgozóinak, elsősorban a szerkesztőség tagjainak Mihók Rudolf két évi munkájáról az a véleménye, hogy „munkájával, magatartásával, nemcsak hogy nem orvosolta, vagy enyhítette a vállalat dolgozói között levő részben örökölt, részben az átszervezés során támadt rossz viszonyokat, hanem még fokozta és mélyítette is azokat”.

Január 15. – Kalapis Zoltán, Csorba István, Németh István és Lovas István nyilvános köszönet mondott Sebestyén Imrének, a szerkesztőség egyik oszlopos tagjának, a Kitekintő rovat sikeres szerkesztőjének, aki harminc év után elhagyta a szerkesztőséget. Egyúttal rámutattak, hogy „az egyre nagyobb elégedetlenség éle a redakció vezetői ellen irányul, akik ‘előkelő idegenként’ irányítják a lapot, naponta utazgatva vagy éppen délben ‘belátogatva’”. Nem titok kire célzunk: Mihók Rudolf igazgatóra, Kókai Péter főszerkesztőre, Kontra Ferenc főszerkesztő-helyettesre” – olvasható a nyilvános köszönetben.

Január 18. – A Magyar Szó szerkesztőségének 64 dolgozója és munkatársai, csatlakozott a Nyilvános köszönet Sebestyén Imrének című írás szerzőinek, Kalapis Zoltánnak, Csorba Istvánnak, Németh Istvánnak és Lovas Istvánnak a véleményéhez.

Január 24. – A VMSZ Dél-Bácskai és Szerémségi Körzeti Szervezetének elnöksége „elhatározta magát Mihók Rudolf megbízott igazgató bizonyos módszereitől és intézkedéseitől. Megengedhetetlennek tartja, hogy a megbízott igazgató azonosítsa magát az MNT-vel, és hogy elképzeléseit és döntéseit annak állásfoglalásaként próbálja bemutatni, amellyel a Magyar Nemzeti Tanácsot és közvetve a VMSZ-t járhatja le. Az elnökség követeli, hogy az MNT a legrövidebb időn belül írja ki a pályázatot az igazgatói tisztség betöltésére” – áll a közleményben.

Február 10. – A Magyar Szó Kft. nyilvános pályázatot hirdetett a Magyar Szó Kft. igazgatói munkahelyének betöltésére.

Február 17. – A vajdasági magyar média szándékos elsorvasztása folyik, a romlás megállításához rendszerbeli változtatásra van szükség, de az se tudható pontosan, hogy kihez kellene fordulni a problémák megoldását sürgetve – így összegezhető az Újvidéki Civil Szervezetek Fóruma által szervezett tanácskozás a vajdasági magyar sajtó helyzetéről.

Február 19. – A Magyar Szó Kft. igazgatóbizottsága a Magyar Szó állítólagos privatizációja kapcsán szárnyra kelt híresztelések okán közleményt adott ki, mely szerint a Magyar Szó cégformáját tekintve nem részvénytársaság, hanem a Magyar Nemzeti Tanács által alapított korlátolt felelősségű társaság (kft.), vagyona pedig nem képez társadalmi tulajdont. Ezekből a tényekből kifolyólag a Magyar Szó Kft. esetében a privatizáció tárgytalan – közli az igazgatóbizottság.

Március 10. – Az MNT „végzést hozott a Magyar Szó Lapkiadó Kft. megbízott igazgatója kinevezésének meghosszabbításáról. Szavazattöbbséggel elfogadta az igazgatóbizottság elnökének azt a javaslatát, hogy egy bizonyos időszakra, a kft. átvilágításának befejezéséig, Mihók Rudolf legyen a megbízott igazgató”.

Március 15. – A Vajdasági Magyar Újságírók Egyesülete (VMÚE) Elnöksége a magyar sajtó napja alkalmából nyílt levéllel fordult a közvéleményhez. „A vajdasági magyar tájékoztatás szempontjából sorsdöntő fejlemény volt a tartományi közszolgálati nyomtatott sajtószervek alapítói jogainak a kisebbségi nemzeti tanácsokra való átruházása. Az ezzel kapcsolatos kételyeket félretéve egyetérthetünk abban, hogy a vajdasági magyarságnak érdeke és joga, hogy önállóan viseljen gondot saját tájékoztatásáról. Aggasztónak tartjuk azonban, hogy az alapítócsere előkészületei során elhangzott ígéretek ellenére a tulajdonváltás belső meg-
rázkódtatásokhoz vezetett, amelyek kedvezőtlenül befolyásolhatják egyetlen napilapunk, a Magyar Szó működését. Ennek egyik legfőbb okát abban látjuk, hogy a Magyar Szó által koráb-

ban beterjesztett és az MNT részéről nyilvánosan jóváhagyott követelések ellenére, a ház vezetőségének újraválasztása előtt az alapító nem kérte ki a foglalkoztatottak szakmai véleményét” – olvasható a VMÚE nyílt levélében.

Március 17. – A Magyar Szó szerkesztősége tagjainak egy csoportja azzal vádolta meg Mihók Rudolfot, a kiadóház megbízott vezérigazgatóját, hogy megpróbál leszámolni a más véleményen lévő újságírókkal, írja a Beta. A szerkesztőség 18 tagja ugyanakkor azzal vádolta meg a VMSZ vezetőségét, hogy politikai nyomást igyekszik gyakorolni a szerkesztőségre.

Március 18. – A VMSZ megteremtette az anyagi alapot a Magyar Szó működéséhez, de elvárja a komoly munkát ebben az intézményben, mondta egyebek között Kasza József, a VMSZ elnöke március 18-i sajtótájékoztatóján. – Követeljük a vállalatvezetéstől, hogy a fegyelem szigorúbb betartásával, nagyobb teljesítménnyel minőségesebb munkát végezzen a szerkesztőség, és objektíven tájékoztassa a vajdasági magyarságot – emelte ki Kasza József, aki a VMSZ vezetőségét ért azon támadásokra, hogy nyomást gyakorol a szerkesztőségre és tönkreteszi az újvidéki szerkesztőséget, kiemelte, hogy egyetlen médium munkájába, szerkesztéspolitikájába sem avatkozott be. Szerinte az újságíróknak kellene választ adniuk a kérdésre, hogy miért megy tönkre a szerkesztőség, ahol nem a vajdasági magyarság sorskérdéseivel foglalkoznak, s ahol mindig is szembefordultak azzal a vezetéssel, amely komoly munkát követelt. „Ilyen teljesítménnyel sem magánemberként, sem pártelnökként nem lehetek megelégedve” mondta. Szavai szerint a VMSZ kizárólag a tényleges munkát és az objektív tájékoztatást követeli meg, ha ennek megfelelnek, akkor partnerek lesznek a gondok megoldásában – olvasható a Kasza komoly munkát vár el a Magyar Szótól című írásban.

Március 25. – Németh Zoltán, a Magyar Szó újságírója és szakszervezeti elnöke nyílt levelet intézett Kasza Józsefhez, amelyben fel-

háborodását fejezi ki a VMSZ elnökének kijelentése kapcsán, hogy azon teljesítménnyel, melyet a Magyar Szó nyújt, „sem magánemberként, sem pártelnökként” nem lehet megelégedve. Németh közli, hogy „sem magánemberként, sem a Magyar Szó újságírójaként, sem szakszervezeti elnökként nem lehet” megelégedve Kaszával.

Németh Zoltán

(Dávid Csilla felvétele)

Március 30. – A Magyar Szó néhány újságírója azzal vádolta a VMSZ-t, hogy a lapból pártközlönyt akar csinálni. Csík Nagy Ferenc újságíró az újvidéki sajtótájékoztatón elmondta, hogy a lapban már most megnyilvánul az a törekvés, hogy a Magyar Szóból pártközlöny legyen. – Nem akarunk lapunk fennállásának 60 éve után a VMSZ vagy bármelyik más párt közlönye lenni – mondta Csík Nagy a Vajdasági Újságírók Független Egyesületében megtartott sajtótájékoztatóon.

Sajtótájékoztató a független újságíró-egyesületben

(Dávid Csilla felvétele)

Orosz Klára újságíró, a Magyar Szó igazgatóbizottságának tagja, azzal vádolta Józsa Lászlót, a Magyar Nemzeti Tanács elnökét és Kasza Józsefet, a VMSZ vezetőjét, hogy „közvetett” politikai nyomást gyakorolnak a szerkesztőségre.

Április 28. – Felmondtak Csík Nagy Ferencnek a Magyar Szóban*, amiért átvett egy olyan írást a Vajdaság Ma internetes médiumból, amely elmarasztalóan szólt a Magyar Szó dolgairól. Ám igazság szerint nemcsak emiatt küldte el a lapvezetés Csík Nagy Ferencet. Felrótta neki, hogy a lap jubileumának „párhuzamos ünneplésére” Mihók Rudolf igazgató tiltásának ellenére, beengedte a szerkesztőségbe a Dnevnik fotóriporterét. A párhuzamos ünneplést a Magyar Szó kollektívájának a tagjai tiltakozásnak szánták a gyalázatosan rossz anyagi helyzetük miatt, amiért a szerkesztőség a vállalatvezetést tette felelőssé.

Emlékeztetőül: A mostani lapvezetés eddig már nem egy újságírónak mondott fel. A sort az igazgató annak idején Juhász Marjanov Erzsébet főszerkesztővel kezdte. Úgy tiltották ki a szerkesztőségből – mi több, a portással kísértették ki –, hogy közben a lapot még ő jegyezte.

Csík Nagy Ferenc úgy fogalmazott, hogy a történeteket nem személyes tragédiaként éli meg, hanem a lap tragédiájaként. Szerinte a Magyar Szó most éli történelmének egyik legsötétebb időszakát. A jobb időket is megélt lapra most egy pártközlöny szerepét erőltetik. Vagy e szerepet vállalja magára.

Május 11. – Szabadkai disznózsír újvidéki fehér kenyéren. Ez volt a címe annak a tiltakozó performance-nak, amelyet délelőtt fél 12-kor tartottak az egyetlen vajdasági magyar napilap székhelye, az újvidéki Magyar Szó Lapkiadó Kft. épülete előtt. Csík Nagy Ferenc által szervezett előadásnak, mint maga mondotta, búcsú jellege is volt. Az újságíró-szerkesztő, aki már a legsötétebb miloševići időkben is a lapnál dolgozott, nemcsak saját elbocsátása ellen tiltakozott ily módon, hanem Mihók Rudolf vezérigazgatónak a lap összes alkalmazottja iránti megengedhetetlen viszonyulására is rá akarta irányítani a szélesebb közvélemény figyelmét.

* Az újvidéki Kerületi Bíróság P.1-3105/05 számú 2006. november 2-i részleges első fokú ítéletével kötelezte a Magyar Szó Kft.-t Csík Nagy Ferenc munkahelyére történő visszavételére. (Az ítélet nem jogerős.)

Tiltakozás a Magyar Szó előtt a lapvezetés ellen

(Dávid Csilla felvétele)

Május 12. – Az Ujvidéki Civil Szervezetek Fóruma, az Argus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Szervezet, a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Nagy Sándor Hagyományápoló és Műemlékvédő Egyesület és a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete kerekasztal-tanácskozást tartott, amelyen megvitatta a civil szervezetek 2005. február 17-én elfogadott, a vajdasági magyar sajtó helyzetével kapcsolatos álláspontjának érvényesülését, külön pedig a Magyar Szó napilapban előállt helyzetet. A fórumon a civil szervezetek megállapították, hogy „a vajdasági magyar tájékoztatás leépítése folyik, s ebben a szándékosság elemei is jelen vannak”. Követelték a Magyar Nemzeti Tanácstól, hogy határozottan álljon ki a hatalmi szervek előtt a vajdasági magyar tájékoztatás helyzetének rendezéséért. Sürgették a Magyar Szó közszolgálati jellegének következetes érvényesülését. Követelték a vállalat vezetése által kiváltott konfliktusok azonnali megoldását és az igazgatóváltásra tett ígéretek megvalósítását. Rámutattak, hogy az alapítócsere nem járult hozzá a válságokat gerjesztő önkényeskedés kiküszöböléséhez, elősegítette viszont

a magántulajdoni/csoporttulajdoni viszonyok kialakulását. Egyöntetűen támogatták a lap önálló szerkesztéspolitikája és a dolgozók jogainak védelmére irányuló törekvéseket. Javasolták, hogy a vajdasági parlament tájékoztatási bizottsága 30 napos határidőn belül tűzze napirendre a kisebbségi sajtó helyzetét, az alapítói jogok átruházásáról szóló határozat felülvizsgálását. Rámutattak, hogy a Magyar Szóban a közszolgálatosság helyett az önkényuralom, kirekesztés és a cenzúra valósul meg. A civil szervezetek követeléseiket eljuttatták a köztársasági, valamint a nemzetközi szervezetekhez és intézményekhez is.

Május 18. – A Magyar Szó szerkesztősége tagjainak a létszáma a mai világban túlméretezett, ezzel a kérdéssel az új alapítónak komoly szándékában áll foglalkozni, nyilatkozta Mihók Rudolf, a Magyar Szó igazgatója az Újvidéki Rádióknak adott terjedelmesebb interjújában, amelyben szólt a lapvezetést ért bírálatokról is.

Május 19. – A Vajdasági Magyar Újságírók Egyesületének Elnöksége ismét megvitatta a médiában uralkodó állapotokat, különös tekintettel a Magyar Szóban kialakult helyzetre. Az Elnökség sajnálattal állapítja meg, hogy a nyilvánosságához és a politikai tényezőkhöz címzett március 15-i nyílt levele hatástalan maradt, az erkölcsi és szakmai leromlás tovább folytatódik, s már-már olyan méreteket ölt, hogy az egész vajdasági magyarság objektív tájékoztatását veszélyezteti. A vajdasági magyar újságírás és újságírók szakmai tekintélyének, etikai és emberi méltóságának védelmében az Elnökség elítéli a cenzúra minden formáját, alkalmazását semmivel sem lehet indokolni.

Május 23. – A tartományi parlament tájékoztatási bizottsága vita nélkül fogadta el a lapkiadó vállalatok munkájáról szóló jelentést. Milorad Đurić tartományi tájé-

Milorad Đurić

koztatási titkár aggasztónak nevezte a Magyar Szó 20 millió dináros veszteségét is, ami véleménye szerint nagy terhet jelent a lap rendszeres megjelenése szempontjából.

Május 27. – Dušan Janjić, az etnikai viszonyok fórumának igazgatója felszólította Slobodan Vučetićet, a Szerbiai Alkotmánybíróság elnökét, „oldja meg már végre”, hogy alkotmányos volt-e a vajdasági parlamentnek azon döntése, hogy a kisebbségi médiumok alapítói jogát a tartományi parlamentről átruházza a nemzeti kisebbségi tanácsokra. Vučetić ébredjen már fel, és oldja meg végre e problémák alkotmányos alapjának kérdését – nyilatkozta Janjić a román Libertatea hetilapnak.

Augusztus 12. – A Magyar Szó igazgatóbizottsága elfogadta az Altis Consalting cég által elkészített átszervezési elaborátumot, és megvitatásra terjesztette elő az MNT-nek. A dokumentum a szerkesztőség tagjai létszámának jelentős csökkentését és az Újvidékről Szabadkára való központosítását látja elő.

Augusztus 17. – A Magyar Szó kulcsfontosságú részeinek Szabadkára való költöztetésére vonatkozó kérdés kapcsán Nenad Čanak kijelentette, abszolút megengedhetetlen dologról van szó, mert a Magyar Szó minden vajdasági polgár magyar nyelvű napilapja.

Szeptember 10. – Bunyik Zoltán tartományi oktatási és művelődési titkár, a Vajdasági Magyar Szövetség alelnöke (2004. március 22-én lemondott a Magyar Szó igazgatóbizottságában betöltött elnöki tisztségéről), a Magyar Szó esedékes átszervezéséről nyilatkozott a napilapnak: – A VMSZ-ben mindeddig az volt az általánosan elfogadott értékelés, hogy a már meglevő intézmények maradjanak ott, ahol jelenleg is vannak – tehát ha Újvidéken vannak, akkor maradjanak is itt –, új magyar intézményeket pedig Észak-Bácskában kell létesíteni, mivel a politikai élet súlypontja eltolódott Észak-Bácskába, ahol a magyarság nagyobb számban él, sőt, még többségben is van egyes településeken. Ezt, a mindeddig senki által kétségbe nem vont értékelést próbálják egyesek meg-

változtatni. Az igazgatóbizottsági döntésben megjelent a Magyar Szó elköltöztetésének az ötlete, amivel én mélységesen nem értek egyet, és mindent meg fogok tenni, hogy a VMSZ szervei ne fogadjanak el egy ilyen állásfoglalást, illetve, hogy a Magyar Nemzeti Tanács VMSZ-es tagjai ezt ne támogassák. Az elköltöztetés nagy csapás lenne a szóránymagyarságra nézve is, hiszen az egyetlen működő, sok magyar embert foglalkoztató intézmény éppen a Magyar Szó, ahol sok újvidéki és környékbeli dolgozik.

Szeptember 15. – A Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége (VMDK) és a délvidéki Magyar Polgári Szövetség (MPSZ) vezetői egyetértettek abban, hogy a Délvidéken politikai monopóliumot gyakorló, a magyar közösség által nem támogatott, és minden legitimitást nélkülöző, egy párti Magyar Nemzeti Tanács, a délvidéki magyarság alapvető érdekei ellen cselekszik.

**Rácz Szabó László (MPSZ) és
Páll Sándor (VMDK)**

A két magyar szervezet vezetője szerint az anyaországi és egyéb alapítványi támogatásokat bekebelező, a Szabadkai Rádiót kézi vezérléssel irányító, a Magyar Szót pártlappá züllesztő magatartás, most a családi vállalkozású etnobiznisz meghonosításán fáradozik. Nem vitatva azt a tényt, hogy Szabadkának jelenleg óriási szüksége lenne egy pártsemleges, magyar napilapra, melynek létrehozását, a Magyar Szó meggondolatlan áthelyezésével (Szabadkára), a VMDK és az VMPSZ vezetője úgy véli, nem szabadna az Újvidéken élő magyar írástudók megélhetését veszélyeztető módon kiereszokolni.

A két magyar szervezet vezetői elkeseredéssel állapították meg azt is, hogy egyes délvidéki magyar pártvezetők egyéni, múltbéli politikai szerepvállalásukból, vagy gazdasági érdekeikből eredő gondjaikat igyekeznek könyörtelenül összemosni a délvidéki magyarság ténylegesen nyílt és megoldatlan kérdéseivel.

A Petőfiben megtartott vitafórum résztvevői

Szeptember 20. – „A Magyar Szó Lapkiadó Kft. átszervezéséről szóló határozati javaslat”-ról szóló vitaestre hívta a Magyar Nemzeti Tanács hat tagja (dr. Bányai János, Galambos László, dr. Gerold László, Ózer Ágnes, Bordás Győző és Vicsek Károly) az újvidékieket és az Újvidék környékieket.

Egyértelműen kiviláglott, hogy az itteni magyarság – amelynek véleményére a döntéshozók közül ezidáig senki sem volt kíváncsi – nem támogatja a Magyar Szó olyan „átszervezését”, amely csak ürügy arra, hogy a szerkesztőséget részben Szabadkára költöztes-

sék, s ezt az álláspontját alaposan meg is tudta indokolni. A szempontok egész sorát mondták el, és hallgathatták meg a vitaest résztvevői, független értelmiségiek, civil szervezetek vezetői, párt-funkcionáriusok, újságírók, vagy olvasók, vagy a 61 éves lap nagy öregjei, akik szinte az indulásnál is jelen voltak, s mind oda lyukadtak ki, hogy nagy hiba lenne, s felettébb kockázatos meghozni a lap „átszervezéséről” szóló határozatot. Kemény bírálatokkal illették az MNT-t, de a lapvezetést is. Többen vetették fel a felelős szerkesztő felelősségének a kérdését is.

Szeptember 22. – Az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Szervezet, a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Nagy Sándor Hagyományápoló és Műemlékvédő Egyesület és a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete, a Magyar Nemzeti Tanács Tagjainak címzett nyílt levélben javasolta, hogy az MNT szeptember 23-án esedékes újvidéki ülésén vegye le a napirendről a Magyar Szó Kft. átszervezéséről szóló határozati javaslatot.

Szeptember 23. – Szavazattöbbséggel (hat ellenszavazattal) fogadta el Újvidéken a Magyar Nemzeti Tanács a Magyar Szó Lapkiadó Kft. átszervezéséről szóló határozatot. Ezzel megvalósulhat az elképzelés, amely szerint az egyetlen vajdasági napilap fontosabb rovatai – a szerkesztőség gerince – átkerül Szabadkára. Szerkesztősége lesz még Zentán és marad Újvidéken is.

A tartományi parlamentben ülésezett az MNT
(Dávid Csilla felvétele)

sabb rovatai – a szerkesztőség gerince – átkerül Szabadkára. Szerkesztősége lesz még Zentán és marad Újvidéken is.

Józsa László elnök bejelentette, a testület döntőképes, 28 tanács-tag jelent meg az ülésen. Mielőtt megkezdődött a napirendi

A Magyar Szó újvidéki szerkesztőségének tagjai is eljöttek az ülésre

(Dávid Csilla felvétele)

pontok megvitatása, a tanács szavazattöbbséggel elvetette öt újvidéki tagjának kezdeményezését, hogy vegyék le napirendről a Magyar Szó átszervezésére vonatkozó határozatot, és a lap igazgatójának kinevezéséről szóló végzés meghozatalát, mert szerintük ez a két napirendi pont nincs megfelelőképpen előkészítve.

- A Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium elnöksége nem támogatja a Magyar Szó szerkesztőségének részleges áthelyezését Szabadkára. A kollégium Vajdaság minden tájáról származó egyetemi hallgatókból, egyetemi tanárokból (tutorokból), tudományos kutatókból, támogató tagokból álló tagsága körében elvégzett felmérés, egy vélemény kivételével, ugyanezt az állásponthoz tükrözi.

Szeptember 27. – A öt újvidéki civil egyesület, az Árgus – Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Szervezet, a Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, a Nagy Sándor Hagyományápoló és Műemlékvédő Egyesület és a Vajdasági Magyar Pedagógusok Egyesülete és az Újvidéki Magyar Olvasókör is (C5), a Magyar Nemzeti Tanács (MNT) 2005. szeptember 23-i újvidéki ülésével kapcsolatban megállapította: A Magyar Nemzeti Tanács semmibe vette a vajdasági magyarok tömeges tiltakozást a Magyar Szó szerkesztőségének Szabadkára való áthelyezése kapcsán. Az MNT a Magyar Szó Kft. igazgatójának olyan embert nevezett ki, aki az utóbbi három évben eredményt felmutatni nem tudott és munkájával,

magatartásával fokozta és mélyítette a vállalat dolgozói között támadt rossz viszonyokat.

Szeptember 27. – A Páll Sándor vezette Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége támogatja az öt újvidéki civil szervezet követelését, hogy mondjon le tisztségéről az MNT-nek és intézőbizottságának az elnöke, s ugyancsak helyteleníti, hogy Mihók Rudolfot nevezték ki a Magyar Szó Kft. élére.

Szeptember 28. – Ami nem sikerült a miloševići hatalomnak, az sikerült a Kasza József vezette VMSZ-nek: megkaparintotta a délvidéki magyarság egyetlen napilapját, a hatvanéves Magyar Szót. A pártapparátus döntése ellen nincs apelláta – olvasható J. Garai Bélának A VMSZ-é a Magyar Szó – Pártérdek miatt „kivonul” a magyarság a Délvidék szellemi központjából címmel a Magyar Hírlapban közölt írásában.

Szeptember 29. – Mirnics Károly (az Újvidékről Szabadkára költözött – a szerk. megj.) szociológus a Szabad Líceum szervezésében a Magyar Szó átszervezésével foglalkozó vitásten a szabadkai Városi Könyvtár olvasótermében azzal vádolta meg „a törvénytelen, magát C5-nek nevező tömörülést, hogy puccs útján meg akarja dönteni a Magyar Nemzeti Tanácsot”. „Vádolom a törvénytelen, magát C5-nek nevező tömörülést, hogy törvénytelen úton

Mirnics Károly

le akarja váltani a Magyar Nemzeti Tanács vezetőit. Vádolom a törvénytelen, magát C5-nek nevező tömörülést, hogy le akarja váltani a Magyar Szó főszerkesztőjét és vezérigazgatóját. Vádolom a törvénytelen, magát C5-nek nevező tömörülést a magyar közösség előtt, hogy feljelentette az MNT-t a Szerb Köztársaság elnö-

kénél és a miniszterelnökénél” – mondta Mirnics, közli a Magyar Szó.

Október 7. – Először is, aki vádol, erkölcsösen tenné, ha indokolna és bizonyítana is, valamint megmondaná, melyik törvényt sértette meg a C5. Ezen kívül, tudomásunk szerint nem akarja senki leváltani az MNT vezetőit, mindössze annyi történt, hogy az MNT vezetői szembe kerültek – ne boncolgassuk, milyen érdekeket szolgálva – a vajdasági magyarság érdekeivel, a demokráciával, *(puccsszerűen)* elvették a Magyar Szót a szakmától, eltipor-ták a sajtószabadságot, és a C5 emiatt szólította fel az MNT vezetőit a lemondásra – olvasható a Magyar Polgári Szövetség Mirnics Károly vádaskodásával foglalkozó reagálásában.

November 9. – A Magyar Szó főszerkesztője is hivatalból elkészítette munkaerő-felesleggé váltak névsorát, javaslatán 35 név szerepel. Ebből a harmincötből heten jelentkeztek, hogy önkéntesen távoznak munkahelyükről, hárman pedig nyugdíjjogosultak. A javaslat szerint a következőket bocsátják el (tehát még nem jóváhagyott, következésképpen nem is végleges lista, a szerkesztőség szerint azonban gyakorlatilag már annak tekinthető): Bancsi Ilonka (titkárnő), Bóka Gita (fordító – önként jelentkezett), Góbor Béla (szerkesztő – néhány hónap múlva nyugdíjjogosult), Kollárs István (szerkesztő, deszkfőnök), Kovljenic Bóka Lídia (újságíró), Molnár Eleonóra (újságíró – maga jelentkezett), Orosz Klára (újságíró – maga jelentkezett), Szeli Gyapjas Mária (fordító – néhány hónap múlva nyugdíjra jogosult), Szántó Márta (maga jelentkezett), Varga Attila (újságíró), Varga Tibor (újságíró – legfeljebb két év múlva nyugdíjba mehet), Fazekas Emma (dokumentátor, gépíró – legfeljebb két éve van a nyugdíjig), Gyarmati Valéria (dokumentátor), Hajnal Árpád (újságíró, zombori tudósító – megszűnt a munkahelye), Lajber György (újságíró, becsei tudósító – egyrészt nyugdíjra jogosult, másrészt megszűnt a munkahelye), Pertics Péter (újságíró – legfeljebb

két éve van a nyugdíjig), Cs. Simon István (újságíró – nyugdíjra jogosult), Kiss Ágnes (újságíró, szerkesztő – esete kérdéses, nem tudni kettő vagy három év múlva lesz-e nyugdíjra jogosult, ugyan- is azon az alapon került a jegyzékre, hogy két évnél kevesebb idő kell a nyugdíjaztatásáig), Léphaft Edit (lektor), Csekity Ida (lektor – önként jelentkezett), Fajtner Martonosi Lídia (lektor, újságíró – önként jelentkezett), Nagy Ilona (korrektor – legfeljebb két éve van a nyugdíjig), Salánki Ida (korrektor – önként jelentkezett), Takács Ilona (korrektor), Ifjú Gábor (fotóriporter), Vujkov Valéria (laboráns, fotós dokumentátor – legfeljebb két éve van a nyugdíjig), Ács Zita (gépirónő – nyugdíjra jogosult), Bujdosó Gizella (gépirónő), Újházi Eszter (gépirónő), Bóbán László (műszaki szerkesztő), Velez Kornélia (tördelő), Gyülvézi Géza (a hirdető osztály dolgozója), Gulyás Erzsébet (gépirónő volt, most a hirdető osztály dolgozója), Vajda Zsuzsanna (a hirdető osztályon gépirónő) és Molnár Zoltán, aki a Képes Ifjúságban dolgozik ugyan, de ezen a jegyzéken van, mivel a Képes Ifjúság most már a Magyar Szóban jelenik meg.

December 23. – Hatvanegyedik születésnapját ünnepelte a Magyar Szó. A 300 ezer eurós magyarországi támogatásból versenyképes nyomdagépet vásárolhatnak. Józsa László, az MNT elnöke úgy vélte, hogy „Mihók igazgató által a karácsonyfa alá helyezett, a magyarországi támogatásról szóló hír valószínűleg új perspektívákat nyit meg a Magyar Szó Lapkiadó Kft. előtt”.

December 31. – A Magyar Szó átszervezése kapcsán a VMSZ az elmúlt évben a pergőtűz kellős közepén találta magát. Annak ellenére, hogy a lap átszervezése mind minőségileg, mind strukturális szempontból halaszthatatlan. A vád, miszerint a fő cél a Magyar Szó Szabadkára való átköltöztetése, illetve az újvidéki magyar intézmények felszámolása – és ezáltal a szórvány magára hagyása – nem állja meg a helyét. Egyrészt azért nem, mert szó sincs átköltöztetésről, másrészt szó sincs intézményleépítésről. Az előb-

biről már sok alkalommal beszéltek, így inkább az utóbbira koncentrálnék. A Mozaik Televízió a szórványmagyarság érdekében jött létre. A nemrégiben a magyar kormánnyal aláírt oktatási memorandum Újvidéken és Becskerekén magyar iskolaközpont létrehozását látja elő. A Magyar Szó Lapkiadó Kft. a Szülőföld Alap vajdasági keretének 1/3-át (75 millió forintot!) kapta. A tartományi adminisztrációban több száz újvidéki (és környékbeli) magyarnak biztosítottunk munkát. A konkrét adatok a híresztelésekkel ellenkező irányba mutatnak: célunk a szórvány szellemi és gazdasági megerősítése – írta Kasza József a Magyar Szóban.

2006

Március 8. – Az átszervezés keretében százzal 75-re csökken a Magyar Szó munkatársainak száma, körülbelül 2–2,5 szeresére nő a szabadkai és a zentai szerkesztőség munkatársainak száma és felére csökken az eddigi „központi”, újvidéki szerkesztőség létszáma. Kókai Péter főszerkesztő hangsúlyozta, hogy a hiedelmekkel ellentétben továbbra is az újvidéki szerkesztőség lesz a legnagyobb, harminc fővel. – Egy napilapnak a belpolitikai szerkesztőség a legfontosabb és legfajsúlyosabb része, én pedig úgy mértem fel, hogy a főszerkesztőnek ott a helye, ahol a legfontosabb, belpolitikai oldalak készülnek, vagyis Szabadkán. A főszerkesztő-helyettes azonban Újvidéken marad – nyilatkozta Petky Józsefnek, az MTI belgrádi tudósítójának – közli a Vajdaság Ma internetes lap.

Április 25. – A szabadkai Nyitott Ajtó civil szervezet április 25-én megtartott vitaestjének vendége volt Kókai Péter, a Magyar Szó főszerkesztője, aki a lappal kapcsolatos fontos kérdésekről számolt be. Szavai szerint a lap szívét, gerincét képező belpolitikai rovat többnyire Szabadkán készül, ám nem egészen felel meg a valóságnak, hogy a székhelye Szabadkára került át. Mint mondta, az újság három lábon áll, ezek: Szabadka, Zenta és Újvidék. Kókai szerint merőben téves és naiv az feltételezés, hogy egy lap fel-

tétlenül alkalmazkodik ahhoz a párthoz, amely ugyanabban a városban székel, ahol a lap központja található.

Október 7. – Mihók Rudolf, a Magyar Szó Kft. igazgatója, a Magyar Szóban reagált az őt és munkáját az elmúlt hónapok és évek során ért nyilvános vádakra: – A kitartó rágalomhadjárat ellenére – s ez meglátásom szerint akár tanulságként is szolgálhat – mindvégig csendben végeztem a munkámat: nem csaptam hírverést, nem bújtam a politika mögé, nem törekedtem mentelmi jogot szerezni, nem futottam külföldre... Ehelyett türelmesen kivártam a rendőrségi és ügyészségi vizsgálat lezárultát. A koholt vádakon alapuló kirakatperek ugyanis előbb-utóbb zsákutcába torkollnak. A feljelentőknek pedig tulajdonképpen köszönettel tartozom: nélkülük hogyan sikerült volna hitelesen tisztázni magam a súlyos vádak alól? – teszi fel a kérdést Mihók.

Október 20. – A Magyar Nemzeti Tanács Szabadkán megtartott, tizenharmadik ülésén, döntött a Magyar Szó megbízott főszerkesztőjének kinevezéséről. Józsa László, az MNT elnöke, a megbízott főszerkesztő kinevezését azzal indokolta, hogy a főszerkesztőket nem az MNT nevezte ki, mandátumukat átmentették az alapító-váltás előtről. Kókai Péter, a Magyar Szó főszerkesztőjének négyéves mandátuma október 23-án jár le. A Hét Nap főszerkesztőjének ötéves mandátuma 2007 februárjában. Ezért Józsa elmondása szerint úgy döntöttek, hogy az idő közelsége miatt Kókai Pétert jelölik megbízott főszerkesztőnek, és februárig összhangba hoznák a két lap főszerkesztői tisztsége körüli különbségeket. A 34 tagú MNT 23 tagja volt jelen a tegnapi ülésen. Kókai kinevezését a tanács ellenszavazat és vita nélkül, két tartózkodás mellett elfogadta.

2007

Január 24. – Kasza, elrontottad! cím alatt a Magyar Szó főszerkesztője a Vajdasági Magyar Szövetség választási szereplését kudarcként

könyvelte el. – Ennek a pártnak van egy elnöke, aki éles szemével szinte azonnal meglátja, felfedezi és definiálja a bajok forrását. Olyan gyorsan, hogy azt a választást követő napon már ki is nyilatkozza sajtótájékoztatóján. Két gond van. Az egyik az, hogy a többpárti választáson más pártok is indultak (konkrétan megnevezve, melyikek), amelyek szintén versenybe szálltak a magyar szavazatokért. A másik a sajtó. Itt is konkrétan megnevezve, melyik. A Magyar Szó és a Szabadkai Rádió. Világos, tiszta kép, konkrét probléma-meghatározással – olvasható Kókainak a lapban közölt írásában.

Január 31. – Mirnics Károly (ezúttal), a Magyarorsággutató Tudományos Társaság alelnöke (minőségében) írja a Magyar Szóban: „Tudomásomra jutott, hogy a választások befejezte óta a VMSZ csúcavezetősége azon fáradozik és szervezkedik, hogy a Magyar Szó jelenlegi főszerkesztőjét leváltsa és néhány fiatal újságíróját kirúgja. Meg ne próbálják!”

Május 5. – A Magyar Szó főszerkesztői pályázatára nem jelentkezett senki. „Ez nem szokványos dolog még errefelé sem, idősebb és tapasztaltabb kollégák szerint nem is fordult eddig elő ilyen a Magyar Szó immáron hatvanhárom éves történetében. Általában egy-egy ilyen tisztségért éles versengés szokott folyni, és az az ideális helyzet, ha a mindenkori gazda, laptulajdonos, alapító kedve és persze saját mércéje szerint válogathat a rátermett jelöltek között. Jelen esetben viszont úgy tűnik, nemhogy versengés, de még csak érdeklődés sincs. Amit viszont nehezen lehet máshogy értelmezni és magyarázni, mint a válság egyértelmű jeleként” – írja Kókai Péter, a lap megbízott főszerkesztője a Magyar Hírlapban¹.

¹ Lásd még a Vezetőt keres a Magyar Szó című írást (<http://www.vajdasagma.info/universal.php?rovat=cikk&ar=tukor&id=1377> (2007. június 15.))

Június 15. – Vezetőt keresnek a Magyar Szó élére. Bár a vajdasági magyarok egyetlen, szebb napokat is látott napilapja az elmúlt években, szerkezetében és küllemében is átalakult, az újság a példányszám megállíthatatlannak tűnő csökkenésével küszködik. A főszerkesztői tisztségre a közeljövőben várhatóan újabb pályázatot hirdetnek, Kókai Péter eddigi főszerkesztő négyéves megbízatása 2006 októberében ugyanis lejárt – most megbízottként irányítja a lapot –, az azóta kiírt pályázati felhívásra pedig nem akadt jelentkező.

A tartományi parlament anyagilag továbbra is támogatja a Magyar Nemzeti Tanácsnak átadott lapokat. A Magyar Szónál ez a kiadások 10–20 százalékát fedezi éves szinten, a Hét Napnál ennél jelentősebb, 50 százalék, amire szükség is van. A napilap a példányszám konok csökkenésével küszködik csaknem két évtizede. A hetente hatszor – a hét végén szombati–vasárnapi duplaszámmal – megjelenő újságból rendszerint ötezer, vagy még kevesebb fogy. Két nap kivétel, a csütörtök – akkor jelenik meg a tévéműsor – és a szombat–vasárnapi, hagyomány ugyanis, hogy a vajdasági magyarok a hét végén a Magyar Szót forgatják. E két utóbbi lapszám 22–25 ezer példányban jelenik meg. E tekintetben a Magyar Szó egyedülálló – ekkora ingadozására Kókai szerint másutt nincs példa.

Június 23. – Megjelent a Magyar Szó napilap főszerkesztőjének kinevezésére kiírt újabb pályázat. A feltételek között szerepel egyebek között az „elfogadási nyilatkozat a pályázó részéről az alapító által meghozott átszervezési program végrehajtására vonatkozólag”.

Június 30. – A Magyar Szó Kft. lapkiadó vállalat 2007. augusztus 1-jétől átveszi a Jó Pajtás és Mézeskalács gyermeklapok kiadását és vele együtt az Amicus–Jó Pajtás Kft. jelenleg munkaviszonyban lévő öt dolgozóját is, ugyanezen a napon az eddigi kiadó, az Amicus–Jó Pajtás Kft. pedig – ahogyan a közgyűlésükön határoztak – megszűnik, írja a Magyar Szó.

A Jó Pajtás magyar gyermekhetilapot és a Mézeskalács magyar gyermekfolyóiratot megjelenésükhöz szükséges anyagi támogatás nélkül ugyanis a megszűnés fenyegette. Az Amicus–Jó Pajtás Kft. volt a kiadója, ám ez a magántulajdonban lévő vállalat csak pályázatok útján juthatott pénzeszközökhöz, állami támogatásban nem részesülhetett.

CIP – Каталогизacija y publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

323.15(=511.141)(497.11)

821.511.141(497.11)-92

BOZÓKI, Antal

Magyarok a Vajdaságban : nemzeti kisebbségi jogok :
válogatott írások 2001–2007 / Bozóki Antal. - Újvidék : Argus
– Vajdasági Magyar Kisebbségjogi Civil Egyesület, 2007
(Újvidék : Verzal). – 344 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiráž 300.

– Magyarok a Vajdaságban [Elektronski izvor]. – 1 elek-
tronski opticki disk (CD-ROM) ; 12 cm

ISBN 978-86-906573-1-5

a) Madari – Položaj – Srbija

COBISS.SR-ID 223914247